

Utmarksbruk og utmarksnæringer i Finnmark

Et kunnskapsgrunnlag

Forfattere | Vigdis Nygaard, Bård Kårtveit, Stig Karlstad, Stein Rune Karlsen

Rapport | Nr. 10-2026 – Helse og samfunn



Rapporttittel	Utmarksbruk og utmarksnæringer i Finnmark. Et kunnskapsgrunnlag
Prosjektnummer	110773-2
Institusjon	NORCE Research
Oppdragsgiver(e)	Finnmark fylkeskommune
Gradering	Åpen
Rapportnr.	10-2026, NORCE Helse og samfunn
ISBN	978-82-8408-458-9
Antall sider	170
Publiseringsdato	19.08.2026
CC-lisens	CC BY 4.0
Bildekreditering	Vigdis Nygaard
Stikkord	Utmarksbruk, utmarksnæring, friluftsliv, matauk, Finnmark

Sammendrag

Utmarka betyr mye for Finnmarkinger. For å kunne utføre sitt samfunnsoppdrag har Finnmark fylkeskommunen bestilt en kartlegging av utmarksnæringer og utmarksbruk i Finnmark. Rapporten skal danne et faglig kunnskapsgrunnlag og beslutningsstøtte for fylkeskommunens videre arbeid med arealforvaltning, næringsutvikling og politikkutforming i Finnmark.

Summary

Access to uncultivated land is important for citizens of Finnmark County. Finnmark County Council commissioned this report on mapping of businesses and other users of uncultivated land. The report forms a knowledge base for the County Council on land use management, business development and policy implementation in Finnmark region.

Forord

For å kunne utføre sitt samfunnsoppdrag har Finnmark fylkeskommunen bestilt en kartlegging av utmarksnæringer og utmarksbruk i Finnmark. Rapporten skal danne et faglig kunnskapsgrunnlag og beslutningsstøtte for fylkeskommunens videre arbeid med arealforvaltning, næringsutvikling og politikkutforming i Finnmark.

Kartleggingen ble utlyst som en konkurranse på portalen Merccell 11.11.25, og NORCE ble tildelt oppdraget 12. desember 2025. Arbeidet har pågått i perioden januar-juni 2026. Arbeidet er utført av en gruppe på fire forskere ved NORCE. Vigdis Nygaard (statsviter) har vært prosjektleder, har gjennomført de fleste intervjuene, har gjennomført dokumentanalyser, og har skrevet det meste av rapporten. Stig Karlstad (samfunnsøkonom) har hatt ansvaret for innhenting og systematisering av data fra bedriftsdatabaser. Dette arbeidet er formidlet i kapittel 6, En kartlegging av næringsaktører. Bård Kårtveit (antropolog) har bidratt i gjennomføring og utskriving av intervju med næringsaktører i det samme kapittelet. Stein Rune Karlsen (biolog) har hatt ansvaret for kapittel 9. Klimaendringer og effekter på utmarksressurser.

NORCE vil takke Finnmark fylkeskommune for et interessant oppdrag, og takk til alle informantene i utmarksbedriftene, kommunene og andre offentlige myndigheter som har bidratt med sin tid og kunnskap.

Alta, 9. Juni 2026

Vigdis Nygaard
Prosjektleder

Magnus Anderson
Forskningsgruppeleder

Sammendrag

Utmarka betyr mye for Finnmarkinger. Den er lett tilgjengelig for de aller fleste innbyggerne, og det er god plass til alle. Utmarka er til nytte og glede for lokalbefolkningen, tilreisende og næringsaktører. Historisk har utmarka sammen med ressursene på havet vært grunnlaget for bosetning, sysselsetting og livsgrunnlag i fylket. I dag står vi foran utfordringer med arealinngrep i utmarka, naturtap og klimaendringer. Men hvilken funksjon skal utmarka ha i framtida, hvordan skal vi sikre at den også er tilgjengelig for kommende generasjoner? Denne rapporten sammenstiller eksisterende kunnskap om utmarksbruk i Finnmark, har innhentet ny kunnskap gjennom intervjuer og drøfte viktige og relevante problemstillinger.

Det er viktig å ha kunnskap om det unike ved utmarka, utmarksbruk og utmarksforvaltning i Finnmark, men det må også forstås opp mot bruk og forvaltning slik denne foregår i resten av landet. Finnmark fylke er på flere måter «annerledes-fylket», når det gjelder utmarkas betydning, noe helt for seg selv, som trenger dokumentasjon og må forstås på sin måte. I denne rapporten vil vi ha fokus på utmarkas verdi på tre områder:

- For lokalbefolkningen og tilreisende for rekreasjon og utøvelse av friluftsliv
- Som høstingspraksis for matauk og ressursutnyttelse til husholdet
- Som næringsinntekt som kan spores i offentlige registre

Rapporten tar også opp klimaendringer og hvordan dette påvirker utmarksressursene og høstingen, og ser på verneområder og vernestatus i ulike deler av fylket.

Arbeidet med rapporten har vært omfattende, og hensikten har vært å sammenstille eksisterende kunnskap om utmarksbruk i Finnmark, innhente oppdatert statistikk og skriftlig materiale, samt å bidra med ny kunnskap gjennom intervjuer og analyser. Det har vært en utfordring å avgrense oppgaven i forhold til en veldig vid tematikk og et begrepsapparat som åpner for flere mulige tolkninger knyttet til kulturelle praksiser. Finnmark fylkeskommunes bestilling har vært avgjørende for hvordan denne avgrensningen og fortolkningen er gjort.

I arbeidet er det benyttet en rekke kilder og metoder for å samle inn og analysere eksisterende og nye data. Vi har gjort dokumentanalyser, kvalitative analyser ved bruk av statistikk, vi har benyttet kartdata, og gjennomført et ca. 45 intervjuer.

Denne rapporten består av til sammen 10 kapitler. Den starter ut med et kapittel om motorferdsel i Finnmark. Dette gjør vi fordi motorferdsel er en hyppig brukt måte å ferdes i utmarka på, og har et lovgrunnlag og utbredelse som skiller seg fra andre fylker i landet. Motorferdsel i utmarka foregår i forbindelse med rekreasjon og fornøyleseskjøring, for å høste av utmarka til privat matauk, eller som transportmiddel i forbindelse med næringsaktivitet.

Kapittel 4 ser på utmarksbruk til friluftsliv- og rekreasjonsformål, mens kapittel 5 ser på høsting av utmarka som matauk for enkeltpersoner og hushold. Kapittel 6 ser

utmarkshøsting som næringsvei, altså den kommersielle delen av utmarkshøstingen. I kapittel 7 presenterer vi kommuneanalyser av tilrettelegging for utmarksbruk og utmarksnæringer, og i kapittel 8 vil vi se på verneområdene i fylket. Kapittel 9 presenterer data fra forskning på historiske og framtidige klimaendringer i Finnmark, og hvordan disse kan påvirke utmarksressursene. Til slutt vil vi i kapittel 10 oppsummere arbeidet med noen anbefalinger til tiltak som Finnmark fylkeskommune kan bidra med.

Innhold

Forord.....	3
Sammendrag.....	3
1 Innledning.....	8
1.1 Bakgrunn.....	8
1.2 Bestillingen fra Finnmark fylkeskommune.....	8
1.3 Definisjoner av begreper.....	9
1.4 Hvilket kunnskapsgrunnlag har vi i dag?.....	11
2 Datagrunnlag og metode.....	16
2.1 Rapportens struktur.....	18
3 Motorferdsel i Finnmark.....	19
3.1 Motorferdsel på snødekt mark.....	20
3.2 Begrenset kunnskap om skuterbruk i Finnmark.....	23
3.3 Motorferdsel på barmark.....	24
3.4 Begrenset kunnskap om motorferdsel på barmark.....	28
3.5 Ønske om sterkere lokal forvaltning av motorferdsel.....	30
4 Bruken av utmarka til rekreasjons- og friluftsmål.....	32
4.1 Tidligere kartlegginger om friluftsliv og rekreasjon i Finnmark.....	33
4.2 Infrastruktur for friluftsliv.....	33
4.3 FeFos rolle som tilrettelegger.....	37
4.4 Kommunens tilrettelegging for friluftsliv.....	38
4.5 Fylkeskommunens rolle i tilrettelegging av friluftsliv.....	38
4.6 Finnmark Friluftsråd og Perletur.....	39
4.7 Friluftsliv i endring?.....	40
4.8 Oppsummering utmarksbruk til friluftsmål.....	41
5 Bruken av utmarka til privat høsting og matauk.....	42
5.1 Sanking av bær, sopp, urter og andre vekster.....	42
5.2 Storviltjakt/elgjakt.....	43
5.3 Småviltjakt.....	45
5.4 Finnmarksjegeres holdninger.....	48
5.5 Innlandsfiske.....	48
5.6 Skogsressurser til brensel.....	50

5.7	Hvordan øke høstingen av utmarksressurser til matauk?	51
6	En kartlegging av næringsaktører	53
6.1	Kjennetegn ved utmarksbedriftene	54
6.2	Kategorisering	54
6.3	Bær og urter	55
6.3.1	Tamsøya AS og Nordkapp Delights AS, Nordkapp kommune	56
6.3.2	Molta AS, Måsøy kommune	58
6.3.3	Bærmottak hos Finnmark Rein AS, Deatnu Tana kommune	59
6.3.4	Nordlysmat AS, Alta kommune	60
6.4	Vedproduksjon	63
6.4.1	Nils Rune Moeng, Kárášjohka Karasjok kommune	64
6.4.2	Muorra AS, Guovdageaidnu Kautokeino kommune	66
6.5	Overnatting	67
6.5.1	Mollisjok lodge/Nedre Mollisjok fjellstue, Kárášjohka Karasjok kommune	69
6.5.2	Skum Familiens Goldin, Guovdageaidnu Kautokeino kommune	70
6.6	Jakt og fiske	71
6.6.1	Vappus -Johan Anders Somby, Guovdageaidnu Kautokeino kommune	72
6.7	Aktivitetsbasert reiseliv	74
6.7.1	Hættas Opplevelser AS, Guovdageaidnu Kautokeino kommune	75
6.7.2	Finnmarksliv AS, Alta kommune	76
6.8	FeFos ordninger for stimulering til økt verdiskaping for lokalt næringsliv	78
6.9	Utmarksbedriftenes omsetning	80
6.10	Utmarksbedriftenes sysselsetting/ansatte	82
6.11	Oppsummering	83
7	Kommunenes tilrettelegging for utmarksbruk og utmarksnæringer	85
7.1	Alta kommune	87
7.2	Berlevåg kommune	90
7.3	Båtsfjord kommune	92
7.4	Deatnu Tana kommune	95
7.5	Gamvik kommune	98
7.6	Guovdageaidnu Kautokeino kommune	100
7.7	Hammerfest kommune	104
7.8	Hasvik kommune	108
7.9	Karasjohka Karasjok kommune	110
7.10	Lebesby kommune	114
7.11	Loppa kommune	117

7.12	Måsøy kommune.....	119
7.13	Nordkapp kommune	121
7.14	Porsanger Porsángu Porsanki kommune	123
7.15	Sør-Varanger kommune	126
7.16	Vadsø kommune	129
7.17	Vardø kommune.....	131
7.18	Unjárga Nesseby kommune	133
7.19	Oppsummeringer	135
8	Verneområder	139
8.1	Hvordan påvirker vernestatus muligheten til å høste av utmarka?.....	141
9	Klimaendringer og effekter på utmarksressurser	143
9.1	Klima- og sesongendringer.....	143
9.2	Fremtidens temperatur og nedbør i Finnmark.....	149
9.3	Klimaendringenes betydning for utmarksbruk i Finnmark	153
9.4	Utmarksnæringsaktørers erfaringer med klimaendringer	159
10	Hovedfunn og forslag til tiltak	160
10.1	Forslag til tiltak	162

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Utmarka betyr mye for Finnmarkinger. Den er lett tilgjengelig for de aller fleste innbyggerne, og det er god plass til alle. Utmarka er til nytte og glede for lokalbefolkningen, tilreisende og næringsaktører. Historisk har utmarka sammen med ressursene på havet vært grunnlaget for bosetning, sysselsetting og livsgrunnlag i fylket. I dag står vi foran utfordringer med arealinngrep i utmarka, naturtap og klimaendringer. Men hvilken funksjon skal utmarka ha i framtida, hvordan skal vi sikre at den også er tilgjengelig for kommende generasjoner? Denne rapporten sammenstiller eksisterende kunnskap om utmarksbruk i Finnmark, presenterer ny kunnskap basert på intervjuer og drøfter viktige og relevante problemstillinger. Til slutt gis noen anbefalinger for veien videre.

Det er viktig å ha kunnskap om det **unike** ved utmarka, utmarksbruk og utmarksforvaltning i Finnmark, men det må også forstås opp mot bruk og forvaltning slik denne foregår i resten av landet. Finnmark fylke er på flere måter «annerledes-fylket», når det gjelder utmarkas betydning, noe helt for seg selv, som trenger dokumentasjon og må forstås på sin måte. Den umiddelbare forskjellen mellom Finnmark og resten av landet, er eiendomsforholdene der 95 % av alle arealer, i praksis all utmark, eies og forvaltes av Finnmarkinger i fellesskap gjennom Finnmarkseiendommen. I andre fylker dominerer privat eiendomsrett, og utmarka og dens ressurser er ikke alltid like tilgjengelig for allmenheten. Et annet viktig særtrekk i Finnmark er fokus på videreføring av tradisjonell kunnskap rundt naturbruk knyttet til samisk kultur- og næringsutøvelse, og å sikre at denne naturbruken skal være mulig innenfor norsk lov. Videre er det andre regler for Finnmark mht. motorferdsel som avviker fra det som er vanlig i resten av landet. Med hjemmel i Motorferdselloven har kommuner i Finnmark lokale forskrifter som tillater kjøring med snøscooter og barmarkskjøretøy i fastsatt løypenett til fastsatte tider. Dette har betydning for tilgangen til deler av utmarka som er vanskelig tilgjengelig på grunn av store avstander og dårlig utbygd veinett/skogsbilveier.

I denne rapporten vil vi ha fokus på utmarkas verdi på tre områder:

- For lokalbefolkningen og tilreisende for rekreasjon og utøvelse av friluftsliv
- Som høstingspraksis for matauk og ressursutnyttelse til husholdet
- Som næringsinntekt som kan spores i offentlige registre

1.2 Bestillingen fra Finnmark fylkeskommune

Finnmark fylkeskommune har igangsatt en ny satsing hvor målsettingen er å styrke kunnskap om bruk av areal i Finnmark, og bidra til at fylket ikke går glipp av investeringer og industriell aktivitet. Det er opprettet en egne faggruppe/enhet for industri og arealbruk som skal bidra til økt kunnskap om utmarksnæringer og andre brukere av utmark, og ivareta befolkningens interesser knyttet til friluftsliv, motorferdsel, folkehelse og tiltak som fremmer bo- og blilyst. For å kunne utføre sitt samfunnsoppdrag har fylkeskommunen

behov for å innhente en kartlegging av utmarksnæringer og utmarksbruk i Finnmark. Resultatet av oppdraget skal danne et faglig kunnskapsgrunnlag og beslutningsstøtte for fylkeskommunens videre arbeid med arealforvaltning, næringsutvikling og politikkutforming i Finnmark. Kartleggingen skal gi en oppdatert og helhetlig oversikt over:

- Typer næring og aktivitet som foregår i utmark for eksempel jakt og fiske, næringsfiske, bærplukking, naturbasert reiseliv, småskala skogbruk, hytteutleie, lokalmatproduksjon m.m.). Reindrift og andre beitenæringer skal ikke være del av kunnskapsinnhenting.
- Aktørbildet/brukerne av utmark (enkeltpersoner, bedrifter, lag/foreninger, lokalsamfunn). Kartleggingen må skille mellom ren utmarkshøsting som har litt inntjening, typisk salg av multer, transport av jegere og fiskere inne på vidda med privat terrengkjøretøy og lignende, og aktivitet i et foretak som er næring i skattemessig forstand (egnet til å gå med overskudd, registrert i mva-registeret mv).
- Omfang, inntjening, verdiskaping og utviklingspotensial i de ulike næringene.
- Utfordringer, arealinteresser og eventuelle konfliktflater mellom brukere av utmark
- Pågående og planlagte initiativ eller prosjekter som påvirker utmarksbruk.
- For hver kommune skal det kartlegges:
 - Hvilke former for utmarksbruk og utmarksnæring som er mest sentrale
 - Hvilke aktører og interesser som bruker arealene
 - Hvor er det press- og konfliktområder knyttet til arealbruk
 - Hvilket videre utviklingspotensial kommunen/regionen har

Rapporten skal også gi en overordnet vurdering av miljø- og naturhensyn, samt forholdet til verneområder og sentrale nasjonale eller regionale planbestemmelser, der dette er relevant for bruk av utmark og næring knyttet til utmark i området.

Hovedformål med kunnskapsgrunnlaget

- Identifisere potensialet for økt og bærekraftig bruk av utmarka i Finnmark – til friluftsliv, motorferdsel og andre tiltak som kan styrke folkehelse og bo- og blilyst.
- Kartlegge potensialet for videre utvikling av utmarksnæringer i Finnmark.
- Leverandørens vurdering og anbefaling av effektive og relevante tiltak som realistisk kan gjennomføres.
- Leverandørens anbefaling om veien videre og foreslå hvordan kunnskapsgrunnlaget kan brukes som beslutningsstøtte i videre prosesser.

1.3 Definisjoner av begreper

I denne kunnskapssammenstillingen er det nødvendig å definere viktige begreper, både for å vise hvordan begrepene er utviklet og drøftet i litteraturen som omhandler temaet, men også for å avgrense arbeidet som skal gjøres i sammenstillingen. Det kan også være ulike

forståelse av begrepene i ulike geografiske og kulturelle kontekster, og som trenger en nærmere avklaring.

Utmark

Utmarka er i en norsk juridisk forstand definert til det arealet som ikke inngår i innmark. Begrepet er altså sterkt knyttet til jordbruksaktivitet hvor innmark er oppdyrka mark nær gården, og hvor utmarka utenfor gjerdet primært blir brukt til beitedyr. Det meste i Norge er utmark. Mens bare 5 % er bebygd eller opparbeidet areal, utgjør utmarka 95 % (SSB). Friluftsløven definerer også utmark som all mark som ikke er innmark. Dette omfatter det meste av skog, fjell, myr, strand og vann. Utmark er udyrket område hvor allemannsretten gir rett til ferdsel og opphold, uavhengig av hvem som eier grunnen.

I en Finnmarkskontekst, og særlig i en samisk kontekst, er forståelsen av utmarka noe annerledes, og er mer knyttet til ressursene. Det samiske begrepet *Meahcci* uttrykker det landskapet du kommer til når du forlater bygda eller der det bor folk, der det finnes naturressurser (Schanche, 2002). Begrepet *meahcásteapmi* brukes om annen samisk utmarksbruk enn reindrift. En undersøkelse av innbyggernes naturbruk i Kautokeino fra 2010 (Riseth & Solbakken 2010) viser at de oppfatter *meahcci* mer som et spiskammer og dermed en viktig del av sitt ressursområde eller kulturlandskap. Områdene har tradisjonelt vært delt mellom ulike familier og slekter, og fastboende samer bruker andre områder enn reindriftssamer. På grunn av den historiske nomadiske livsformen har samene brukt utmarka på en annen måte, og etter andre prinsipper. Begrepet *birgijupmi* er sentralt for å forstå utmarkas betydning i de samiske områdene. Begrepet kan forstås som livsgrunnlag eller det å klare seg med det naturen gir. *Birgijupmi* har tre dimensjoner; en økonomisk, å klare seg økonomisk i hverdagen, en kunnskapsdimensjon der tradisjonell kunnskap om naturen, gjøremål og vær mestres og føres videre, og en sosial dimensjon der samhandling med andre mennesker er sentralt, for eksempel gjennom en vennskaps- og byttekultur, *verddevuohta*.

I Guovdageaidnu Kautokeino kommunes samfunnsplan står det at *meahcásteapmi* har stor betydning for mange av innbyggerne i Guovdageaidnu. *Meahcásteapmi* er den måten samene benytter seg av utmarka og høster av naturen, og inkluderer en rekke aktiviteter som bærplukking, jakt, fiske, sanking av urter og andre naturressurser. *Meahcásteapmi* er en viktig del av manges samers husholdningsøkonomi og av folks *birgejupmi*. Motorisert ferdsel er en del av den samiske naturbruken, og dagens regelverk er ikke godt nok tilpasset dette.

Utmarksressursen

Det er behov for å definere de utmarksressursene som omfattes av denne studien. Vi baserer oss på tidligere studier, samt den begrensningen som er gitt i oppdraget med å holde beitedyr og reindrift utenfor, og begrense skogressurser til småskala vedavvirkning. Siden utmarka utelukkende omfatter landarealer, vil ikke høsting og næringsaktivitet i sjøen omfattes av denne studien. Fiskeressurser i ferskvann og elver vil være innafor definisjonen, samt alt av jakt på småvilt og storvilt. Videre er høsting av bær, sopp, urter og andre vekster til bruk i duodji innenfor definisjonen.

Friluftsliv

I Store norske leksikon defineres friluftsliv som ikke-motorisert ferdsel, opphold og aktiviteter i naturen med rekreasjon som formål. Motivene for friluftsliv varierer stort, men er som regel knyttet til helse, naturopplevelse, ro og stillhet, restitusjon, fysiske og mentale utfordringer og sosialt samvær. De vanligste aktivitetene er korte fot- og skiturer, sykling, bading, båttur, jakt og fiske, plukking av bær og sopp og andre former for sanking. Begrepet friluftsliv finnes ikke i det samiske vokabularet, og dekker ikke de aktivitetene samene tradisjonelt har utøvd i utmarka. I en Finnmarkssammenheng vil nok en del innbyggerne inkludere motorferdsel i begrepet da de vektlegge trivsel ved å være ute i naturen ved hjelp av motorkjøretøy, og en nødvendighet for å høste enkelte utmarksressurser.

Et slikt eksempel på at den generelle forståelsen av friluftsliv ikke harmonerer med enkeltes oppfatninger av realiteten i Finnmark, er misnøye rundt ulike kartlegginger og nasjonale undersøkelser som ikke fanger opp dette. I forbindelse med Friluftslivets år i 2025, fikk Norsk Friluftsliv utarbeidelsen av et friluftsbarmeter¹, et verktøy for å måle kommunenes innsats for natur og tilrettelegging for friluftsliv. Her havnet flere Finnmarkskommuner nederst på lista, og det ble en livlig debatt i media rundt de 30 indikatorene som blant annet ikke hadde inkludert motorferdsel som en del av friluftslivet.

Utmarkas verdiskaping

Verdiskaping kan måles på ulike måter. På makronivå er vi interessert i utmarkas verdi på nasjons- eller samfunnsnivå. Et eksempel på en slik beregning av utmarkas verdiskaping i Norge er gjort av NIBIO (Strand et. al. 2021). Den gang ble verdiskapingen tallfestet til 6 milliarder, men var basert på en adskillig videre definisjon av utmarksressurser enn det som denne rapporten dekker. I NIBIOs rapport var også beiteressurser i utmark og kommersielt skogbruk tatt med. På mikronivå kan en beregne verdiskaping for enkeltindivider og bedrifter. Det er dette nivået vi er interessert i denne kartleggingen, og som det til en viss grad er mulig å finne data på ved hjelp av ulike bedriftsdatabaser.

1.4 Hvilket kunnskapsgrunnlag har vi i dag?

Her vil vi først gjøre kort gjennomgang av hva som finnes av data, kvantitative og kvalitative, om utmarksbruk og utmarksnæringer i Finnmark. Dette er for å kunne si noe om hvilket grunnlag vi har for å bruke eksisterende data i dette arbeidet, og hvor det mangler data eller hvor det finnes noe, men mangelfull data.

Generelt kan det sies at det finnes ingen total oversikt over hverken utmarksbruk eller personer/bedrifter med inntekt fra utmarksnæringer. Likevel er det de siste 50 årene produsert mye kunnskap om utmarksbruk i Finnmark, men denne må kunne sies å være fragmentert, og er et resultat av ulike samfunnsprosesser som har etterspurt kunnskap og dokumentasjon brukt til et konkret formål. I forbindelse med Samerettsutvalgets arbeid ble

¹ <https://friluftslivsbarometeret.no/>

det på 1980-tallet fokusert på å kartlegge utmarksbruk og historisk utvikling av denne bruken over tid. Det ble gjort relativt omfattende undersøkelser og flere sammenstillinger av data. NOU 1978:18B Bruken av Finnmarksvidda er et slikt eksempel, men det har også blitt gjennomført kartlegginger av, og støtte til utøvelse av næringskombinasjoner. Dette er blant annet dokumentert i NOU 1988:4 Næringskombinasjoner i samiske bosetninger, og NOU 1994:21 Del 3. Bruken av utmarksressurser i Finnmark i dette århundret.

Både Finnmark fylkeskommune og etter hvert Sametinget har gjennom sin politikk og finansielle virkemidler støttet opp om kommersiell utnyttelse av utmarksressurser. I 1986 etablerte Finnmark fylkeskommune et Utviklingsprogram for utmarksnæring i Finnmark etter at et utvalg ledet av Turid Kjellmann Pedersen hadde kommet med sin innstilling. Dette var en tid hvor det var flere statlige satsinger med mye penger i omløp, det var krisetider i reindrifta og i fiskeriene på kysten. En stor satsing var blant annet Omstillingsprogrammet for Indre Finnmark som skulle skape alternativ sysselsetting for overtallige reindriftsutøvere. Kautokeino kommune var også med i et frikommuneforsøk i perioden 1989-97 hvor alle utmarksressurser ble forvaltet av kommunen.

Som en del av fylkeskommunens utviklingsprogram for utmarksnæringer ble det satt i gang større initiativ for kommersiell utnyttelse av innlandsfisk, hovedsakelig i Indre Finnmark. Et stort prosjekt ble på begynnelsen av 1990-tallet igangsatt for å utvikle innlandsfiske som næring. Dette ble finansiert av Finnmark fylkeskommune, Samisk Utviklingsfond, Bygdeutviklingsfondet i Finnmark, og kommunene Sør-Varanger, Kárášjohka Karasjok, Guovdageaidnu Kautokeino og Porsanger. 70 fiskere deltok, og hvor 20-30 var interessert i å satse på dette. Prosjektet så på ressursenes beskaffenhet, behovet for utfisking og røkting av vann, kompetanseheving, etablering av mottaksstasjoner og rammebetingelser for å utvikle næringen (Nilsen, 1996). Det var vanskelig å få gode resultater for å drive dette arbeidet videre, og etter hvert var det heller ikke den samme politiske interessen for å finansiere slike store satsinger.

Fra ca. 2010 ble det gjennomført et prosjekt «Innlandsfiske i Finnmark – Næringsrettet FoU og kompetanseprosjekt». Her var fylkeskommunen medfinansierer sammen med Sametinget og Landbruks- og matdepartementet. og Bioforsk gjorde blant annet en kartlegging av fire områder i Finnmark med gode fiskeressurser. Målet var å løfte fram mulighetene for å drive lønnsomme virksomheter på gjedde og harrfiske, og det ble identifisert sju aktører med nødvendig infrastruktur som overnatting og bespising for å satse på dette (Jensen og Muladal, 2013).

Hvis vi beveger oss fram til våre dager, ser vi i Finnmark fylkeskommunes Strategi for næringsutvikling 2023-2028 at utmarksnæringer ikke nevnes spesielt, selv om en av strategiene er å sikre og videreutvikle bærekraftig matproduksjon i Finnmark.

Sametinget har opp gjennom tidene hatt stort fokus på utmarksnæringer, og tidlig på 90-tallet ble det startet et stort forsøksprosjekt «Næringskombinasjoner i samiske områder». Det ble gitt direkte driftstilskudd til næringsaktører, men det var vanskelig å få dokumentert kostnader som grunnlag for utbetalinger (Eikeland, 1994). Etter hvert gikk Sametinget bort fra driftstilskudd til søkerbaserte tilskudd. Det har vært egne virkemiddelordningen for å støtte opp om utmarksnæringer generelt og utmarksnæringer som en del av kombinasjonsnæringer. Mye ressurser ble brukt på dette, men resultatene var begrensede,

og etter hvert ble det færre aktører som oppfyller kravene om støtte, og faktisk søkte. I dag finnes det ikke egne virkemiddelordninger for utmarksnæringer, men det er mulig å søke på Sametingets generelle næringsvirkemidler.

I 2009 fikk Asplan Viak i oppgave av Sametinget å utrede behovet for et kompetansesenter for utmarksnæringer. Et slikt senter skulle dekke hele det samiske området, og hadde således et videre nedslagsfelt enn denne kunnskapssammenstillingen. Samtidig hadde rapporten et hovedfokus på samiske områder og samiske høstingstradisjoner (Svineng og Dahl, 2009).

Ut ifra de tolkningene av begrepet utmarksnæring som ble brukt; - næring som utnytter ressursene i utmarka til å skape og omsette produkter og tjenester av et visst omfang og som er egnet til å gi et overskudd over tid-, kunne utredningen dokumentere at det nok var et adskillig større fremtidig potensial for næringen og politisk vilje til å satse på utmarksnæringer enn det var utøvere som har det som næring. Det var altså et lite positivt budskap og lite å gå videre med. Det var imidlertid identifisert et behov for å øke kompetansen til de som eventuelt ønsker å satse kommersielt, men da et slikt utmarkssenter ble foreslått lagt til Pasvik og miljøet på NIBIO (den gang Bioforsk), var det ingen støtte å få fra aktører i Indre Finnmark, og senteret ble aldri realisert.

Sametingets jordbruksmelding (2007) viser til at man i samiske bygdesamfunn har mindre klare skiller mellom ulike aktiviteter i utmarka. Dette gjelder spesielt for grensegangen mellom næringsmessig utnytting av naturressurser, rekreasjonsutnytting og tradisjons-/kulturbetingete aktiviteter, som ikke alltid er like lett å trekke. Dette står i sterk kontrast til den offentlige, sektoriserende naturressurs- og næringsforvaltningen, som er fordelt på ulike sektorer som Fylkesmannens miljøvernavdeling, Statsskog, Finnmarkseiendommen, landbruksmyndighetene og Reindriftsforvaltningen. "Dette fører ofte til kollisjon mellom brukere og forvaltere i forholdet til bygdefolks rettigheter til næringsmessig utnyttelse av naturressursgrunnlaget" (op.cit: 33). Denne formen for sektorisering av naturen og bruken av den, representerer andre ideer om adskilte kategorier enn det som i mange samiske områder virker formålstjenlig på lokalt nivå og i faktisk bruk.

Rapporten «Meahcci - et grunnlag for identitet, kultur og birgejupmi» ble utarbeidet i forbindelse med arbeidet med Sametingets arealmelding (Sametinget, 2016). Denne var igjen basert på en større rapport utarbeidet av et nedsatt arbeidsutvalg ledet av Steinar Pedersen. Rapporten beskriver hvordan dagens regelverk og forvaltning er tilpasset lokale tradisjoner, sedvaner og rettsforståelser for bruk og bevaring av utmarksressursene.

Flere viktige kartlegginger kom i kjølvannet av opprettelsen av Finnmarkseiendommen og Finnmarkskommisjonen. I 2010 publiserte NINA og Høgskolen i Finnmark på oppdrag fra Finnmarkskommisjonen en utredning om allmennhetens bruk av utmarka i Finnmark til jakt, fiske, fangst og ferdsel fra omtrent midten av 1800-tallet og fram til i dag (Aas m.fl., 2010). Utredningen er i hovedsak basert på statistikk og tilgjengelige skriftlige kilder, og dekker hele Finnmark. Denne utredningen gir en god oversikt, men den trenger en oppdatering.

Andre kartlegginger er kommet i forbindelse med forslag til opprettelse av nye verneområder. Et slikt eksempel er kartlegging av naturbruk i Guovdageaidnu Kautokeino kommune i (Riseth, Solbakken og Kitti, 2009).

En av de beste kildene for bruk av utmarka i et nærmere bestemt område finner vi i Finnmarkskommisjonens kartlegging av eksisterende bruks- og eierrettigheter som folk i Finnmark har ervervet på grunnlag av langvarig bruk. Per i dag er det gjort kartlegginger på Stjernøya/Seiland, Unjárga Nesseby, Sørøya, Kárášjohka Karasjok, Varangerhalvøya øst og Varangerhalvøya vest. Disse rapportene er en gullgrube for den som vil sette seg inn i den historiske bruken av utmarksområdene opp til vår tid. Områder under pågående kartlegging er Tana/Tanafjorden, Guovdageaidnu Kautokeino, Porsanger, Nordkyn/Sværrholthavøya. Her foreligger det også et rikholdig kunnskapsgrunnlag, selv om rettighetsavklaringen ikke er fullført.

Det finnes også avsluttede og pågående forskningsprosjekter som har sett på utmarksbruk i mer avgrensede områder og ved bruk av ulike formidlingsmetoder. I 2021 publiserte forskere fra UiT «Sørøya en kartapplikasjon» hvor Storymap ble brukt for å visualisere tradisjonell bruk av områder og ressurser². Dette var en del av den sakkyndige utredningen ifm. kartleggingen for Finnmarkskommisjonen.

Et liknende datasett over tradisjonell høsting og bruk av ressurser i sjø og utmark i Porsangerfjorden, ble publisert i 2022 i samarbeid med Merarrasiida³.

Bruk av tradisjonell kunnskap til forvaltning av lakseelver er temaet for forskningsprosjektet Salmon Culture -SALCUL, (2019 - 2024) hvor UiT og NINA har Tanaelva som case.

NIBIO utarbeidet i 2015 Arealregnskap for Utmarka. Arealstatistikk for Finnmark. (Bjørklund, Rekdal, Strand, 2015). Denne tar for seg ulike naturtyper, og var en del av arbeidet med en ny nasjonal arealstatistikk og et arealregnskap. Selv om denne ikke er oppdatert, har rapporten fremdeles relevans.

Finnmarkseiendommen samler inn statistikk om jakt på småvilt og storvilt, samt innlandsfiske og laksefiske på FeFo-grunn. Dette gir viktig informasjon om hvem som fiske/jakter, basert på bosted og utbytte av høstingen. Det er mulig å bruke disse dataene til å lage kommunevise oversikter, også om utviklingen over tid.

Her vil vi også understreke at lokale organisasjoner sitter med mye kunnskap om naturbruk i sine områder. Slike eksempler er Mearrasiida i Porsanger, Natursenteret i Guovdageaidnu Kautokeino, Samisk næringsforbund, Samisk nærings- og utredningssenter i Deatnu Tana, og alle de samiske språk- og kultursentrene i Finnmark. Nasjonalparkstyrene og besøkssentre sitter på mye informasjon om ferdsel i de fem

² <https://storymaps.arcgis.com/stories/0ccfef96561f4410be745d484e7972>.

³ <https://storymaps.arcgis.com/collections/665249d229ab4ce99e82177efea92133?item=1>

nasjonalparkene i Finnmark. Ikke minst kan deres strategier og kartlegginger rundt besøksforvaltning være viktig informasjon.

Data på den kommersielle siden av utmarksbruk, altså verdiskapingen som faktisk foreligger eller som potensielt kan utvikles i framtida, er svært begrenset. Reelle analyser av verdiskaping finnes ikke, men det er gjort forsøk på å beregne verdiskaping gjennom ulike kartlegginger. Et slikt eksempel er fra 2016, da NINA gjennomførte en spørreundersøkelse om verdien av innlandsfiske i Finnmark blant fastboende og tilreisende fiskere for Finnmarkseiendommen (Andersen og Dervo, 2017). Her kombineres statistikk som salg av fiskekort, kommunefordelt med svar på spørreundersøkelsen. Et betydelig antall tilreisende (nordmenn og utlendinger) har blant annet svart på kjøp av andre tjenester som blant annet hytteleie, og en har beregnet hvor mye hver fisker legger igjen i døgnnet i fylket.

Det finnes ingen oversikt over kommersiell omsetning av utmarksprodukter, og slike data må eventuelt samles inn manuelt etter å ha identifisert aktører. Dette gjelder for eksempel omsetning av bær, særlig multer, ryper/småvilt og storvilt og fisk hvor noe, men langt fra alt, omsette via egne selskaper eller oppkjøpere. I tillegg vet vi at det omsettes bær privat, på Facebook, men dette er det umulig å tallfeste. Det vil være mulig å bruke bedriftsdatabaser for å få oversikter over bedrifter i Finnmark på ulike næringskoder som kan omfatte utmarksnæringer, men her er ikke næringskodene finmasket nok, og en slik oversikt fordrer mye etterarbeid med å fjerne irrelevante registreringer. Andre utfordringer kan være at en bedrift selger utmarksprodukter, som for eksempel innlandsfisk, men også fisk fra sjø. Da vil salg av innlandsfisk/utmarksprodukt utgjøre en mindre del av totalomsetningen.

En viktig inngangsport for data på friluftsliv vil være de kommunale delplanene «Kartlegging og verdsetting av friluftsområder». Det vil også være andre relevante kommunale planer som kommunedel plan for naturmangfold, der disse finnes i Finnmarkskommunene. I et folkehelseperspektiv finnes det statistikk fra Finnmark Friluftsråd på viktige turmål/stier i hver kommune gjennom brukeres registrering av Perletur og besøk på dagsturhytter. DNT har også et nett av T-merkede stier, hovedsakelig basert på gamle ferdselsveier, og her finnes oversikter hos turlagene.

Det finnes lite forskningslitteratur på motorferdsel i Finnmark selv om fylket har hatt en egen ordning/forskrift siden 1987. I forbindelse med arbeidet med ny Motorferdsellov, vedtatt i 1989, ble det heller ikke gjort egne studier om erfaringene med denne forvaltningen. Det finnes en eldre kartlegging av bruk og holdninger til barmarksløyper i Finnmark, (Nygaard, Lie, Vistnes, 2010), hvor utmarksbruk ifm. barmarkskjøring ble belyst. Vi kjenner ikke til andre studier på hverken barmarks- eller skuterkjøring i Finnmark.

2 Datagrunnlag og metode

I dette kunnskapsgrunnlaget vil vi benytte en rekke kilder og metoder for å samle inn og analysere eksisterende og nye data.

Dokumentanalyser

Vi har sett på tidligere forskningsrapporter, artikler og kunnskapssammenstillinger som er relevante for dette arbeidet. Videre har vi samlet og analysert relevante kommunale planer og saksbehandling knyttet til disse planene. Det finnes ingen planer som eksplisitt tar for seg utmarksbruk, men vi finner litt om dette i de allerede nevnte kommunale delplanene «Kartlegging og verdsetting av friluftsområder» og delplan for «Naturmangfold». Arealplaner vil også være relevante og planer for fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv. Diverse forskrifter som omhandler regelverk i forbindelse med utmarksbruk, er også studert. Det kan dreie seg om jakt, fiske, bærplukking og motorferdsel.

Kvantitative analyser

Vi vil benytte offentlig statistikk der dette er tilgjengelig. FeFo og SSB har statistikk over jakt og fiske på Finnmarkseiendommen gjennom salg av jakt/fiskekort og rapportering av fangst. Noen av disse dataene kan fremstilles på kommunenivå eller brukergruppe som Finnmarking tilreisende nordmenn og utlendinger. FeFo og Skogsjefen i Finnmark har også statistikk på salg av vedteig og produksjon av ved til privat bruk.

Vi har innhentet statistikk fra Opplysningsrådet for veitrafikken AS – OFV på registrerte barmarkskjøretøy og snøskutere i Finnmark kommunefordelt. Dataene viser utviklingen i registrerte kjøretøy over tid. Vi bruker og tilgjengelig statistikk over antall og kilometer med snøskuterløyper, kommunefordelt fra Miljødirektoratet og SSB.

Vi har også noe statistikk fra Finnmark Friluftsråd om bruk av Perleturløyper, hvor mange personer som har registrert seg i den digitale portalen og hvor mange turmål de har gjennomført over tid.

Miljødirektoratet har også kommunefordelt statistikk over verneområder; antall og km², som vi har sammenstilt med statistikk over areal fra SSB.

Klimadata er hentet fra tidligere gjennomførte forskningsprosjekter, og kildene er angitt under hver figur. Det meste er basert på data fra Meteorologisk institutt - MET Norge, og satellittdata prosessert av NORCE fra Terra MODIS.

Vårt hovedmål er å bruke statistisk data som viser et øyeblikksbilde og kan belyse ulike sider ved utmarksnæringer og utmarksbruk slik det framstår i dag. Der vi har tilgjengelig statistikk tilbake i tid, vil vi vise utviklingsforløpet for å gi en indikasjon på retningen, noe som også gir mulighet til å si noe om framtidig utvikling.

Kartdata

Det finnes flere kartbaser som kan brukes for å illustrer ulike forhold/forekomster i kart. Noen steder har vi brukt eksisterende kart fra Miljødirektoratet, men der data mangler har vi i noen tilfeller lagt disse til manuelt. Vi har for eksempel brukt kartkatalogen.geonorge.no for å bearbeide eksisterende kart over skuterløyper og barmarksløyper.

De viktigste kartene som er brukt i kommunekapittelet er kommunens Kartlegging og verdisetting av friluftsområder hvor data fra kommunene er lagt inn kart.naturbasen.no. som igjen forvaltes av Miljødirektoratet. Bakgrunnskart er basert på N1000 (Kartverket).

Intervjudata

Skriftlige kilder og kvantitative analyser ikke vil være tilstrekkelig for å belyse de spørsmålene som ønskes besvart, og vi har valgt å gjennomføre intervjuer med nøkkelpersoner i alle Finnmarkskommunene. Det er ikke innlysende hvem som er sentrale og kan svare på spørsmålene i denne undersøkelsen, så det har tatt en del tid å finne fram til de rette personene. I noen kommuner kan det være personer som jobber som miljøvernrådgiver der slike stillinger finnes, men det kan også være samfunnsplanleggere, arealplanleggere, ansvarlige for landbruk og/eller dispensasjonssøknader ifm. motorferdsel eller har ansvaret for oppfølging av friluftsliv. Det kan også være politikere eller tidligere politikere. Intervjuet er primært brukt til å få en oversikt over utmarksbruk i kommunen, hvilket kunnskapsgrunnlag som foreligger og hvordan kommunene tilrettelegger gjennom planverk. Kommuneinformantene er også spurt om etablerte og planlagte større industriutbygginger og eventuelle arealkonflikter i forbindelse med disse. Til slutt er de spurt om de kan se klimaendringer i utmarka som kan påvirke utmarksbruken og høstingen. Samtalene har også resultert i at planer, saksframlegg og vedtak som det ikke var mulig å finne på nett, har blitt videresendt. I de fleste kommunene er det gjennomført intervju med en person, mens vi i seks kommuner har snakket med to personer som til sammen dekket temaområdene. Alle intervjuene er gjennomført på teams, men unntak av Alta kommune hvor intervjuet var fysisk.

I tillegg er det gjennomført intervjuer med Finnmark fylkeskommune, Finnmarkseiendommen, Statsforvalter i Troms og Finnmark, Sametinget, Finnmark Friluftsråd, Skogsjefen i Finnmark og Landbruksdirektoratet.

Vi har gjennomført 10 intervjuer med personer/bedrifter som har utmarksnæringer som næringsinntekt, og som er identifisert gjennom kartleggingen av næringsaktører. I utvalget av informanter har vi prøvd å dekke aktører innenfor ulike utmarksnæringer og med geografisk spredning.

NORCE følger etiske retningslinjer for forskning. Prosjektet med vedlagt informasjonsbrev og intervjuguider er meldt inn til SIKT (Kunnskapssektorens meldetjeneste for behandling av forskningsdata) for vurdering av behandling av personopplysninger. Prosjektet er godkjent. Kontaktinformasjon til kommuneinformantene er funnet på kommunenes hjemmeside eller etter forespørsel hos sentralbordet, mens navn og kontaktinfo til næringsaktørene som er intervjuet, er funnet i bedriftsdatabaser eller på bedriftenes hjemmeside/facebookside på nett. Informasjonen om bedriftene/næringsaktørene som er

intervjuet blir formidlet gjennom «bedrifts-case», og her gjøres identiteten til bedriftseierne kjent.

Andre informanter i ulike offentlige organisasjoner/myndigheter er kontaktet gjennom kjennskap til deres ansvarsområde og kompetanse på temaene som dekkes i undersøkelsen. Disse er ikke identifiserbare ved navn.

Alle som er intervjuet har fått skriftlig informasjon om prosjektet på forhånd, og har fått tilsendt intervjuguide. De har fått opplysning om at intervjuet kun behandles av forskerne som er knyttet til prosjektet. Deltakelse i prosjektet er frivillig, og informantene har hatt mulighet til når som helst å trekke seg fra undersøkelsen.

2.1 Rapportens struktur

Denne rapporten består av til sammen 10 kapitler. Vi har valgt å starte ut med et kapittel om motorferdsel i Finnmark. Dette gjør vi fordi motorferdsel er en hyppig brukt måte å ferdes i utmarka på, og har et lovgrunnlag og utbredelse som skiller seg fra andre fylker i landet. Motorferdsel i utmarka foregår i forbindelse med fornøyleskjøring, for å høste av utmarka til privat matauk, eller som transportmiddel i forbindelse med næringsaktivitet. I stedet for å presentere data som er relevant for ferdseien under hver av kapitlene, har vi funnet det hensiktsmessig å samle dette i et eget kapittel.

Kapittel 4 ser på utmarksbruk til friluft- og rekreasjonsformål, mens kapittel 5 ser på høsting av utmarka som matauk for enkeltpersoner og hushold. Kapittel 6 ser utmarkshøsting som næringsvei, altså den kommersielle delen av utmarkshøstingen. I kapittel 7 presenterer vi kommuneanalyser av tilrettelegging for utmarksbruk og utmarksnæringer, og i kapittel 8 vil vi se på verneområdene i fylket. Kapittel 9 presenterer data fra forskning på historiske og framtidige klimaendringer i Finnmark, og hvordan disse kan påvirke utmarksressursene. Til slutt vil vi i kapittel 10 oppsummere arbeidet med noen anbefalinger til tiltak.

3 Motorferdsel i Finnmark

Motorferdsel i utmarka kan ha ulike formål, og i denne sammenhengen er det greit å skille mellom ferdselen som foregår i forbindelse med fornøyleskjøring, for å høste av utmarka til privat matauk, eller som transportmiddel i forbindelse med næringsaktivitet. Noen ganger er kanskje ikke skillet mellom de to først kategoriene helt klart da varturen på fiskevannet på fjellet med familien først og fremst er en rekreasjonstur for å nyte naturen. Biter røya på pilken, er det et stort pluss. Mens denne aktiviteten må foregå i åpne skuterløyper, vil motorisert ferdsel for å utøve en utmarksnæring gi utvidede muligheter til dispensasjon fra Motorferdselloven. Formålet avgjør altså hvordan motorisert ferdsel kan brukes for å komme til, og høste av utmarka.

Mens motorferdsel i utmarka ikke anses som å være en del av friluftslivet i den norske ikke-motoriserte definisjonen av friluftsliv, vil en del Finnmarkinger hevde at den nettopp er en viktig del av friluftslivet og muligheten til rekreasjon i ulike deler av fylket.

Som tidligere nevnt var det før den første Motorferdselloven kom i 1977, en motorisert ferdsel langs tradisjonelle ferdselsårer i Finnmark. Da loven kom ble deler av den tradisjonelle bruken og muligheten til å høste av ressursene innskrenket, og forbudt ved lov. Fra 1987 har kommunene i Finnmark hatt mulighet til å foreslå løyper i egen kommune, og etter godkjenning av fylkesmann/Statsforvalter ble det utarbeidet forskrift for hver kommune for motorferdsel langs tradisjonelle ferdselsårer. I revideringen av Motorferdselloven i 1989, kom en egen forskrift om bruk av motorkjøretøy på barmark langs tradisjonelle ferdselsårer i Finnmark. Siste endring i Motorferdselloven kom i 2015, og i juni 2026 ble en ny Motorferdsellov vedtatt, men denne er per august 2026 ikke iverksatt.

Sammenlignet med resten av landet har Finnmark og Nord-Troms lenge hatt et mer liberalt regelverk og flere skuterløyper enn resten av landet. Finnmark er også det eneste fylke hvor det finnes åpne barmarksløyper.

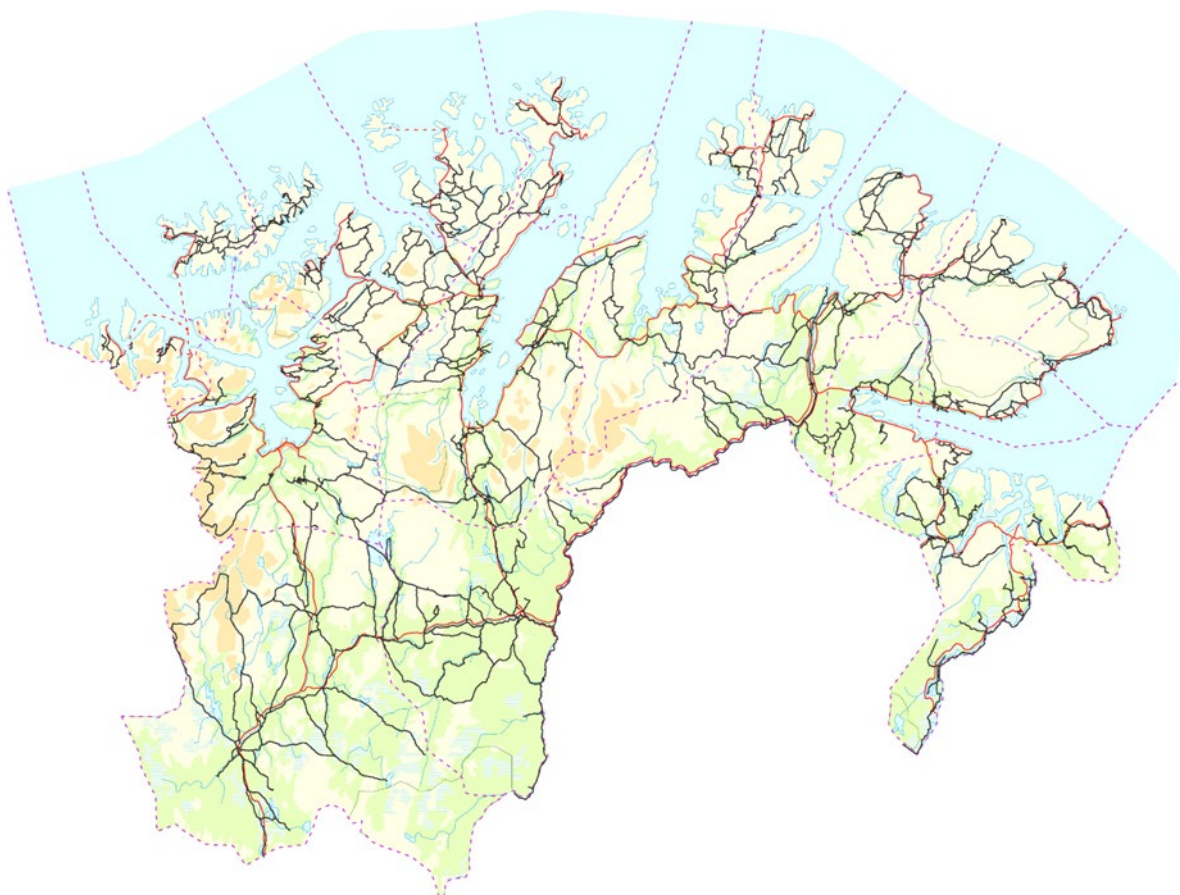
Hovedregelen er at alle snøskuterløyper i hele Norge skal stenge fra og med 5. mai, men i Finnmark og Nord-Troms gjelder vårforbudet, er et særskilt forbud som gjelder fra 5. mai til 30. juni, og hvor kommuner kan søke Statsforvalter om forlengelse av enkeltløypers åpningstid gjennom dispensasjon. Formålet med vårforbudet er å beskytte reinen og annet dyreliv som er spesielt sårbare for forstyrrelser på grunn av kalving, hekking og yngling. Samtidig er terrenget mer utsatt for slitasje i vårløsninga. Motorferdsel kan føre til vesentlige ulemper for reindriften, blant annet i forbindelse med reinflytting til kalvingsområder og vårbeiter. Motorferdsel kan også være en direkte trussel mot dyrevelferden, særlig for rein med redusert kondisjon etter en lang vinter, når simlene er drektige eller kalver. I tillegg kan motorferdsel påvirke reinen negativt i områder der reindriften har meldt om beitekrise.

Resten av kapittelet vil presentere tilgjengelige data for motorferdsel på snødekt mark/vinterstid og barmark separat.

3.1 Motorferdsel på snødekt mark

I 2015 fikk kommunene i Finnmark mulighet til selv å fastsette skuterløyper for rekreasjonsskjøring i sin kommune, mens dette tidligere ble fastsatt av Fylkesmann/Statsforvalter. Dette kom i forbindelse med innføringen av en ny Motorferdsellov. En konsekvens av denne endringen var at alle kommuner måtte igangsette en kartlegging og verdsetting av friluftsområder for å sikre at skuter- og barmarksløyper ikke kom i konflikt med slike områder. Disse kartleggingene/planene blir nærmere omtalt kommunekapittelet i denne rapporten.

Figur 1 Åpne skuterløyper i Finnmark



Data hentet fra kartkatalogen.geonorge.no. Bakgrunnskart basert på N250 og N1000 data (Kartverket)

På kartet over er alle åpne skuterløyper tegnet inn med svart. Veier er markert med rødt, kommunegrenser med lilla stiplet linje. Av kartet kan en også se at områder uten skuterløyper oftest er nasjonalparker eller vernede områder hvor motorisert ferdsel er forbudt, eller områder som er vanskelig tilgjengelig pga. topografi.

Tabellen under viser at det totalt er 6483 km med skuterløyper i Finnmark, og vel fire ganger så mye som de 1480 kilometerne med offentlig vei i fylket. Vi ser også at det er de største kommunene i areal, i Indre Finnmark, som har flest kilometer. Guovdageaidnu Kautokeino kommune har flest kilometer med åpne skuterløyper, hele 787 km. Like bak

kommer Porsanger Porsángu Porsanki kommune med 769 kilometer og Karasjohka Kárášjohka Karasjok kommune med 734 km. Dette er alle kommuner med store arealer og vanskelig tilgjengelighet til områder med store avstander til offentlig vei. De større kommunene hva angår folketall, Sør-Varanger, Alta og Hammerfest, har også et godt tilbud av skuterløyper. Ikke uventet er det de mindre kommunene på kysten som har minst skuterløyper. Loppa kommune har bare 61 km med åpne løyper.

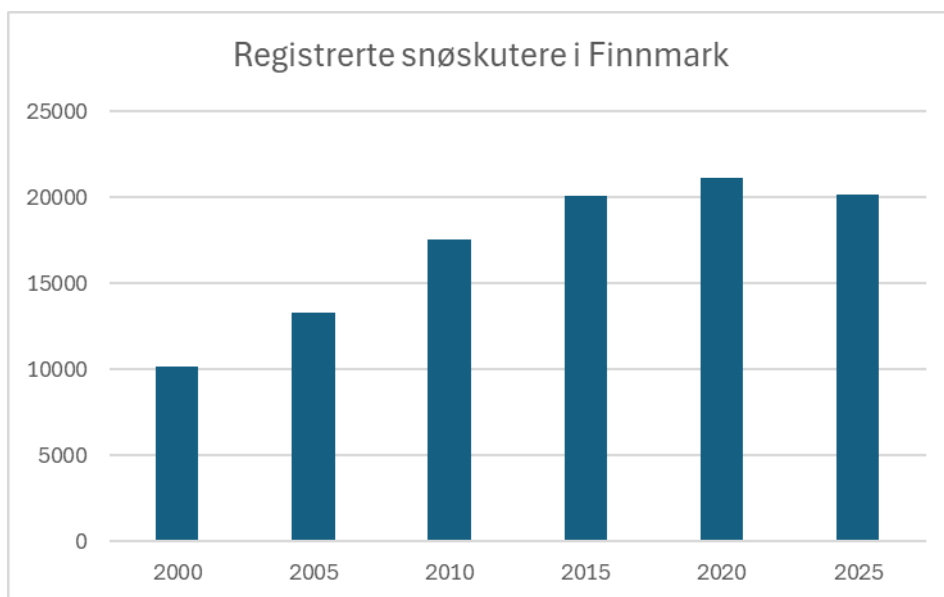
Tabell 1 Kilometer åpne skuterløyper i Finnmark, kommunefordelt per 1. april 2024

Kommune	Lengde km
Guovdageaidnu Kautokeino	787
Porsanger Porsángu Porsanki	769
Kárášjohka Karasjok	734
Deatnu Tana	593
Sør-Varanger	567
Hammerfest	551
Alta	532
Lebesby	343
Båtsfjord	224
Måsøy	221
Gamvik	210
Berlevåg	189
Vadsø	183
Unjárga Nesseby	143
Hasvik	139
Nordkapp	126
Vardø	111
Loppa	61
SUM	6483

Kilde: Tallene er hovedsakelig hentet fra Miljødirektoratet per 1. april 2024, referert i NOU 2024:10. Tall fra to kommuner manglet i denne oversikten, og er hentet fra SSBs tabell 12673.

Motorferdselloven tillater bruk av skuter i Finnmark fram til 5. mai. Det er av hensyn til fredningstiden hekkede fugl og kalvingstida for rein. Kommuner kan søke Statsforvalter om forlenget åpning av enkeltløyper eller deler av løyper om det fremdeles er snøforhold, og om det ikke kommer i konflikt med fredningsformålet. Som eksempel ble det sendt inn 200 søknader til Statsforvalteren i Troms og Finnmark i 2023 om å få holde skuterløypene åpne lenger, og $\frac{3}{4}$ av søknadene ble innvilget.

Antallet registrerte snøskutere i Finnmark har økt kraftig, og er fra 2000 til 2020 mer enn doblet fra 10.000 til over 21.000. Det har vært en liten nedgang fram mot 2025.

Figur 2 Registrerte snøskutere i Finnmark i perioden 2000-2025

Kilde: Tallene er bestilt fra Opplysningsrådet for veitrafikken AS – OFV, og er basert på tall per 31.12 hvert femte år

Tabell 2 Kommunefordelt statistikk over registrerte snøskutere i Finnmark, 2025

Kommune	Antall snøskutere	Snøskutertetthet
Alta	5 283	0,239
Sør-Varanger	2 932	0,294
Hammerfest	2 300	0,201
Porsanger Porsángu Porsanki	1 687	0,431
Guovdageaidnu Kautokeino	1 572	0,545
Vadsø	1 255	0,216
Karasjohka Karasjok	1 075	0,425
Deatnu Tana	1 067	0,38
Nordkapp	571	0,193
Båtsfjord	456	0,216
Lebesby	320	0,256
Unjárga Nesseby	319	0,364
Vardø	310	0,157
Gamvik	280	0,274
Berlevåg	224	0,259
Måsøy	187	0,171
Hasvik	175	0,117
Loppa	120	0,141
Totalt Finnmark	20 133	0,271

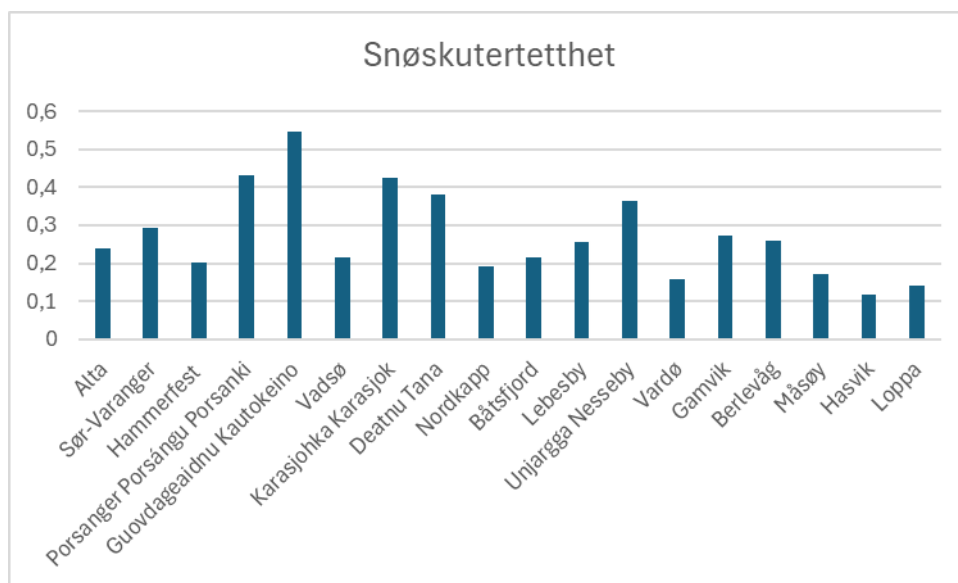
Kilde: Tall fra OFV og egne beregninger basert på SSBs innbyggertall

Det er registrert flest skutere i Finnmarks mest folkerike kommune - Alta med 5283. Det er nesten dobbelt så mye som kommune nr. to på lista, Sør-Varanger med 2932 skutere.

Vi har gjort en beregning som tar hensyn til innbyggertall for å gi et bedre bilde av snøskutertetthet i de ulike kommunene. I figuren under har vi delt antallet registrerte snøskutere på antall innbyggere. Vi får da et tall på skutertetthet i hver kommune, altså hvor stor andel av befolkningen som har en registrert skuter. Ikke overraskende er Guovdageaidnu Kautokeino kommune på topp med 0,545 skutere per innbygger, også inkludert barn og eldre. Det er altså godt over en halv snøskuter per innbygger. Høy skutertetthet kan forklares med en næringsstruktur der reindrifta står sterkt og bruk av snøskuter i næringsutøvelsen er helt nødvendig på grunn av de store avstandene og næringsutøvelsens struktur med flytting av flokken mot kysten på vårvinteren. Nummer to og tre er Porsanger (0,431) og Kárášjohka Karasjok (0,431), også store kommuner i areal, og hvor reindrifta står sterkt som næring. Lavest skutertetthet er det i kyst- og øykommunene Måsøy, Loppe og Hasvik.

Gjennomsnittlig er skutertettheten i Finnmark på 0,271, dvs. litt mer enn en av fire innbyggere har skuter.

Figur 3 Skutertetthet i 2025, kommunefordelt, Finnmark



Kilde: tall fra OVF og SSB

3.2 Begrenset kunnskap om skuterbruk i Finnmark

En nasjonal undersøkelse blant skutereiere ble gjennomført i 2017 av Transportøkonomisk institutt (Bjørnskau og Ciccine, 2017). Denne viser at de fleste bruker snøscooteren 1–3 dager i uka i sesongen, og gjennomsnittlig kjørelengde er 790 km per år. I Finnmark er gjennomsnittlig årlig kjørelengde lenger enn landsgjennomsnittet med 1200 km. Undersøkelsen viser at særlig respondentene fra Finnmark er negativ til de mange restriksjonene på snøskuterkjøring som bidrar til å ødelegge en gammel kultur for fangst-

og matauke. Fra gammelt av har det vært tradisjon for å høste av naturen gjennom jakt og fiske, plukking av bær og sopp, og snøscooteren har vært et viktig redskap for å komme til fiskevann på vinterstid. Enkelte peker på at de mange og strenge restriksjonene gjør at denne kulturen forsvinner.

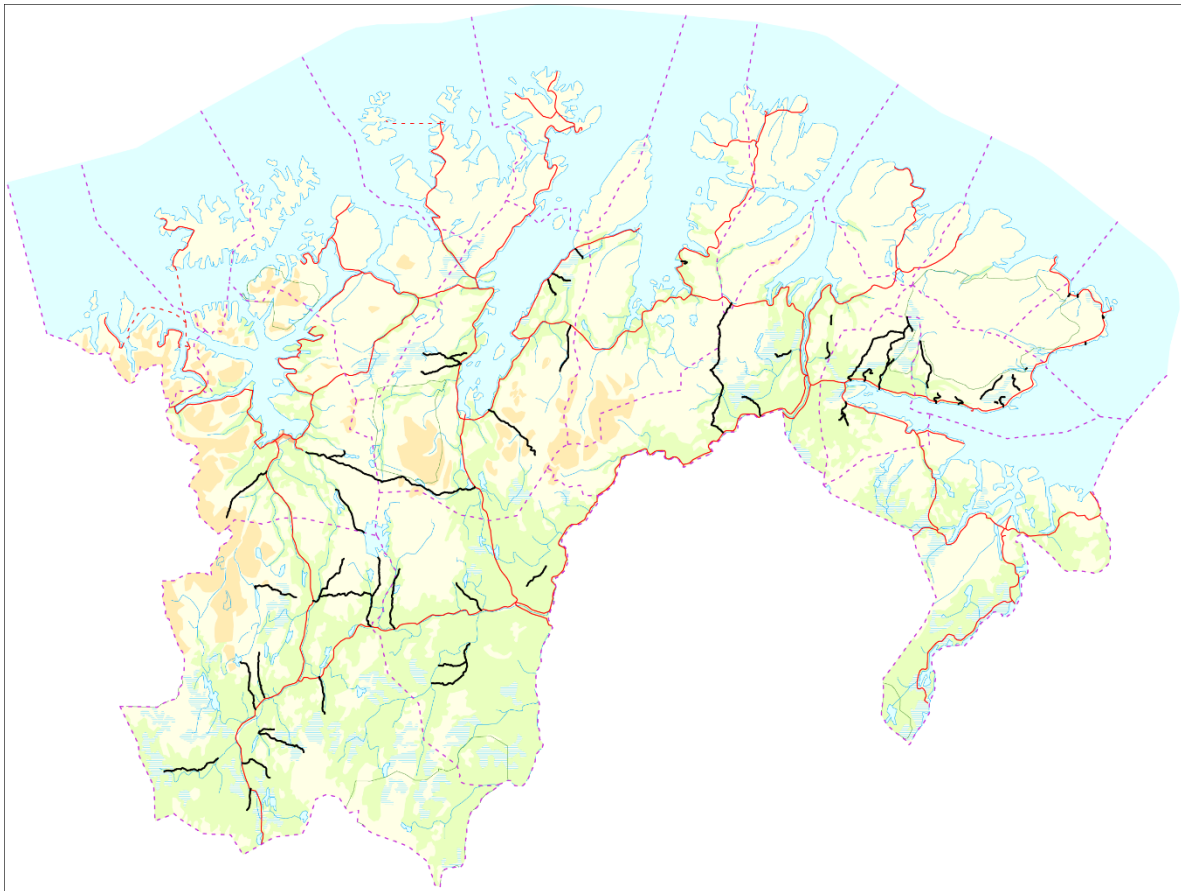
Ut over dette finnes det ingen egne undersøkelser av snøskuterbruk og holdninger til denne blant brukere og innbyggere i Finnmark. Vi vet derfor lite om hvordan hele Finnmarks befolkning forholder seg til disse spørsmålene. Mangel på kunnskap framskaffet gjennom gode representative undersøkelser, gir et dårlig grunnlag for å jobbe videre med disse spørsmålene.

Siden 2010 er det gjennomført målinger at nordmenns holdninger og adferd i naturspørsmål i Natur- og miljøbarometeret. I 2023 ble det tatt inn spørsmål om bruk av snøskuter. Denne gir noe generell kunnskap om at 31 % av respondentene mente det burde bli lettere å få tillatelse til å bruke snøskuter, mens 78 % ønsker bedre kontroll med motorferdsel i utmarka. Dessverre er det ikke mulig å få ut data fra respondenter fra Finnmark, og med slike nasjonale undersøkelser vil det være for få respondenter fra fylket til å gjøre gode analyser av bruk og holdninger blant Finnmarkinger.

3.3 Motorferdsel på barmark

I dag har Finnmark en særordning med åpne barmarksløyper som ikke finnes andre steder i landet. Ordningen er hjemlet i forskrift 28. juli 1989 nr. 749 om bruk av motorkjøretøy på barmark langs tradisjonelle ferdselsårer i Finnmark, med hjemmel i motorferdselloven § 4 a. Forskriften åpner for at Statsforvalteren, etter forslag fra kommunestyret, kan tillate bruk av motorkjøretøy på traktorveier som kan karakteriseres som tradisjonelle ferdselsårer. Kjøring langs slike ferdselsårer kan bare tillates der motorferdsel tidligere har vært tillatt, og bare for transport til hytter og i forbindelse med jakt, fangst, fiske og bærsanking. Forskriften er begrunnet i at Finnmark har et lite utbygd skogsbilveinett, store veiløse områder og sterke tradisjoner med å høste av utmarka. Forskriften er også dels begrunnet i at kommunene selv hadde etablert barmarksløyper før de mistet denne myndigheten i 1988.

Ny Motorferdsellov ble vedtatt i Stortinget i juni 2026 (se kap 3.5). Inntil denne blir iverksatt, er det den gamle loven som gjelder.

Figur 4. Barmarksløyper i Finnmark 20205

Data hentet fra kartkatalogen.geonorge.no. Bakgrunnskart basert på N250 og N1000 data (Kartverket)

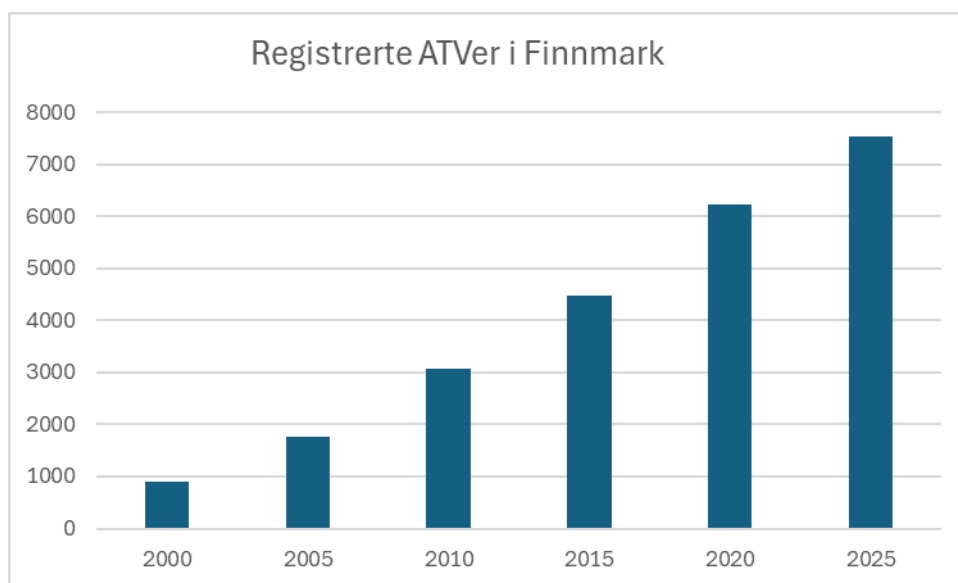
Kartet over viser alle åpne barmarksløyper i Finnmark. At de er åpne betyr at hvem som helst kan ferdes med godkjent kjøretøy innenfor den tidsperioden som regelverket angir såfremt formålet er transport til hytter og i forbindelse med jakt, fangst, fiske og bærsanking. Normalt starter barmarksesongen 1. juli. Det er ikke alle Finnmarkskommunene som har barmarksløyper da dette er begrenset til de ni kommunene; Alta, Kárášjohka Karasjok, Guovdageaidnu Kautokeino, Lebesby, Unjárga Nesseby, Porsanger, Deatnu Tana, Vadsø, Vardø. Finnmark har 50 åpne barmarksløyper med til sammen 770 km løyper. Disse ble i sin tid fastsatt en gang for alle, og Statsforvaltere tillater ikke åpning av nye løyper. Det har ikke vært mulig å få en kommunefordelt oversikt over antall kilometer åpne løyper. I tillegg til de åpne barmarksløypene har fire kommuner; Kárášjohka Karasjok, Guovdageaidnu Kautokeino, Deatnu Tana og Unjárga Nesseby egne dispensasjonsløyper på til sammen 2500 km (Fylkesmannen i Finnmark, 2010). Disse er ikke hjemlet i Motorferdselloven, men må anses å være etablert og akseptert av myndighetene. Tanken bak var å ha færre åpne løyper der alle kan kjøre, men at kommunen ved bruk av definerte disp-løyper får en bedre kontroll med kjøringen gjennom søknadsbehandling av disp-søknader, og at lokale brukere med tilhørighet til områdene har fortrinn framfor andre som kommer utenfra.

Både disse kommunene og andre Finnmarkskommuner behandler søknader om dispensasjon fra Motorferdselloven, men her varierer det kommunale skjønnnet betraktelig. For eksempel gir Guovdageaidnu Kautokeino kommune med mange disp-løyper dispensasjon fra dagens regelverk ved nesten samtlige søknader. Det kan dreie seg om rundt 1000 søknader årlig hvor de fleste søknadene er for flere turer/traseer. Enkelte mindre kystkommuner kan ha en håndfull søknader, og utøver en streng praksis.

Motorferdsellovens paragraf 5a omhandler **utøvelse av utmarksnæring**. Utøver kan søke kommunen om tillatelse til å bruke motorkjøretøy til å transportere materiell og utstyr. Som utmarksnæring regnes: drift av utleiehytter, næringsmessig høsting av naturgoder (for eksempel fiske, jakt, bærplukking og sanking av mose), turist- og reiselivsnæring, leting og undersøkelse av mineralske ressurser med videre forutsatt at virksomheten er registrert i Enhetsregisteret. Kommunen kan ikke gi tillatelse til motorferdsel i forbindelse med utmarksnæring som baserer seg på transport av personer.

Statens Vegvesen publiserer fylkesvis statistikk over registrerte ATVer, både firhjulinger og 6-hjulinger. I **2025 var det registrerte 7525 ATVer i Finnmark**. Dette er en formidabel økning over tid da det i 2000 kun var rundt 900 ATVer i fylket, mens tallet var økt til rundt 3000 i år 2010, og 6250 i 2020.

Figur 5 Utvikling av antallet registrerte ATVer i Finnmark, 2000-2025



Kilde: OVF, tallene er fra 31.desember 2025.

Fordelt på antall innbyggere i Finnmark er andelen ATVer 0,10, altså en ATV per tiende innbygger. Som med snøskutere er det ikke slik at alle disse eies av privatpersoner og brukes til friluftformål. En stor andel brukes til utøvelse av næring, og da særlig reindrift, jordbruk, skogbruk, utmarksbruk inklusive jakt og fiske, kraftproduksjon og anleggsbransjen, men brukes også i offentlig sektor gjennom oppsyn (politi, SNO), kommunale etater som for eksempel vannverk, og kan være i eie av frivillige lag. Likevel

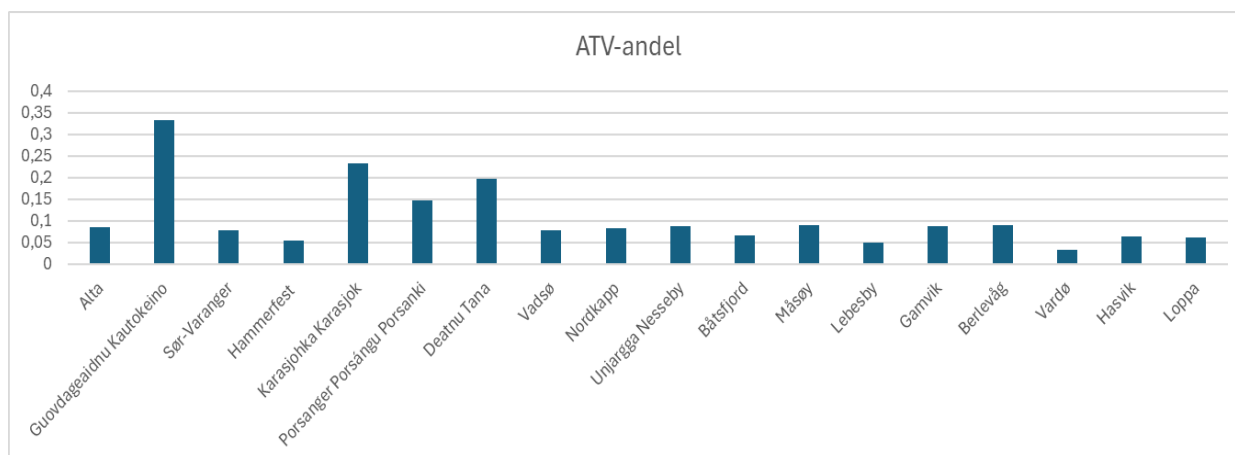
kan det være nyttig å bruke begrepet «ATV-tetthet» for å illustrere utbredelsen av disse kjøretøyene i hver enkelt kommune.

Tabell 3 Antall registrerte ATV-kjøretøy i 2025, kommunefordelt

Kommune	Antall	ATV-andel
Alta	1 886	0,085
Guovdageaidnu Kautokeino	965	0,334
Sør-Varanger	766	0,077
Hammerfest	627	0,055
Karasjohka Karasjok	590	0,233
Porsanger Porsángu Porsanki	576	0,147
Deatnu Tana	553	0,197
Vadsø	455	0,078
Nordkapp	245	0,083
Unjárga Nesseby	185	0,087
Båtsfjord	137	0,065
Måsøy	100	0,091
Lebesby	92	0,049
Gamvik	90	0,088
Berlevåg	77	0,089
Vardø	65	0,033
Hasvik	64	0,064
Loppa	52	0,061
TOTALT	7 525	

Kilde: OVF og egne beregninger basert på SSBs innbyggertall

Kommunefordelte tall over andelen av ATV per innbygger, faller i stor grad sammen med resultatene for snøskutere. Antall ATVer per innbygger er desidert størst i Guovdageaidnu Kautokeino kommune med 0,334 ATVer per innbygger, også inkludert barn og eldre. Altså tre innbyggere per ATV. Nummer to er Kárášjohka Karasjok med 0,223 og Deatnu Tana nummer tre med 0,197. Lavest ATV-tetthet finner i kyst- og øykommunene Vardø, Loppa og Hasvik, samt Lebesby.

Figur 6 Andel ATV i befolkningen i ulike Finnmarkskommuner

Kilde: OVF og SSB

3.4 Begrenset kunnskap om motorferdsel på barmark

Statistikken over har gitt oss kunnskap om en stor vekst i antallet ATV-kjøretøy i Finnmark, og at en stadig større andel av befolkningen er i besittelse av eller har tilgang til slike kjøretøy. Det finnes lite oppdatert og faktabasert kunnskap om utbredelsen av barmarkskjøring, formål og holdninger til denne aktiviteten i Finnmark. Her må vi gå en del år tilbake i tid for å finne informasjon. I 2010 ble det gjennomført en spørreundersøkelse om barmarkskjøring i Finnmark (Nygaard m. fl, 2010). Spørreundersøkelsen ble gjennomført av Norut Alta og var en del av prosjektet «Barmarkskjøring i Finnmark 2010». 1000 Finnmarkinger ble spurt, og om lag 25 prosent av de oppga den gang at de kjører på barmark. Denne gruppen oppga flere ulike formål med kjøringen. Halvparten kjørte i forbindelse med transport til hytte og fritidsfiske, 45 prosent kjørte i forbindelse med vedhogst og turer med familien. Deretter ble sanking av bær, sopp og lignende (30 prosent), og elgjakt og utøvelse av utmarksnæring (i underkant av 30 prosent) oppgitt som formål. Andre formål, som småviltjakt og utøvelse av reindriftsnæring ble nevnt av under 20 prosent. Det meste av kjøringen ble oppgitt å skje i åpne barmarksløyper. På spørsmål om omfang av barmarkskjøring oppga 30 prosent at de i løpet av siste barmarks-sesong hadde over 10 turer, mens 42 prosent oppga at de hadde 0–3 turer. Medianen for kjørt lengde var 70 kilometer. Samtidig oppga 22 prosent at de kjørte ulovlig.

Resultatene fra undersøkelsen, viste store ulikheter mellom kommunene i Finnmark. Kommunene i Indre Finnmark pekte seg ut med klar flest brukere. I disse kommunene er motorferdsel på barmark i stor grad knyttet til tradisjonelle høstingstradisjoner. Brukerne her oppga i langt større grad enn andre at de bruker motorkjøretøy i forbindelse med vedhogst, sanking av bær, sopp og lignende på fritiden, utøvelse av utmarksnæring og utøvelse av reindrift.

Undersøkelsen fra 2010 viste at finnmarkinger flest var negative til økt motorferdsel på barmark. Nær halvparten av de spurte ønsket mindre kjøring i fremtiden, mens én av tre mente at kjøringen var på passe nivå. De spurte i kommunene Kárášjohka Karasjok,

Guovdageaidnu Kautokeino og Deatnu Tana var noe mindre negative enn de spurte i øvrige kommuner, men også her ønsket én av tre mindre kjøring. Undersøkelsen viste også at yngre hadde en mer liberal holdning til kjøring på barmark, og at menn gjennomgående var mer liberale enn kvinner. Flertallet i undersøkelsen mente at kjøring i forbindelse med reindriftsnæring, vedhogst, utmarksnæring og transport til hytte er legitime grunner for å kjøre på barmark i Finnmark. Sanking av bær og sopp, fritidstur med familien, fritidsfiske og småviltjakt ble i mindre grad sett som legitime formål, med unntak av i innlandskommunene Deatnu Tana, Kárášjohka Karasjok og Guovdageaidnu Kautokeino. Halvparten svarte at de ønsker en strengere kommunal dispensasjonspraksis på barmark, mens én av tre ga uttrykk for at praksisen burde være som på tidspunktet undersøkelsen ble gjennomført. Bare én av åtte svarte at de ønsker en mer liberal praksis.

16 år har gått siden denne undersøkelsen ble gjennomført, og antallet barmarkskjøretøy i Finnmark er i løpet av den perioden doblet. Antallet åpne barmarksløyper er imidlertid uendret, så dette har utvilsomt ført til mer barmarkskjøring i Finnmarksnaturen. Det finnes heller ikke undersøkelser eller analyser av dispensasjons-praksis i etablerte disp-løyper og andre steder. Vi vet også lite om hvem de nye brukerne er, om brukerne har endret formål, kjørelengde osv. Uten slik kunnskap er det vanskelig å gjøre gode politiske beslutninger.

En annen side ved økt ferdsel på barmark er den slitasjen som dette fører til gjennom skader på terrenget. Barmarkskjøretøy kan etterlate seg ofte dype hjulspor som kan være synlige i mange år, og flere tyngre kjøretøy gjør større skade enn de lettere 4-hjulingene. Dette fører også til vegetasjonsskader ved at plante- og mosedekket blir ødelagt, noe som kan føre til erosjon. Når disse sporen først har kommet i vått myrterreng, kjører føreren utenom sporet og lager nye, brede traséer. Den som ferdes ofte på Finnmarksvidda kan ikke unngå å se disse endringene, både i åpne lovlig barmarksløyper, og utenfor.

Statens naturoppsyn (SNO) i Finnmark melder om økende mengder ødeleggende spor i utmark på grunn av ferdsel med ATV, motorsykler, bobiler eller andre kjøretøy. Sporene er ofte knyttet til jakt, turisme og friluftsliv. Skadene oppstår både ved lovlig og ulovlig kjøring, og tallet på politianmeldelser for ulovlig kjøring har økt markant de siste ti årene (NRK Troms og Finnmark, 20. september 2025). I dag finnes det ingen oversikt over utbredelsen av disse skadene, men Miljødirektoratet har startet et prosjekt⁴ der kunstig intelligens blir brukt til å analysere kjørespor fra fly- og dronebilder. Teknologien skal bidra til å avdekke skader, følge utviklingen og sette inn tiltak. Inntil slik kunnskap foreligger, er det vanskelig å få til en dialog med brukerne av barmarkskjøretøy om behovet for endringer i bruken av disse kjøretøyene.

⁴ <https://www.miljodirektoratet.no/aktuelt/nyheter/2025/september-2025/bekymra-for-skadar-fra-atv-ar-og-annan-motorferdsel-pa-barmark/>



Kjørespor som det vil ta lang tid å reparere. Foto: Statens naturoppsyn

3.5 Ønske om sterkere lokal forvaltning av motorferdsel

Over tid er det tatt ulike initiativ for å vurdere muligheten for sterkere lokal forvaltning av motorferdsel i Finnmark. Et slikt eksempel er Guovdageainnu Kautokeino kommune som var en av åtte kommuner som ble med i et nasjonalt forsøk med nye forvaltningsordning for motorferdsel i utmark i 2000. Guovdageainnu Kautokeino kommune trakk seg etter hvert ut av prosjektet etter en vurdering av manglende samsvar mellom lokal og statlig målsetning, og fikk ikke utarbeidet en kommunedelplan for motorferdsel som planlagt. Likevel finnes det nyttig dokumentasjon fra deltakelsen. Evalueringen av prosjektet, er også den eneste forskningen (Østdahl og Skår, 2005) vi kjenner til som har gått inn og sett på dispensasjonspraksis i enkeltkommuner, og dokumenterer at dispensasjon gitt i forbindelse med utmarkshøsting er den dominerende årsak til innvilget dispensasjon i Guovdageainnu Kautokeino kommune.

Vi gjør et langt sprang fram i tid, og i forbindelse med arbeidet med ny Motorferdsellov ble det i april 2025 sendt en felles søknad fra kommunene Guovdageainnu Kautokeino, Kárášjohka Karasjok, Alta og Deatnu Tana til Kommunal og distriktsdepartementet om å få gjennomføre et forsøk med lokal forvaltning av motorferdsel i utmark. Vedlagt var en rapport utarbeidet på oppdrag av Sametinget som dokumenterte de unike måtene samene utnytter utmark på som en integrert del av deres kulturelle praksis og livsstil. I april 2026 ble søknaden avslått. Avslaget begrunnes med at staten arbeider med en ny Motorferdsellov. Departementet mente det vil være uhensiktsmessig å starte opp egne forsøksprosjekter samtidig som de vurderer de nasjonale rammene for fremtiden. Like etter ble ny proposisjon om Motorferdsel lagt fram (Klima- og miljødepartementet, 2026), som bakgrunn for behandlingen av ny Motorferdsellov i Stortinget.

Stortinget behandlet et forslag fra regjeringen om ny motorferdsellov 8. juni 2026. Under behandlingen fremmet flertallet (Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet) et helhetlig nytt forslag til lov. Dette vedtok Stortinget.

Formålet med loven er å legge til rette for at det lokale selvstyret kan sikre at motorferdsel i utmark og vassdrag skjer på en bærekraftig måte som ivaretar naturen, fremmer trivsel og bolyst, legge til rette for samisk og annen tradisjonell kulturutøvelse og tar hensyn til friluftslivsinteresser.

Med den nye loven gis et en utvidet rett til motorferdsel sammenliknet med tidligere lov, og kommunene får et større ansvar for å tillate motorferdsel⁵. Loven er ikke tred i kraft (per august 2026), og det gjenstår å se hvor langt hver enkelt kommune vil gå i å bruke sitt nye handlingsrom. I tillegg fattet Stortinget en rekke vedtak regjeringen må følge opp (anmodningsvedtak), og som vil gi ytterligere presiseringer rundt lovanvendelse.

⁵ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2026-06-19-53>

4 Bruken av utmarka til rekreasjons- og friluftsmål

Historisk har utmarka i Finnmark vært brukt til beite og utmarkshøsting som en del av den ressursbaserte måten å overleve på, og det var få finnmarkinger som hadde tid og mulighet til å ferdes i utmarka uten å bringe med hjem et tilskudd til husholdet. Dette er ikke unikt for Finnmark, men naturalhusholdet har fram til våre dager stått sterkere i Finnmark enn i andre deler av landet, og er en del av den samiske og lokale kulturarven hvor høsting er viktig for levemåten.

I en samisk kontekst er begrepene utmark, friluftsliv og allemannsrett problematisk. Allemannsretten er basert på en norsk eller vestlig forståelse av natur og en virkelighetsoppfatning preget av et markant skille mellom natur og kultur. I den samiske verden finnes ikke dette skillet. Her er menneskene innvevd i naturen, mens de i en norsk forståelse dominerer og kontrollerer naturen. (Riseth og Viken, 2024).

I den samiske forståelse finnes altså ikke utmark, men meahcci (Schanche, 2002). Annen tradisjonell samisk utmarksbruk enn reindrift er *meahcásteapmi*, som kan oversettes til høsting av naturen. Mens utmark i en norsk forståelse er lokalitetene bortenfor bebodde og dyrkede områder, har meahcci ingen spesifikk stedlig referanse, det er der folk lever sine liv i interaksjon med naturen, avhengige av årstid, vær og hva slags gjøremål som utøves. Naturen er noe man er sammen om – og som man tradisjonelt ikke har tenkt på som noe som kan eies. Det er mange typer meahcci'er, og de er ikke nødvendigvis de samme for alle da begrepet må forstås ut fra den konkrete bruken man gjør av ressursene. Det kan for eksempel være *luomemeahcci* - steder man plukker molter, eller *muorrameahcci* - steder man hogger ved.

I Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport (Dokument 19, 2022-2023) fortelles det at man er vitne til at *meahcásteapmi* i mange områder gradvis er i ferd med å bli avløst av «friluftsliv» – også blant samer. Naturalhusholdningens endelikt og en stadig sterkere regulering av utmarksressursene uten hensyn til tradisjonell samisk bruk har skapt helt nye forutsetninger for utmarksbruken. Men *meahcásteapmi* lever fremdeles som en del av en kulturell praksis. Det er aktiviteter – forstått som rettigheter – som er dypt forankret i en samisk bevissthet, og som bidrar til å definere en tilhørighet til et samisk fellesskap.

Bruken av utmarka til friluftsmål, er noe som får økt oppmerksomhet etter andre verdenskrig. Riktignok kan vi snakke om en begrenset form for rekreasjon og turisme før dette, men den var stort sett avgrenset til tilreisende, velstående utenlandske laksefiskere eller andre eventyrere som utforsket området. Etter krigen og gjenoppbyggingen av Finnmark ble det gradvis mer vanlig å ferdes i utmarka uten nødvendigvis å ha et høstingsformål. Rekreasjon og fysisk fostring i et folkehelseperspektiv ble fremmet som positivt av den norske staten, og gradvis fikk offentlig ansatte og fabrikkarbeidere rett til ferie og fem dagers arbeidsuke som frigjorde tid til rekreasjon. I Finnmark var veisystemet ennå dårlig utbygd, og de historiske ferdselsårene som tidligere var brukt til fots, med hest eller reinraid over vidda og mellom øst- og vestfylket ble nå brukt med de

framkomstmidlene som fantes; traktor eller lettsykkel på sommeren, og på vinteren med beltekjøretøy før snøskuteren gjorde sitt inntog på 1960-tallet. Dette var måten en større del av utmarka ble tilgjengelig på for flere Finnmarkinger.

Med dette bakteppe, hvordan skal vi i dag snakke om bruken av Finnmarksutmarka til friluftsliv og rekreasjonsformål? Står vi i fare for å videreføre tidligere tiders dårlig reflekterte tanker rundt norske begrepers relevans i en Finnmarks- og samisk kontekst? Hvor sterkt står nå egentlig de tradisjonelle måtene å bruke utmarka på i dag, i ulike deler av Finnmark? Vi håper å få fram noen av disse variasjonene i kommunekapittelet i denne rapporten, men starter først med å se på hva som tidligere er skrevet om disse temaene.

4.1 Tidligere kartlegginger om friluftsliv og rekreasjon i Finnmark

Det finnes ikke mye forskning på dette temaet, men noen grundige studier som nå ligger noe tilbake i tid, kan være verdt å hente fram. I 1985 besluttet Fylkesmannen i Finnmark, Finnmark fylkeskommune og Statens skoger å få gjennomført en undersøkelse av friluftslivet i fylket, og Norsk institutt for by- og regionforskning - NIBR utarbeidet tre rapporter (Bysveen 1998); en spørreundersøkelse om befolkningens friluftaktiviteter, en dokumentstudie av friluftslivets omtale i kommunenes planer, og sist en undersøkelse av hvordan kommunene håndterer friluftsspørsmål.

I 2010 utarbeidet Norsk Institutt for Naturforskning - NINA og Høgskolen i Finnmark en rapport om Allmenhetens bruk av utmarka i Finnmark (Aas m.fl., 2010) på oppdrag av Finnmarkskommisjonen. Denne dekker ikke bare friluftslivet, men også høsting av utmarka for matauk og som næringsinntekt. Altså er NINAs rapport tematisk ganske lik denne rapporten, og mye av statistikken som brukes fra 2010, vil vi presentere med oppdaterte tall i denne kunnskapssammenstillingen. Det gir også en mulighet til å kunne si noe om de endringene som har skjedd på området i løpet av de siste 16 årene.

4.2 Infrastruktur for friluftsliv

Dette avsnittet vil i hovedsak omhandle den **infrastruktur eller tilrettelegging** som er tilgjengelig for utøvelsen av friluftsliv i utmarka i Finnmark, både for fylkets egne innbyggere og tilreisende besøkende og turister.

Poststuer og ødestuer

Historisk har det vært et nett av Poststuer og ødestuer som skulle sikre at posten kom fram til alle deler av Finnmark, og at postombærere, embetsfolk, reindrift og andre reisende kunne finne ly på sin vei. De fleste poststuer og ødestuer ble brent ved slutten av krigen, noen ble gjenoppbygd og etter hvert overtatt av private. I dag er noen av disse historiske overnattingsmulighetene tilgjengelige for allmenheten, hovedsakelig gjennom et nett av åpne koier og utleiehytter i Pasvikdalen i Sør-Varanger kommune.

Finnmarkseiendommen har ansvaret for drifta av koiene og utleiehytter, og de som ikke står åpne, kan forhåndsbestilles og betales gjennom Naturelt.no, for en rimelig penge. De

er altså tilgjengelige for allmennheten, både lokale vandrere og tilreisende, og info ligger på <https://www.fefo.no/friluftsliv/apne-hytter/>

I Pasvik gjelder dette tre utleiehytter og seks åpne koier. FeFo drifter også ei koie i Kárášjohka Karasjok kommune langs Anarjohkka mot Finskegrensa, og eier Skogvokterhytta i Rohci i Porsanger kommune (driftes av Brennelv bygdelag). Rørkulphytta ved Stabburselva driftes av Stabbursdalen Nasjonalparkstyre. Den siste utleiehytta som eies og driftes av FeFo, ligger Mathisdalen i Alta kommune. Hyttene og koiene bidrar til å gjøre disse områdene mer tilgjengelig for allmenheten, og FeFo tilrettelegger med ved og i enkelte hytter også gass.

Tabell 4 Hytter og koier eid av FeFo, tilgjengelige for allmenheten

Navn	Driver	Type hytte	Kommune
Ellentjern	FeFo	Utleie	Pasvik, Sør-Varanger
Gjøkvassbu	FeFo	Utleie	Pasvik, Sør-Varanger
Sortbrysttjern	FeFo	Utleie	Pasvik, Sør-Varanger
Følvannskoia	FeFo	Åpen koie	Pasvik, Sør-Varanger
Holmenkoia	FeFo	Åpen koie	Pasvik, Sør-Varanger
Høvannskoia	FeFo	Åpen koie	Pasvik, Sør-Varanger
Lerkevannskoia	FeFo	Åpen koie	Pasvik, Sør-Varanger
Saimikoia	FeFo	Åpen koie	Pasvik, Sør-Varanger
Vestkoia	FeFo	Åpen koie	Pasvik, Sør-Varanger
Andreas Nilsen hytta	FeFo	Åpen koie	Anarjohkka, Karasjok
Skogvokterhytta	Brennelv bygdelag	Åpen hytte	Rohci, Porsanger
Rørkulphytta	Stabbursdalen nasjonalparkstyre	Etter avtale	Stabburselva, Porsanger
Mathisdalhytta	FeFo	Utleie	Mathisdalen, Alta

Fjellstuenes betydning

Fjellstuene har en lang historie i Finnmark, og var plassert langs de tradisjonelle ferdselsårene med en avstand på en dagsmarsj så folk og dyr kunne få hvile ut på sin reise til fots, til hest eller med reinraid. De ble opprinnelig opprettet for å tilby losji til embetsmenn, reindrifta og postvesenet i en tid lenge før biler og veiforbindelser var tilgjengelige. De første ble etablert på 1850-tallet, og det ble fort bygget opp et nettverk av fjellstuer finansiert av inntekter fra brennevinssalg i amtet.

I dag er det bare tre statlige fjellstuer igjen i Finnmark, og disse har en spesiell funksjon ved å tilby kost og losji til alle som ferds på vidda, hele året. Driveren, eller oppsitteren har visse plikter.

Oppsitteren pligter til hvilken som helst tid er tilstede for at kunne modtage og forpleie de reisende. Han pligter til hvilken som helst tid af døgnet paa givet tegn at aabne huset for hvilken som helst reisende

Bygningene eies av Statsbygg, og driverne/opsitterne får et årlig tilskudd for å holde stuene åpne. De statlige fjellstuene er fredede, og utformingen gir et unikt innblikk i en lang historisk utvikling. Bygningstekniske endringer må være innenfor fredningsbestemmelsene. Formålet med utomhus fredning er å bevare tunet med bygningsmiljøets småskala og tradisjonelle fjellstuepreg og områdets naturterreng med bruksspor. Det er ingen enkel sak å drifte ei slik fjellstue. Ingen av de tre er knyttet til strømmettet, og er avhengig av dieselaggregat. Alt av mat og utstyr må fraktes inn over lange avstander med skuter, ATV eller båt. Alle de tre oppsitterne har stort fokus på å servere mat som er høstet fra naturen i området, og er selv aktive i å sanke, høste, jakte og fiske.

Mollisjok fjellstue ligger sør for innsjøen Iesjavri, midt på Finnmarksvidda i Kárášjohka Karasjok kommune, og ble fram til 2024 bestyrt av Margit Eriksen Opgård som var født og oppvokst på fjellstua. Fjellstua har vært i Eriksen-familiens drift i over 100 år, og da Margit ble pensjonist ble stillingen som oppsitter for første gang utlyst. Med bakgrunn som maskinfører og kokk, fikk Nils Torfinn Balto jobben, og han har selv tilbrakt mye tid på fjellstua i barndommen sammen med besteforeldre. På de to årene som har gått siden overtakelsen, har aktiviteten og besøket på fjellstua økt.

Jotka fjellstue ligger helt sør i Alta kommune, ved enden av Jotkavannene som kan nås først med bil via anleggsveien i Stilla som går mot Alta kraftverk, og båt de siste kilometerne. Lisa Kristensen er oppsitter, og har vokst opp på fjellstua som hennes foreldre drev i 50 år, før Lisa og mannen Steinar overtok i 2003. Steinar driver i tillegg med hunder, og har i mange år deltatt i Finnmarksløpet.

Ravnastua/Gardin er den tredje statlige fjellstua som ligger lengst sør og 18 km fra riksveien mot Kárášjohka Karasjok. Oskar Eriksens familie har vært oppsittere siden 1947, og han selv har hatt ansvaret sammenhengende siden 2001. Fjellstua har plass til 30 gjester.

De andre fjellstuene i Finnmark som ble gjenoppbygd etter krigen, er alle privatisert. Noen drives ikke lenger som åpne tilbud for allmennheten, mens andre viderefører en drift som gir mye av det samme tilbudet som de statlige fjellstuene. De fleste har imidlertid en enklere drift med lettere ankomst til vei, og mulighet til å ta imot gjester som også kommer med bil. Dette gjelder Suolovuopmi fjellstue som ligger ved E45 midt mellom Alta og Guovdageaidnu Kautokeino, og ved innkjørsel til den gamle veien over Beskades. Fjellstua ble bygget i 1843, og drives i dag av May-Lis Klingan, som er 2. generasjon oppsitter etter at den har vært i familiens eie siden 1961.

Jergul Astu ligger fire mil vest for Kárášjohka Karasjok på E92, og drives i dag av familien Holmestrand. Selve fjellstua ble flyttet til nåværende plassering ved elva i 1921 av drivernes bestefar. I 1996 dannet familien et aksjeselskap med alle medlemmer som eiere for å utvikle Jergul videre, og i 1997 kunne de åpne dørene til Jergul Astu. Fjellstua tilbyr særlig aktiviteter på elva; fiske eller padling, og har 35 sengeplasser.

Suossjavri fjellstue ligger litt lenger vest for Jergul, men langs samme riksvei. Alice Balto og Ken Robert Boine har overtatt driften av fjellstua etter hennes foreldre. Fjellstua ligger strategisk til i forhold til vandringsrute og skuterløype over Finnmarksvidda.

Neiden fjellstue i Sør-Varanger kommune ligger 6 km fra grenseovergangen Näättämö, Finland og strategisk plassert ved lakseelva Neiden, og med nærhet til Ishavet. 14 tømmerhytter leies ut, og fjellstua har en populær restaurant med lokalmat. Det er drevet fjellstue her side det ble opprettet skysstasjon i 1876, og i dag som tidligere er det finske gjester som dominerer.

Šihččajávri Fjellstue ligger i Guovdageaidnu Kautokeino kommune en drøy kjøretur på traktorvei inn fra E45 noen mil nord for finsk grensa ved Kivilompolo tollsted. Marieanne Vanhapiha Kumpulainen driver fjellstua sammen med sin mann, og tilbyr overnatting, hovedsakelig til jegere, fiskere og folk fra reindrifta.

Nedre Mollisjok fjellstue er den siste private fjellstua som også ligger langt fra offentlig vei, ca 5 km fra sørenden av innsjøen lesjavri. Fjellstua har mye besøk da den ligger på den populære vandreruta og skutertraséen over Finnmarksvidda. I tillegg til overnatting og bespisning, tilbys en rekke høstingsbaserte aktiviteter knyttet til jakt og fiske.

DNTs rutenett og hytter

Sammenlignet med Sør-Norge er tilbudet av T-merka stier og overnattingshytter begrenset i Finnmark. Det finnes ikke noe sammenhengende rutenett, og de fleste lengre rutene følger gamle kjørespor og tradisjonelle ferdselsruter. Sti-nettverket er mest utbredt over Finnmarksvidda; fjellstueruta fra Alta til Kárášjohka Karasjok, alternativt ned til Suossjavri, eller postruta Alta – Karasjok som har status som Historisk vandrerute. Lenger nord gjennom Stabbursdalen nasjonalpark går det ei rute fra Okselv på Sennalandet til Stabbursnes, og vestover ligger den gamle ferdselsåra mellom Mathisdalen i Alta til Kjækan i Troms. I Øst-Finnmark er det få T-merka ruter. Enarestien fra Finskegrensa til Karlebotn er den eneste langruta. Andre populære områder for langtur er Pasvik og Varangerhalvøya, men her er det ikke T-merka ruter.

En viktige T-merka rute som har kommet til i nyere tid er E1 som går fra Nordkapp til Sicilia, og går fra Magerøya, over Porsangerhalvøya, Sennalandet, Finnmarksvidda, og fortsetter til Troms ned Reisadalen fra Guovdageaidnu Kautokeino. Distansen i Finnmark er på ca. 400 km. Denne ruta ble merket rundt 2012, og er en populær langruta som brukes av de som går Norge på langs og fortsetter videre sørover som Nordkalottruta. Det meste av ruta går i forholdsvis øde områder uten overnattingsmulighet på hytter, så telt er nødvendig.

En annen forholdsvis ny rute er Sørøya på langs med 100 km fra Tarhalsen i Hammerfest kommune til Fugelen i Hasvik kommune. Denne T-merka stien ble offisielt åpnet i 2023, og er et samarbeid mellom de to kommunene. På sikt planlegges det bygging av hytter langs stien.

De fem turlagene i Finnmark; DNT Nordkapp og omegn, Hammerfest og omegn turlag, DNT Alta og omegn, Varangerhalvøya turlag og Sør-Varanger turlag, har medlemmer i alle kommuner i Finnmark. Turlagene har til sammen ca. 1500 medlemmer (2025), og utgjør den største friluftsansasjonen i Finnmark. Det er de lokale organisasjonene som eier og vedlikeholder sitt stinett og hytter. Tabellen under viser at det er fem overnattingshytter og seks dagsturhytter i fylket.

Tabell 5 DNT-hytter i Finnmark

Navn	Type	Eier	Kommune
Vannfjordhytta	Dagsturhytte	DNT Nordkapp og omegn	Nordkapp
Kjeftvannshytta	Dagsturhytte	DNT Nordkapp og omegn	Nordkapp
Storfjellet	Dagsturhytte	Hammerfest turlag	Hammerfest
Tyven	Dagsturhytte	Hammerfest turlag	Hammerfest
Nordlysobservatoriet på Halde	Overnatting	DNT Alta og omegn	Alta
Bojobeaskihytta	Overnatting	DNT Alta og omegn	Alta
Sarveshytta	Overnatting	DNT Alta og omegn	Alta
Reinbukkelyhytta	Dagsturhytte	DNT Alta og omegn	Alta
Bjørnhytta i Pasvik	Overnatting	Sør-Varanger turlag	Sør-Varanger
Bruvollhytta i Indre Sytevik	Overnatting	Varangerhalvøya turlag	Båtsfjord

Det finnes et par turlag i Finnmark som ikke er med i DNT. Vi kjenner til to slike aktive turlag: Vardø turlag og Nordkyn turlag. Disse har ikke egne hytter, men har ansvar for Perleturstier og aktiviteter i sitt område.

4.3 FeFos rolle som tilrettelegger

FeFo skal som grunneier bidra til en utvikling som sikrer grunnlaget for fast bosetting samtidig som Finnmarkseiendommen tas vare på i et langsiktig perspektiv. Inntekter som FeFo har fra ulike virksomheter som salg av jakt- og fiskekort, festeavgift og mineralavgift blir tilbakeført til lokalsamfunnene i Finnmark gjennom ulike søkbare ordninger - Giisá.

- Giisá aktiv støtter frivillige lag og foreninger som skaper turer, aktiviteter og fellesskap i naturen
- Giisá lakseelver støtter ulike tiltak som fremmer fisket i anadrome vassdrag på Finnmarkseiendommen, og er primært rettet mot foreninger som forpakter deler av vassdrag på vegne av FeFo
- Giisá samfunn og kultur støtter større prosjekter, kulturarrangementer og tiltak som skaper bolyst, fellesskap og utvikling i Finnmark.
- Giisá meahcásteapmi støtter tiltak som styrker og øker kunnskapen om tradisjonell bruk av utmark. Målet er at kunnskapen skal leve videre også for kommende generasjoner, og fremmer tradisjonell utmarksbruk
- Giisá samarbeid støtter samarbeidstiltak som skaper aktiviteter og arrangementer for barn og unge i hele Finnmark. Samarbeids- og sponsoravtaler kan være en del av dette

Disse virkemidlene, og mange av aktivitetene som pengene fører til, er viktige tilretteleggende tiltak for bruken av utmarka, både gjennom bedre forvaltning av ressursene som høstes, og gjennom videreføring av tradisjonell kunnskap om høstingsmetoder. Virkemidlene bidrar til at ulike frivillige lag kan skape aktivitet og arenaer for utmarksbruk til friluftsmål, matauk og næringsformål.

Under næringskapittelet vil vi også beskrive to ordninger FeFo har for at en større del av verdiskapingen knyttet til utmarkshøsting legges igjen hos reiselivsaktører i Finnmark. Det

er jaktkort som reiselivsaktører kan selge videre til tilreisende jegere – reiselivskort, og en dispensasjon for fiskekort for innlandsfiske som reiselivsaktører kan formidle til utenlandske fiskere i vårsesongen.

4.4 Kommunens tilrettelegging for friluftsliv

Kommunene har en svært viktig rolle i å legge til rette for at befolkningen kan benytte utmarka for rekreasjon og utøvelse av friluftsliv. I en Finnmarkskontekst er ikke skillet mellom nærområder og andre turområder/utfartsområder like klart, jamfør tidligere diskusjon av begrepet utmark. De aller fleste Finnmarkinger kan starte sine turer i utmarka på trappa, men friluftslivslivet utøves også på hytta, på fjellturer, turer i skogen og i fjæra, og i de tradisjonelle områdene brukt av familien.

Kommunen ivaretar friluftslivets interesser gjennom å kartlegge og sikre viktige friluftsområder. Dette gjør de gjennom sin planlegging for bruk av kommunens arealer, og gjennom finansiering av ulike tilretteleggende tiltak. Alle kommuner i Finnmark har foretatt en kartlegging og verdsetting av sine friluftsområder, og dette kunnskapsgrunnlaget er den viktigste forutsetningen for at friluftslivets arealer sikres i konkurransen med andre arealbruksinteresser. Kunnskapsgrunnlag om friluftslivsområder må være oppdatert og lett tilgjengelig slik at det kan brukes aktivt av alle som jobber med arealforvaltning. I kommunekapittelet vil vi komme nærmere inn på dette arbeidet i hver enkelt kommune. Her vil det også framgå at veldig mye av kommunens tilretteleggingsarbeid foregår i samarbeid med ulike frivillige lag og organisasjoner som er aktive i kommunen.

Kommunene bidrar også til viktig tilrettelegging gjennom sin deltakelse i Finnmark Friluftråd. Dette arbeidet vil bli analysert i et eget avsnitt under.

4.5 Fylkeskommunens rolle i tilrettelegging av friluftsliv

Fylkeskommunen har ansvaret for å ivareta friluftslivets interesser i regionen. Målet er at alle skal ha mulighet til å drive friluftsliv som en helsefremmende, trivselsskapende og miljøvennlig aktivitet. Finnmark fylkeskommune skal:

- Bidra til å opprettholde allemannsretten
- Ivareta friluftslivets interesser i regional og kommunal planlegging
- Veilede, bygge kompetanse og stimulere til friluftsliv
- Ivareta og utvikle friluftslivsarealer
- Forvalte de statlig sikrede friluftslivsområdene
- Forvalte tilskuddsordninger innen friluftsliv
- Samarbeid innenfor Finnmarks friluftråd

Grovt fremstilt kan vi si at fylkeskommunens rolle er todelt; veilede kommunene så friluftslivet fremmes i kommunal planlegging og forvalte noen økonomiske midler for å styrke deltakelsen i friluftslivet. Blant annet forvalter fylkeskommunen midler som kommer fra Miljødirektoratet til friluftslivsmål som frivillige organisasjoner kan søke på for å skape aktivitet i lokalsamfunnene. I 2026 ble det bevilget 1,5 millioner over denne ordningen til tiltak i Finnmark hvor halvparten gikk til Finnmark friluftråds kartlegging av friluftslivets

ferdselsårer, og den andre delen til 11 ulike tiltak gjennomført av frivillige lag og foreninger etter søknad.

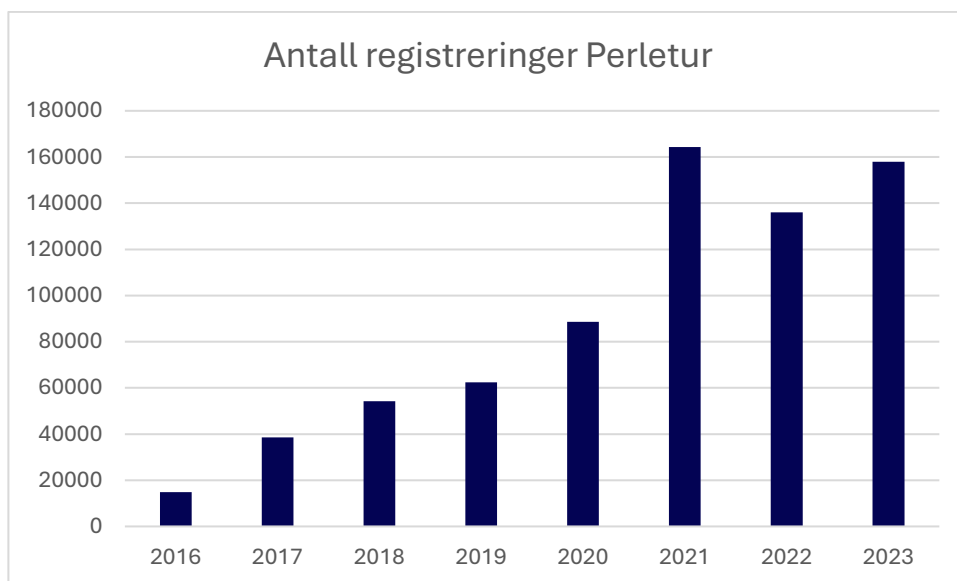
Fylkeskommunens veiledningsrolle i kommunal planlegging er adskillig videre enn bare for friluftsmål. Veiledningen gjelder den overordnede planleggingen gjennom kommuneplanens samfunnsdel (KPS) og arealdel (KPA). Gamle kommunale arealplaner gir et dårlig grunnlag for samfunnsutvikling med fare for at det gis mange dispensasjoner fra gjeldende plan, og Finnmarkskommunene har de siste årene jobbet for å få de eldre planene revidert. Likevel er det en utfordring at planprosessene tar lang tid, og gjennom satsingen «Kommuneplan Finnmark» (2025-27), har fylkeskommunen igangsatt et prosjekt der 8 kommuner får bistand og følges opp tett. Prosjektet har fire effektmål;

- Høyere ferdigstillestakt på kommuneplanarbeidet
- Kompetanseheving og kapasitetsøkning
- Utdanningstilbud og rekruttering
- Demokrati- og medvirkningsutvikling

4.6 Finnmark Friluftsråd og Perletur

En av kanskje de største endringene som har skjedd det siste tiåret med hensyn til tilrettelegging for at flere innbyggere skal komme seg ut på tur, er Finnmark Friluftsråds satsingen på Perleturer. Finnmark Friluftsråd er et interkommunalt samarbeid mellom alle de 18 Finnmarkskommunene, og ble etablert i 2016. Rådet har et styre, tre ansatte og kontaktpersoner ut i alle kommunene. Finnmark fylkeskommune er en viktig samarbeidspart, og bidrar årlig med driftstilskudd.

Konseptet med Perleturer er at turstier i alle Finnmarkskommuner, både eksisterende og nye, merkes og digitaliseres, og gjøres lett tilgjengelige for turgåere. De fleste Finnmarkskommunene har vært med fra starten, og fra 2020 er alle representert. Turene er beskrevet med adkomst til startpunkt og kart over ruta. Brukere kan registrere seg med kode ved turmålet, og være med i konkurranser med seg selv og andre. Gjennom registreringen finnes det statistikk over hvor mange som har registrert seg i ordningen som digital bruker, og antallet besøk. Det første året var det 1450 deltakere, mens dette tallet var økt til 7703 i 2023. I 2024 ble det gjort et forsøk på å innlemme Perletur i den nasjonale Stikk UT! -appen, men dette lykkes ikke, og det ble gjort registreringer i begge systemene. Statistikk fra 2024 og 2025 er derfor ikke tatt med da tallene for registreringen er upresise. Figuren under viser utviklingen i antallet registrerte turer fra 1458 i 2016 til 157981 i 2023 (Finnmark Friluftsråd, 2026). Antallet registreringer har økt for hvert år, med unntak av 2022. Det blir også opplyst at mange brukere av stiene ikke registrerer seg, så det faktiske antallet folk som går turene er adskillig høyere. Det blir blant annet vist til at det på en av de mest populære turene ble etablert en teller som registrerer alle som passerer, og disse tallene bekrefter at mange bruker tilbudet uten at det blir registrert i statistikken.

Figur 7 Antall turer registrert i Perletur 2016-2023

Kilde: Finnmark Friluftsråd

I 2026 har Perleturer 10-års jubileum, og har nå over 600 stier inkludert i sitt sommerprogram. Et mindre antall stier er tilgjengelige i vintersesongen under navn som Vinterperler eller Julesprek. Finnmark Friluftsråd står også bak initiativet med å etablere dagsturhytter i alle kommunene. Ved utgangen av 2025 var det bygget 22 slike hytter. Fire kommuner har altså to hytter. Finnmark Friluftsråd arrangerer friluftskoler og ungdomscamp i kommunene, og har utarbeidet turkart og brosjyrer med kartinformasjon om Perleturer. Årlig utdeles Friluftslivets ildsjelpris.

Det er liten tvil om at all denne tilretteleggingen og aktiviteten koordinert av Finnmark Friluftsråd, har vært et formidabelt løft for folkehelsen i Finnmark og for trivsel og bolyst. Friluftsrådets koordinering ut mot hver enkelt kommune varierer noe, og det er utfordrende å finne samarbeidsformer og løsninger da kommunene sliter med kapasitet til å følge opp denne typen tiltak. Det er også ulike meninger rundt bygging av dagsturhytter som fører til mye besøk og slitasje på naturen.

4.7 Friluftsliv i endring?

Vi har nå kartlagt hvilken infrastruktur som finnes i Finnmark for å utnytte utmarka til rekreasjons- og friluftsmål. Det vi derimot mangler kunnskap om er hvordan denne tilretteleggingen oppleves og brukes av innbyggerne og tilreisende. Bidrar den til at flere kommer seg ut i utmarka, får bedre folkehelse, klarer en å nå alle aldersgrupper, er det enkelte grupper som faller utenfor? Bidrar tilretteleggingen til at Finnmarkingene endrer sin måte å bruke utmarka på?

I mangel av tilgjengelig kunnskap kan vi trekke fram en 10 år gammel undersøkelse, som tar opp noen av disse spørsmålene. 2016 ble det gjennomført en studie av ungdom i videregående skole i Finnmark, og deres bruk av ulike fritidsarenaer. Den viste at det er

variasjoner mellom samisk- og norsktalende ungdommer. Det generelle bildet er at samisktalende ungdom er mer aktiv enn norsktalende ungdom. Aktivitetsmønsteret på disse to arenaene viser at det er flere markante forskjeller mellom samisk- og norsktalende ungdommer. Snøscooterkjøring og høstingsaktiviteter er viktigere handlingsarenaer for samisk- enn norsktalende ungdommer. Samisktalende gutter driver i langt større grad enn samisktalende jenter med høstingsaktiviteter og bruker hyppigere snøscooteren til ulike aktiviteter. Studien viste også at det var noen markante variasjoner i bruk av fritidsarenaer blant ungdom i ulike kommuner. Samisktalende ungdom i Indre Finnmark og Porsanger skiller seg ut ved at de hyppigere kjører snøskuter og oftere drar i utmarka for å høste.

4.8 Oppsummering utmarksbruk til friluftsmål

I dette kapittelet har vi kartlagt og diskutert ulike infrastrukturtiltak for ikke-motorisert bruk av utmarka til friluftsmål. Det er mange aktører som tilrettelegger og bidrar til at allmenheten har et godt tilgjengelig tilbud. Kommunene og organisasjonene, blant annet Finnmark friluftsråd som kommunene er medlem i, er viktige gjennom planlegging og realisering av infrastruktur. Det samme er ulike frivillige lag og private eiere/drivere av fjellstuer. Vi vil spesielt trekke fram FeFo som grunneier og forvalter av viktige utmarksressurser. Finnmarkseiendommen har de beste forutsetningene for å stimulere til bruk av utmarka gjennom innbyggerrettede og besøksrettede strategier og tiltak.

Det er altså mange tilbud til de som ønsker å bruke utmarka til rekreasjon og friluftsmål. Samtidig er det ikke slik at utmarka er like tilrettelagt som Nordmarka i Oslo, og besøkende vil måtte klare seg mer på egenhånd. Det er nettopp denne unike verdien hvor en kan gå tur i fjellet i flere dager uten å møte folk, som gjør Finnmark spesiell for mange tilreisende.

5 Bruken av utmarka til privat høsting og matauk

I dette kapittelet skal se på hvordan innbyggere i Finnmark høster de ulike utmarksressursene til eget og familiens forbruk, altså den høstingen som ikke har en kommersiell verdi, men som bidrar til at viktige og nesten gratis ressurser kan nyttiggjøres og bli en del av husholdets forråd.

Tradisjonelt var slik høsting helt nødvendig for å overleve i Finnmark. Molta og andre bær bidro til at befolkningen fikk viktige vitaminer og holdt skjørbuken unna. I dag kan det meste kjøpes på butikken, men muligheten til og kunnskapen om å høste av naturen og ha et mat- og vedforråd, har fått ny aktualitet i beredskapssammenheng. Finnmarkinger kan fort bli avskåret fra de vanlige forsyningsveiene i en krisesituasjon, og kan ikke forvente at myndighetene kan sikre stabile leveranse av matvarer. Strømmen kan forsvinne om energiforsyningen er utsatt for sabotasjeforsøk, eller uværet setter inn. Da kan det være lurt å ha både mat og ved tilgjengelig og Direktoratet for samfunnssikkerhet anbefaler egenberedskap og lagring av et forråd for sju dager.

Samtidig skjer det endringer i vår bevissthet om hvor mat kommer fra og under hvilke forhold maten er produsert. Stadig flere er opptatt av kortreist mat, økologisk dyrking, etisk produksjon, mindre bruk av sukker og mindre prosessert mat. Likevel er ikke Finnmark klimatisk stedet for nye planter som krever lang vekstsesong, men de kjente bærene og urtene, fisken og viltet kan få en større plass i kostholdet for de som er villige til å høste disse ressursene.

5.1 Sanking av bær, sopp, urter og andre vekster

De viktigste bærsortene for høsting til privat formål og matauk er multer, blåbær, tyttebær og krøkebær. Det finnes ingen statistikk over hvor mye som høstes, men flere informanter viser til at det i dag er få Finnmarkinger som plukker store mengder bær, men at mange plukker noe, nok til multekremen på julaften. Flere nevner også at det hovedsakelig er den eldre generasjon som sanker, og at sankekulturen fremdeles står sterkest i Indre Finnmark. Flere nevner også at innvandrere både har kunnskap, tradisjon og ønske om å høste av disse ressursene, og særlig de fra Øst-Europa har stor kunnskap om sopp som ressurs.

Retten til fritt å plukke bær er hjemlet i Friluftsløven, § 5 Allmenhetens høstingsrett, men i Finnmark er det egne regler for multeplukking hjemlet i Finnmarksloven § 25. Hovedprinsippet er at alle innbyggere i Finnmark fritt kan plukke ubegrensede mengder bær på Finnmarkseiendommen. På privat grunn kan grunneier nekte allmenheten å plukke, men bare ved å opplyse om dette ved skilting. Personer bosatt utenfor Finnmark har kun rett til å plukke multer til egen husholdning.

Multebæra er egentlig ikke et bær, men en stenfrukt i rosefamilien som er mest vanlig på hele Nordkalotten, fjellområder lenger sør, og i Nord-Amerika og Russland. Multa er rik på C-vitamin som forbedrer jernopptaket og styrker immunsystemet. Multa vokser på myrer, i hele Finnmark, men i størst mengder på øyene langs kysten og indre strøk.

Blåbær er rik på antioksidanter og populær for safting og sylting. Bæra blir også brukt i folkemedisin. Krøkebær er svært hardfør og finnes i rikt mon i Finnmark, både på fjellet og i lavlandet. Bæra blir brukt til safting og vinlaging. Historisk er bæra brukt som vanddrivende middel, og for å hindre skjorbuk. Tyttebæra er hardføre og tåler lave temperaturer. De kan lagres lenge da de inneholder naturlig konserveringsmiddel benzosyre. Bæra har ulike medisinske bruksområder, bla helbrede urinveissykdommer og astma.

Ulike urter som gressløk, kvann, geitrams, mjødukt, samt bjørkeskudd blir også høstet i Finnmark. Bær, urter og ville planter brukes forskjellig i ulike områder. De kan brukes til mat, saft, vin, medisin, som vitamin/kosttilskudd og ingredienser i velværeprodukter.

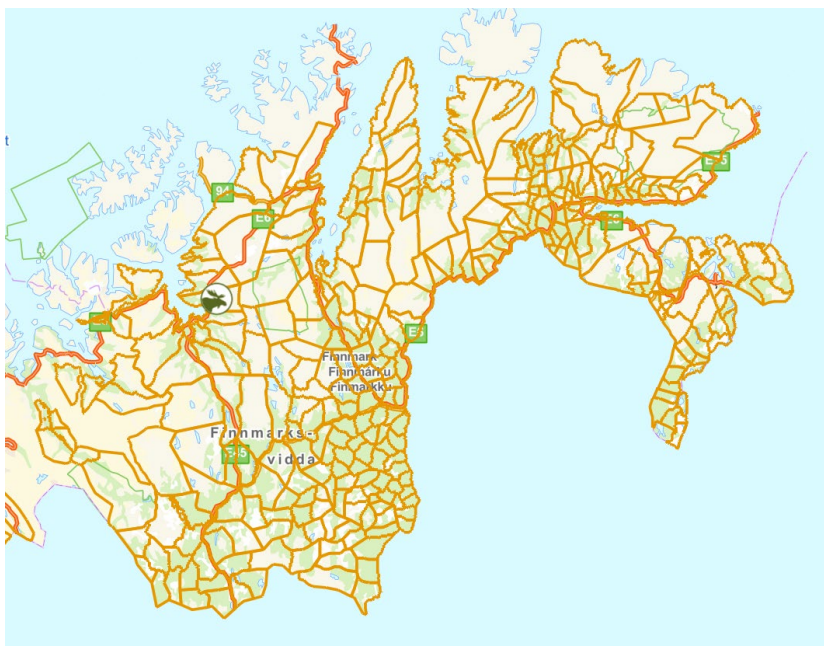
I enkelte samiske lokalsamfunn videreføres kunnskapen om bruken av andre typer vekster. Det kan for eksempel være høsting av sennagress som brukes til isolasjon i skaller, eller virke til duodjiformål, tradisjonelt samisk kunsthåndverk, husflid og sløyd.

Her kan vi nevne at det finnes regler for skattefri høsting av naturprodukter. Alle privatpersoner som høster naturressurser (bær, sopp, urter og fritidsfiske) for videre salg kan fra 2025 tjene opptil kr.10.000 skattefritt. Dette er en betydelig endring fra 2024 hvor taket var på kr. 4.000. Dette betyr at for eksempel personer som plukker multebær kan selge denne videre innenfor taket på 10.000 kroner uten å skatte eller registrere dette som næringsinntekt. Vi tolker da at denne fortjenesten hører hjemme under begrepet matauk.

5.2 Storviltjakt/elgjakt

Storviltjakt i en Finnmarkssammenheng betyr elgjakt. Rådyr og hjort er forholdsvis nye arter i Finnmark, og er foreløpig ikke jaktbare. Organisert jakt på elg i Finnmark har foregått siden 1960-tallet. Elgbestanden tok seg kraftig opp på slutten av 1990-tallet, og i bestandsplanene fram til 2015 var det derfor et mål å få kontroll med bestandsveksten og redusere bestandene ned til et nivå som var bedre tilpasset beiteressursene. Fra 2015 har hovedfokus vært stabilisering av bestandsstørrelsen.

Det er bare Finnmarkseiendommen og Tverrelvdalen grunneierlang som har areal nok til å få tildelt egen elgkvote direkte fra kommunen. Jakta er fordelt på 21 vald med til sammen ca. 300 jaktfelt i Finnmark. Kartet under viser at det ikke foregår jakt i de ytterste kystområdene og øyene i Vest-Finnmark.

Figur 8 Elgvad i Finnmark

Kilde: Storriltportalen

Elgjakta er viktig i Finnmark, og den årlige jaktkorttrekkingen er en stor begivenhet for elgjegere. Elgjakta starter i Kárášjohka Karasjok og Guovdageaidnu Kautokeino 1. september, og 25. september i resten av fylket. Jakta avsluttes 1. november.

Ifølge statistikk fra Finnmarkseiendommen ble det høsten 2025 felt 700 elg av en kvote på 840. De viktigste kommunene for elgjakt er Deatnu Tana (152), Kárášjohka Karasjok (121), Porsanger (105) og Sør-Varanger (82). Det er elgens tilgang på mat som lauvtrær, kvister, knopper, urter og lyng, som avgjør utbredelsen i ulike deler av fylket.

Tabell 6 Fellingskvoter og faktiske fellinger av elg 2025, kommunefordelt, Finnmark

Kommune	Fellingskvoter 2025	Fellinger 2025
Deatnu Tana	170	152
Kárášjohka Karasjok	168	121
Porsanger	113	105
Sør-Varanger	92	82
Guovdageaidnu Kautokeino	95	51
Alta	55	54
Unjárga Nesseby	50	38
Lebesby	36	37
Vadsø-Vardø	30	31
Hammerfest	11	10
Båtsfjord	10	10
Berlevåg	10	10
Hele fylket	840	700

Kilde: <https://www.fefo.no/jakt/elg/fellingsstatus-elg/>

Det har ikke vært organisert elgjakt i Anárjohka nasjonalpark siden 2020.

SSB har beregnet total slaktevekt på elg i Finnmark sesongen 2024/25 til 86 tonn. <https://www.ssb.no/statbank/table/10817> Dette utgjør en snittvekt på ca. 123 kilo per felte elg. Det er vanlig å beregne at 55 % av elgens totalvekt brukes til mat, altså rundt 47 tonn som kan konsumeres av elgjegere og deres hushold. Det finnes ingen statistikk på hvor mye av dette kjøttet som omsettes på det private markedet, som selges på facebook, Finn eller gjennom andre kanaler. Noe selges også på hotell- og restaurantmarkedet.

Sammenlignet med andre fylker, er elgjakta i Finnmark, både mht. kvoter, felt elg og total slaktevekt beskjedne i sammenligning med de store elgfylkene Innlandet, Trøndelag og Nordland.

Høsten 2025 var det like før jaktstart (22. september) registrert 1815 elgjegere for jakt på Finnmarkseiendommen. Tabellen under viser bostedet til de registrerte jegere.

Tabell 7 Elgjegeres registrerte bosted, 2025

Bosted	Registrerte jegere 2025
Finnmark	1677
Resten av Norge	135
Utland (Finland)	3
Totalt	1815

Kilder: Finnmarkseiendommen

Tallene viser at elgjakta er en type jakt som primært utøves av jegere bosatt i Finnmark fylke. Disse utgjør 92 % av jegerne, og resten er bosatt andre steder i Norge. Kun en håndfull jegere er bosatt i utlandet, og disse er utelukkende fra Finland. Denne fordelingen basert på bosted har vært stabil over de siste årene. Mer enn halvparten av jaktlaget inkludert jaktleder må være bosatt i Finnmark. Jaktlag utenfra kan gis adgang til elgjakt dersom det er ledige jaktfelt igjen etter reservetildeling. Enkelte jaktfelt, stjernefelt, er forbeholdt bosatte i kommunen, mens andre er åpne for alle som er med i trekningen.

Med hjemmel i viltloven, har alle jaktlag mulighet til å benytte motorisert kjøretøy for å frakte ut slaktet. Dersom det er behov for bruk av motorkjøretøy for transport av utstyr til jaktleir, skal det søkes om dispensasjon etter nasjonal forskrift til kommunen. Mange jaktfelt i Finnmark ligger langt fra vei, og er i prinsippet ikke tilgjengelige uten bruk av ATV. I slike tilfeller er dispensasjon fra kommunen svært sannsynlig. Andre felt som ligger nær vei, kan ikke på samme måte forvente å få innvilget disp.

5.3 Småviltjakt

Småviltjakt omfatter ryper, storfugl, orrfugl og hare. I Finnmark varer småviltjakta fra 10. september til 15. mars, og foregår i alle kommuner. Snarefangst av ryper er tillatt i alle kommuner i Finnmark unntatt Vardø fra 1. november, kun for registrert bosatte i Finnmark. Det må løses eget sesongkort for snarefangst.

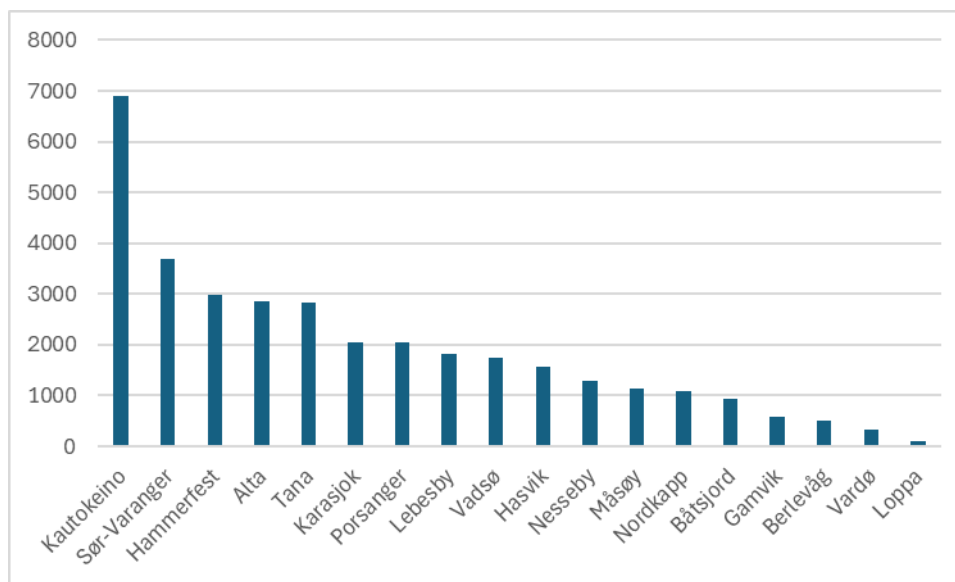
Bosatte i Finnmark har tilgang på rimelig sesongkort for småviltjakt, mens tilreisende må konkurrere om et begrenset antall dagskort fordelt på 136 jaktfelt. I 2024 ble det solgt totalt 9579 jaktkort, som er en økning fra 8272 året før. Av disse ble 154 jaktkort tildelt utøvere av lodden, vårvinterjakt på ender. Total omsetning av jaktkort for småvilt utgjorde en inntekt til FeFo på 8,5 millioner, en økning på 1,6 millioner fra 2023 (FeFo sårappport, 2024).

Totalt ble det aktivert 37.982 jaktdager på Finnmarkseiendommen, en økning på ca. 5000 jaktdager fra året før. Jegerne bosatt i Finnmark stod for 58 % av jaktdagene, mens 42 % var tilreisende. Etter taksering gjennomført i samarbeid med lokale Jeger og fisk- og fuglehund-organisasjoner, ble bestandsmålene for 2024 vurdert som svært gode sammenlignet med tidligere undersøkelser.

For jakt sesongen 2024/25 ble det rapportert inn 34.460 felte ryer på Finnmarkseiendommen. Finnmark er utvilsomt det mest populære fylket for rypejakt målt i antall felte fugler, og hvor Nordland, Troms og Trøndelag følger etter.

Guovdageaidnu Kautokeino står i en særstilling med 6910 felte ryer, og er ikke bare den viktigste rypejaktkommunen i fylket, men også i landet. En betydelig andel av jegerne som jakter i denne kommunen er tilreisende. Sør-Varanger er kommune nummer to, både i Finnmark og landet. Videre er Alta, Hammerfest, Deatnu Tana og Kárášjohka viktige rypekommuner i Finnmark.

Figur 9 Antall felte ryer sesongen 2024/25, kommunefordelt Finnmark



Kilde: SSB utdrag fra tabell 14380 Felte småvilt etter kommune

Av det totale antallet felte ryer ble et begrenset antall, 715 ryer, fanget i snare, en tradisjonell fangstmåte på vinteren. Snarefangst Et mindre antall storfugl og orrfugl er felt i Sør-Varanger og Kárášjohka Karasjok kommuner.

Rypetakseringen tidlig i sesongen for 2025 viste dårlig tilgang på fugl, og FeFo besluttet å begrense antallet tilgjengelige jaktkort for tilreisende. Sesongkort ble ikke tilbudt for denne gruppen, og det var kun mulig å kjøpe 5-dagerskort. Jaktstatistikk for høsten 2025 er ikke tilgjengelig ennå, så vi vet ikke hvordan disse innstrammingene har påvirket uttaket.

Med basis i samisk tradisjon og sedvane finnes det en egen forskrift for vårfjakt på ender (lodden) i Guovdageaidnu kommune. Den første kom i 2013, og en revidering fulgte i 2022 hvor det ble fastsatt årlige kvoter. Kommunens loddenutvalg har i sin utredning slått fast at har lodden stor betydning for befolkningen i Guovdageaidnu Kautokeino sin nære relasjon til «meahcci» utmarka. Jakta har vært omstridt i det norske forvaltningssystemet. Loddenjakta har bakgrunn i at våren var en periode med liten tilgang til mat blant befolkningen i kommunen, og en forståelse av at det er bedre å høste denne ressursen i tida før endene legger egg. I Guovdageaidnu er det ingen tradisjon for høstjakt på ender. Dette fordi det under høstjakta skytes andunger. Samer mener det er uetisk å jakte på fuglunger og drive med jakt i områder der andunger vokser opp (Loddenutvalget, 2021). For sesongen i 2024 ble det rapportert fangst av kvinender, laksender, silender og toppender, litt i underkant av 300 fugler. Jaktkvoten settes årlig, og for 2026 er denne satt til 500 ender. Både kvoten og området hvor det er tillatt å jakte, er utvidet, men tidsrommet er begrenset til rundt 10 dager i mai/juni.

Jegere som kjøper jaktkort for småvilt, kan også skyte hare. Harejakt er tillatt mellom 10. september og 15. mars i hele Finnmark. SSB har statistikk over felte harer, og dette gir oss en indikasjon over hvor slik jakt foregår. Den er mest utbredt på øyene i Vest-Finnmark, og Måsøy er den desidert største harekommunen, fulgt av Hasvik og Hammerfest. For sesongen 2022/23 ble det meldt inn felte harer i ti Finnmarkskommuner med til sammen 1060 dyr.

Tabell 8 Innmeldte felte harer i sesongen 2022/23, kommunefordelt

Kommune	2022/23
Måsøy	420
Hasvik	130
Hammerfest	130
Alta	120
Vadsø	80
Sør-Varanger	60
Nordkapp	50
Porsanger	30
Guovdageaidnu Kautokeino	20
Deatnu Tana	20
Totalt	1060

Kilde: SSB, Småviltjakt

Harejakt er altså ganske begrenset, bortsett fra i noen få øykommuner. Informanter oppgir at det krever en del kunnskap om hvordan haren skal flås, og at det ikke lenger er så mange som besitter denne kunnskapen. Da er rypejakt enklere hvor rypa bare kan henges

på sekken. Utbredelse av harepest er også en årsak til at jegere velger bort harejakt, særlig de som jakter med hund.

5.4 Finnmarksjegeres holdninger

I 2020 gjennomførte Finnmarkseiendommen en spørreundersøkelse blant småviltjegere bosatt i Finnmark. Dataene er analysert og rapportert av NINA (Andersen, 2020), og har fokus på jaktutøvelse og holdninger til småviltjakt, særlig om det er forskjeller mellom samiske og ikke-samiske utøvere. Spørreundersøkelsen ga meget god representativitet, med svar fra 57 % av småviltjegere bosatt i Finnmark.

Undersøkelsen viser at samiske og ikke-samiske jegere stort sett er svært like i sin utøvelse av småviltjakt. Men snarefangst står noe sterkere blant samiske småviltjegere og de som bor innenfor det samiske språkforvaltningsområdet. De viktigste motivatorene for å utøve jakt er for begge gruppene naturopplevelser, rekreasjon og avkobling, mens matauk og felling av flest mulig fugl er de verdien som er minst viktige. Mataukmotivet og det å kunne jakte i de samme områdene hvert år, helst uten å møte så mange andre jegere, står noe sterkere hos de samiske respondentene, mens det sosiale og opplevelsesaspektet står noe sterkere hos de ikke-samiske.

Et viktig funn i materialet er at jegernes aldersfordeling stort sett er som i resten av landet, men andelen unge jegere under 20 år er betydelig lavere i Finnmark. Dette kan tyde på et sviktende rekrutteringsgrunnlag i årene som kommer.

I en verdiskapingskontekst gir rapporten nyttig informasjon om at småviltjegere bosatt i Finnmark hovedsakelig jakter i nærområdet til sitt bosted, innenfor en radius opp mot 40-50 km, og derfor i liten grad benytter seg av tilbudet til lokale overnattingsbedrifter. Nesten halvparten oppga at de ikke hadde overnattet på jaktturet, og de som hadde overnattet, brukte hovedsakelig egen eller andre i jaktlagets hytte eller lavvo til overnatting. De lokaløkonomiske ringvirkningene av jakta utøvd av Finnmarkinger, synes derfor å være svært små. Det er ikke uventet blant de tilreisende småviltjegerne et slikt verdiskapningspotensiale ligger.

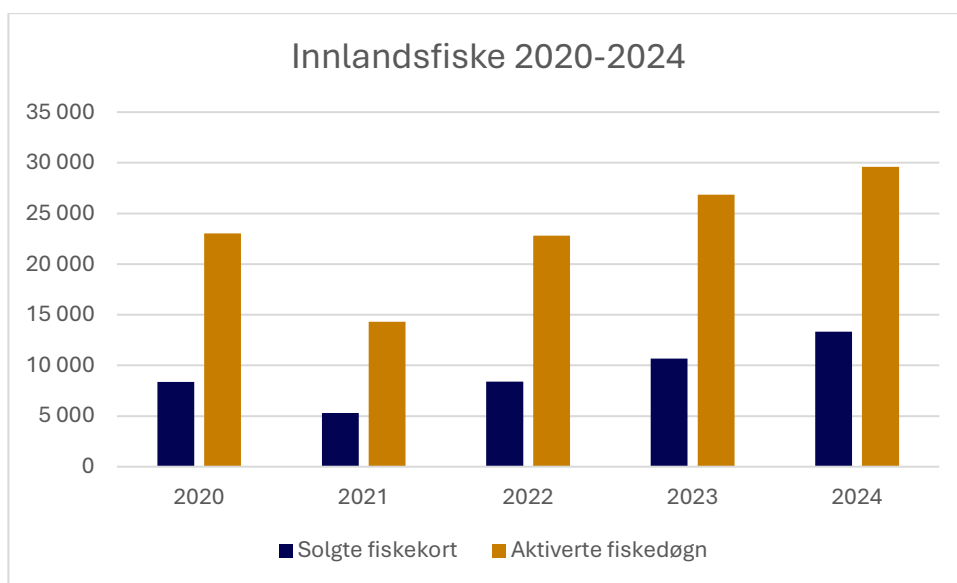
5.5 Innlandsfiske

På Finnmarkseiendommen finnes det 60.000 fiskevann. Innlandsfiske er gratis for bosatte finnmarkinger og for tilreisende under 16 og over 67 år. Det er ikke obligatorisk med fiskekort, men FeFo oppfordrer til registrering for å få kunnskap om fiskerne og fangsten. Det finnes derfor ingen god statistikk på innlandsfiske utført av bosatte Finnmarkinger da bare 838 slike kort ble utstedt i 2024. Da er det enklere å finne data på tilreisende fiskere, både nordmenn bosatt utenfor Finnmark og utlendingers fiske, da disse er pliktige til å løse fiskekort.

Det finnes statistikk på antall solgte fiskekort, men disse omfatter hovedsakelig tilreisende, og gir oss liten informasjon om fiskere bosatt i Finnmark. Sammenstilt med tall noen tiår tilbake i tid (Aas et al. 2010), har det vært en jevn økning i antall personer som løser

fiskekort fra år 2000 med ca 5800 årlig til over 8000 i 2020. Tabellen under viser en pen økning både på antall solgte fiskekort som i 2024 var kommet opp i 13338, og antall aktiverte fiskedøgn på 29585. Unntaket var 2021, da korona begrenset tilreisende sin mulighet til å komme til Finnmark. Utlendinger står normalt for ca. 70 % av de solgte fiskekortene, men i koronaåret 2021 utgjorde de kun 44 %. Vi ser altså at det er en økende interesse for innlandsfiske blant tilreisende, og især blant utlendinger. Vi vet derimot lite om dette er en trend som også gjelder Finnmarkinger som ikke trenger å løse fiskekort.

Figur 10 Solgte fiskekort og aktiverte fiskedøgn for innlandsfiske i Finnmark 2020-2024



Kilde: FeFos årsmeldinger 2020-2024

Det finnes også registreringer for når på året fiskedøgnene aktiveres.

Innlandsfisket er delt opp i ca. 60 ulike fiskeområder. De mest populære fiskeområdene på Finnmarkseiendommen i 2024 var Laksefjordvidda (Lebesby kommune) med 4351 aktiveringer av fiskedøgn, 15 % av alle aktiveringer. Videre fulgte Hålkavárri i Porsanger og Sommervannet i Deatnu Tana og Čárájávri i Guovdageaidnu Kautokeino med 7 %, og Kautokeinoelva inklusive Pikefossen med 6 %.

De kommunene som hadde flest aktiveringer på fiskedøgn i 2024 var Guovdageaidnu Kautokeino, fulgt av Lebesby, Porsanger, Deatnu Tana og Sør-Varanger.

Norsk institutt for naturforskning - NINA har på oppdrag av Finnmarkseiendommen gjennomført en spørreundersøkelse blant fastboende og tilreisende fiskere (Andersen og Dervo 2017). Selv om dette er litt gammelt materiale, gir det en indikasjon på trender og fordelinger mellom ulike grupper fiskere; bosatte i Finnmark, tilreisende. Basert på undersøkelsen er det beregnet at nesten 15.000 voksne fastboende i Finnmark, og drøyt 1.500 tilreisende norske og nesten 5.500 utenlandske fritidsfiskere fisker etter innlandsfisk i Finnmark hvert år. I tillegg kommer innlandsfiske utført av barn og unge. Basert på materialet er det beregnet at det høstes store mengder fisk hvert år, og mest av ørret og

røye, og hvor det fanges ca. 50 tonn av hver art, og mellom 86-177 tonn innlandsfisk totalt. Bosatte i Finnmark står for en stor andel av den samla fangsten. Fangsttallene indikerer også at det fins store unyttede fiskeressurser i fylket. Det er også gjort en beregning av fiskets lokale omsetningsvirkninger, og anslagsvis gir innlandsfiske en omsetning på om lag 136 millioner kroner per år. Et annet interessant funn fra undersøkelsen viser at motivene for å fiske primært er naturopplevelser, friluftsliv, avkobling og rekreasjon. Matauk oppgis som det minst viktige motivet, både for Finnmarkinger og tilreisende.

5.6 Skogsressurser til brensel

Historisk er skogen i Finnmark preget av at den ble rasert under annen verdenskrig, og 75 % av all barskog ble avvirket. Tyskerne brukte skogressursene til industri- og infrastrukturbygging og under gjenreisingen var det et stort behov for trevirke til boliger og næringsbygg.

Av klimatiske årsaker har Finnmark fylke en lav andel skogsareal sammenlignet med andre fylker, og vel 20 % av landarealet er dekket av skog. Skogstettheten er altså ikke stor, og 90 % av den består av løvskog mens resterende 10 % er barskog. Produktivt skogsareal i Finnmark er 3.520.000 dekar. Av dette er omtrent 600.000 dekar produktiv furuskog. Barskogen finner vi primært i kommunene Sør-Varanger, Porsanger, Kárášjohka Karasjok og Alta, og preges av en stor andel yngre skog. Den årlige tilveksten på barskogen er mellom 70 – 75.000 kubikkmeter (FeFo.no).

FeFo står selv for noe avvirking av skog, men her skal vi konsentrere oss om lokalbefolkningens tilgang til skogressurser gjennom kjøp av vedteig og avvirking til personlig forbruk. Innbyggere kan kjøpe vedteig for en billig penge på FeFos nettside på avsatt areal, og alle bosatt i en Finnmarkskommunen har rett til hogst av løvskog på Finnmarkseiendommen til brensel for husholdets behov. Ordningen har flere formål; den skal bidra til skogspleie og hindre gjengroing, den har en egenberedskapsfunksjon ved å gjøre en større del av befolkningen selvforsynt med fyringsved og mindre sårbare for strømrubd og andre kriser. Dessuten har vedavvirking et folkehelseperspektiv hvor en kommer seg ut i naturen og får god trim. Det blir ofte sagt at veden varmer tre ganger; når den hugges, når den sages/kløyves/stables, og når den er lagt i ovnen. Det er tillatt å frakte veden hjem på snødekt mark, altså med snøskuter. Motorisert frakt av ved på barmark er ikke tillatt.

Vedteiger med avvirking til privat formål tildeles for tre år av gangen, og det er ikke tillatt å videreselge denne veden. Den mest oppdaterte statistikken vi har funnet er fra 2024 hvor det ble avvirket skog til privat formål på 2328 vedteiger. Dette inkluderer avvirkning på teiger kjøpt i 2022, 2023 og 2024. Det var mest solgte vedteiger i Sør-Varanger kommune med 747, og Alta med 556 teiger. Det ble ikke tilrettelagt for salg av vedteig i fire kystkommuner; Båtsfjord, Hasvik, Nordkapp og Vardø.

Tabell 9 Solgte vedteiger i Finnmarkskommuner 2024

Kommune	Antall solgte vedteiger
Sør-Varanger	747
Alta	556
Porsanger - Porsángu - Porsanki	267
Deatnu Tana	216
Kárásjohka - Karasjok	130
Guovdageaidnu - Kautokeino	129
Hammerfest	126
Unjárga - Nesseby	50
Vadsø	49
Lebesby	34
Loppa	12
Gamvik	5
Måsøy	4
Berlevåg	3
Båtsfjord	0
Hasvik	0
Nordkapp	0
Vardø	0
Sum	2328

Kilde: Finnmarksskogbruket 2024, Statsforvalteren i Troms og Finnmark

Skogsjefen i Finnmark har gjort en beregning av volum med en gjennomsnittlig årlig avvirking på 3 m³ per teig. Totalt avvirket volum per år til privat forbruk blir da beregnet til 6984 m³ ved.

5.7 Hvordan øke høstingen av utmarksressurser til matauk?

Dette kapittelet har presentert noen tall og fakta og hvilke regler som gjelder for høsting av de ulike ressursene på Finnmarkseiendommen for privatpersoner, både lokale og tilreisende. Vi har også gjengitt tilgjengelig statistikk på uttak av ressurser der slike tall finnes, og salg av jakt- og fiskekort. Den eneste ressursen som det er gjort grundige beregninger på verdi, er innlandsfiske gjennom en omfattende spørreundersøkelse gjennomført i 2016. Selv om undersøkelsen viser at motivet for fiske blant Finnmarkinger primært er naturopplevelser, friluftsliv og rekreasjon, er potensialet for mer innlandsfiske til matauk til stede, og for at dette skal bli attraktivt for flere Finnmarkinger er det flere forhold som påvirker. Det er viktig at fiskebestanden er god med gode leveområder uten spredning av fremmede arter, og at overtallige bestander tynnes ut.

Organisasjonenes rolle

Innenfor jakt og fiske finnes det veletablerte organisasjoner gjennom lokale lag av Norges Jeger og- Fiskerforbund - NJFF. Disse har lokale foreninger i alle Finnmarkskommuner, og har en viktig rolle i samarbeid med FeFo for bestandskartlegging, og noen forpakter elver for FeFo. Organisasjonene gjennomfører også viktig opplæring i jakt og fisk; ulike kurs og jegerprøven. Lokallagene har også egne satsing på opplæring av barn og unge og tiltak for at flere jenter/damer skal drive med jakt og fiske. Alle disse aktivitetene kan bidra til å øke rekrutteringen til jakt og fiske.

Vi kjenner til et par foreninger som organiserer samiske utmarksbrukere. Sámi bivdo- ja meahcástansearvi - Samisk fangst- og utmarksforening har som formål å styrke og ivareta samisk fangst og kulturell høsting og bruk av utmark. De skal styrke tradisjonell samisk næringsvirksomhet, sikre varige verdier i utmark, og sikre rettigheter til lokalbefolkningen. Foreningen blir konsultert og engasjerer seg i ulike høring om utmarksressursforvaltning, særlig rundt lodden, vårjakt på ender.

Goahtegearret – Samenes naturressursforbund ble etablert i 2002 og er en næringsorganisasjon for samiske utmarks- og kombinasjonsnæringsutøvere. Det er ukjent hvor mange medlemmer foreningen har i dag, men har tidligere oppgitt rundt 100 medlemmer. Foreningen blir konsultert og engasjerer seg i ulike høring om utmarksressursforvaltning, særlig lakseforvaltning i Tanavassdraget.

FeFos rolle

Finnmarkseiendommen har som grunneier og forvalter av utmarksressurser en nøkkelrolle i å tilrettelegge for Finnmarkingers høsting til matauk/selvforsyning. Først og fremst skal FeFo sørge for god forvaltning av ressursene slik at bestandene er bærekraftige for framtidig høsting. Dernest gir FeFo finnmarkinger mulighet til å høste ressursene på en eksklusiv, enklere eller billigere måte enn andre tilreisende; nordmenn eller utlendinger. Det gir oss visse fordeler som ikke gis til andre. For det tredje skal FeFo markedsføre de muligheter utmarkshøsting gir innbyggerne gjennom utadrettet og lett forståelig informasjon. Til slutt samarbeider FeFo med en rekke lag og foreninger for å øke kunnskapen om ressursene, fangst- og jaktmetoder, og tilrettelegging ved ulike infrastrukturtiltak.

6 En kartlegging av næringsaktører

Dette kapitlet gir en oversikt over de aktørene, enkeltpersonforetak eller aksjeselskap, som i dag har utmarksnæring som en aktivitet og inntektskilde. Det betyr ikke nødvendigvis at utmarksnæringer er hovedinntektskilden, men at utmarksnæringsaktiviteten denne til er mulig å identifisere som registrert næringsvirksomhet i Brønnøysundregistrene og bedriftsdatabaser. For aksjeselskap vil vanligvis regnskap med økonomiske opplysninger være tilgjengelig i ulike registre. For enkeltpersonforetak foreligger ikke tilgjengelige offentlige regnskapsopplysninger om økonomiske forhold, men dersom næringsinntekten overskrider kr 50.000 er de pliktig til å registrere seg i Merverdiavgiftsregisteret, noe som indikerer at den økonomiske aktiviteten utgjør et minste omfang utover dette. Enkeltpersonforetak har ofte bare «eier» og eventuelt ektefelle involvert, men kan også ha ansatte. Aksjeselskap har langt oftere flere ansatte.

At virksomheter i denne rapporten er identifisert som at de driver utmarksnæring gjennom registrering i Brønnøysundregistrene, utelukker ikke at de ofte også kan ha inntekt fra andre virksomheter eller har jobb i annen næring. Det innebærer at inntekter kan hentes fra ulike typer aktiviteter, virksomheter og næringer, men at utmarksnæring utgjør en mindre eller større del av inntektsgrunnlaget.

Det har vært utfordrende å både definere og avgrense hvem som skal inkluderes i en slik analyse, og det finnes ingen ideell måte å gjøre dette på. Vi har hatt tilgang til bedriftsdatabaser og offentlige registre, og oppgitt næringskode gir en inngang til at den enkelte bedrift anser å ha dette som en hovedaktivitet eller i alle fall at det utgjør en viktig aktivitet som utøves i kombinasjon med annen næring. Mange av de bedriftene som vi har vurdert til å kvalifisere for å være med her, utøver flere ulike næringsaktiviteter. Det kan være flere utmarksrelaterte aktiviteter, eller en utmarksaktivitet i kombinasjon med en annen næring. Dette gjør det utfordrende å plassere og kategorisere bedriften, og krever nærmere studier av formål og aktivitet i bedriftsdatabasene for å få en innsikt i faktisk virksomhet. Det er ingen næringskoder som har utmark i navnet, så her må det letes «baklengs»; først identifisere noen bedrifter som anses å ligge innenfor definisjonen, og lete etter andre bedrifter i Finnmark innenfor samme næringskode.

Siden Finnmark fylkeskommune ikke ønsker å inkludere beitenæring og reindrift i studien, begrenses populasjonen ytterligere. Vi startet derfor dette arbeidet med en antakelse om at det ikke ville bli et stort antall bedrifter. Med disse forutsetningene, supplert med lokalkunnskap og ulike oppslag om næringen i media, har vi i bedriftsdatabasene registrert **64 bedrifter** i Finnmark som er registrert med utmarksaktivitet og i større eller mindre grad har en næringsinntekt fra utmarksnæringer. Det er informasjon om disse 64 vi vil presentere i dette kapitlet. Vi vil bruke info fra bedriftsdatabaser, men også fra selskapenes hjemmeside, eventuelle facebook-sider, og medieoppslag. Vi har også hatt tilgang på oversikt fra Finnmarkseiendommen over bedrifter med reiselivskort, en ordning der reiselivsbedrifter kan videreselge jaktkort til tilreisende småviltjegere, og ikke minst har vi gjennomført intervjuer med 11 av bedriftene. Vi har prøvd å dekke ulike typer bedrifter innenfor ulike typer utmarksnæringer.

6.1 Kjennetegn ved utmarksbedriftene

Først kan det være nyttig å vite litt om **selskapsform**. Av disse 64 bedriftene har 30 aksjeselskap (AS) som selskapsform, 33 er enkeltpersonforetak (ENK), og en er registrert som sameie SA). Selskapsform er en nyttig pekepinn for å si noe om bedriftens størrelse og omsetning. Enkeltpersonforetak blir ofte valgt når det oftest kun er snakk om en person/eier uten ansatte. Dette gir oss en idé om at aktiviteten er begrenset, oftest maksimum ett årsverk.

AS velges oftest som selskapsform hvis det kanskje er flere eiere og når selskapet gjerne har ansatte, men også for å redusere personlig økonomisk risiko knyttet til næringsaktiviteten. Bedrifter som er registrert som AS, vil det, som sagt, være mulig å hente omsetningstall på, såfremt de har en omsetning. Dette i motsetning til enkeltpersonforetak hvor det ikke vil være mulig å få fram slike tall. Vi klarer altså ikke å få samme oversikten med hensyn til verdiskaping for denne selskapsformen. En annen mulighet for å vurdere størrelsen på omsetningen for enkeltpersonforetak, er å sjekke om de er registrert i merverdiregisteret, men eventuelle antall ansatte er det også tilgjengelige data for. Har du en næringsinntekt på over kr. 50.000 i året, er du momspliktig og må registrere deg i **Merverdiavgiftsregisteret** (MVA-registeret). Inntekter under denne summen har ingen slik plikt, og vi kan da anta at disse som mangler i registeret nok ikke har noen stor omsetning.

Hovedregelen er at alle som har en næringsinntekt på over kr. 50.000, skal være registrert i MVA-registeret. Når fem av enkeltpersonforetakene, ett AS og det ene sameiet ikke er registrert i MVA-registeret, må vi anta at omsetningen deres som oftest er under kr. 50.000.

6.2 Kategorisering

I bedriftsdatabasene finner vi en rekke næringskoder. Det er ikke alltid disse kategoriene er like betegnende for hva bedriftene faktisk gjør, og av og til finner vi eksempler på at de kan være lite dekkende eller rett og slett er villedende. Vi har funnet det hensiktsmessig å lage egne hovedgrupperinger av utmarksnæringer som reflekterer den aktiviteten som faktisk utøves, og vi mener det gir best kunnskap og oversikt å plassere alle de 64 bedriftene innenfor en av de fem hovedgrupperingene. Vi har valgt å strukturere kapittelet etter disse hovedgrupperingene;

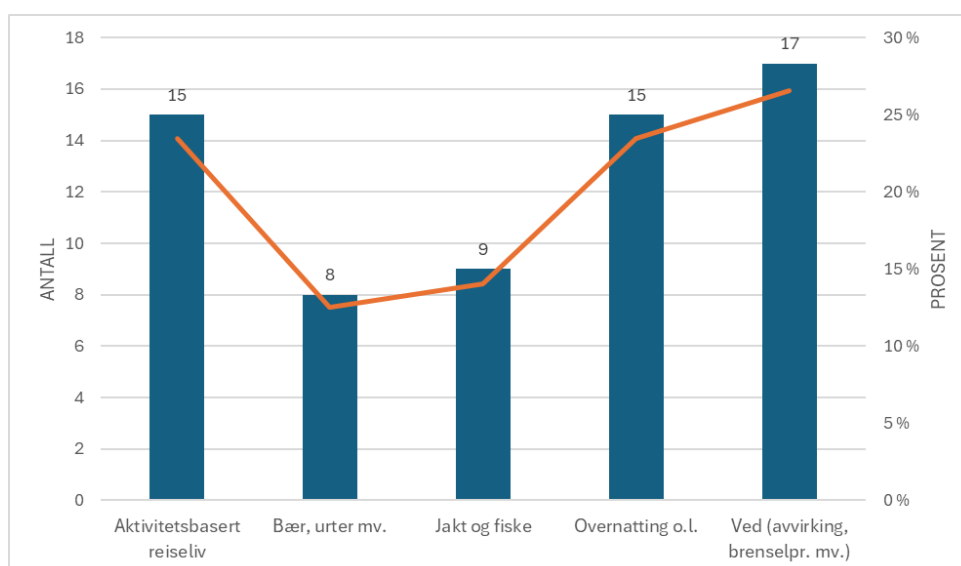
1. Bær og urter
2. Ved
3. Overnatting
4. Jakt og fiske
5. Aktivitetsbasert reiseliv

Med **bær og urter** forstår vi plukking og foredling av ulike viltvoksende bær, samt plukking og foredling av viltvoksende urter og vekster for videre salg. Under kategorien **ved** er avvirking av skog med formål å produsere (kappe, kløyve) ved for salg, hovedaktiviteten. Under kategorien **overnatting** har vi begrenset dette til overnattingssteder med en beliggenhet i utmarka eller ved inngangen til utmarka, og som har brukere av utmarka som

en viktig kundegruppe. Eksempler her er fjellstuer. Kategorien **jakt og fiske** er aktører som selv jakter eller fisker, og hvor inntekten er salg av de høstede produktene eller en videreforedling av dem. Med **aktivitetsbasert reiseliv** forstår vi reislivsaktører som tilrettelegger for at tilreisende gjester kan høste av Finnmarksnaturen gjennom jakt og fiske. Som regel er det snakk om transport og overnatting, videreformidling av jakt- og fiskekort, og det kan være bespisning og guiding/kulturkunnskap.

Figuren under viser hvordan vi har plassert de 64 bedriftene innenfor disse fem hovedkategoriene. Flest er det innenfor vedproduksjon med 17 bedrifter, og like mange innenfor aktivitetsbasert reiseliv og overnatting – 15 stykker. Innenfor jakt og fiske finner vi 9, og høsting/foredling av bær og urter har vi identifisert 8 bedrifter.

Figur 11 Bedrifter fordelt på ulike typer utmarksnæringer, antall og andel av totalt



Dette er altså den bedriftspopulasjonen vi skal jobbe videre med i kapittelet, og vi vil ta for oss hver av hovedgruppene med en oversikt over aktører og deres virksomhet. Først vil vi i tabells form gi en oversikt over hvilke næringskoder bedriftene er registrert under, for så å presentere bedriftene ved navn, selskapsform og hjemkommune. Det er gjennomført intervjuer med 11 bedrifter, og data som har kommet fram gjennom intervjuene vil presenteres som korte bedriftscase med hensikt å få innblikk i deres aktivitet og fremtidsutsikter for å utvikle næringsvirksomheten.

6.3 Bær og urter

Under denne kategorien finner vi både høsting og videreforedling av bær og ulike urter for salg. Selv om multer står i en særstilling, sankes og videreforedles andre bær som blåbær,

tyttebær og krøkebær. Av urter finner vi blant annet gressløk, kvann, bjørkeløv, strandkjeks, karve og geiterams.

Vi har ikke funnet noen aktører som kommersielt høster og selger sopp. Det samme gjelder for sinking og salg av sennagress som vi vet foregår til private formål, men det har altså ikke vært mulig å finne noen bedrifter som har dette som næringsinntekt. Vi står derfor igjen med ulike produkter av bær og urter. Vi har registrert åtte ulike aktører, og de er fordelt på seks ulike næringskoder.

Bær, urter mv. – registrert på ulike næringskoder	8
Bearbeiding og konservering av frukt og grønnsaker ellers	1
Bearbeiding og konservering av kjøtt unntatt fjørfekjøtt	1
Dyrking av annen frukt som vokser på trær eller busker samt nøtter	1
Innsamling av viltvoksende produkter av annet enn tre	1
Opplevelsesaktiviteter	2
Produksjon av næringsmidler ikke nevnt annet sted	2

Vi har gjort intervjuer med fire av disse aktørene som representerer fem selskap, så en nærmere presentasjon av disse interessante bedriftene følger. De tre andre er mindre selskap som foreløpig har begrenset produksjon/høsting eller er i en tidlig oppstartfase. Laponicum er registrert i Berlevåg som en norsk avdeling av finsk selskap innen helsekost, blant annet basert på ekstrakt fra blåbær. Foreløpig er det ingen produksjon i Berlevåg, men det foreligger planer. Vegar Seljemo holder til på Svanvik i Sør-Varanger og er opptatt av selvberging og høsting av naturen er registrert med næringskode «Innsamling av viltvoksende produkter av annet enn tre». Waiawi Arctica holder til i Salttjern utenfor Vadsø, og produserer egne miljøvennlige såper, badesalt, duftoljer og te basert på lokale urter og vekster innenfor helse og velværessegmentet. Bedriftene er spredt geografisk, også langs kysten. Høstingen foregår både på øyer, kyst og innland.

8 Bedrifter	Selskapsform	Kommune
NORDLYSMAT DRIFT AS	AS	ALTA
LAPONICUM AS	AS	BERLEVÅG
FINNMARK REIN AS	AS	DEATNU TANA
MOLTA AS	AS	MÅSØY
NORDKAPP DELIGHTS AS	AS	NORDKAPP
TAMSØYA AS	AS	NORDKAPP
WAIAWI ARCTICA AS	AS	VADSØ
VEGARD SELJEMO	ENK	SØR-VARANGER

6.3.1 Tamsøya AS og Nordkapp Delights AS, Nordkapp kommune

Siden 2020 har Olaf Bull og Anne Gudrun Sivertsen drevet Tamsøya AS under næringskode «opplevelsesaktiviteter», og formålet er å utvikle, kjøpe, selge og videreformidle naturbaserte produkter som sinking og salg av multer, gjennomføre kurs, konferanser og utleie/overnatting, samt organisere transport til øya i Porsangerfjorden.

Store Tamsøya er privat eid av Bull-familien, og paret som står bak aktiviteten der er tredje generasjons drivere. Dette er et gammelt, historisk dunvær hvor det har blitt sanket dun, egg og bær, men hvor dagens drivere har hatt fokus på tilrettelegging for multeplukking, formidling av kunnskap om høsting av naturen, tilrettelegging for rekreasjon og turgåing, tilby overnatting i hytter fra 50-tallet og transport med RIB til øya. Sesongen er kort og aktiviteten hektisk. Multeplukking på øya har altså lange tradisjoner, og Tamsøy-multene er kjent for god kvalitet. I løpet av en kort sesong på ca. tre uker kan det komme rundt 100 plukkere, og noen kommer igjen over flere tiår. De fleste plukkerne kommer fra nærområdet og nabokommuner. Opp gjennom årene har det vært ulike systemer for fordelingen av verdiene som multa gir. Det har vært tider med utelukkende selvplukk der plukkerne betaler for hver kilo plukkede bær, mens det fra 2022 har vært et opplegg der halvparten av høstingen tilfaller driverne på øya, mens den andre halvparten går til plukkerne som de kan ta med seg hjem for eget bruk eller videre salg. Driverne av øya får altså mulighet til å omsette multene som plukkerne har levert pluss det de selv høster. Multene er blitt solgt videre i spann, uforedlet og frosne, både til private og bedrifter. En periode var Hurtigruta en viktig kunde, mens det i det siste mest har vært delikatesseforretninger som Jacobs i Oslo og Eide handel i Tromsø som har vært viktigste kunder. Tamsøya AS er et eksempel på at høsting av utmarksressursen multa alene gir noe verdiskaping, men at utvikling av opplevelsesaktiviteter med overnatting og transport, bidrar til ytterligere inntekter som har gjort det mulig å satse på sesongbasis. Likevel har driverne tilbakelagt sin siste sesong i 2025, og vil ikke videreføre konseptet. Drifta har vært krevende med utfordrende transportforhold, avhengig av godt vær og gunstig vannstand, og tungvint transport av alt og alle som skal til øya. Omsetningen har ligget på rundt en million kroner årlig, men det siste regnskapsåret 2024 var dette redusert til under 600.000 kroner.

I 2024 etablerte Sivertsen en ny bedrift, **Nordkapp Delights AS**, og denne er registrert under næringkode «Bearbeiding og konservering av frukt og grønnsaker». Konseptet er lokalmat på glass, og Sivertsen sanker multer, tyttebær, blåbær, rabarbra og gressløk for hånd. Hun høster på Tamsøya, fastlandet i Nordkapp og Porsanger kommuner, samt på Magerøya. Våren 2026 bygges det nye produksjonslokaler i Honningsvåg. I forhold til aktiviteten i Tamsøya AS er dette en bedrift som i tillegg til høstingen videreforedler utmarksproduktene, har de på glass og selger dem til en betydelig høyere kilopris enn multer i spann. Dette øker verdiskapingen som ressursen generer. Det er et ønske å tilby kvalitetsprodukter med lokale innsatsfaktorer. Produktene er utviklet gjennom en økt etterspørsel etter lokalprodusert mat som Nordkapturister og andre turister i Nord-Norge kan ta med seg hjem. Glassene selges fra Nordkapphallen, ulike butikker der turister stopper på vei til Nordkapp, samt i Troms. Noe selges også på båtene til Havila.

Produktene høstes i sesongen, fryses eller tørkes, og videreforedles gjennom hele året. Slik er det mulig å utvikle dette til en helårsbedrift. Det vil vær mulig å produsere litt mer med nye produksjonslokaler, men Sivertsen har ikke andre ansatte, og ønsker å produsere innenfor et kvantum hun selv kan håndtere. Omsetningen var på litt under 300.000 kroner i 2025.

Høstingen foregår i områder med grei tilgang nær vei, og sankingen medfører ikke motorisert ferdsel i utmarka. Selskapet har foreløpig ikke hatt behov for støtte fra offentlige myndigheter.



Produkter fra Nordkapp Delights AS

og Molta AS

6.3.2 Molta AS, Måsøy kommune

Ved Tufjord på Rolvsøya har Siss Heidi Hansen siden 2009 drevet høsting og foredling av utmarksprodukter, og i 2014 ble selskapet Molta AS etablert. Det er registrert under næringskode «Dyrking av annen frukt som vokser på trær eller busker samt nøtter». Salg av kystmulter i små eksklusive glass har gitt Molta AS designpriser og er anerkjent under Matmerk-logoen for den unike smaken. Produktene er flere ganger presentert på verdens største matmesse i Berlin. Foruten produksjon av multer, produseres honning fra Rolvsøya, og andre utmarksprodukter av løvetann, rabarbra, gressløk, kvann og krøkebær. Særlig populært er Rabarbrasyltetøy tilsatt fjellkvann og krøkebærgele. Det ble også startet produksjon av Finnmarksflatbrød tilsatt urter og tørka krøkebær. Så godt som alle produktene høstes på Rolvsøya, og noen år kjøpes det multer fra andre øyer. Til multeplukkingen er det inngått muntlige avtaler med sankere som leverer fast. Noen bor på øya eller har feriebolig der. Markedet for produktene er ulike delikatesseforretninger i nord og sør, Gardermoen flyplass, og enkelte Hurtigruteskip.

I 2015 kjøpte Hansen det nedlagte fiskebruket i Tufjord. Dette gjorde det mulig å bygge opp større produksjonslokaler og samtidig utvikle en reiselivsbedrift under firmanavnet **Tufjord Molta og utleie AS**. Selskapet er registrert under næringskode «drift av campingplasser», og vi har plassert den under hovedgruppa Overnatting. Aktiviteten er turisme, overnatting og utleie av eiendom. Det er særlig fisketurisme og driften av Tufjord brygge som sikrer stabil inntekt gjennom hele året, og siden aktiviteten i de to selskapene har litt ulik sesong, har det vært en god kombinasjon. Tufjord brygge er bygd opp til å bli et lokalt samlingssted med sommerkafe én til to ganger i uka, galleri med foto- eller maleutstillinger, og pub ved enkelte anledninger. I sju år, fram til 2023, arrangerte Hansen Moltafestivalen med blant annet matopplevelser og kultur/musikk. I tillegg har Hansen over årene arrangert en rekke kurs om sinking og videreforedling av utmarksprodukter, og det har vært mulig å ta imot grupper for overnatting og bevertning under slike opphold. Brygga har blitt et samlingspunkt for fastboende, besøkende gjester og tilreisende med feriehus på øya. De siste årene er mye av denne aktiviteten redusert. Årsaken er kompleks.

Over flere år hadde Hansen en ansatt som jobbet 50/50 i de to selskapene, og det var lagt en plan for at Hansen skulle trappe ned og overlate drifta av Molta AS til denne betrodde ansatte som så store utviklingsmuligheter for bedriften. Da hun fikk barn var det ikke lenger mulig å bli boende på øya da barnehagen i denne perioden ble nedlagt. Ressurspersonen flyttet fra øya, og de to bedriftene mistet viktig arbeidskraft. I dag driver Hansen Molta as videre på et begrenset nivå. Produksjonen er tatt ned, verdiskapingen er kraftig redusert og produktutvalget er mindre. Aktivitetene knyttet til brygga med festival,

sommerkafé og aktiviteter for lokalbefolkningen og tilreisende er sterkt redusert. Fisketurisme vil videreføres av en sønn, mens framtida for utmarksbedriften Molta AS er høyst usikker. Hansen er skuffet over kommunen som ikke opprettholder viktige kommunale tilbud som barnehage på øya. Uten dette er det vanskelig å videreføre et familiesamfunn, og hun er ikke den eneste næringsaktøren som mister nødvendig arbeidskraft av samme grunn. I tillegg har produksjonslokalene til Molta AS og reiselivsbedriften på Tufjord brygge slitt med dårlig vannkvalitet helt siden lokalene ble kjøpt i 2015. Etter så mange år uten en løsning for å få rent drikkevann, er det vanskelig å se hvordan næringsaktiviteten kan utvikles videre. Selv om erfaringen med kommunen er dårlig, har bedriftene oppnådd god støtte fra andre offentlige aktører som Sametinget, Finnmark Fylkeskommune og Innovasjon Norge. Siste regnskapsår for Molta viste en omsetning på 550.000 kroner i 2025, mens reiselivsbedriften omsatte for 1,4 millioner kroner.

6.3.3 Bærmottak hos Finnmark Rein AS, Deatnu Tana kommune

Finnmark Rein er primært kjent som den største reinslakt-aktøren og videreforedlingsbedriften i fylket med aktivitet i Deatnu Tana og Guovdageaidnu Kautokeino. Den er registrert under næringskode «Bearbeiding og konservering av kjøtt unntatt fjørfe kjøtt». Bedriften begynte å ta imot multer i Deatnu Tana i 2019, men opplevde en klar økning i etterspørsel etter 2022 med Russlands invasjon av Ukraina. Fram til da hadde grossisten Bama kjøpt bær fra Russland, men nå måtte de skaffe bær innenlands, via Norgesgruppen. Siden den gang har Finnmark Rein videresolgt det meste av multene de tar imot til Norgesgruppen. De mottok mer enn syv tonn multer fra lokale bærplukkere i 2025. Årlig har kvantumet ligget mellom fem og syv tonn. De selger ca. 90-95 % av bærene til Norgesgruppen, og de pakkes i 300 grams pakker, både ferske og frosne bær. I tillegg selger de 5-liters spann med ferske multer til hoteller. Primært til mindre, uavhengige hoteller og restauranter i Finnmark.

I 2019 betalte de sine plukkere 150 kr kiloet for multene, men i 2020 økte Norgesgruppen oppgjørspriisen, så siden 2021 har de betalt plukkerne 230 kr pr. kilo multer. Denne prisøkningen bidro til å mobilisere flere plukkere, spesielt blant ungdommen. Finnmark Rein har bare et bærmottak, og det er i Deatnu. De vil vurdere andre steder, på indre strøk, hvis de opplever økt etterspørsel. Bærmottaket har åpent i to uker under høysesongen for multeplukking. Da har de fire personer på jobb som tar imot multene, og bedriften håndterer lange køer av plukkere som vil levere sine bær. Plukkerne er veldig forskjellige, men består primært av ungdommer og eldre folk. I alder strekker det seg fra 15 til 80 år. Det har vært mye besteforeldre som har hatt med seg barnebarn for å plukke. Sankerne kommer primært fra Øst-Finnmark; fra Deatnu Tana og Sør-Varanger, Unjárga Nesseby, Vadsø og Vardø. Det er lokale folk, og de samme plukkerne, pluss noen nye ungdommer, kommer igjen hvert år.

For å få et bilde av hvor mye sankerne kan tjene i løpet av en sesong, sier informanter ved Finnmark Rein at det er svært få eller ingen som leverer multer for mer 10 000 kr. De fleste plukkerne leverer rundt 10 liter, noen få mer enn 20 liter, som vil gi en inntekt på 4600 kr. Det innebærer at de kan ha mer enn 400 ulike plukkere innom bærmottaket. Multene de mottar trenger de ikke markedsføre. De tar imot basert på etterspørsel, og bærene de mottar blir solgt til faste kunder der altså Norgesgruppen er dominerende. Finnmark Rein

har begrenset fortjeneste på multene. Å ha et slikt mottak er et valg de har tatt, uten et krav om stor fortjeneste. Det viktige er at multer, ferske eller frosne, er et eksklusivt produkt - en fin ting å kunne tilby som tilleggsprodukt ved salg av kjøttvarer, til Norgesgruppen, men også til hoteller og restauranter. I butikkene er det et tilleggsprodukt de tror kan få kunder til å velge en butikk over en annen, dersom de vet at eksklusive multer fra Finnmark er til salgs i en av dem.

Bedriften vil fortsette med å drive bærmottak i sesongen. De responderer på uttrykt etterspørsel, primært fra Norgesgruppen som hovedkunde, men har ikke noen stor interesse for å utvide kapasiteten for bærmottak. De er fornøyde med det de har i dag.

Vi må ikke jobbe så mye for vekst. Vi som jobber med naturen må være forsiktig med det. Alle som jobber med begrensede naturressurser, må tenke småskala. Det er viktig at vi ikke overhøster.

Finnmark Rein har stordriftsfordeler, og kan drive bærmottak som en tilleggsnæring i en kort sesong. For andre aktører, uten en betydelig hovednæring, vil det være svært vanskelig å tjene penger på mottak av bær alene. Men det er fint å kunne tilby som et tilleggsprodukt, mener informanten fra Finnmark Rein. Det har ikke vært mulig å få noen tall på hvor stor andel av totalomsetningen multesalget utgjør.



Multer fra Finnmark Rein



Et utvalg produkter fra Nordlysmat

6.3.4 Nordlysmat AS, Alta kommune

Nordlysmat eies og drives av Toril Bakken Kåven, som et av fire selskaper under Konsernet TBK Holding AS. Nordlysmat er trolig den eneste utmarksbedrifter i Finnmark som over tid har hatt helårsdrift basert på høsting av naturressurser i utmarka. Bedriften er registrert under næringskode «Opplevelsesaktiviteter», og har eksistert i 25 år. Virksomheten omfatter høsting av urter og bær, som foredles og selges som delikatessprodukter. Det er et bevisst valg å ikke selge multer og andre bær uforedlet, da dette gir minimal inntjening. Verdiskapingen ligger i foredlingen og innpakkingen.

Nordlysmat drives av Kåven selv, og bedriften har i tillegg en fulltidsansatt medarbeider som jobber 50% med administrasjon, og 50% med utmarkshøsting. I tillegg henter de inn

sesongarbeidere som tar del i høsting av bær og urter primært på høsten. Noen er faste sankere, mens andre bidrar mer på ad-hoc basis. Sankingen foregår hovedsakelig i Alta-området og på Finnmarksvidda, og noe i Nord-Troms. Det fortelles om ett år hvor multene i området ble angrepet av sopp og fikk svarte prikker. Dette året ble det kjøpt bær fra plukkere i Øst-Finnmark som ikke hadde slike svarte prikker. Bedriften har primært inntekt fra videreforedling for salg av urter og bær. Dette omfatter bl.a. multer, krøkebær og tyttebær, gressløk, einer, bjørkeløv, strandkjeks, karve, geiterams og fjellkvann. Produktene er mange; ulike typer olje, drikke/gløgg, chutney, pesto, gelé og krydder- og saltblandinger.

Kåven er utdannet innen markedsføring og turisme, og jobbet noen år i Oslo, og på Svalbard som turistsjef, før hun flyttet hjem til Alta for å start en utmarksbruksbedrift i 1998. Første år var omsetningen på 10.000 kroner og steg deretter gradvis. Hun har holdt det gående økonomisk ved å kombinere utmarkssalg med rådgivning innen markedsføring, og har gjort begge deler siden starten. Dette gjorde det mulig å klare seg igjennom de første årene, og er et eksempel på en moderne næringskombinasjon. Siden ca. 2005 har høsting for salg vært hovednæringen, men med noe rådgivning i tillegg. I 2014 ble Kåven utmarksgård åpnet på Holmen i Alta med nye produksjonslokaler, samt gårdsbutikk og kafé. Dette var en stor investering hvor Innovasjon Norge var en viktig finansiør. I dag har bedriften, inklusive rådgivningsaktiviteten, en samlet omsetning på 1 – 1,5 millioner kroner. Det har vært en klar prioritering med mest fokus på utmarkshøsting for salg. Sesongen starter i juni, med høsting av bjørkeløv, så kvann, gressløk og mjødukt. På sensommeren høstes karvefrø, strandkjeks og furunål, einer høstes året rundt, og i august og september er det bærsesong.

Nordlysmats viktigste marked er dagligvarebutikker i Alta og Finnmark, spesialitetsforretninger i hele landet og flyplasser. På flyplasser er de inne som en del av rammeavtaler med større leverandører, og disse kan falle ut når neste års avtale skal inngås. Man må derfor hele tiden posisjonere seg for å fortsatt være attraktive i markedet, men bedriften har oppnådd å få noen langsiktige avtaler, spesielt med dagligvarebutikker. Det er viktig å delta på messer og samlinger, og Nordlysmat har i årenes løp fått flere priser for sine produkter og er sertifisert i ordningen Matmerk/Stiftelsen Norsk Mat for sine kvalitetsprodukter.

Kåven må av helsemessige årsaker trappe ned egen virksomhet, og har lagt Kåven utmarksgård med produksjonslokaler ut for salg. Inntil videre fortsetter aktiviteten i noe mindre skala. Kåven ser lyst på utmarksbruk som næringsvirksomhet og mener utmarkshøsting har et kjempepotensial for de som tør å satse. Samtidig er det mye som kan gjøres for å legge bedre til rette for en slik satsning. Kåven har i mange år vært politisk aktiv, og hun har løftet fram behov for endringer motorferdselloven som sin merkesak. Hun mener loven må endres for å bedre tilrettelegge for at flere kan komme seg til ressursene for høsting av utmarka med motoriserte kjøretøy. Det er behov for en forenkling av regelverket som letter den administrative byrden for små næringsaktører. Kåven etterlyser også bedre støtte fra kommunen, noe som kan bidra til å heve statusen for utmarkshøsting som næring.

Oppsummering bær og urter

Intervjuene viser at verdiskapingen ligger i videreforedling av bærene slik at de kan selges som et eksklusivt produkt i gourmet- og turistmarkedet. Arktiske bær er i en klasse for seg selv, det er økt interesse i markedet for lokale matprodukter og kunder vil vite hvor maten kommer fra. Brandingen er derfor viktig. Selv om det er etterspørsel etter ubearbeida bær, særlig etter at import fra Russland stoppet opp, er det lite å tjene på dette salget. Markedet er ikke villig til å betale den prisen som kreves for at flere vil satse på slikt salg, selv om noe selges til hotell- og restaurantbransjen lokalt. Kun én aktør, Finnmark Rein, har satset på salg av ubearbeidet multe i større kvantum, muliggjort gjennom avtale med Norgesgruppen.

De intervjuede bedriftene som foredler bær/urter, ser at det er viktig å organisere arbeidet slik at det kan være en helårsbedrift. Da må råvaren fryses ned og produksjonen spres over hele året. Det krever et visst kvantum. Alle de intervjuede bedriftene er avhengige av sesongarbeidskraft i høstingsperioden. Det kan være egne ansatte som plukker værene eller man kan kjøpe bær direkte fra privatpersoner som høster, og hvor oppgjør hovedsakelig ligger innenfor inntektsgrensen som er skattefri.

Vi ser at deler av denne utmarkshøsting og foredling foregår i kombinasjon med reiseliv. Det viser at det er viktig å ha flere bein å stå på, ha ulike aktiviteter i ulike sesonger, men dette kan også være krevende da det krever mer kapasitet. Informantene gir usikre signaler rundt framtida for denne utmarksnæringen. Ingen av bedriftene har mål om å vokse. Tre av de fire intervjuene viser et knippe med driftige damer som har stått på for å overleve i en bransje med små marginer, drevet av ønske om å utnytte naturressursene og videreføre tradisjonell høsting. Nå nærmer de seg pensjonsalder, og det store spørsmålet er hvem som skal videreføre bedriften, hvordan få til et generasjonsskifte og få andre til å føre dette videre.

6.4 Vedproduksjon

I bestillingen av dette kunnskapsgrunnlaget ønskes en oversikt over småskala vedproduksjon. I forrige kapittel har vi redegjort for den avvirkningen som foregår til privat formål gjennom kjøp av vedteig fra Finnmarkseiendommen og selvhogst. Her skal vi prøve å redegjøre for de som avvirker, kapper, kløyver og selger ved kommersielt, som har det som næringsinntekt. Det kan være som hovedaktivitet eller som en av flere inntektskilder.

Vi har gjennom intervjuer med blant annet skogsjefen i Finnmark blitt oppmerksom på at en betydelig del av avvirkning av skog og videre bearbeiding for salg av ved til privatkunder i Finnmark, blir utført av bønder. Disse vil naturlig nok være registrert under jordbruk som næringskode, og er ikke tatt med her. Det er ikke mulig å finne ut hvilke verdier denne delinntekten har i bondens totale inntektsgrunnlag. Avvirkningen kan både være tynning av skog rundt jorder og annen eiendom, både innmark og utmark, og avvirkning av mer produktiv skog. Det meste av privat eid skog i Finnmark er knyttet til gårdsbruk. Her har vi altså ikke data, og må basere oss på de aktørene som vi kan fange opp gjennom at de er registrert med næringskoder relatert til vedavvirking/-produksjon. Her finner vi også aktører som avvirker på FeFos eiendom. Tabellen under viser at det er registrert 17 bedrifter på tre ulike næringskoder. 11 er registrert med avvirkning som hovedformål, fem med produksjon av fast brensel, og en er registrert som saging og høvling av tre.

Ved/avvirkning basert på næringskode	17
Avvirkning	11
Produksjon av fast brensel av vegetabilsk biomasse	5
Saging og høvling av tre	1

Denne næringen domineres av enkeltpersonforetak (13 av 17 bedrifter). Det sier oss noe om at de fleste aktørene ikke driver så stort, kanskje også har andre inntektskilder, eller driver med vedavvirking i kombinasjon med noe annet. Vi har begrenset mulighet til å innhente opplysninger om enkeltpersonforetaks omsetning. Vi ser at de identifiserte selskapene naturlig nok er plassert der det finnes produktiv skog. Sør-Varanger er den desidert viktigste kommunen for vedproduksjon, med Guovdageaidnu Kautokeino på en god andreplass.

En overraskelse finner vi med en bedrift som driver med trefelling på Måsøya, ei øy uten skog. Det har ikke lyktes å finne ut hva slags produksjon dette kan være, kanskje rekved som tradisjonelt har vært brenselet på øyene i vest.

17 Bedrifter	Selskapsform	Kommune
MUORRA AS	AS	GUOVDAGEAIDNU KAUTOKEINO
SKAIDI VED OG TRANSPORT AS	AS	HAMMERFEST
FINNMARK VED AS	AS	SØR-VARANGER
PASVIK BIOVARME AS	AS	SØR-VARANGER
MARIANNE HANSEN	ENK	ALTA

ASBJØRN N. LARSEN	ENK	DEATNU TANA
FIRMA TOR MORTEN HÆTTA	ENK	GUOVDAGEAIDNU KAUTOKEINO
MIKKEL JOHAN NILSEN BONGO	ENK	GUOVDAGEAIDNU KAUTOKEINO
TORUNN RØYSLAND	ENK	HAMMERFEST
VEDPRODUKSJON V/ MICHAEL VOIGT-HANSEN	ENK	HAMMERFEST
NILS RUNE MOENG	ENK	KARASJOHKA KARASJOK
HARALD WERGELAND, TREFELLING	ENK	MÅSØY
VICKERY HOLDINGS	ENK	PORSANGER PORSÁNGU PORSANKI
MARI BOLKESJØ	ENK	SØR-VARANGER
NORDMO GÅRD Thormod Hoel	ENK	SØR-VARANGER
THORSENS VEDSENTRAL	ENK	SØR-VARANGER
VIGGO HÅVARD PEDERSEN	ENK	SØR-VARANGER

For å gi en idé om verdiskapingspotensialet i verdikjeden fra skog til ved kan vi bruke et regnestykke som er gjengitt av skogsjefen i Finnmark. En kubikk tømmer levert ved vei har en verdi på ca. 400 kr. Kostnaden ved denne avvirkningen og transport til vei er på ca. 200 kr. En kubikk ferdig kappet ved kan selges for rundt 1000 kr, altså er det en mulig fortjeneste på kr 800 per kubikk.

Vi er her interessert i de næringsaktørene som selger ved produsert på skog avvirket i Finnmark. Likevel kan vi ikke være sikre på at næringsaktiviteten utelukkende er basert på denne Finnmarksressursen. Vi vet at det selges ved i Finnmark som er avvirket i Finland eller Baltikum, men vet ikke hvor stor denne andelen er. Når det er lønnsomt å importere ved for videresalg, gir det oss informasjon om at marginene ved profitabel avvirkning i Finnmark er begrenset. Gjennom intervjuene har det framkommet at en del aktører selger både egenprodusert og importert ved. Et typisk eksempel er at de selger egen produksjon så langt de har, men om lageret går tomt, selges importert ved.

Finnmark treforum⁶ er en organisasjon med 75 medlemmer. Disse omfatter aktører med et stort spekter aktivitet fra skogsavvirking, saging av tømmer, vedproduksjon, men også all mulig foredling til møbler, hus- og hytteproduksjon, virke til duodji, knivproduksjon og så videre. Dette er en betydelig videre definisjon av aktører enn det vi har valgt, men gir en grei oversikt over både næringsaktører og hobbyaktører i ulike kommuner.

6.4.1 Nils Rune Moeng, Kárášjohka Karasjok kommune

Tømmerdrift og sagbruk har lange tradisjoner i Kárášjohka Karasjok kommune. Moeng driver et enkeltpersonforetak med avvirkning som hovedformål og næringskode, og har aktivitet innen skogsdrift, jordbruk, sagbruk og skogstjenester. Bedriften ble etablert i 2002, og holder i dag til ved Grensen, nær inntil grenseovergangen til Finland. Moeng jobbet de første fem årene med veikantrydding for kommunen og fylkeskommunen. Han jobbet sammen med en kollega som hadde eget selskap, og etter hvert fikk de oppdrag fra FeFo

⁶ https://www.finnmarktreforum.no/contentassets/fe948ff9362b494386255204b9ad5adf/trebedrifter-i-finnmark-02_26.pdf

med å avvirke skog som skulle brukes til flisproduksjon i fjernvarmeanlegg. De etablerte da et nytt selskap, Karaskog AS i 2012, for å levere råstoff til Hexa fjernvarmeanlegg i Kárášjohka Karasjok og Lakselv. Fjernvarmeanleggene gikk etter hvert konkurs, og markedet forvant. Moeng solgte seg ut av Karaskog, mens kollegaen fortsatte i mindre skala fram til 2025. Etter salget har Moeng drevet for seg selv. I dag driver han mest med vedproduksjon og ungskogpleie, og har i tillegg en ung sesongmedhjelper. Det meste av tømmeret avvirkes på FeFo-grunn, utelukkende i Kárášjohka Karasjok kommune, og han søker om felling av skog i områder han selv anser for gode. FeFo priser avvirket tømmer per kubik levert ved vei, og kontrollerer kvantum før fakturering. Manglende Miljøregistrering av skogen i Kárášjohka Karasjok gjør det utfordrende å få gjort langsiktige avtaler med FeFo.

Ved produseres hovedsakelig av furu, men også noe bjørk. Markedet for ved er privat i lokalområdet. Moeng har også et eget sagbruk og selger sagtømmer. Her har han blant annet spesialisert seg på leveranser til restaurering av eldre bygninger til museer og Statsbygg. Det krever kvalitet og spesialtilpassa mål. Blant annet har han levert tømmer hentet fra Anárjohka til Deatnu Tana museum for restaurering av stabbur. Museet ønsket at tømmeret skulle hentes derfra fordi historisk sett ble tømmer som skulle til Deatnu Tana hogget i Anárjohka og fløtet dit det skulle bygges.

På vinteren jobber Moeng som innleid med brøyting av veier. Skogsarbeidet utgjør ca. 70 % av inntekta, mens brøytinga utgjør om lag 30 %. Dette er ifølge Moeng en grei kombinasjon da det er tungt å jobbe i skogen midt på vinteren. Han har gradvis investert i nødvendige skogsmaskiner, først gjennom leasing og seinere kjøp. Han ønsker å fortsette med skogsdrifta og vedproduksjonen, og planlegger ny driftsbygning på gården for å få bedre arbeidsforhold. Han har ikke tidligere søkt støtte til investeringer, men det kan bli aktuelt med de nye planene.

I utgangspunktet ønsket Moeng å etablere seg i Guovdageaidnu Kautokeino kommune, men kommunen kunne ikke tilby en tomt som kunne brukes til formålet, og det var ikke mulig å få leid jord. Kona ønsket å drive med hest og trenge tilgang til jorder til fôr. Erfaringene med en lite næringsvennlig kommune gjorde at paret i 2011 ga opp Guovdageaidnu Kautokeino og valgte å etablere seg i Kárášjohka Karasjok kommune der de fikk kjøpt et hus og fikk tilgang til jorder.



Fra avvirking til ved, Muorra as

6.4.2 Muorra AS, Guovdageaidnu Kautokeino kommune

Muorra AS drives av Bernhard Kohl, en østerriker som har slått seg ned i Guovdageaidnu Kautokeino. Han kaller seg skogsentreprenør, og har de siste årene gradvis bygget seg opp og investert i nødvendige maskiner. Arbeidet startet på hobbybasis i 2015, og selskapet ble etablert i 2022. Det er registrert under næringskode «saging og høvling av tre». Aktiviteten omfatter også skogsrydding, grunnarbeid og avvirking samt kapping og videresalg av ved. Han avvirker mest bjørk, men også gran, furu, selje og older.

Muorra AS avvirker skog i flere områder innenfor Guovdageaidnu Kautokeino kommune, som Siebe, Sichajavvri, og Maze, men har også avvirking i Kjækan i Kvæningen og i Alta kommune. 90 % av avvirkingen foregår på privat grunn da dette er mye enklere med mindre byråkrati enn på FeFo-grunn. Det meste av veden selges fra depot/selvbetjeningssteder nær der de er avvirket og kappet, og er for selvtørking. Det er både storsekkproduksjon på 1000 liter og salg av 60 liters sekker. Han selger også bjørkestanger for den som vil kappe veden sin selv. Kundene kan også få spesialtilpassa produkter som ved til røyking av kjøtt og fisk.

Selskapet hadde en omsetning på ca. ½ mill. kroner i 2025. Skogsarbeid og vedsalg utgjør om lag 80 % av inntekten for Kohl. Andre inntekter, særlig på vinterstid kan være snøbrøyting og rydding samt jobb på reinslakteriet. Han har noe hjelp av sesongarbeidere for kortere tidsrom på de enkelte avvirkningsstedene, men sier det er vanskelig å få tak i folk som vil ta slikt tungt arbeid.

Muorras kunder er lokale. Målet er å bidra med lokal forsyning av ved og redusere avhengigheten av import. Kohl sier at dette handler om å bruke de lokale ressursene som finnes, og ikke la verdiskapingen som ressursene kan gi gå til spille. Han innrømmer at det er vanskelig å få det til å gå rundt med overskudd og at han har vært gjennom en omstrukturering av selskapet. Arbeidet er ubegrenset, og han har et mål om å vokse. Da må flere av arbeidsoppgavene automatiseres med maskiner slik at den tunge manuelle jobben blir mindre. Selskapet trenger flere aksjonærer og kapital for å gjøre slike investeringer. Mye byråkrati og papirarbeid er en hemsko for videre utvikling. Selskapet har en god og informativ hjemmeside og facebookside som gir kunder nyttig informasjon om produkter, utsalgssted og priser. Mye av salget foregår nettopp på facebook, og kunden kan hente produktene selv på lett tilgjengelige steder.

Oppsummering - ved

Dataene om vedavvirking og videresalg er forbundet en del usikkerhet, både om ressursen faktisk er avvirket i Finnmark og hvilken verdiskaping de identifiserte bedriftene bidrar med da de fleste er registrert som enkeltpersonforetak som ikke har offentlig tilgjengelige registreringer som gir innsikt i omsetningstall. Likevel, intervjuene har gitt oss et godt innblikk i muligheter og utfordringer ved denne ressursen. Selv om ikke Finnmarksskogen er like produktiv som i resten av landet, er det interesse for å utnytte denne kommersielt, i sine nærområder. Bedre tilrettelegging fra FeFos side etterlyses, og det meldes om økt oppmerksomhet hos kunder om hvor veden kommer fra, og behovet for å ha et vedlager i et beredskapsperspektiv, om strømmen forsvinner.

6.5 Overnatting

Vi har registrert 15 bedrifter som tilbyr overnatting i en utmarkskontekst. Med dette mener vi at ordinære hoteller eller overnattingssteder i kommunesentrene eller langs hovedveiene ikke inngår. Her er det snakk om overnattingssteder med en beliggenhet i utmarka eller innfallsporten til utmarka, og som har en målgruppe enkeltpersoner og grupper som ønsker å ferdes i utmarka med formålet rekreasjon eller høsting av naturressurser. Den viktigste typen overnatting er den som tilbys av fjellstuene.

De 15 bedriftene vi har identifisert er registrert på fire ulike næringskoder. Sju er registrert under vandrerrhjem og ferieleiligheter, to som drift av hoteller, to som drift av campingplasser, og en som annen overnattingsvirksomhet.

Overnatting o.l. registrert på ulike næringskoder	15
Annen overnattingsvirksomhet	1
Drift av campingplasser	2
Drift av hoteller	5
Drift av vandrerrhjem og ferieleiligheter	7

Her må det presiseres at i lista under er det noen «dobbeltføringer» der samme eier har organisert virksomheten i to selskap et AS og ett enkeltpersonforetak. Dette gjelder Mollisjok AS og Mollesjohka Fjellstue Nils Torfinn Balto som er oppsitter på den statlige fjellstua. Hovedomsetningen finner vi i AS-selskapet, og vi har ikke informasjon om hvilken del av virksomheten som ligger i enkeltpersonforetaket. Det samme finner vi noen kilometer lenger sør med den private Mollisjok lodge AS og enkeltpersonforetaket Nedre Mollisjok Fjellstue Per Edvard Johnsen. Mens AS nå er registrert på sønn Mikko, er enkeltpersonforetaket registrert på far, Per Edvard (se info fra intervju under).

Det siste eksempelet er fra Neiden fjellstue AS og Njávđánjohka drift AS som eies av Jan Kåre og Taimi Ingeborg Sivertsen. Fjellstua har en betydelig omsetning på 4,6 millioner kroner, og er registrert med 16 ansatte, de fleste trolig som sesongarbeidskraft. Sivertsen har store planer om å utvikle et nytt nordlysresort i tilknytning til fjellstua med investeringer på 100 millioner. Denne satsingen er lagt til driftsselskapet.

Vi har tidligere omtalt Tufjord Molta og utleie AS da det er samme eier som Molta as i Måsøy kommune.

15 Overnatting	Selskapsform	Kommune
SUOLOVUOPMI FJELLSTUE AS	AS	GUOVDAGEAIDNU KAUTOKEINO
JERGUL ASTU AS	AS	KARASJOHKA KARASJOK
MOLLISJOK AS	AS	KARASJOHKA KARASJOK
MOLLISJOK LODGE AS	AS	KARASJOHKA KARASJOK
RAVNASTUA AS	AS	KARASJOHKA KARASJOK
TUFJORD MOLTA & Utleie AS	AS	MÅSØY
NEIDEN FJELLSTUE AS	AS	SØR-VARANGER

NJÁVDÁNJOHKA DRIFT AS	AS	SØR-VARANGER
EKKER ISLAND ARCTIC LODGE AS.	AS	VADSØ
JOTKA FJELLSTUE LISE JOHANNE ROMSDAL KRISTENSEN	ENK	ALTA
MARIEANNE VANHAPIHA KUMPULAINEN	ENK	GUOVDAGEAIDNU KAUTOKEINO
SKUM FAMILIENS GOLDIN	ENK	GUOVDAGEAIDNU KAUTOKEINO
MOLLESJOHKA FJELLSTUE NILS TORFINN BALTO	ENK	KARASJOHKA KARASJOK
NEDRE MOLLISJOK FJELLSTUE Per Edvard Johnsen	ENK	KARASJOHKA KARASJOK
SUOSSJAVRI FJELLSTUE ALICE BALTO	ENK	KARASJOHKA KARASJOK

Oversikten viser at her er det aktører på Finnmarksvidda som dominerer, hovedsakelig fra Kárášjohka Karasjok og Guovdageaidnu Kautokeino kommuner. Bedrifter under kategori overnatting, er trolig de som har høyest omsetning av de fem hovedkategoriene, og flere AS har omsetning på et par millioner kroner. Naturlig nok er det fysiske bygninger med en viss verdi involvert i disse selskapene, og de aller fleste har helårs-aktivitet og besøk, noe som gir stabile inntekter.

Fjellstuene i Finnmark

I forrige kapittel har vi beskrevet fjellstuenes historie og utvikling i Finnmark og deres funksjon som tilrettelegger for at lokalbefolkning og tilreisende kan få overnatting på tur over vidda. I dette avsnittet skal vi se på næringsaktiviteten som fjellstuene utfører. Fjellstuene har ulike grunnlag for sin næringsaktivitet. De tre statlige fjellstuene (Jotka, Mollisjok og Ravnastua) mottar et årlig tilskudd fra Landbruksdirektoratet som et bidrag til å dekke deler av driftsutgiftene. Alle tre har utfordrende driftsforhold med lange avstander til offentlig vei og transport av varer og utstyr. På vinteren foregår transporten med skuter, og på sommeren med ATV eller båt. De har særlig begrenset tilgang på kraft/strøm og har mye bruk av dieselaggregat. Bygningene på de statlige fjellstuene er eid av Statsbygg, er delvis under vern, og kan ikke endres uten omfattende prosesser. En forutsetning for å motta driftstilskudd er at fjellstuene alltid skal være åpne for vandrere/skiløpere, reindrifta, og andre som ferdes på vidda. Dette krever bemanning og tilstedeværelse.

De andre private fjellstuene har ikke slike forpliktelser til å holde åpent året rundt, og har mulighet til å tilpasse bygningene til dagens behov med en annen komfort og tilbud. Da fleste ligger også ved riksveien E45 og har enkel adkomst. Dette gjelder Suolovuopmi, Jergul, Neiden og Suossjavri. To av de private fjellstuene har ikke slike fordeler; Šihččajávri Fjellstue, registrert som enkeltpersonforetak Marieanne Vanhapiha Kumpulainen, og Nedre Mollisjok fjellstue ligger langt fra offentlig vei. Nedre Mollisjok fjellstue blir nærmere omtalt under, mens Kumpulainen driver fjellstuen i kombinasjon med sauedrift og arbeid i helsevesenet.

Andre aktører

Foruten fjellstuene finner vi et par aktører som også tilbyr overnatting ved riksveien; **Skum Familiens Goldin** holder til utenfor Guovdageaidnu Kautokeino. **Ekker Island Arctic Lodge AS** holder til utenfor Vadsø kommune. De leier ut blant annet arkitekt designede hytter, tilbyr sjøretta aktiviteter og fuglesafari, og vil nå prøve seg på tilrettelegging for jakt.

Ankomst til **Tufjord Molta og utleie AS** på Rolvsøya i Måsøy kommune er sjøveien, og de har fisketurisme som hovedaktivitet, men tar også imot gjester som vil delta på kurs og sankingsaktiviteter (se omtale under bær og urter).

6.5.1 Mollisjok lodge/Nedre Mollisjok fjellstue, Kárášjohka Karasjok kommune

Fjellstua ligger midt på Finnmarksvidda, er privat, og har eksistert i mer enn førti år. Den er tidligere drevet av foreldrene til informanten, Per Edvard Johnsen. Molleš-Piera er viden kjent for sin utmarkshøsting, og han er portrettert i TV-serien «Der ingen skulle tru at nokon kunne bu». Han høster selv av ressursene rundt fjellstua, og serverer sine gjester kortreist mat, men legger også til rette for å ta med jegere og fiskere for å høste, særlig av de gode fiskeressursene i Finnmarks største innsjø Iešjávri på grensen mellom Alta, Kárášjohka Karasjok og Guovdageaidnu Kautokeino kommuner.

Selskapet ble registrert i sin nåværende form i 2002, under næringskode «drift av hoteller». Fjellstua har to ansatte, i tillegg til noen sesongmedarbeidere. De har noen hovedtyper gjester som har hver sine sesonger. Det er rypejegerne på høsten og fiskerne, som driver is- og fluefiske, og så er det skiturister som går over vidda og skuterfolk, både lokale og tilreisende, som kommer gjennom vintersesongen. Fjellstua har aktivitet gjennom hele året, men den tidlige jaktseasonen i september er den meste hektiste. Fjellstua har en maks kapasitet på 33 overnattingsgjester, og serverer de måltidene gjestene måtte ønske.

Mange av kundene er tidlig ute med å booke, og mer enn halve kapasiteten er dekket gjennom tidlige forhåndsbestillinger. I sesongtoppene er alt utleid, og det er ikke noe ledig kapasitet. Spesielt i jaktseason, og gjennom sesongen for sommerfiske, er alt fullbooket. Av aktiviteter tilbyr fjellstua isfiske, fluefiske, gruppeturer med snøscooter, og utleie av snøscooter. Alt organiseres som standardpakker med frakt av utstyr og hjelp med transport av gjestene inklusive. De har mange faste gjester på alle aktiviteter, som kommer tilbake år etter år.

Fjellstua formidler FeFo's fiskekort til de tilreisende gjestene, både for isfiske på vinteren og sommerfiske, og har gjort det i femten år. Fiskegjestene deres er godt voksne folk. De som kommer om vinteren er fra ulike steder i Norge, mens de som kommer på sommerstid kan være fra hele verden. Johnsen mener det er synd at det er begrensninger med tilgang på fiskekort for utlendinger, og viser til at det finnes så mange ulike fiskekulturer, og fiske kan være så mangt. Han syns det burde legges til rette for flere av dem, særlig for utenlandske fisketurister. For eksempel er utlendinger vant til å fiske etter prinsippet «catch & release». På grunn av den lange fiskesesongen utgjør inntekter fra tilrettelegging av fiske det viktigste kundegrunnlaget. Det er her de har flest gjester gjennom nesten hele året.

Fjellstua er for første gang med på ordningen med videresalg av reiselivskort for småviltjakt i 2026 (se senere i kapittelet for en beskrivelse av ordningen). De ble registrert hos FeFo året før, men siden ordningen da ble «pauset» og alle tilreisende jegere ikke fikk tilgang til jaktkort, ble den ikke benyttet. For sesongen 2026 er de blitt tildelt 140 jaktkort, og dette gjør det mulig å selge tilleggstjenester til tilreisende jegere. Jegergjestene er hovedsakelig fra andre steder i Norge, og noen få fra utlandet. Jaktseasonen er kort. Når det gjelder jaktkortordning med reiselivskort mener han at den kunne vært organisert

bedre. Områdene er delt i ulike jaktfelt. Noen er kjempestore, og andre er små. Han mener jaktfeltene burde blitt delt opp i mindre områder, med færre tillatelser per felt for å få jevnere jakttrykk. For eksempel langs riksveien er det lett tilgang til nærliggende felt, og derfor er det større press på disse feltene enn de som ligger lenger bort. I sine nærområder merker de et hardt jaktpress. Selv om de ikke tidligere har hatt jaktkort for videreformidling fra FeFo, har de organiserer jaktpakker hvor gjestene kjøper jaktkort direkte fra FeFo.

Når det gjelder markedsføring har de fått lagt en ny nettside for noen år siden, men de driver ikke noe aktiv markedsføring. Til jakt har de ingen markedsføring, mens for fiske og scooterkjøring markedsfører de litt via sosiale medier, men de erfarer generelt at de ikke har behov for markedsføring.

Johnsen ser fram til å kunne formidle jaktkort til besøkende jegere, men tror ikke det vil ha stor betydning rent økonomisk for deres virksomhet da de alt er godt etablert i dette markedet. De er godt fornøyde med omfanget av egen virksomhet på dagens nivå. De har heller ingen ambisjoner om å utvide aktiviteten, eller noe behov for økte inntekter. Med mange trofaste gjester som kommer igjen år etter år, ser de heller ikke noe behov for å drive aktiv markedsføring for eget overnattingstilbud med tilhørende tjenester.

Molleš-Piera er våren 2026 i en prosess med å overlate driften av fjellstua til neste generasjon, og i Brønnøysundregisteret er det nå sønnen Mikko som står som daglig leder, mens far er styreleder. Bedriften er nå registrert på næringskode «drift av vandrerhjem og ferieleiligheter». Kanskje har den nye generasjonen større ambisjoner da vi kan lese i intervju med Mikko i lokalavisa at han kan tenke seg å utvide serveringskapasiteten som er sprengt i høysesongen april.



Mollisjok lodge AS

Skum Familiens Goldin

6.5.2 Skum Familiens Goldin, Guovdageaidnu Kautokeino kommune

Overnattingsstedet er et lite familiedrevet gjestgiveri med 6 rom, ca. 4 km sør for Guovdageaidnu Kautokeino sentrum ved E45. Det ble etablert i 2020 som et enkeltpersonforetak for å svare ut et manglende tilbud om overnatting da det eneste hotellet i kommunen ofte er fullt. Særlig kommer utenlandske langveisfarende gjester over finskegrensa, og etterspør overnatting og bespisning med lokale råvarer. Flere er interessert i å lære om høsting av naturen, om kultivering av vann, og vil være med på aktiviteter. De har tilrettelagt for turister etter forespørsel. Bedriften meldte seg på FeFos ordning med reiselivskort for jakt i 2025, men fikk ikke utnyttet dette da ordningen ble «pauset» dette året. De er klare for 2026 sesongen, er blitt tildelt 8 reiselivskort og har en

hytte som de vil teste ut for jaktgrupper. Gjester kan bo enten på denne eller på overnattingsstedet i bygda. De vil se om denne aktiviteten passer for dem og om det kan gi bedriften en tilleggsinntekt til overnattingen.

Oppsummering – overnatting

I forhold til omsetning, verdiskaping og næringsaktivitet i et langsiktig perspektiv, er fjellstuene i en særstilling da de representerer en lang tradisjon med tilrettelegging av overnatting for flere typer målgrupper. Økning i turisme, og spesielt aktivitetsbasert turisme utenfor de store byene, har store utviklingsmuligheter. Overnattingsstedene, som er identifisert i denne studien, har noe å tilby, også som et alternativ til masseturisme og high-end segmenter. Lokalt forankrede tilbud og eierskap med formidling av tradisjonell kunnskap, kultur og høstingspraksiser har gode framtidsutsikter.

6.6 Jakt og fiske

Vi har identifisert ni aktører som driver med jakt og fiske. Fem av disse er registrert med næringskode Jakt, fangst, viltstell og tilknyttede tjenester, to med fiske og fangst i ferskvann, én med innsamlede viltvoksende produkter, og én har næringskode reindrift.

Jakt og fiske registrert på ulike næringskoder	9
Fiske og fangst i ferskvann	2
Innsamling av viltvoksende produkter av annet enn tre	1
Jakt, fangst, viltstell og tilknyttede tjenester	5
Reindrift	1

I lista under går det fram at åtte av bedriftene er registrert som enkeltpersonforetak, noe som gir en indikasjon på at det er små foretak med bare eier/familie involvert og oftest uten ansatte. De fleste er likevel registrert i merverdiavgiftsregisteret. Geografisk er det aktører fra Guovdageaidnu Kautokeino kommune som dominerer, og under beskrivelsen av deres aktiviteter i bedriftsdatabasen er det tydelig at deres aktivitet er mangfoldig og kanskje kan gå under betegnelsen «mangesysleri», slik det tradisjonelt har vært i områder med sterk samisk naturbasert næringsprofil.

Som en illustrasjon på en aktør som har mange ulike aktiviteter som til sammen gir et utkomme, er én som er ført opp med: Naturtjenester som for eksempel merking av snøskuterløyper, gjerdebygging og jaktguiding, transport av jegere, transkribering, måking/brøyting av snø, gressklipping, vedsalg og reindrift.

Vi har også indikasjoner på at noen av aktørene har oppgaver knyttet til skadejakt, for eksempel ved påkjørsel eller sykdom, og hvor utbetaling av godtgjørelse krever at det opprettes et firma.

Sameiet Jorri er registrert med selskapsform sameie, den eneste sameiet i vårt materiale, og er oppført som forvalter av fiskerett og øvrige rettigheter tilhørende sameiet, herunder fastsette regler for bruk av området.

9 Bedrifter	Selskapsform	Kommune
POLAR DRIFT M.V. THOMASSEN	ENK	ALTA
TH. HENRIKSEN	ENK	DEATNU TANA
MATS HENRIK ANTI	ENK	GUOVDAGEAIDNU KAUTOKEINO
NILS HENRIK SIRI	ENK	GUOVDAGEAIDNU KAUTOKEINO
NILS-ANTE TRIUMF	ENK	GUOVDAGEAIDNU KAUTOKEINO
ROBERT HÆTTA	ENK	GUOVDAGEAIDNU KAUTOKEINO
TORNENSIS JAKT, FISKE OG SANKING	ENK	GUOVDAGEAIDNU KAUTOKEINO
VAPPUS-JOHAN ANDERS SOMBY	ENK	GUOVDAGEAIDNU KAUTOKEINO
SAMEIET JORRI	sameie	PORSANGER PORSÁNGU PORSANKI

6.6.1 Vappus -Johan Anders Somby, Guovdageaidnu Kautokeino kommune

Johan Ander Somby etablerte selskapet Viddas Veidemann AS, og har drev med utmarksbasert reiseliv og kulturformidling siden 2001. Han har solgte jakt- og fisketurer, lært bort garnfiske under isen og drevet livbergingskurs og kulturformidling om samisk utmarksbruk. Han holdt på frem til 2021, men da syntes han det begynte å bli slitsomt i sesongtoppene. Han solgte bedriften med det kjente navnet og reiselivsbiten til et ungt par som ville videreføre den kommersielle virksomheten. Selv ønsket han å beholde kulturformidlingsdelen selv, og har ivaretatt den siden gjennom enkeltpersonforetaket Vappus – den samiske betegnelsen for veiviser, kjentmann eller fører. Hovedaktiviteten er formidling av naturbrukskunnskap, og selskapet er registrert på næringskode «fiske og fangst i ferskvann».

Somby var den første næringsaktørene i Indre Finnmark som startet med organisert jaktturisme, og har over flere tiår hatt et stort antall kunder. Jaktkundene hans har både vært enkeltkunder og firmagrupper. 90% av dem kom sørfra, og det var nesten bare nordmenn.

Både tilreisende nordmenn og utlendinger kommer for å fiske. Utlendingene kommer hovedsakelig på sommeren, mens nordmenn dominerer i vintersesongen. De fisker røye, ørret og harr. På høsten er det primært rypejakt som gjelder, men det er også noe rypejakt på vinteren. Han organiserte også overlevelsesturer på vinteren, med snarefangst, hvor han lærte bort tradisjonell kunnskap.

Somby mener at tradisjonell utmarksbruk med fiske og høsting for salg har klare begrensninger rent økonomisk. Det kan sjelden bli mer enn en biinntekt. Utmarkshøstingen foregår primært som en del av familienes matauk, hvor de høster for eget bruk, og i begrenset grad for videresalg. Somby mener at utmarkshøsting mer er en livsform heller enn næring. Det handler om å klare seg i naturen gjennom vinteren og årstidene og ta vare på ressursene. Hvis det er gode tider, kan man også selge til andre. Dette med måtehold, å høste det man trenger, men ikke mer - Birgejupmi – det sitter i kroppen.

Somby opplever at de som driver med utmarksbruk i sine tradisjonelle områder, gjerne kommer i konflikt med motorferdselloven. De som høster av utmarka, trenger av og til ATV

eller snøskuter for å komme til ressursene. Da bryter man motorferdselloven. Han mener loven er veldig streng og dårlig tilpasset hvordan folk lever livene sine i nord.

Somby mener å se en endring i utviklingen innen jakt og fiskebasert reiseliv. Tidligere var det bare noen få aktører, mens det nå er flere, og det blir mer press på jaktfelt. FeFos regulering er viktig, og Somby har etterlyst krav til nye aktører som starter opp innen jaktbasert reiseliv. Det bør være et krav at de er kjent i området, har lokalkunnskap og kan HMS og førstehjelp. Han ser gjerne for seg en sertifiseringsordning på dette da noe slikt ikke finnes i dag. FeFos ordning med videreformidling av reiselivskort for småviltjakt ble kjent for Somby i 2019, like før han gav seg. Et råd til FeFo er at noen større jaktfelt absolutt burde vært delt opp i flere mindre felt. Noen få har allerede blitt delt opp, men det er behov for mer oppdeling. Han har observert at det er blitt veldig stor pågang på jaktkort fra tilreisende. Når det gjelder innlandsfiske, mener han at det er god tilgang på fiskekort og at reguleringen har fungert bra. Blant de reisende som kommer for å fiske er det nesten bare mannfolk, godt modne menn på 50 pluss.

Foruten tilrettelegging for jakt og fiske, har Somby drevet litt med skutersafari i 21 år. Fiske og spesielt jaktturene mener han er slitsomme å organisere, spesielt i sesongtoppen. Han er fornøyd med å ha solgt Viddas Veidemann til yngre folk. Han ser at det går bra med dem og at de har greid å øke omsetningen.

De siste årene har han holdt kurs i overlevelse og samisk kulturformidling for blant annet Alta folkehøgskole og noen skoler og barnehager, primært i Alta, samt for den samiske reindriftsskolen. Som del av naturbrukskursingen har han elever med på snarefangst og isfiske. Han kurser i naturbruk og overlevelse i naturen, men denne virksomheten er en bigeskjeft og veldig sesongpreget. Han har skole- og barnehagebesøk om høsten. Etter jul tar han barna med på snarefangst av ryper. For Somby er det viktig å legge inn en innsats for å få overført denne kunnskapen. Han mener han tilhører en utdøende rase, trolig den siste generasjonen som formidler denne kunnskapen. Uten overføring er utmarkskunnskap døende. Han har prøvd å gjøre sitt, og har lært bort kunnskap om isfiske til ca. 500 ungdommer i løpet av 30 år.

Somby driver ikke noen aktiv markedsføring for Vappus. De oppdragene han får, kommer gjennom anbefalinger fra skoler han har samarbeidet med før, til nye skoler. I formidlingsarbeidet ser han at barn og unge fra Indre Finnmark er kjent med den tradisjonelle høstingskulturen, mens andre ikke har den samme kunnskapen. Når skolene er fornøyd med opplegget, så kommer de tilbake. Alta Folkehøgskole er et eksempel på en kunde som har kommet tilbake over flere år. Han håper han kan fortsette med formidlingsaktiviteten noen år til, men har ikke energi til å foreta noen aktiv markedsføring av egen virksomhet utover dagens nivå. Det er ikke bare formidling av kunnskap om naturbruk, men også formidling av et samisk perspektiv, en tenkemåte, birgejupmi - å bare høste det man trenger. Alt han lærer bort har han lært av sine foreldre, og kunnskapen er overført gjennom fem generasjoner. En annen bi-intekt er stikking av scooterløyper for Guovdageaidnu kommune, og han bistår forskningsmiljøer og mineralselskaper som kjentmann. Sombys naturbruksformidling, kombinert med andre oppdrag gav han i 2025 en samlet omsetning på ca. 500 000 kroner.

Andre aktører

Underveis i arbeidet har det dukket opp aktører som dessverre ikke ble fanget opp i første uttrekk fra bedriftsdatabasen basert på næringskode. Et slikt eksempel er **Pasvik Fisk Valentina Kuuva** i Sør-Varanger kommune. Kuuva startet Pasvik Fisk alt i 2015 og høster fiskeressurser fra ferskvann i Pasvik; sik, gjedde og abbor. Hun kan levere fersk eller frossen fisk, bearbeidet til fiskekake, burgere, farse eller røyka produkt. Siden selskapet er et enkeltpersonforetak, vet vi ikke noe om omsetning, men da det er registrert i MVA-registeret, kan vi anta at det er av en viss størrelse.

Oppsummering – jakt og fiske

Aktørene som er identifisert som utøvere av jakt og fiske, og videresalg av disse produktene er ikke drevet av profitt, men av en genuin interesse for å høste av ressursene på en tradisjonell og bærekraftig måte. Selv om det er økt interesse for lokalmat og ønske om å vite hvor maten kommer fra, er det utfordrende å utvikle dette til noe mer enn et nisjeprodukt med større distribusjon. Mens jaktressursene er ettertrakte, blir innlandsfisk i mindre grad utnyttet kommersielt. I Finnmark er det særlig de store avstandene til de gode fiskevannene og begrensninger satt ved motorferdselloven som hindrer bedre utnyttelse av innlandsfisk, og ikke minst en bedre, og høyst nødvendig, kultivering av vannene. Overføringen av tradisjonell kunnskap til yngre generasjoner er en viktig forutsetning for disse næringenes videreførelse.

6.7 Aktivitetsbasert reiseliv

Vår forståelse av aktivitetsbasert reiseliv er de reiselivsaktørene som legger til rette for at andre kan høste av naturen, for eksempel gjennom å bistå jegere/fiskere, eller arrangere turer med et slikt høstingsformål. I vårt materiale har vi registrert 15 bedrifter som driver med aktivitetsbasert reiseliv. Vi finner dem under ulike næringskoder der de dominerende er, utflukts- og evenementsarrangør, guide- og reiseledervirksomhet og opplevelsesaktiviteter.

Aktivitetsbasert reiseliv	15
Aktiviteter utført av utflukts- og eventarrangører	5
Guide- og reiseledervirksomhet	4
Lufttransport med passasjerer	1
Opplevelsesaktiviteter	4
Reisearrangørvirksomhet ellers	1

Oversikten under viser at aktører i Guovdageaidnu Kautokeino dominerer i dette markedet, to av tre er registrert i denne kommunen. Her finner vi både bedrifter som har holdt på en god stund og noen nyere etableringer. En aktører holder til i Kárášjohka, og to i Deatnu Tana. Begge de to bedriftene med base i Alta er forholdsvis nye i markedet. 10 av 15 er registrert som AS, noe som gir en indikasjon på en viss størrelse mht. omsetning og antall ansatte.

15 Bedrifter	Selskapsform	Kommune
FINNMARKSLIV AS	AS	ALTA
GIITU AS	AS	ALTA
ARRAN AS	AS	GUOVDAGEAIDNU KAUTOKEINO
HÆTTAS OPPLEVELSER AS	AS	GUOVDAGEAIDNU KAUTOKEINO
MOSQUITO AIR TAXI AS	AS	GUOVDAGEAIDNU KAUTOKEINO
NYE PEKAS JAKT OG FISKEOPPLEVELSER AS	AS	GUOVDAGEAIDNU KAUTOKEINO
SAPMI ADVENTURES AS	AS	GUOVDAGEAIDNU KAUTOKEINO
THE SAMIWAY AS	AS	GUOVDAGEAIDNU KAUTOKEINO
VIDDAS VEIDEMANN AS	AS	GUOVDAGEAIDNU KAUTOKEINO
VIDDELIV AS	AS	KARASJOHKA KARASJOK
ERIKSEN NATUROPPLEVELSER	ENK	DEATNU TANA
TANA TOMS JAKT- OG FISKETURER Hardy	ENK	DEATNU TANA
ERIKSEN FISKE & JAKT ADVENTURE	ENK	GUOVDAGEAIDNU KAUTOKEINO
SIRI BYGG & UTMARKSPRODUKTER	ENK	GUOVDAGEAIDNU KAUTOKEINO
SVANHILD CAMILLA UTSI	ENK	GUOVDAGEAIDNU KAUTOKEINO

Noen av aktørene har en hovedvekt på reiselivsaktivitet i videre forstand, også for grupper, for eksempel knyttet til reindriftsbaserte opplevelser, men har også aktiviteter som legger til rette for høsting med sterkt fokus på kulturformidling. Andre aktører, gjerne registrert som enkeltpersonforetak, har en mer avgrenset aktivitet.

Av det mer eksotiske slaget er Mosquito air taxi AS med næringskode «lufttransport med passasjerer». Med et sjøfly med base Garggoluppal i Guovdageaidnu Kautokeino kommune, har selskapet fraktet jegere, fiskere, vandrere og kanopadlere til utligjengelige steder på Finnmarksvidda. Selskapet har et godt samarbeid med andre utmarksaktører som tar imot gjester.

6.7.1 Hættas Opplevelser AS, Guovdageaidnu Kautokeino kommune

Selskapet holder til i Guovdageaidnu Kautokeino kommune, og er eid av Nils Are og Odd Arne Hætta. Det er en utmarksbasert reiselivsbedrift med én heltidsansatt og flere sesongmedarbeidere. Aktørene har arrangert jaktcamp og fiskecamp for tilreisende i mange tiår, men ble registrert i sin nåværende form som et AS i 2019. Bedriften er registrert under næringskode «Aktiviteter utført av utflukts- og eventarrangører».

Bedriften videreselger jaktkort for småvilt og er med i FeFos ordning med reiselivskort. De har erfaring med å motta grupper av jegere over flere tiår. Jaktkundene er godt voksne gjester, mest menn. Det er en trofast gruppe som kommer igjen år etter år, enkelte 20 år

på rad. Det er vanskelig å si hvor mange kunder de har, men det er mange, og de sprer seg hovedsakelig utover de to første ukene av jakta og opptil en måned fra jaktstart. Markedsføringen har foregått gjennom jungeltelegrafene hvor fornøyde gjester har anbefalt dem videre. De driver ellers ingen aktiv markedsføring.

Foruten videresalg av jaktkort tilbyr de overnatting på jakt- og fiskecamp, fisketurer, safari, scooterekspedisjoner, utleie av scooter, fluefiske, slukfiske og isfiske. Dette er noenlunde standardiserte pakker. De har ikke utenlandske gjester og betjener utelukkende det norske markedet med gjester fra hele landet.

De tidlige rypejaktukene er de viktigste for inntekten. Disse er de mest hektiske ukene de har i løpet av året. Formidling av jaktkort gir ikke store inntekt i seg selv, men er en del av en totalpakke som gir god fortjeneste. Jakten, og jaktseasonen, står for nesten halvparten av inntekten. Hætta mener ordningen Fefo har hatt frem til nå har fungert fint, og de vil fortsette å formidle jaktkort under ny ordning som introduseres i 2026. Bedriftens leder er interessert i å opprettholde virksomheten, men uttrykker ikke behov for noen utvidelse, eller betydelig økning av egne inntekter. De er fornøyde med å holde aktiviteten på det nivået de har i dag. De ser derfor heller ikke noe behov for å aktivt markedsføre sin egen virksomhet da de ikke trenger nye kunder. Selskapet hadde en omsetning på rundt 1,8 mill. kroner i 2024.

6.7.2 Finnmarksliv AS, Alta kommune

Bedriften ble etablert av Geir Gåsland i 2024 og er derfor ganske ny på dette markedet. Selskapet er registrert under næringskode «guide og reiselivsvirksomhet», og er en reiselivsbedrift med fokus på jakt og friluftsliv. Reiseliv, og mer spesifikt utmarksturisme, er hovedaktiviteten.

Finnmarksliv AS organiserer et utvalg av tjenester innen opplevelsesbasert reiseliv, deriblant rypejakt, laksefiske, storfugljakt, jaktcamp, fiskecamp, fjellguiding, guiding med trente fuglehunder for jaktlag, skiturer, ekspedisjoner, snøscooter-safari og større villmarksekspedisjoner. Gåsland prøver å skreddersy opplevelsen etter kundenes egne ønsker, heller enn å kjøre standardpakker. Tilrettelegging for jakt- og laksefiske er de aktivitetene han tjener mest penger på. Han har drevet noe markedsføring på sosiale medier, men satser ellers på rekruttering av kunder gjennom jungeltelegrafene og at fornøyde kunder anbefaler han videre.

Finnmarksliv er tildelt jaktkort gjennom FeFos ordning med reiselivskort. Han kom for sent inn i systemet til å få tildelt jaktkort i 2024, og ordningen ble frosset i 2025. Han gikk glipp av viktig inntekt i en oppstartsfase, og arbeidet ble veldig lite forutsigbart. For Finnmarksliv er 2026 det første året hvor jaktkortene kan videreformidles til kundene. Han er tildelt 4 jaktkort per dag, for 50 jaktdager. Det synes han er svært lite, og han kunne godt tenke seg mer. Gåsland mener at ordningen kunne vært organisert bedre så jakttrykket ble fordelt på større områder. Nå blir det et sterkt jakttrykk nær veiene. Alle vil på rypejakt de første ukene av jakta, så det er en periode med stort press. Gåsland kunne tenke seg at de etablerte reiselivsaktørene i Finnmark fikk tildelt en større andel av jakt- og fiskekort for videresalg. Han mener fiske og jaktmarkedet i Finnmark vil eksplodere – pga. klimaendringer og stive priser på jakt i Sør-Norge. Flere vil til Finnmark, og vi må forvente et større press i fylket.

Selskapet er under oppbygging. Inntektene fra «villmarksreiseliv» er hovedinntekten hans nå, men er foreløpig ikke nok til å leve av. Omsetningen var på under 400.000 kroner i oppstartsåret 2024. Han sper på inntekten med å skrive som frilancejournalist og jobber som vikarlærer i skolen. Han har selv ambisjoner om å ta virksomheten til et nivå hvor han kan leve godt av det, men ikke utvide virksomheten utover det. Det viktigste er å ha en trofast kundegruppe og en forutsigbar tilværelse. I arbeidet med å etablere seg har Johan Anders Somby vært en god mentor, og Gåsland beskriver jakt og fiskebasert reiseliv som et lite men voksende næringsfelt hvor aktører kjenner hverandre, og han har et godt samarbeid med andre etablerte aktører. Gåsland samarbeider også med større turoperatører som Destinasjon 71 grader Nord, og har guidet turer over vidda for dem.

Andre aktører

Også under kategorien aktivitetsbasert reiseliv er vi blitt oppmerksomme på en viktig aktør som ikke ble fanget opp i det første uttrekket. Grunnen ligger i at selskapet er registrert under en næringskode som ikke umiddelbart gir assosiasjoner til utmarksaktivitet, men er registrert under «kysttrafikk med passasjerer ikke nevnt annet sted». Dette gjelder **Samipath Official AS** i Kárášjohka Karasjok kommune, etablert i 2019. Aktiviteten er variert med både tradisjonell turisme som skuterturer, nordlyssafari, dyresafari og padling, samt et godt utvalg av jakt- og fisketurer som gruppeturer eller etter kundens egne ønsker. Selskapet har et par ansatte, en omsetning på litt over 2 mill. kroner i 2024. Selskapet er ikke registrert på FeFos lister over formidlere av jaktkort og fiskekort for tilreisende jegere/utenlandske fiskere.

Oppsummering – aktivitetsbasert reiseliv

Vi vil trekke fram som ett av funnene i dette arbeidet at aktivitetsbasert reiseliv kanskje er den kategorien av utmarksnæring som er i størst vekst, og kan fortsette å vokse. Aktiviteten foregår hovedsakelig på Finnmarksvidda, og næringsaktører, hovedsakelig godt forankret i samisk kultur, har inntil nylig dominert i dette segmentet. De siste årene har nye aktører etablert seg på dette markedet, da de ser et utnyttet potensial med økt etterspørsel etter fiske- og jaktoplevelser fra kunde i Sør-Norge og utlandet. Vi vurderer det som positivt at et slikt potensiale blir tatt ut og at mer av verdiskapingen legges igjen hos Finnmarksbedrifter, men det er også viktig at disse aktørene setter seg inn i lokale forhold og høstingstradisjoner i nært samarbeid med aktører som besitter samisk tradisjonell kunnskap. I tråd med tidligere vurderinger av potensialet for utvikling av innlandsfiske som sportsfiske (Jensen og Muladal, 2013), vil det være kommersielle mulighet for flere aktører i dette markedet.

Finnmarkseiendommens ordning med reiselivskort, der reiselivsbedrifter lokaliserer i Finnmark kan søke om å formidle jaktkort til sine gjester som en del av en større opplevelsespakke, stimulerer nettopp til slik aktivitet og verdiskaping.

6.8 FeFos ordninger for stimulering til økt verdiskaping for lokalt næringsliv

I 2011 ble arealene for **småviltjakt** på Finnmarkseiendommen delt inn i jaktfelt, og dette ga mulighet til bedre regulering ved å kunne stenge jaktfelt med stort trykk av jegere bosatt utenfor Finnmark. Det ga også mulighet til å skille mellom lokale jegeres jaktinnsats fra tilreisende da Finnmarksjegere har en jaktrett, mens tilreisende har en adgang.

Nå innførte FeFo en ordning hvor **lokale reiselivsbedrifter** kunne søke om å få tildelt et visst antall småviltjakkort for videresalg til tilreisende jegere, såkalt **reiselivskort**. Hensikten var å gi disse bedriftene en mulighet til økte inntekter og økt verdiskaping ved å tilby en pakke med jaktkort og tilrettelagte jaktopplevelser. Det kan for eksempel være tilbud om overnatting, transport, bespising og guiding, og vil typisk være å sette opp en jaktleir med fasiliteter. Dette må ses på som et tiltak hvor FeFo gir bedriftene en mulighet til økt inntjening fra tilreisende jegere. Samtidig gir det FeFo en kontroll med hvor disse aktørene oppholder seg da de må melde inn leirplass. Ordningen var de første årene dårlig kjent og markedsført, men fra 2018 har interessen tatt seg opp, og flere reiselivsbedrifter har benyttet seg av ordningen. Kravet har fram til 2026 vært at bedriften minimum må ha en omsetning på 50.000 kroner for å kvalifisere. Hvert år søker disse bedriftene om å få være med i ordningen, og de søker da på konkrete jaktfelt.

Vi har en oversikt (se under) over de bedriftene som søkte for sesongen 2024/25, og det var da registrert 26 reiselivsbedrifter. Vi ser at mange av disse alt er kjente for oss gjennom analysen, og mange av fjellstuene, særlig de private, benytter ordningen. Vi finner aktører vi alt har indentifisert innenfor tre hovedkategorier; overnatting, aktivitetsbasert reiseliv og jakt/fiske. Det er veletablerte bedrifter/aksjeselskap med lange tradisjoner for tilrettelegging for jegere og fiskere, og det er enkeltpersonforetak hvor annen inntekt er ukjent.

Søkere til reiselivskort for rypejakt 2024/25

Bedrift	Kommune
Arctic husky lodge as	Alta
Arran as	Guovdageaidnu Kautokeino
EA Bueng utleie og naturopplevelser	Guovdageaidnu Kautokeino
Ekkerøy feriehus	Vadsø
Eriksen fiske & jakt adventure	Guovdageaidnu Kautokeino
Eriksen naturopplevelser	Deatnu Tana
Hætta opplevelser as	Guovdageaidnu Kautokeino
Jergul Astu as	Karasjohka Karasjok
Klemet Anders Eira	Guovdageaidnu Kautokeino
Marieanne V. Kumpulainen	Guovdageaidnu Kautokeino
Mats Henrik Anti	Guovdageaidnu Kautokeino
Mollesjohka fjellstue	Karasjohka Karasjok
Mollisjok lodge as	Karasjohka Karasjok
Mosquito air taxi as	Guovdageaidnu Kautokeino
Neiden fjellstue as	Sør-Varanger

Bedrift	Kommune
Nils Henrik Siri	Guovdageaidnu Kautokeino
Sapmi adventures as	Guovdageaidnu Kautokeino
Siri bygg og utmarksprodukter	Guovdageaidnu Kautokeino
Skum familiens Goldin	Guovdageaidnu Kautokeino
Suossjavri fjellstue	Guovdageaidnu Kautokeino
Svanhild Camilla Utsi	Guovdageaidnu Kautokeino
Tana Toms jakt og fisketurer	Deatnu Tana
The Samiway as	Guovdageaidnu Kautokeino
Tornensis jakt, fiske og sanking	Guovdageaidnu Kautokeino
Vappus-Johan Anders Somby	Guovdageaidnu Kautokeino
Viddas Veidemann as	Guovdageaidnu Kautokeino

Vi ser at aktører hjemmehørende i Guovdageaidnu Kautokeino kommune dominerer i oversikten med 18 av 26 bedrifter. Ut over dette er det tre aktører i Kárášjohka Karasjok, to i Tana og én hver i Sør-Varanger, Vadsø og Alta. Det er altså aktører på indre strøk som finner denne tilretteleggingsordningen attraktiv, mens potensialet på kysten er mindre med færre relevante næringsaktører.

Etter taksering av rypebestanden tidlig i sesongen, ble denne erklært for dårlig i 2025, og FeFo besluttet at alt salg av jaktkort til personer bosatt utenfor Finnmark fylke skulle stoppes. Dette førte til at ordningen med reiselivskort ikke kunne gjennomføres denne sesongen, og ordningen ble «pauset». Tiltaket var naturlig nok negativt for reiselivsbedriftene i ordningen som gikk glipp av planlagte inntekter. Dette viser at aktørene ikke er garantert stabile årlige inntekter, men er avhengig av at ressursgrunnlaget er tilstrekkelig for at ordningen skal videreføres fra år til år. I et næringsperspektiv er dette synd, men i et bolystperspektiv er det forståelig at FeFo prioriterer jakt til Finnmarks egen befolkning.

Fra 2026 er ordningen endret, og det har vært gjennomført en grundig høring blant aktørene. Kravene er at bedriften må være registrert med organisasjonsnummer i Finnmark, hovedaktiviteten må være tilknyttet reiseliv, årlig dokumenterbart salg må utgjøre minst 150.000 kroner innen reiseliv, og er en økning fra tidligere krav. For nyetablerte bedrifter må det framlegges forretningsplan. Med skjerpede inntektskrav og den negative erfaringen med at ordningen ble «pauset», var FeFo spent på om næringslivet fremdeles hadde interesse for å være med. Ved søknadsfristen 1. mars 2026 var det kommet inn 28 søknader, noe som tyder på at interessen holder seg. En viktig årsak til at interessen opprettholdes og er økende meldes å være at reiselivsaktørene får flere henvendelser fra jegere i Sør-Norge som de siste årene ikke har hatt mulighet til å jakte i sine områder pga. dårlig tilgang på ryer. Flere småviltjegere ser til Finnmark og ønsker å jakte og utnytte de mulighetene som finnes.

Det har ikke vært mulig å få informasjon om hvor stor inntekt denne ordningen gir til de bedriftene som er med, men vi har gjennom intervjuene fått noe informasjon som bekrefter at det er en viktig bi-inntekt for de som har holdt på en stund, og bidrar til å skaffe kunder

som kommer igjen. Andre er helt nye i ordningen og har ikke på samme måte bygd opp en erfaring og kundegrunnlag som gir samme forutsigbarhet.

Det er flere forhold som påvirker inntektsgrunnlaget; hvor mange jaktkort som tildeles fra FeFo, hvilket område/jaktfelt som blir tildelt, hvordan kundene rekrutteres, muligheten for å spre jakta over et lenger tidsrom osv.

Det er en kjent sak at de fleste jegerne, både lokale og tilreisende, ønsker å jakte den første jaktuka. Ved å spre aktiviteten over en lenger periode kan aktørene ta imot flere grupper av gjester.

I forhold til **elgjakt** er det ikke de samme mulighetene til å videreselge jaktkort til tilreisende jegere da jaktlagene har sterk lokal forankring. Jaktlag kan invitere inn gjestejegere, også for betaling, men dette er lite utbredt og FeFo er ikke involvert i denne aktiviteten. Vi kan finne informasjon på nett om at en jaktuke selges for 50.000 kroner, alt inklusive.

Til slutt vil vi presentere en ordning som gjelder salg av **fiskekort til innlandsfiske for utlendinger**. I utgangspunktet har ikke utlendinger tilgang til fiske i perioden mellom 15. mars og 15. juni, altså i den beste isfiskesesongen. FeFo har siden 2019 gitt en dispensasjon fra denne begrensningen ved at reiselivsbedrifter kan formidle fiskekort til sine egne gjester. Bedriftene som søker om å være med i ordningen får dispensasjon for tre år av gangen. Ordningen er opprettet slik at en større andel av de utenlandske fiskere, og i denne sammenhengen er det finner som dominerer, legger igjen penger hos lokale reiselivsaktører og bidrar til flere bookinger på overnattingsstedene. Ordningen er kommet etter lokalt påtrykk. Lista over reiselivsaktører som er med, ligger offentlig ute på FeFos nettside⁷, og inneholder oversikt over 42 ulike aktører som tilbyr denne tjenesten, og deres kontaktinfo. Vi kjenner igjen flere at aktørene som er registrert i ordningen med reiselivskort for småviltjakt, så det er altså et visst sammenfall med at de samme aktørene operer innenfor både jakt- og fiskesegmentet. I tillegg finner vi noen nye, blant annet flere campingplasser i Finnmark, som er med i fiskekortordningen. Vi har også merket oss at opptil flere campingplasser i Finnmark nå er eid av finner, og naturlig nok er en slik ordning en gunstig måte å få sine landsmenn til å velge nettopp deres overnattingstilbud for å få tilgang til fiske.

Vi har valgt å ikke ta med de nye aktørene som framkommer på FeFos reiselivsbaserte fiskekortliste med i utvalget av bedrifter for denne undersøkelsen. Vi har liten dokumentasjon på hvor omfattende denne «fiskekortdispensasjonen» er, og hva den genererer av inntekter for reiselivsbedriftene som deltar.

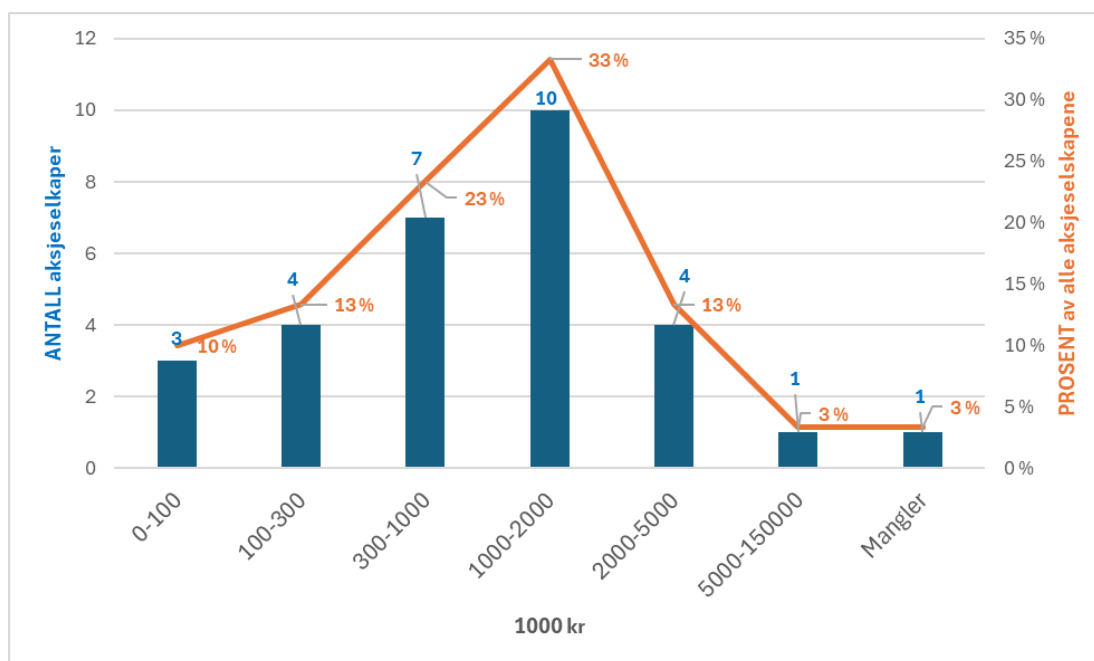
6.9 Utmarksbedriftenes omsetning

Som tidligere nevnt er det kun mulig å hente ut omsetningstall for de bedriftene som er registrert som AS. Figuren under viser hvordan de 30 bedriftene fordeler seg i seks ulike

⁷ <https://www.fefo.no/aktuelt-nyheter/begrensning-i-utlendingers-fiske.4986.aspx>

omsetningskategorier. Tre hadde under 100.000 kroner i omsetning, fire lå mellom 1-300.000 kroner, sju hadde mellom 300.000 og en million, mens den største gruppen på 10 bedrifter lå mellom 1 og 2 millioner. Fire hadde mellom 2 og 5 millioner, og én bedrift hadde over 5 millioner kroner i omsetning. Det må presiseres at ikke all omsetning nødvendigvis kommer fra utmarksnæringen da vi vet at enkelte også har andre inntekter fra andre næringer. Det tydeligste eksempelet på dette er antakelig Finnmark Rein som er tatt med som utmarksbedrift fordi de tar imot og videreselger multer. Denne bedriften har størst omsetningen av alle i vårt materiale, men vi vet at det er reinkjøtt de tjener sine penger på, mens omsetningen av multer er mer beskjeden. Oversikten gir oss kunnskap om at det i hvert fall er 15 bedrifter som har en omsetning på over en million kroner, og er et grunnlag for en mulig sunn bedriftsutvikling framover. Oversikten gir oss ikke kunnskap om bedriftene driver med overskudd. 7 av de 30 som er registrert som AS har en omsetning under 300.000 kroner, altså et svært beskjedent grunnlag for en inntekt en kan leve av.

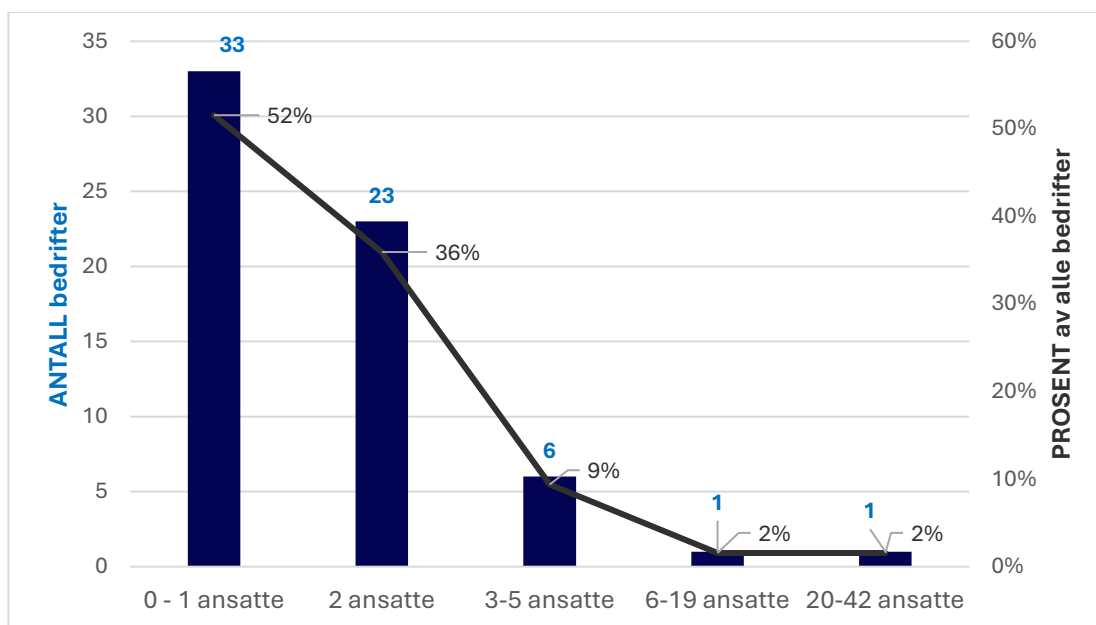
Figur 10 Antall og prosent av aksjeselskaper fordelt etter størrelse på omsetning (1000 kr), N=30.



6.10 Utmarksbedriftenes sysselsetting/ansatte

Enkeltpersonforetak har oftest ikke ansatte, bare eier, og vil i statistikken fra bedriftsdatabaser være oppført med 0 ansatte, selv om eier i praksis bidrar med egen sysselsetting. For enkeltpersonforetak har vi derfor i denne rapporten, jf. tabellen under, likevel plussset på med én «ansatt» (eier) for alle enkeltpersonforetakene sammenlignet med tall fra bedriftsdatabasene, fordi vi mener det bedre uttrykker arbeidsinnsatsen i enkeltpersonforetakene. Når et as oppgir antall sysselsatte er det ulik praksis, men alle som har inntektsgivende arbeid der skal egentlig være med. Dette er avhengig av hvordan bedriften praktiserer sin innrapportering av ansatte og kan ha usikre tall. For aksjeselskap har vi brukt samme antall ansatte som er registrert på bedriften i Brønnøysundregistrene og bedriftsdatabaser.

Figur 11 Bedrifter fordelt etter størrelse på antall ansatte. Antall og prosent. N=64.



Over halvparten av de identifiserte bedriftene har null eller én ansatt, oftest én ansatt⁸, mens 36 % har to. 9 % har mellom 3 og 5 ansatte, og bare to har mer enn dette. Vi må altså konkludere med at bedriftene i utvalget er fra marginale til små, med noen ganske få unntak. Likevel, sett på bakgrunn av at dette er bedrifter som hovedsakelig er lokalisert i

⁸ Som forklart i teksten like før figuren, har reelt bare noen veldig få bedrifter i figuren 0 ansatte slik vi har definert «ansatt» hos enkeltpersonbedrifter. Det er fordi vi her har satt ENK bedrifter til å ha minst én ansatt (eier) i tillegg til eventuelle registrerte ansatte i bedriftsdataregistre som ikke inkluderer eier som ansatt. Dermed er det i figuren bare noen veldig få bedrifter med 0 ansatte i kategorien 0-1 ansatt, og det gjelder noen veldig få AS som bedriften ikke har registrert seg med ansatte, eventuelt pga. mangelfull innrapportering fra bedriften selv.

små lokalsamfunn utenfor byene, kan de likevel utgjøre en viktig del av sysselsettingen på disse stedene. Gjennom kjøp av varer og tjenester i lokalsamfunnet, kan de generere annen sysselsetting indirekte.

Med den geografiske fordelingen av bedriftene vi tidligere har dokumentert, utgjør disse utmarksbedriftene et viktig sysselsettingsbidrag særlig i kommuner som Guovdageaidnu, og i litt mindre grad i Sør-Varanger og Kárášjohka Karasjok.

6.11 Oppsummering

Hva kan denne analysen gi oss av kunnskap om utmarksnærings betydning og framtidige utviklingsmuligheter? Det har vært krevende å avgrense utvalget av bedrifter, og tilgangen på økonomiske data gjennom bedriftsdata-baser har vært begrenset av at bare litt over halvparten er registrert som AS som muliggjør innhenting av omsetningstall.

Dessuten er utmarksbedrifter ofte preget av å ha flere ulike aktiviteter som kan kategoriseres innenfor flere næringskoder og kan omfatte ulike næringer.

Utmarksaktiviteten kan være både hovednæring og en binæring ved siden av annet arbeid i det private eller offentlige, eller trygd. Dette gjør det krevende å vurdere dagens verdiskaping og framtidig potensiale. I hvor stor grad skal utmarksaktiviteten rendyrkes og profesjonaliseres, eller bør den fortsatt ses i sammenheng med andre næringer hvor synergien ligger i kombinasjonene av flere aktiviteter?

Ved å gruppere bedriftene i fem hovedkategoriene av utmarksnæringer, har det vært mulig å gjøre analyser og vurderinger som er knyttet til mer konkrete, beslektede aktiviteter. De har ulike utviklingsmuligheter, markeder, kunder med ulik betalingsvillighet osv., og krever ulik oppfølging.

Et hovedinntrykk er at utmarksressursene har et stort potensial for å bidra til økt verdiskaping og sysselsetting for de som vil satse, men vi er høyst usikre på om det er så mange som er interesserte i å gå inn i en slik prosess. De aktørene som vi har identifisert i dette arbeidet er stort sett fornøyde med det omfanget og aktiviteten de har. En vekst vil for enkelte, og da særlig de med en sterk samisk kulturell tilknytting, innebære en helt annen måte å tenke ressursforvaltning på, og som kan stå i motsetning til et grunnleggende verdisyn om at høstingen av naturressursene må begrenses til et nivå som er bærekraftig. Ressursene er ikke primært noe en skal tjene penger på, men de skal bidra til at aktørene får en inntekt de kan leve med, så de berges/birgejupmi, lever gode liv med respekt for og uten rovdrift på naturen.

Da er det ikke primært manglende offentlig tilrettelegging eller mangel på kapital som hindrer disse bedriftene i å vokse, men en manglende vilje til å tenke at en mer kommersiell utnyttning av ressursene er bra og ønskelig. Mye av kunnskapen rundt høsting og bearbeiding av utmarksressurser er i ferd med å gå tapt, og mange av aktørene er bekymret for hvordan denne kunnskapen skal føres videre. Flere av bedriftene står i en situasjon der pensjonsalderen nærmer seg og, men vil det være noen i neste generasjon som vil føre utmarkshøstingen videre? Vil det være noen som er villig til å satse på dette i framtida? Enkelte aktører har gjort det til sitt levebrød å videreføre denne kunnskapen gjennom kurs og aktiviteter rettet mot barn og unge.

Utmarksnæringer er nok alene ingen gullgruve rent økonomisk, og vi tror at det største potensialet for vekst ligger i skjæringspunktet opp mot overnatting og aktivitetsbasert reiseliv der aktiv deltakelse i høsting gjennom jakt, fiske og bærplukking kombinert med kulturformidling og lokal kunnskap om høstingspraksiser, har et marked.

Kunnskapsgrunnlaget viser også at utmarksressursene har en langt høyere verdi enn den prisen en kan oppnå ved å selge bæra, rypa, elgkjøttet eller fisken ubearbeidet ut i markedet. Det er «innpakkingen», opprinnelsesdokumentet og branding av det Arktiske produktet som gir verdi i kroner og øre, og som gjør det eksklusivt i markedet. Dette krever kompetanse på kvalitet, markedsføring og profesjonalitet i alle ledd, noe ikke alle utmarksbedrifter besitter i dag. Her er det mye å lære fra sjømatbransjen, kanskje reinkjøttbransjen, men også fra deler av reiselivsbransjen.

Den store salgsverdien ligger trolig i å selge selve fiske- eller jaktoplevelsen som en eksklusiv opplevelse som flere er villige til å betale for, både utlendinger og kunder fra Sør-Norge. Så spør det om troféjakt og «catch and release-fiske» er det dagens utmarksnæringsaktører ønsker å drive med.

7 Kommunenes tilrettelegging for utmarksbruk og utmarksnæringer

I dette kapittelet vil vi sammenstille data fra dokumentstudier, intervjuer og statistikk om utmarks-forvaltning og planlegging, utmarksbruk og utmarksnæringer **kommunevis**. Intervjuer i de 18 Finnmarkskommuner har altså vært en viktig inngangsport, og personer i ulike kommunale stillinger har vært informant i denne kartleggingen. Noen har vært kommuneplanleggere, miljørådgivere, politikere eller tidligere politikere. Det må også presiseres at ikke alle informantene har hatt kunnskap om planprosesser som ligger lenger tilbake i tid, noen kan være forholdsvis nytilsatte i kommunen, og det er derfor ikke alle kommuner som er like godt dekket i analysen. Så vil det også framkomme at utmarksbrukens betydning kan være svært forskjellig i de ulike Finnmarkskommunene, og i enkelte kommuner finnes det mer informasjon enn hos andre.

Vi vil innlede med å si noe om hvordan kommunene jobber med utmarkstemaet gjennom planlegging og i hvilken grad planene er oppdaterte og gode verktøy for å fatte politiske beslutninger om arealbruk i utmarka.

Det finnes ingen kart over områder som brukes til utmarksnæringer eller høsting til matauk og familienes bruk, hverken internt i kommunene eller i kartdatabaser. Det som derimot finnes, er oversikt over **kartlagte og verdsatte friluftsområder**. Det er sannsynlig at disse områdene også brukes til utmarkshøsting, men det kan selvfølgelig også være andre områder. Intervjuene med kommunerepresentanter kan gi oss mer informasjon om dette. Vi velger derfor å bruke kart-informasjon som ligger ute i Naturbase, og som kommunene selv har bidratt til å samle inn i Miljødirektoratets kartbase. Kartene viser områder som er kartlagt og verdsatt etter metodikken i Miljødirektoratets veileder M98-2013 Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder. Bakgrunnskartene vi bruker i dette kapittelet er basert på N1000 (Kartverket). Formålet er å gi en oversikt over områder som er viktige for allmennhetens friluftsliv. Kartene skal gi et bedre grunnlag for å ivareta friluftslivsinteressene i regionale og kommunale planprosesser, for eksempel i utarbeiding av kommuneplanens arealdel, kommunedelflaner for idrett/friluftsliv/fysisk aktivitet, som et grunnlag ved behandling av søknader om spillemidler til anlegg for idrett og fysisk aktivitet.

For Finnmarkskommunene ble dette kartleggingsarbeidet satt høyt opp på dagsorden fra 2015 da kommunene fikk ansvaret for å utarbeide kommunale forskrifter for motorferdsel i utmark og fastsetting av skuterløyper. Denne forskriften **forutsatte at friluftslivet på forhånd var kartlagt**. Kommunene som tidligere hadde fått sine skuterløyper fastsatt av Fylkesmannen/Statsforvalter, fikk god tid på seg til å gjennomføre de nødvendige kartleggings- og medvirkningsprosessene, men da fristen var ute i 2022 fikk alle kommuner som ikke hadde vedtatt nye kommunale forskrifter sine gamle forskrifter annullert. Seks kommune fikk det da veldig travelt, og enkelte stod en periode uten lovlig vedtatte skuterløyper.

Metodikken for kartlegging av friluftsliv er nylig revidert, og en ny veileder kom i 2026 med oppfordring til kommunene om å kartlegg **friluftslivets ferdselsårer**. Kommunene ble anmodet om å lage en plan for friluftslivets ferdselsårer som skulle identifisere, ivareta og utvikle stier, turveier, løyper og leder som er viktige for friluftsliv. Mens kartleggingen av friluftsområder dreide seg om arealer, har denne nye veilederen fokus på ruter.

Kommunene ble sammen med fylkeskommunene og friluftsrådene inviterte til å søke Miljødirektoratet om midler for å gjøre et slikt kartleggingsarbeid. I Finnmark var det ingen kommuner som meldte sin interesse, men Finnmark Friluftsråd søkte og fikk midler i 2026 for å gjøre en regional kartlegging.

Det overordnede målet for begge disse satsningen er å sikre et kunnskapsgrunnlag om friluftslivsområder som er oppdatert, lett tilgjengelig og som kan brukes aktivt av alle som jobber med arealforvaltning.

Skal en kommune forvalte utmarka si godt, må den vite hvilke naturtyper og verdier den inneholder. En nylig rapport utarbeidet av Riksrevisjonen (Riksrevisjonen, 2026) viser at Finnmark er det fylket med dårligst kartlegging av naturtyper. Slike kartlegginger gjøres ofte i forbindelse med planlegging av store arealendringer. I tillegg prioriterer Miljødirektoratet årlig noen kartlegginger av natur både innenfor og utenfor verneområder. Kommunene kan selv ta initiativ til kartlegginger, og her er arbeidet med **Naturmangfoldplan** et viktig steg for å få en slik oversikt. Kommuner kan søke på midler fra Miljødirektoratets ordning Natursats for å gjøre kartlegginger, og finansiere bruk av ekstern kompetanse. Halvparten av Finnmarkskommunene har startet et slikt arbeid. Våren 2026 er det ingen som har slutført arbeidet og vedtatt Naturmangfoldplan politisk, men et par kommuner nærmer seg slutføring. Det er også mulig å søke på den samme ordningen for «planvask» av arealplaner.

Den kommunevise gjennomgangen som følger i dette kapittelet viser hvordan kommunene jobber med forvaltning og bruk av utmarka gjennom planlegging, tilrettelegging og samarbeid med frivillig sektor for best å møte innbyggernes ønsker og behov. Kommuneinformantene formidler også sine inntrykk av hvilken utmarkshøsting som er viktig i sin kommune. Vi kommer også komme inn på gjennomførte eller planlagte større utbygginger i kommunene som kan påvirke og mulig komme i konflikt med utmarksbruken.

Vi har på slutten av hver kommuneoversikt valgt å gi en kort og oversiktlig presentasjon av **utmarksnæringsaktører** som er identifisert i kapittel 6. Dette er altså de samme næringsaktørene som også er presentert i næringskapittelet, den gang gruppert etter hovedkategorier av utmarksnæringer, og noen av dem er nærmere beskrevet gjennom intervjuer i det kapittelet. I dette kapittelet er næringsaktørene altså gruppert kommunevis, og gir oss et overblikk over hvor mange og hvilke aktører som finnes i de ulike kommunene, og hvilke kommuner som ikke har noen slike aktører. Det må presiseres at de tallene på antall ansatte som er presentert i de kommunevise tabellene, er basert på innmeldinger i bedriftsdata-baser, og må behandles med varsomhet. Antall ansatte er ikke det samme som årsverk, så her kan det også dreie seg om sesongarbeidskraft og korttidsansettelser. Det er bare aksjeselskap som er pliktige til å oppgi antall ansatte. Enkeltpersonforetak har ikke slike krav, og det vil stå 0 ansatte på de fleste i tabellene. Dette vil i praksis si at det minst er en person som har en inntekt fra virksomheten, den som eier selskapet.

7.1 Alta kommune

Alta kommune er Finnmarks største kommune i folketall, og har en variert natur med fjord, øyer, fjell og frodige dalfører for landbruk, elvefiske, bærplukking og skogsbruk. Kommunen er viktig sommerbeite for reindrifta.

Alta kommune var tidlig ute med å utarbeide en **kartlegging og verdsetting av friluftslivet** da dette kom som et krav for å få vedtatt skuterløyper i 2015. Prosessen var grundig og omfattende med høringer og medvirkningsmøter. Selv om hele 452 ulike områder er kartlagt og verdsatt i Naturbase, ser vi av kartet under at dette i hovedsak er nærområder rundt bosetningene, elver og elvedaler, vernede områder, og viktige utfartsområder for motorisert og ikke-motorisert ferdsel. Det er fremdeles store områder i kommunen som ikke er kartlagt. Nå er kommunen oppfordret til å revidere kartleggingen etter de nye retningslinjene fra Miljødirektoratet som også omfatter kartlegging av ferdselsårer. Kommunerepresentantene mener at temaet må holdes varmt, men en rulling vil ikke bidra med mye ny informasjon, og den gamle kartleggingen er fremdeles god nok. Det er heller ikke en prioritert oppgave i gjeldende planstrategi, og slike aktiviteter er styrt av lokale prioriteringer.

Områdeverdi

- Ikke verdisatt friluftslivsområde
- Registrert friluftslivsområde
- Svært viktig friluftslivsområde
- Viktig friluftslivsområde



Alta kommune har over tid hatt et fokus på kommunal forvaltning av biologisk mangfold, og deltok i prosjekt i regi av Miljødirektoratet på 90-tallet. Dette resulterte i utarbeidelse av temakart. En av strategiene i kommuneplanen samfunnsdel «Alta vil», er å sikre en kunnskapsbasert forvaltning av natur og miljø, samt arbeide for formidling av og kunnskap om naturmangfold. I utarbeidelse av arealregnskap, vil en naturkartlegging være nyttig, og i 2023 sendte kommunen søknad til Miljødirektoratet, og fikk bevilget kr 400.000 til arbeidet med **Naturmangfoldplan**. Planprogrammet ble vedtatt av kommunestyret i april 2024, og det ble gjennomført folkemøter og en høringsrunde. Det finnes alt en del eldre kartlegginger som er registrert i forbindelse med konsekvensutredninger ved ulike utbygginger. Sommeren 2025 ble det gjennomført nye kartlegging av naturtyper langs Altaelva og Altadalen av Natur i Norge - NIN, mens det i 2026 vil gjøres kartlegginger i Talvik og i Kaiskuru. Kommunen har fått egne midler til dette kartleggingsarbeidet, og har ikke prioritert områder med reindrift da disse ikke vil være aktuelle for utbygginger. Høsten 2026 vil kartleggingsresultatene bearbejdes og sammenstilles, og det vil lages en plan for hvordan arbeidet skal tas videre.

Kommunen har et godt utbygd **snøskuternetverk** som brukes til rekreasjon og høsting. Noen av løypene er også bundet sammen med nettverket i nabokommunene. Det er den eneste kommunen i Finnmark med reiselivsløyper der reiselivsnæringen har 5 ulike skuterløyper de kan benytte for forlystelseskjøring for sine gjester. Disse løypene er kommet etter politisk press. Kommunen har to åpne barmarksløyper. Kommuneinfontene sier de har en streng dispensasjonspraksis på **barmark**, og at det kun er én næringsaktør som får dispensasjon etter søknad for å utøve sin næringsaktivitet langs tradisjonelle kjørespor. Dette er i henhold til Motorferdsellovens paragraf 5a. Aktøren må dokumentere næringsinntekt på over 50.000 i året. Kommunen opplever et stort politisk press for å utvide antallet skuterløyper og innvilge dispensasjoner.

Alta har flere godt tilrettelagte friluftsområder som bidrar til bolyst. Flere av disse ligger bynært og kan nås enkelt til fots eller med kollektivtransport. Kommunen har i flere tiår hatt 10-toppers turer og 3-toppers turer. Mye av dette er nå blitt en del av Perletur i samarbeid med Finnmark Friluftsråd og frivillige lag. Det er bygget to dagsturhytter i kommunen. Dette tilretteleggingsarbeidet blir også trukket fram i kunnskapsgrunnlaget for rullering av arealplanen i 2026. Alta er en viktig innfallsport til Finnmarksvidda og genererer mye besøk av fotturister og skiturister som ønsker å krysse vidda. Fjellstuene og DNTs hyttenett og T-merka stier brukes flittig.

Utmarksressurser høstes over hele kommunen. Bærsanking foregår primært i nærområdet i elvedalene, men også på fjellet, gjerne i de områdene som ligger nært vei, som Peska, Detsika, Beskades, Sennalandet og langs E45. Mye av friluftslivet er høstingsorientert, som for eksempel isfiske på vann som kan nås med skuter. Jakt og fiske er populært, det er mange gode fiskevann på fjellet. Altaelva står i en særstilling for laksefiske, og store deler av befolkningen er med i det årlige lotteriet om fiskekort. Det finnes også andre lakseførende vassdrag. Det foregår skogsavvirking både på FeFos grunn og hos private grunneier.

Av **større utbyggingsområder** er kommunens tilrettelegging av Skillemo næringsområde i Øvre Alta betydelig. Trinn t2 i utbyggingen er under planlegging, men satt på vent pga. rekkefølgekrav. Utbyggingen har vært omstridt da den er bygget på myr og store

skogsressurser er avvirket. Kommunen har også utfordringer med utvikling av boligområde i Skoddevarre som kommer i konflikt med landbruksinteresser og behov for nydyrking.

Vi har identifisert seks bedrifter som kan kategoriseres som utmarksbedrifter etter utvalgskriteriene i Alta kommune. To driver innenfor aktivitetsbasert reiseliv, Finnmarksliv AS og Giitu AS, en driver fjellstue, en med skogsavvirking, en med jakt og viltstell og Nordlysmat høster og videreforedler bær og urter for salg. Det er altså en variert aktivitet der alle de fem hovedkategoriene av utmarksnæringer er representert. Den veletablerte bedriften Nordlysmat er registrert med flest ansatte.

ALTA 6 bedrifter	13 Ansatte
FINNMARKSLIV AS	1
GIITU AS	0
JOTKA FJELLSTUE LISE JOHANNE ROMSDAL KRISTENSEN	2
MARIANNE HANSEN	2
NORDLYSMAT DRIFT AS	5
POLAR DRIFT M.V. THOMASSEN	3

7.2 Berlevåg kommune

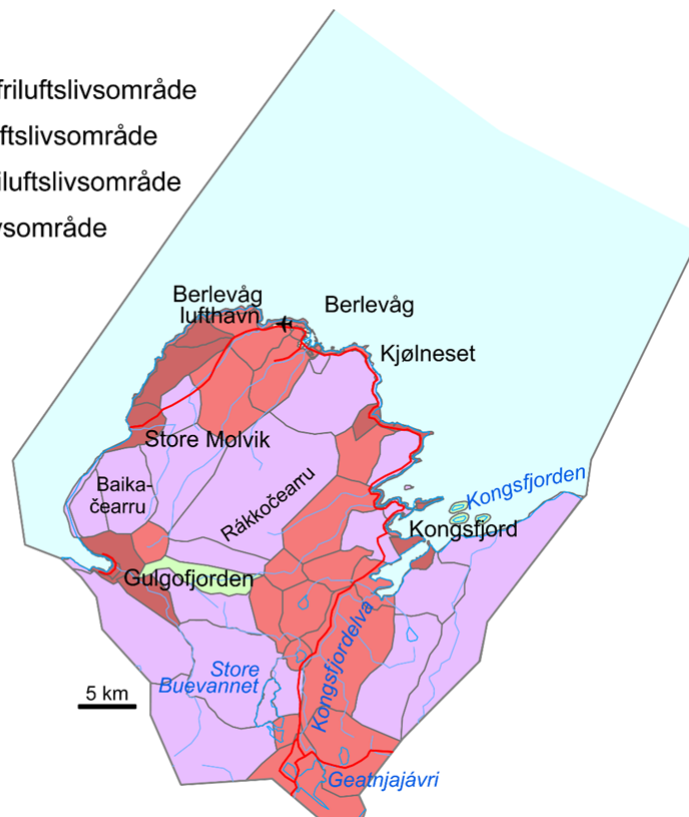
Berlevåg kommune er en liten kommune, både hva gjelder areal og innbyggere, og hvor befolkningen bor i kommunesenteret Berlevåg og i Kongsfjord. Andre bygder er fraflytta, men husene der brukes delvis som fritidsboliger. Gulgo/Trollfjorden er et naturreservat og eksempel på en frodig dal i et ellers karrig landskap. Øyene utenfor Kongsfjord er også viktige naturreservat pga. det rike fuglelivet. Kommunen er viktig sommerbeiteområde for reindrifta.

Kommunen startet et arbeid med **kartlegging og verdsetting av friluftsområder** rundt 2020, og i 2022 ble et utkast sendt på høring. I alt ble 95 ulike områder kartlagt, og disse ble beskrevet og gitt en verdi. Disse har kommet fram gjennom intervjuer med lokale Berlevåginger, myndigheter og organisasjoner, samt Frivilligsentralen i Berlevåg.

Som det framgår av kartet under er nesten hele kommunen blitt verdsatt som friluftsområde. Svært viktig friluftsområde er blant annet hele kommunesenteret, Store Molvik, inklusive Tanahorn, Gulgo fjorden, Kvitnes og Kongsfjorden.

Områdeverdi

- Ikke verdisatt friluftslivsområde
- Registrert friluftslivsområde
- Svært viktig friluftslivsområde
- Viktig friluftslivsområde



Proessen med å få kartleggingen behandlet politisk stoppet opp da den som arbeidet med dette sluttet, og det ble etter hvert besluttet at arbeidet skulle gå inn som en del av kommuneplanens arealdel. **Arealplanen** ble lagt fram til første gangs politiske behandling i april 2026, og er nå lagt ut på høring. Vi finner noe omtale om friluftslivet i dette planforslaget, blant annet planer om fortetting av hytteområder i Gulgo fjorden. Dessuten bemerkes det at planer om utbygging av nye næringsområder i Kongsfjord og Berlevåg vil ha noe påvirkning på friluftsliv da disse ligger sentralt i mye brukte friluftsområder. Nye

sentrumsnære grøntstrukturer planlegges. **Kommunedelplan for fysisk aktivitet og friluftsliv** vil være neste plan som tas opp til rullering. Berlevåg kommune mener de med det løftet de har hatt på plansiden, og utarbeidelse av kartgrunnlaget, har et godt oppdatert grunnlag for å vurdere bruken av arealer i kommunen.

Kommunen har et godt utbygd nett av sammenhengende skuterløyper vest i kommunen og opp Kongsfjorddalen til høyfjellet. I kommunen brukes de 23 skuterløypene som transportmiddel til hytteområdene og fiskevannene, men også som ren fornøyleskjøring. En god del av fiskevannene ligger såpass langt fra vei at de ikke kan nås på annen måte enn med skuter. I høringsdokumentet for kartleggingen av friluftsområdene blir det sagt at skuterkjøring ER friluftslivet for mange Berlevåginger. Perleturer og dagsturhytta i Kongsfjord er svært populær for å få befolkningen ut på tur. Kommunen har i tillegg tilrettelagt en kulturminneste i havneområdet i Berlevåg.

Tilgangen til andre utmarksressurser på sommerstid/høst er ifølge kommuneinformanten god med minimalt behov for motorferdsel for de som er interessert i å høste. Særlig i Kongsfjorddalen er ressursene lett tilgjengelige. Kommunen har ikke åpne barmarksløyper, og gir kun disp på barmark til en liten håndfull aktører som fisker eller har vanskelig tilgjengelig hytte. Det gis for eksempel dispensasjon for motorferdsel på barmark i forbindelse med elgjakt i Gulgo. Kommunen samarbeider med Norsk Folkehjelp for å stikke skuterløyper som finnes i de mest populære utfarts- og hytteområdene, og de drifter og vedlikeholder hytter og grillstuer på fjellet. Motorferdselloven fungerer ifølge kommuneinformanten bra, og dispensasjon utstedes kun ved spesielle tilfeller til frakt av materiell til arrangement som fiskekonkurranse.

Kommuneinformantene forteller om alle former av høsting av utmarksprodukter i kommunen. Bærplukking foregår Kongsfjorddalen og der lokalbefolkningen har sine hytter og feriehus. Elgjakt drives i begrenset målestokk med kun 10 dyr på kvoten. Det foregår noe rypejakt. Kongsfjordelva og Storelva er gode lakseelver som forpakes av Berlevåg jeger- og fiskeforening. Buevannene på Kongsfjordfjellet er populære for fiske både sommer og vinter. Vedavvirkingen er begrenset med lite skog i kommunen.

Av **større industrielle utbygginger** med arealinngrep, er vindkraftanlegget på Raggovidda med 26 vindturbiner etter utvidelsen i 2022. Utvidelse i trinn 3 er nå under planlegging. Det blir sagt at anlegget ikke er i konflikt med friluftsliv da det ligger i et område som ikke brukes av befolkningen og blir betegnet som et månelandskap langt fra der folk bor og ferdes. Vindkraften er i konflikt med reindriftas interesser.

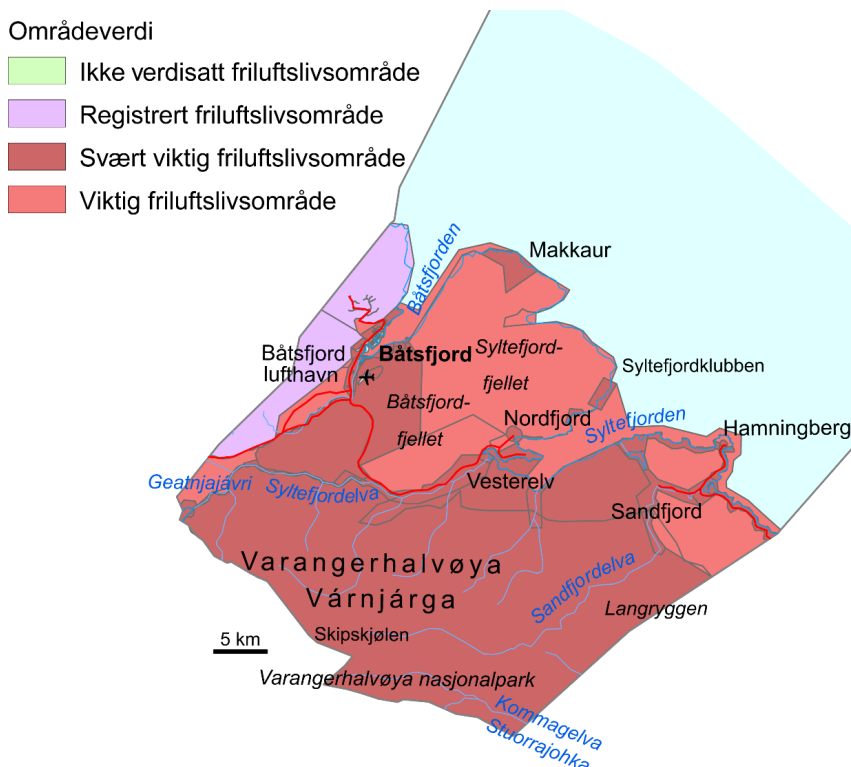
Berlevåg har bare en bedrift som er identifisert som utmarksbedrift i vårt materiale, og **Laponicum AS** er registrert med næringskode «produksjon av næringsmidler». Selskapet skal løse helseutfordringer ved produksjon og salg av produkter basert på planteråstoff, slik som salg av plante ekstrakter til medisin, kosttilskudd og mat. Bedriften er under oppstart, har ikke ansatte og har ikke omsetning for siste registrerte regnskapsår. Det vi kan lese oss til på nett er at bedriften blant annet ønsker å utvinne ekstrakter fra blåbær. Informanter i Berlevåg kommune forteller at dette er en etablert bedrift i Finland som ønsker å flytte deler av produksjonen til Berlevåg slik at det på sikt vil bygges et produksjonsanlegg. Da kan det også bli aktuelt å bruke bær fra Berlevåg.

BERLEVÅG 1 bedrift	Ansatte
LAPONICUM AS	0

7.3 Båtsfjord kommune

Så godt som alle innbyggerne i Båtsfjord kommune bor i kommunesenteret, og andre fraflytta bygder har i dag en funksjon som rekreasjons- og feriested. Det fraflytta fiskeværet Hamningberg nås med sommervei fra Vardø. Store deler av kommunen inngår i Varangerhalvøya nasjonalpark, og totalt er 69 % av landarealet vernet. Båtsfjord er en typisk fiskerikommune, og sommerbeite for reindrift.

Båtsfjord kommune har **kartlagt og verdsatt sine friluftslivsområder**. Hovedmålet med prosjektet var å utvikle et kunnskapsgrunnlag om arealenes verdi for friluftslivet. Resultatet av kartleggingsprosjektet er et temakart som illustrerer områdenes verdi for friluftslivet, med tilhørende områdebeskrivelse i egne faktaark. Temakartet er ikke juridisk bindende, men skal være et kunnskapsgrunnlag og et verktøy for vurdering av friluftslivsinteresser i alle typer arealplaner og andre saker som berører friluftslivsinteresser. Temakartet med tilhørende områdebeskrivelser (faktaark) for 132 områder er publisert i Miljødirektoratets kartløsning naturbase og kommunens kartløsning kommunekart. Kommunen fikk økonomisk støtte fra Finnmark fylkeskommune til å gjennomføre prosjektet. I løpet av 2019 og 2020 ble det gjennomført medvirkningsmøte med frivillige lag og foreninger, skoler og barnehager og flere enkeltpersoner med kjennskap til ulike deler av kommunen. Det er også gjennomført barnetråkkundersøkelser blant skoleelever i 2019 og 2020. I etterkant har den interne arbeidsgruppa i Båtsfjord kommune gjennomgått innspillene og sammenstilt disse. Utkast av kartleggingen har vært ute på en enkel høring og saken har vært til behandling i eldrerådet, ungdomsrådet og råd for funksjonshemmede. Arbeidet ble ferdigstilt i 2021, og som det framgår av kartet under, er hele kommunen kartlagt og gitt verdi som friluftsområder. Store deler av områder kategorisert som svært viktige friluftsområdet ligger innenfor Varangerhalvøya nasjonalpark.



Kommuneinformanten sier at utmarkshøsting til matauk ikke er som tidligere, og at det meste som høstes nok mer har form av rekreasjon. Det nevnes også at kommunens høye andel innvandrere bidrar til at nye grupper viser interesse for sanking av bær, sopp og urter. Innbyggerne har gjerne hytte på Båtsfjordfjellet eller Ordo, ved inngangen til nasjonalparken, eller feriehus i en av de fraflytta fiskeværene. Syltefjord er et slikt eksempel hvor det også er en del turisme på sommerstid. Kartet over viser også tydelig de viktige vassdragene som kommer ned fra nasjonalparken og delvis renner gjennom hele kommunen; Syltefjordvassdraget/Vesterelva, Sandfjordelva og Komagelva som alle er lakseførende. Som en illustrasjon på hvordan disse områdene brukes til mange ulike utmarksformål beskrives *Syltefjordelva i kartleggingen av friluftslivet som et lakseførende vassdrag med gode fangster de siste 15 år. Besøkes av mange, både lokale og tilreisende fiskere, hver sommer. Elvedalen brukes også av jegere og bærplukkere om høsten. Vinterbruken er svært liten, foruten noe skigåing nær hytteområdene. Det går skuterløype langs deler av elva.*

Det foregår en svært begrenset elgjakt på en liten elgstamme i Syltefjorddalen, og det er heller ikke stor innrapportering av skutte rype. Av naturlige grunner foregår det ikke mye vedavvirkning i kommunen.

Kommunens har et godt utbygd skuterløypenett hvor en i praksis kan kjøre fra trappa i kommunesenteret og helt til Hamningberg. I hovedsak går løypene til etablerte hytteområder og til viktige fiskevann. Det er ikke en utbredt dispensasjonspraksis, og disp brukes som regel ved behov for frakt til hytter. Løypenettet henger sammen med nabokommunen Berlevåg, Vardø og Vadsø. Flere steder følger løypa grensa til nasjonalparken.

Mye av koordineringen og tilretteleggingen for friluftsliv er lagt til Frivilligsentralen i Båtsfjord. De har ansvaret for Perleturer i nært samarbeid med andre frivillige lag. Båtsfjords har en særegen dagsturhytte i Ursinbukta i Nordskogfjæra, tegnet av den portugisiske arkitekten Pedro Léger Pereira og gitt navnet aPod ved at den kan rotere. En vindmølle produserer strøm til elektronikken som kan styrers fra et enkelt betjeningspanel inni hytta. På andre siden av fjorden fra hytta, sees Perletur-hytta i Eikebergvika som åpnet i 2021.

Kommuneinformanten mener også å se en endring i måten friluftslivet utøves på. Stadig flere bruker ski, og det har blitt svært populært å gå på truger til ulike turmål. Kommunen samarbeider med frivillige for å kjøre opp skiløyper, blant annet lysløype i kommunesenteret. Røde Kors er også en viktig samarbeidspart med foreningshytter. Disse har også ansvaret for å frakte inn ved og nødproviant til linjehyttene Helheim, Heimdal og Ragnarokk i nasjonalparken. Hyttene forpakes og driftes av Båtsfjord Røde kos på vegne av nasjonalparkstyret. Kommunen samarbeider tett med Nasjonalparkstyret om tilrettelegging ved innfallsporten ved Ordo, i henhold til besøksstrategien. Kommunen jobber sammen med flere aktører med å få fangstanlegget for villrein ved Kjøpmannskjølen inn på UNESCOs liste over verneverdige steder. Det er økt interesse for dette og annen tilrettelegging i nasjonalparken etter Lars Monsens TV-sendte besøk.

Store utbygginger i kommunen er begrenset til vindkraft. Hamnefjell vindkraftverk, trinn 1, ble satt i produksjon i 2017. Finnmark Kraft AS har fått konsesjon til å gå videre med trinn 2, og det er søkt om utvidelse til trinn 3 i prosjektet. Veien inn til vindparken er markert som turløype på sommeren, og her var det før vindparken kom en vei inn til masta Linken, også et brukt turområde. Om vinteren er veiene inn til vindkraftverket stengt med bom pga. fare

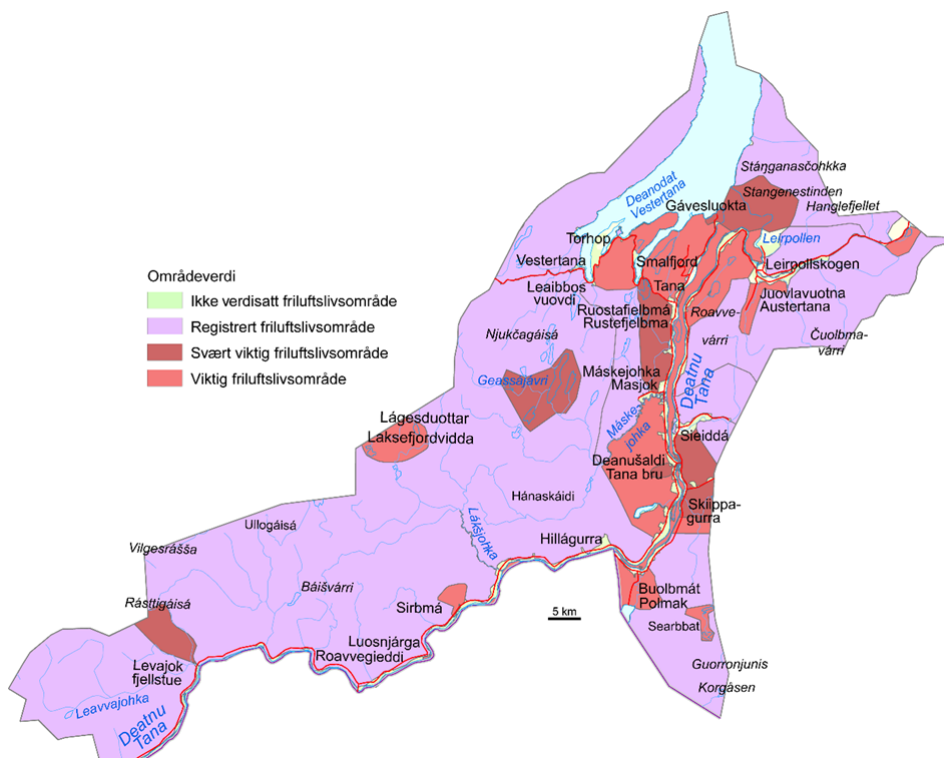
for iskast. I forbindelse med Kraft- og industriløftet i Finnmark kom det opp forslag til nye vindkraftprosjekter i kommunen; Rubbedalshøgda vindkraftverk var ett, men ble senere trukket av utbyggerne. Finnmark Kraft AS trakk også sin søknad om Båtsfjordfjellet vindkraftverk i mars 2025. Begrunnelse var at det ville være negativt for reindrifta. Både utvidelse av eksisterende vindkraftverk og eventuelt nye initiativ, vil først og fremst være negativt for reindrifta.

Vi har ikke identifisert noen som har utmarksnæring som inntekt i Båtsfjord kommune.

7.4 Deatnu Tana kommune

I Deatnu Tana kommune er den samiske, tradisjonelle naturbruken dominerende, og høstingen er mangfoldig. Tanaelva går gjennom hele kommunen ut til Tanafjorden og fjellområdene opp mot Laksefjordvidda og Rásttigáisá er mer villmarkspreget. Landbruk og gruvedrift er viktig næringsveier i kommunen.

Arbeidet med **kartlegging og verdisetting av friluftsområder** i Deatnu Tana kommune startet opp våren 2016. Det ble opprettet en administrativ arbeidsgruppe med deltakere fra utviklingsavdelingen. Gruppen hadde flere møter på høsten hvor områdetyper, verdiklasser og gjennomgang/utfylling av egenskapsskjema var tema. Aktuelle lag og foreninger ble invitert til å delta i referansegruppe, og lokale ressurspersoner ble involvert. Kartlegging og verdisetting resulterte i 32 ulike områder, og ble vedtatt i Hovedutvalg for utmark og næring 05.10.2016. Arbeidet inngikk som en del av grunnlaget til Forskrift om kommunalt løypenett for snøskuter, Karasjohka Tana kommune, som ble vedtatt i kommunestyret 15.12.2016. De digitale kartfilene og egenskapsskjema ble lagt inn i Naturbasen i 2019.



Som det fremgår av kartet over er så godt som hele kommunen kartlagt og delvis verdsatt som friluftsområde. Svært viktig og viktig friluftsområder finner vi langs Tanaelvas nedre løp, rundt de ulike bygdene. I tillegg har viktige utfartsområder fra Levajok mot Rásttigáisá fått høy verdi, samt Laksefjordvidda og Geassájavri/Sommervann som er viktige for innlandsfiske.

Motorferdsel er en viktig forutsetning for trivsel og høsting av utmarka da mange av de tradisjonelle høstingsområdene ligger langt fra vei. I kommunen er det en omfattende praksis med gammer på fjellet som brukes i forbindelse med høsting. Det finnes egne

kommunale retningslinjer for gamlebygging, kun for kommunens egne innbyggere. Kommunen har fem åpne barmarksløyper som er tilgjengelige fra 1. juli til 31. oktober. Dispensasjoner avgjøres i det politisk oppnevnte garnutvisnings- og dispensasjonsutvalget. Kommunen er kjent for å ha en liberal dispensasjonspraksis for å sikre at den samiske kulturutøvelsen kan videreføres i de tradisjonelle områdene.

Allerede i planstrategien fra 2012 var det et punkt om at kommunen ønsker å utarbeide en **Plan for sikring av naturmangfoldet** i Deatnu Tana kommune, og at dette arbeidet ville bli prioritert i perioden 2015-19. Bakgrunnen for dette ønsket var manglende kunnskap om naturmangfold både i befolkningen generelt og i kommuneorganisasjonen. Naturmangfoldet er en viktig del av beslutningsgrunnlaget i alle arealsaker og økt kunnskap vil gi større forutsigbarhet.

Kommunedelplanen for naturmangfoldet i Deatnu Tana kommune ble utarbeidet som del av et nasjonalt pilotprosjekt iverksatt på bakgrunn av St.meld. 14 (2015-16) Natur for livet. Prosjektet ble finansiert av Klima- og miljødepartementet gjennom Miljødirektoratet. Hovedmålet med kommunedelplanen var å få en samlet oversikt og en helhetlig kartframstilling av naturmangfoldet av nasjonal, regional og lokal verdi i Deatnu Tana.

Det ble utarbeidet et utkast i 2018 etter en grundig hørings- og innspillrunde. Planen gir en oversikt over de ulike naturmangfolds-verdiene i Deatnu Tana og disse er lagt inn i et felles plankart. Eksisterende informasjon i naturbase og artsdatabanken er gjennomgått og supplert med informasjon fra rapporter og befaringer som ikke er tatt inn i Naturbase. Gjennom planarbeidet har kommuneadministrasjonen fått økt kunnskap om naturmangfoldet, og er blitt bedre i stand til å vurdere hvordan det skal inngå i den kommunale saksbehandlingen. Da planen kom til politisk behandling i kommunestyret 4. april 2019, ble den avvist med følgende begrunnelse:

Innbyggerne i kommunen er sterkt bekymret for en slik plan da det blir et verktøy for en enda sterkere hindring for bruk av kommunens utmarksressurser og andre ressurser, herunder også i fjordområdene i kommunen. Tana kommune har tidligere motsatt seg fredning av arealer og myrområder i vår kommune, men dessverre ser vi at fylkesmannen i Troms og Finnmark igjen foreslår 56 aktuelle områder for supplerende vern i nord. I Finnmark foreslås det dessverre vern av 28 aktuelle områder som er bruks- og høstingsområder for befolkninga i Finnmark.

Tana kommune er fortsatt sterkt imot ytterligere fredning av kommunens arealer, og lokalbefolkninga har fortsatt kunnskap om det naturmangfoldet vi har i vår kommune. Primært handler det om alders tids bruk innen utmarksbruk, fiske og reindrift. Bærekraftig bruk av våre områder er etter vårt syn det beste vernet. Kommunedelplan for naturmangfoldet i Tana er ikke juridisk bindende, og det har ingen hensikt at kommunestyret vedtar den.

Dette var altså en ganske spesiell prosess hvor faktakunnskap om naturverdier ble sett på som en trussel for motorferdsel i kommunen. Vi kjenner ikke til andre eksempler på at et slikt arbeid blir «parkert». Planen er som det sies i vedtaket ikke juridisk bindende, så kunnskapen finnes og brukes av kommuneadministrasjonen i sin saksbehandling, selv om politisk nivå ikke ønsket å sette sitt stempel på planen.

Av annet planarbeid med relevans for kommunens arealer kan det nevnes at Deatnu Tana regner med å vedta sin **samfunnsplan våren 2026**. Kommuneplanens **arealdel** har vært ute på flere høringer, og med en rekke innsigelser som det må jobbes med, er det antatt at

den kan vedtas i 2027. Kommuneinformanten mener at det totale arbeidet med planene gir et godt kunnskapsgrunnlag for bruken av kommunens arealer.

Laksefisket står i en særstilling i kommunen, og har en sterk forankring i tradisjonelle samiske fangstmåter. Fra 2021 har fisket på norsk side vært stengt pga. kritisk lave laksebestander. Det er stor lokal motstand mot stengingen da fisket anses for å være en vital del av den samiske kulturutøvelsen. Blant annet hevdes det at tradisjonell kunnskap om bestandsdynamikken og behovet for nødvendige tiltak mot predatorer gjedda, ikke er tatt i bruk. Det er ulike meninger om tiltak mot pukcellaks og dennes påvirkning av villaksstammen. Hele kommunen brukes til jakt og fiske samt høsting av bær. Deatnu Tana er den viktigste elgjaktkommunen i fylket. Det er kommunen som setter kvoter for bestanden etter innspill fra lokal jeger- og fiskeforening. Bestanden har gått noe ned i kommunen de siste årene. For tiden diskuteres det om rådyrjakt skal igangsettes. Rypejakta er betydningsfull både for lokale og tilreisende.

Deatnu Tana er altså en attraktiv friluftslivkommune hvor det tilrettelegges med turer. Tidligere var det Frisklivsentralen som arrangerte Turtopp, nå er det Perletur som har overtatt. Finnmark Friluftsråd har bidratt til at dette folkehelseprosjektet inkluderer mange brukergrupper. Kommunen har også en egen vannskuterforskrift.

Kommunen har arealer som er **attraktive for industriutvikling**. Hjørnesteinsbedrift Elkem i Austertana har vært viktig for sysselsettingen i kommunen i mer enn 50 år. Selskapet har ønsket å utvide dagbruddet for uttak av kvartsitt, og det har over flere år vært forhandlinger med Rákkonjárga reinbeitedistrikt som blir negativt påvirket av at nye arealer beslaglegges av industrien. Partene ble enige om en avtale i 2023 som sikrer videre drift og muliggjør utvidelsen samtidig som den inkluderer avbøtende tiltak for reindrifta. Dette framstår som et godt eksempel på at arealkonflikter mellom gruvedrift og reindrift kan løses med dialog. Vindkraftprosjektet Davvi var opprinnelig planlagt lokalisert på grensen mellom Deatnu Tana og Lebesby kommuner, men etter massive protester fra innbyggere i Deatnu Tana, ble planforslaget trukket vestover slik at det utelukkende ble liggende i Lebesby kommune. Deatnu Tana kommunestyre mente at tiltaket var skadelig for reindrifta, ødelegger for friluftsliv, høsting og samisk kulturutøvelse, og med fare for menneskerettighetsbrudd. Søknad om konsesjon er avslått av NVE. Disse to eksemplene viser at primærnæringen, reindrift, jordbruk og utmarksbruk samt friluftslivet står sterkt i kommunen.

I Deatnu Tana kommune har vi identifisert **fem utmarksbedrifter**. Den første i oversikten under, Asbjørn N. Larsen, driver med vedproduksjon, to driver med aktivitetsbasert reiseliv, mens Th. Henriksen driver med jakt, fangst og viltstell. Finnmark Rein AS er registrert her pga. sitt mottak og videre salg av multer (se næringskapittelet for nærmere omtale). Hovedaktiviteten er naturligvis reinslakt og foredling hvor også det høye antallet ansatte hører hjemme. Mottaket av multer foregår i noen korte uker på høsten og generer ikke mye sysselsetting.

DEATNU TANA 5 bedrifter	49 Ansatte
ASBJØRN N. LARSEN	2
ERIKSEN NATUROPPLEVELSER	1
FINNMARK REIN AS	42
TANA TOMS JAKT- OG FISKETURER Hardy	2
TH. HENRIKSEN	2

7.5 Gamvik kommune

Kommunen som dekker østsida av Nordkynhalvøya har et barskt, arktisk kystklima hvor bosetningen er konsentrert til kommunesenteret Mehamn, Gamvik, Nervei og Skjånes. Kommunen sliter med fraflytting, dårlig økonomi og kapasitet for å sette i gang store planprosesser. De opplever stort turnover blant ansatte, og har måttet skaffe seg plankompetanse utenfra, enten fra nabokommunen Lebesby, eller gjennom innleide konsulentselskap.

Gamvik kommune vedtok at det skulle gjennomføres en **kartlegging og verdsetting av friluftslivet** i 2019, en arbeidsgruppe ble nedsatt, og i løpet av 2020 ble kartleggingen gjennomført med bistand fra Lebesby kommune. 17 ulike områder ble kartlagt og verdsatt, hovedsakelig de ulike vassdragene/elvedalene, turområder nær bebyggelsen i Gamvik og Mehamn. Forslaget ble lagt ut på høring. Det har vært umulig å få klarhet i om dette forslaget ble politisk behandlet, da de ansvarlige ikke lenger jobber i kommunen. Dessverre ble ikke arbeidet sluttført slik at kartdataene ble sendt inn til Miljødirektoratets Naturbase. Det finnes et saksdokument med kort beskrivelse og verdsetting av de 17 områdene, men ingen tilgjengelige kart som viser utstrekningen av hvert enkelt kartlagt område. Derfor er Gamvik en av de to kommunene i Finnmark hvor det ikke finnes kartdata som viser de friluftsområdene som faktisk er kartlagt. Kartet under presenteres derfor uten fargemarkeringer.



Manglende dokumentasjon av friluftsområder ga også kommunen utfordringer med å få vedtatt nye forskrifter for skuterløyper, og mye av skutersesongen 2022 var alt gått da dette kom på plass i mars. Året etter ble disse forskriftene igjen revidert.

Kommunen vedtok en temaplan for **idrett og fysisk aktivitet** i 2025. Denne omhandler hovedsakelig behovet for idrettsanlegg, da slik plan er en forutsetning for å søke om spillemidler, og dekker i liten grad friluftslivet i utmarka.

Kommunen er nå i gang med revidering av **kommuneplanens arealdel**, også den med bistand fra konsultentselskap. Det innrømmes at kommunen har begrenset kunnskap om natur- og verneverdier, og en betent rettsak om asfaltering av vei i Slettnes naturreservat har ført til et anstrengt forhold til Statsforvalteren som forvaltningsmyndighet for verneområder.

Statsforvalteren har anbefalt kommunen å lage en **kommunedelplan for naturmangfold** for å synliggjøre naturverdiene i kommunens planarbeid. Dette vil kunne styrke naturforvaltningen i kommunene ved at det bidrar til en større bevissthet rundt egne naturverdier. Kommunen har lagt dette inn i sin Planstrategi 2024 -2027 og planprogram kommuneplanens samfunnsdel 2024-2035, men vi har ingen informasjon om at dette arbeidet har startet.

Naturen og naturressursene er viktig for befolkningen, og det fiskes året rundt på fjellvannene. Særlig er isfiske populært med utgangspunkt i skuterløpenettverket. På høsten foregår det rypejakt, men ingen elgjakt. Bærplukking er også populært, særlig multehøsting, mens det ikke er klimatiske forhold for vedavvirking med minimal skog.

Kommunen har et godt samarbeid med en rekke frivillige lag. Mehamn Scooterklubb bidrar til at skuterløyper blir stukket og har en rekke sosiale aktiviteter på fjellet på vårvinteren. Det jobbet godt med Perletur og dagsturhytta. I tillegg har Mental Helse Gamvik og Frivilligsentralen egne lavterskel turposter.

Større industriutbygginger. Kommunen har ingen store industrisatsinger, og har hverken inntekter fra havbruk eller vindkraft. I forbindelse med regjeringens Kraft- og industriløft Finnmark ble det foreslått flere vindkraftprosjekter på Nordkynhalvøya. Selv om det er ulike syn på vindkraft i kommunen, stilte kommunestyret seg bak ST1s prosjekt på Sandfjellet da muligheten for inntekter til kommunen ble vektlagt. NVE har besluttet å ikke ta dette prosjektet til behandling, blant annet grunnet konflikt med reindrift, unike naturverdier og vernede vassdrag. Et prosjekt som imidlertid er gått videre i planleggingen er Oksfjorden vindkraft hvor planområdet ligger på grensen mellom Lebesby og Gamvik kommuner. Dette prosjektet er imidlertid ikke like populært i Mehamn kommune da det kan få stor innvirkning på det populære turområdet og stien ut mot Kinnarodden, Norges nordligste fastlandspunkt. Dessuten er det meste av kraftproduksjonen planlagt på Lebesbysiden av grensa, så utsiktene til større kommunale inntekter er begrensede.

7.6 Guovdageaidnu Kautokeino kommune

Norges største kommune i areal har enorme områder og rike naturressurser for høsting. I Guovdageaidnu Kautokeino snakkes det ikke om utmark, men meahcásteapmi, samenes tradisjon og kunnskap om hvordan en benytter seg av tilgjengelige ressurser for sitt livsopphold. I denne kommunen står naturalhusholdet ennå sterkt, selv om mye er endret med økt motorisert ferdsel og andre leveveier enn reindrift og utmarksnæringer. Guovdageaidnu Kautokeino er også Norges viktigste reindriftskommune hvor store deler av befolkningen har en tilknytning til næringen. Det er lange tradisjoner for å kombinere reindrift med annen utmarkshøsting, og reinens trekkrute la grunnlaget for hvilke områder det ble høstet fra, og som siidaene anså som sine. Familier uten rein bruker andre områder til høsting. Meahcásteapmi er en svært viktig arena for å bevare og utvikle det samiske språket, kulturen, identiteten og den samiske selvfølelsen.

Den kulturelt betinga måten å leve i og av naturen, har åpnet for kommunal deltakelse i ulike nasjonale forsøksordninger. I Frikommuneforsøket, 1989-97, ble alle utmarksressurser forvaltet av kommunen. Kommunen har vært med på forsøk om lokal forvaltning av motorferdsel tidlig på 2000-tallet, og det finnes en egen forskrift om vårjakt på ender begrenset til kommunen. Målet er at den samiske tradisjonelle måten å bruke naturen på skal anerkjennes som en del av norsk lov, og at innbyggerne kan fortsette denne praksisen uten å bli kriminalisert.

Motorferdsel er et saksfelt hvor samisk praksis utfordrer norsk lov. Da motorferdselloven ble strammet inn og en egen forskrift om åpne barmarksløyper i Finnmark kom i 1989, fryktet Guovdageaidnu Kautokeino kommune at deres eksisterende barmarksløyper ville bli tilgjengelige for hvem som helst. De valgte derfor å foreslå et begrenset antall åpne løyper, mens et større nettverk av løyper ble definert som dispensasjonsløyper bare tilgjengelige for kommunens egne innbyggere etter disp-søknad. Slik kan kommunen bruke dispensasjoner som en ventil for å sikre at egne innbyggere og familier fortsatt får tilgang til sine tradisjonelle høstingsområder. Denne disp-praksisen kan komme opp i 1-2000 søknader hvert år, og hver søknad kan gjelde for flere antall turer. Tall rapportert inn i KOSTRA og referert av SSB, viste 897 godkjente dispensasjoner i 2025, hvorav ca. halvparten var på barmark. Det finnes ingen kommuner i landet som har en så omfattende dispensasjonspraksis. Dette er selvfølgelig en stor arbeidsbelastning for kommunen, både for administrasjonen og det politiske oppnevnte dispensasjonsutvalget, men de har god oversikt over den enkelte families tradisjonelle høstingsområder, og aktører som gjerne søker dispensasjon for samme formål hvert år.

Med ny motorferdsellov i 2015 måtte Guovdageaidnu Kautokeino kommune som alle andre Finnmarkskommuner **kartlegge og verdsette sine friluftsområder**. Kommunestyre vedtok å igangsette dette arbeidet i 2017, og en prosjektleder og arbeidsgruppe innkalte til folkemøter og dialogmøter, skoler og barnehager deltok, og kommunen inviterte inn frivillige lag og foreninger til å sende innspill. Det ble i alt kartlagt 94 friluftsområder, og konsulentselskapet Rambøll har digitalisert de kartlagte områdene for kommunen. Kommunestyret behandlet kartleggingen i 2019. Som det framgår av kartet under, bruker lokalbefolkningen først og fremst nærområdet rundt bygda til friluftsliv, noe som fører til flere registrerte nærturterreng. For å ta seg lengre ut i naturen, brukes ofte motorisert ferdsel, noe som faller utenom denne friluftslivskartleggingen. I saksframlegget står det at det ikke er registrert noen form for konflikt mellom motorisert ferdsel og friluftsliv. Fem sentrumsnære områder gis vurderingen svært viktig, mens ni områder klassifiseres som

viktige, inklusive verneområdene i Šihččajávri og Anárjohka sør-øst i kommunen. Store deler av kommunen er altså ikke kartlagt fordi en legger til grunn en smal definisjon av friluftsområder.



Det er i 2026 satt i gang et arbeid med plan for idrett og fysisk aktivitet. Kommunen har de siste årene jobbet med kommuneplanens samfunnsdel som ble endelig vedtatt i 2025. Det har også vært en politisk diskusjon om å utarbeide en egen plan for utmarksbruk, men dette ble skrinlagt, og temaet ble innarbeidet i kommuneplanens samfunnsdel.

I de kartlagte sentrumsnære områdene foregår aktiviteter som faller inn under den norske definisjonen av friluftsliv. Her er det etablert stier gjennom Perleturer, dagsturhytte, og det kjøres opp skiløyper. Skuterforeningen hjelper til med stikking av løyper, og kommunen har et godt samarbeid med elgjegerforeningen og FeFo. Ordningen med tidligere jaktstart i kommunen er tilpasset slik at jakta ikke skal kollidere med tida for reinflytting. Kommunen er Finnmark og Norges viktigste rypekommune, og for sesongen 2024/25 ble det felt 6910 ryper. Dette er dobbelt så mye som kommune nummer to, Sør-Varanger. Det er selvfølgelig ikke bare kommunens egne innbyggere som jakter da en stor andel jegere kommer fra nabokommuner og sørfra. Elgjakt er også viktig for innbyggerne, men det er andre kommuner i Indre Finnmark som har større jakttrykk.

Guovdageaidnu Kautokeino kommune har **ingen større industrielle utbygginger** som påvirker arealbruken. Begrensninger i bruken av utmarka oppleves primært gjennom gjeldende norsk lov.

Guovdageaidnu Kautokeino kommune er definitivt den kommunen som har flest identifiserte utmarksbedrifter i vår undersøkelse. I intervjuet med kommuneinformant blir det kommentert at det er vanskelig å få unge folk til å satse på utmarksnæringer og andre kombinasjonsnæringer. For å høste av naturen og komme seg til ressursene på fjellet på

lovlig vis, må det søkes dispensasjon fra Motorferdselloven, og det er ikke mulig å være spontan hvis fiskelysta plutselig slår til. Terskelen er høy for å satse kommersielt på høsting for videresalg, og det blir mest til at enhver høster kun til seg selv og sin familie i sine tradisjonelle områder. Fiske med garn blir nevnt som en viktig tradisjonell aktivitet, og på 80- og 90-tallet ble det fisket store mengder innlandsfisk. Garnfiske er krevende om avstanden fra vei til vannet er lang, og fangsten må fraktes og foredles. Tidligere var det mottak av fisk i kommunesenteret, men dette er ikke videreført, infrastrukturen mangler, og det er ikke lenger den samme interessen for garnfiske. Fiskekvaliteten på vann som ikke røktes over lenger tid forringes, og rovfisk overtar.

Kommunen har et eget næringsfond som blant annet kan støtte etableringer innen utmarksnæringer. I tillegg har Guovdageaidnu Kautokeino vært under omstilling siden 2019. Programmet går ut 2026, og har gitt tilgang til ekstraordinære virkemidler for å utvikle næringslivet. Programorganisasjonen Ovddos har forsøkt å få opp aktiviteten på næringsfiske, men opplever at det er få som vil satse med et volum ut over eget og familiens forbruk.

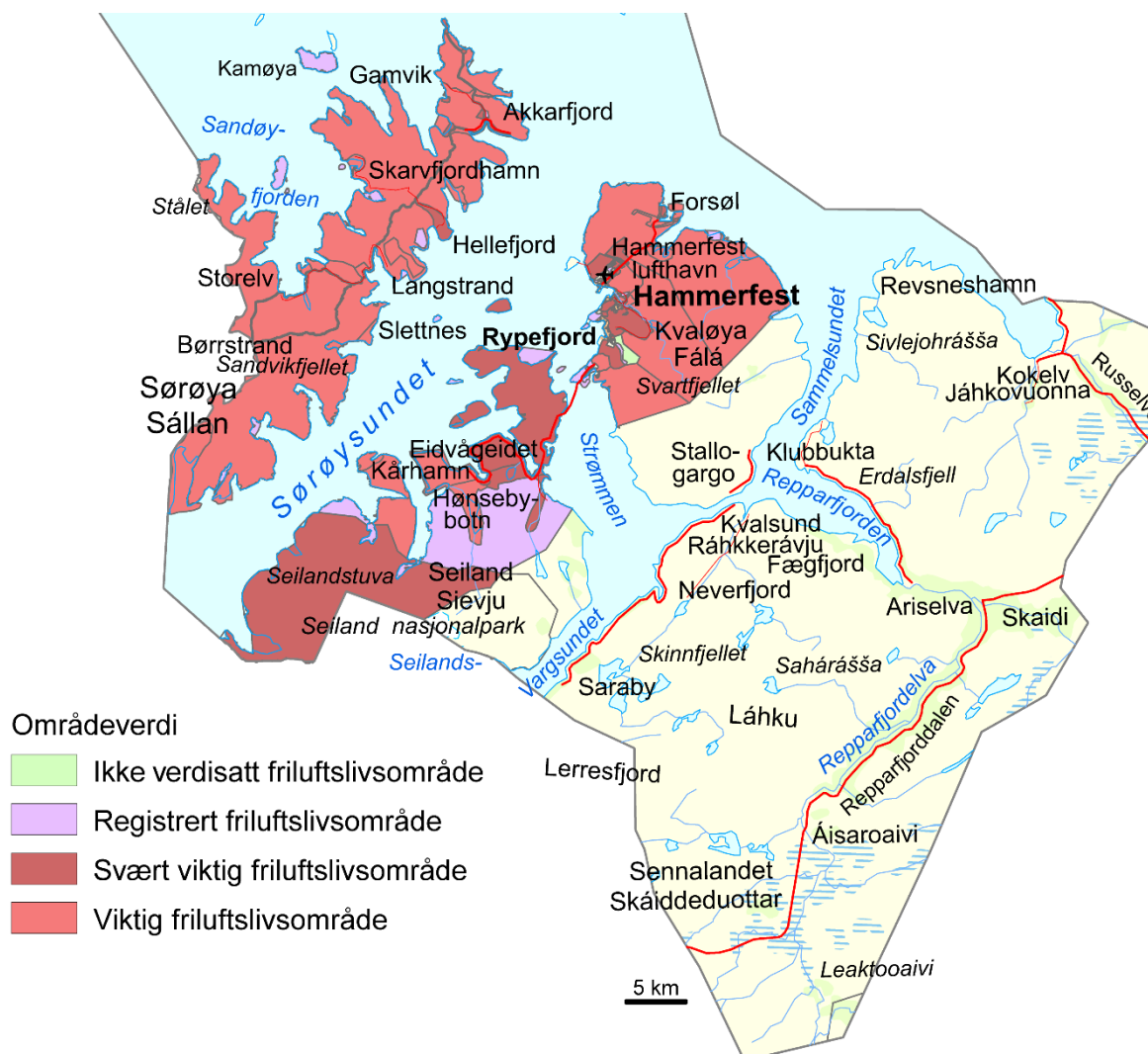
Guovdageaidnu Kautokeino er definitivt den kommunen hvor vi har identifisert flest bedrifter/aktører som har inntekt fra utmarksnæringer. I næringskapittelet har vi dokumentert at bedrifter som selv driver med jakt og fiske hovedsakelig er registrert i Guovdageaidnu Kautokeino kommune. Likevel er det innenfor overnatting og aktivitetsbasert reiseliv vi særlig finner mange aktører i denne kommunen. Noen av disse er også registrert med et par ansatte, og bidrar slik sett til en viktig sysselsetting i kommunen. Her er både veletablerte bedrifter, og mindre nyoppstarta aktører. Tabellen under viser 22 identifiserte «utmarksbedrifter» i kommunen. Til sammen er de registrert med 33 ansatte. Hvis vi legger til enkeltpersonforetakene som ikke nødvendigvis oppgir antall ansatte (de med 0 i tabellen) men har en eier som er sysselsatt, kan vi plusse på seks til. Selv om bedriftene ikke er store, utgjør mange små til sammen en viktig sysselsetting i kommunen.

GUOVDAGEAIDNU KAUTOKEINO 22 bedrifter	33 ansatte
ARRAN AS	3
ERIKSEN FISKE & JAKT ADVENTURE	1
FIRMA TOR MORTEN HÆTTA	2
HÆTTAS OPPLEVELSER AS	0
MARIEANNE VANHAPIHA KUMPULAINEN	2
MATS HENRIK ANTI	2
MIKKEL JOHAN NILSEN BONGO	2
MOSQUITO AIR TAXI AS	0
MUORRA AS	0
NILS HENRIK SIRI	2
NILS-ANTE TRIUMF	2
NYE PEKAS JAKT OG FISKEOPPLEVELSER AS	0
ROBERT HÆTTA	2
SAPMI ADVENTURES AS	0
SIRI BYGG & UTMARKSPRODUKTER	2
SKUM FAMILIENS GOLDIN	2
SUOLOVUOPMI FJELLSTUE AS	4
SVANHILD CAMILLA UTSI	2
THE SAMIWAY AS	3
TORNENSIS JAKT, FISKE OG SANKING	1
VAPPUS-JOHAN ANDERS SOMBY	1
VIDDAS VEIDEMANN AS	0

7.7 Hammerfest kommune

Hammerfest kommune var fram til 2020 en øykommune med det meste av bosetningen på Nordre del av Kvaløya (Hammerfest by og Rypefjord), og mindre bygder på nordlig del av Sørøya og nordlig del av Seiland. I 2020 ble Hammerfest slått sammen med Kvalsund kommune, og kommunen ble da mer enn tre ganger så stor i areal, og her inngikk helt andre naturtyper med fjell og vidder og en mer spredt befolkningsstruktur. Denne delen av kommunen er særlig viktig for utøvelsen av friluftsliv og annen utmarksbruk da mange «byfolk» har sine hytter i Finnmarks største etablerte hyttefelt i Repparfjorddalen og Skaidiområdet. I kommunesenteret dominerer petroleumsindustrien og nærturmiljøet. Kommunesammenslåingen har fått fram ulike tilnærminger til planleggingens rolle i tilrettelegging for utmarksbruk.

Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder i (gamle) Hammerfest kommune, ble utført i samband med revisjon av kommuneplanens arealdel og fastsetting av snøskuterløyper etter ny forskrift. Kartleggingen ble avsluttet i 2019, og omfattet hele 220 ulike områder som er lagt inn i kartportalen Naturbase. Kartet under viser at så godt som hele kommunen ble kartlagt, og alle områdene ble gitt en verdi. Blant annet er store deler av Seiland, hovedsakelig innenfor nasjonalparken gitt verdi svært viktig friluftsområdet sammen med nærområder ved bosetningene. I gamle Kvalsund kommune valgte en å ikke gjennomføre en fullstendig generell kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder etter Miljødirektoratets standardiserte metodikk. Det ble derimot gjort avgrensede vurderinger og høringer knyttet til kommuneplanens arealdel før sammenslåingen med Hammerfest. Dette var tilsynelatende tilstrekkelig for å få godkjent sine skuterløyper, men ble aldri et fullgodt arbeid. I den politiske behandlingen av saken i kommunestyret i desember 2018, blir det også påpekt svakheter med at det ikke var gjort vurderinger av friluftsområdenes betydning i forhold til ulike årstider og variasjoner i sesongbaserte aktiviteter. Områdene ble ikke dokumentert på en slik måte at de kunnen legges inn i digitale kart i Naturbasen. Resultatet er derfor at viktige friluftssarealer i denne delen av kommunen ikke vises i kartet under. Riktignok er det gjort vurderinger av friluftslivet i deler av området gjennom ulike reguleringsplaner knyttet til industriutvikling, men ingenting av dette er lagt inn i kart. Den sammenslåtte Hammerfest kommune har ikke hatt kapasitet eller økonomi til å ta fatt på et helhetlig kartleggingsarbeid av friluftsområder, og gir et svakt grunnlag for å sikre friluftslivets interesser i møte med andre arealinteresser.



I 2021 ble det vedtatt at Hammerfest kommune skulle utarbeide en **Naturmangfoldplan**, og det ble gitt tilskudd fra Miljødirektoratets ordning Natursats. Gamle Hammerfest kommune hadde en eldre rapport om Naturmangfold fra 2002, så her var det alt en del materiale å bygge videre på. I tillegg har det opp gjennom tidene vært gjennomført ulike kartlegginger av naturmangfold i konkrete områder knyttet til privat initierte og offentlige reguleringsplaner. Nå skulle det utarbeides plan for hele kommunen. Hammerfest kommune har valgt å gjøre kartleggingen selv, og har ikke benyttet seg av eksterne konsulentmiljøer. Begrenset kapasitet hvor ansvarlige personer på planavdelinga også har andre oppgaver, har ført til at dette arbeidet har strukket seg over noe tid. Underveis har politikerne forskjøvet tidsplanen, og i planprogrammet ligger den nå inne som planlagt slutført i 2027. Utkastet er våren 2026 snart ferdig, og det vurderes nå hvordan prosessen skal tas videre med innbyggerinvolvering.

Hammerfest kommune har et rikt tilbud av **tilrettelagte stier** i nærmiljøet i byen og i bygdene. Folkehelsekoordinatoren har vært kommunens koordinator til å følge opp Perletur, men denne stillingen har stått ubesatt en stund som et innsparingstiltak. Nå er det besluttet å få en ny person på plass. Hammerfest og omegn turlag har hatt ansvaret for å få ut postkassene og bøkene. Dagsturhytte initiert av Finnmark friluftsråd finnes på

Handelstind i Kvalsund, mens turlaget har to dagturhytter på henholdsvis Storfjellet og Tyven i Hammerfest by. Hammerfest kommune har sammen med nabokommunen Hasvik ansvaret for en T-merka sti på 100 km Sørøya på langs. Vandrestien er populær for lokale og tilreisende fotturister.

Kommunen har et godt utbygd snøskuternet, 551 kilometer i alt, både på fastlandet og øyene. Særlig i hytteområdene i Repparfjorddalen og Skaidi er det stor skuteraktivitet i sesongen, både for rekreasjon og isfiske. Det er et politisk press for å opprette flere skuterløyper, særlig for å få dette til å henge i sammen med nettet til nabokommunene Alta og Porsanger.

Det foregår en begrenset elgjakt i områdene som tidligere lå i Kvalsund kommune. Det er ingen elg på øyene. Derimot er Hammerfest en viktig kommune for harejakt som primært foregår på øyene, særlig Sørøya. Småviltjakt er svært viktig, og i sesongen 2024/25 ble det meldt inn 3000 skutte ryer i kommunen. Kommunen har mange vann med utbredelse av innlandsfisk som røye og ørret. Både på Sørøya og Kvaløya er det gode fiskemuligheter, samt på fastlandet ved Porsavannene og Neverfjordvannet. På vinterstid fiskes det gjerne på vann med med tilgang med skuterløyper. Det er også mulig å få ørret i Storvannet midt i byen. Repparfjordelva er en av Finnmarks beste lakseelver, og har stor betydning for kommunens ivrige laksefiskere, ofte med hytte nær elva, og deres bolyst. Fisket trekker også til seg flere tilreisende. Det ble etablert et omfattende system med laksefeller for å begrense vandringen av pukkellaks både i 2023 og 2025, organisert av frivillige i Vest-Finnmark jeger og fisk. Mindre lakseførende elver i kommunen er Kvalsundelva og Russelva. Sennalandet er kjent som er eldorado for multeplukkere, men også andre områder, ute på øyene, er viktige for bærplukking. Mange av de små bygdene på øyene er helt eller delvis fraflytta, men opprettholdes som feriested og brukes til rekreasjon og utmarkshøsting.

Hammerfest kommune har hatt og planlegger flere **store industriutbygginger** med innvirkning på arealbruk i utmarka. Etableringen og videreutviklingen av Melkøya og petroleumsrelatert aktivitet har preget kommunen og spesielt kommunesenteret fra tidlig på 2000-tallet. Equinor sitt prosjekt for elektrifisering av Melkøya – Snøhvit future – innebærer et nytt anlegg for landkompresjonsstasjon, og utbygging av linjnett mellom Hammerfest og Skaidi er et arealinngrep i mye brukte områder for rekreasjon og matauk, og påvirker reindrifta negativt. Havneområdene i Rypefjord er utvidet for å servere petroleumsaktiviteten på Goliat og andre felt, men er hovedsakelig kommet som utfyllinger i havnebassenget.

Oppstart av kobberutvinning i Nussirfjellet er omstridt, særlig hvilke effekter deponering av masser får på marint liv i fjorden og Repparfjordelva som nasjonal lakseelv. Kommunen har opparbeidet Markoppnes industriområde i Repparfjorden, og det har vært ulike planer for bruken av dette området. Nussir var en periode aktuell, Barents Blue Project har en plan for anlegg for utslippsfri produksjon av ammoniakk, men her er det stillstand. Hammerfest kommune er utvilsomt en industrikommune med mål om næringslivsvekst og økt tilflytting. Kommuneinformanten er opptatt av å få fram at politikerne gir klare signaler om hvilke områder som skal prioriteres for industri, og hvilke som skal skjermes for inngrep. Et slikt eksempel var forsøket på å igangsette planlegging av et vindkraftanlegg på Nordre Sørøya, noe som ble kontant avvist i kommunestyret da disse plassene er viktige friluftsområder.

Vi har **identifisert tre bedrifter** som har næringsinntekt fra utmarksressurser i Hammerfest kommune, og alle driver innenfor skogsavvirkning og vedproduksjon. Det er bare Skaidi ved og transport som er registrert som AS og hvor det er mulig å få oversikt over næringsinntekt. Denne er begrenset. Fra facebookside får vi informasjon om at Michael Voigt-Hansen hovedsakelig avvirker og selger sin ved fra Porsanger kommune, men bedriften er altså registrert i Hammerfest. I en avisartikkel om vedprodusenten går det fram at vedproduksjon ikke er hans hovedinntektskilde. Det har ikke vært mulig å finne mer informasjon om Torunn Røysland sin aktivitet.

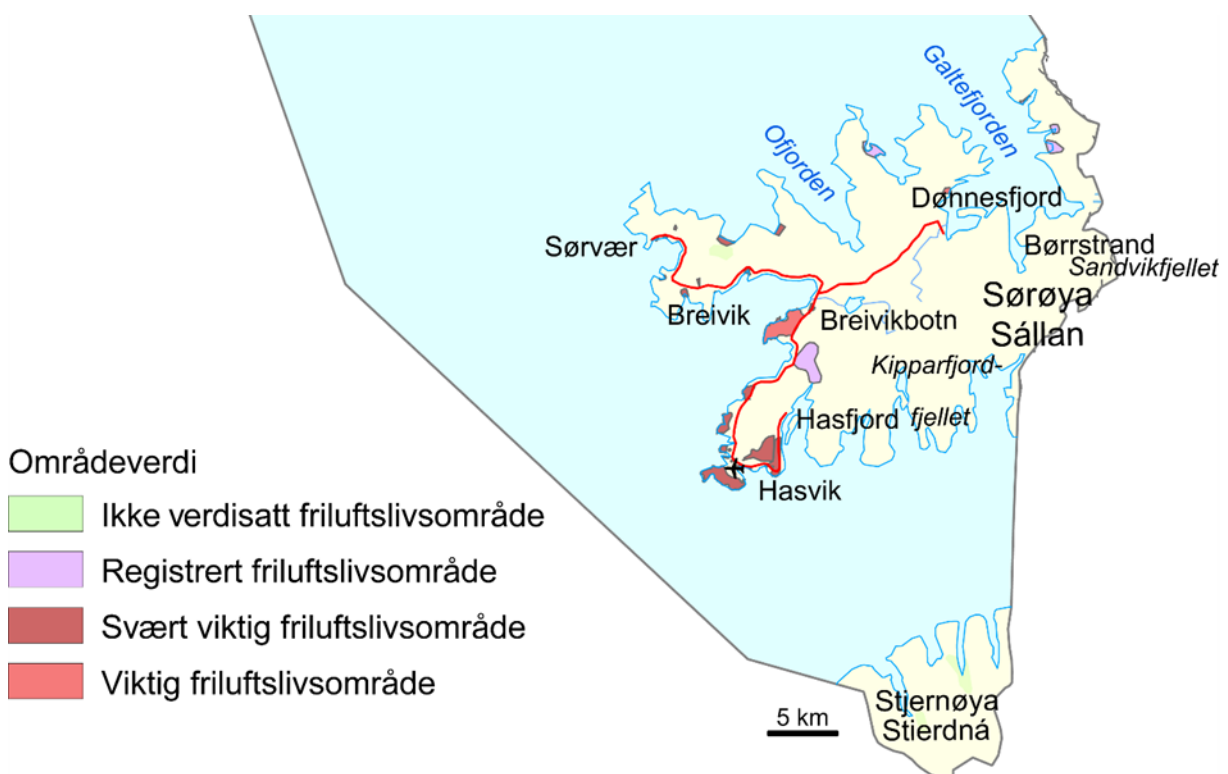
HAMMERFEST 3 bedrifter	4 ansatte
SKAIDI VED OG TRANSPORT AS	0
TORUNN RØYSLAND	2
VEDPRODUKSJON V/ MICHAEL VOIGT-HANSEN	2

7.8 Hasvik kommune

Sørøya er delt mellom Hammerfest i nord og Hasvik kommune i sør. Øykommunen Hasvik er liten i areal og antall innbyggere, men har storslått natur med god tilgang til utmarka. Kommunen går under mottoet «Den grønne øy. Storfiskens rike». Fra de tre bygdene Hasvik, Breivikbotn og Sørvær er det gode friluftsområder og mulighet for å høste av naturen.

Hasvik kommune gjennomførte i 2018 en **kartlegging og verdsetting av friluftsområder** i kommunen. Dette arbeidet ble gjort etter Miljødirektoratets veileder, og 41 områder ble kartlagt og lagt i Naturbase. Kartlegging og verdsetting av friluftsområder har vært et viktig kommunalt virkemiddel for å identifisere, utvikle og ivareta arealer for friluftslivet, og seinere brukt i andre planer og som grunnlag for tilrettelegging av de mest populære friluftsområdene. Det har vært umulig å finne ut om denne kartleggingen har vært behandlet politisk, og vi har ikke funnet noen sakspapirer. De som i sin tid jobbet med dette, jobber ikke lenger i kommunen.

Men områdene er altså registrert i kart, og det er disse registreringene med områdebeskrivelser vi må forholde oss til. Som det framgår av kartet under er det et begrensa område som er kartlagt, og selv om halvparten av områdene er gitt verdien svært viktig friluftsområde, er det ganske små områder i areal. De inkluderer nærturterreng i bygdene, sjønære og populære tur- og utfartsområder som verneområdene i Nordsandfjord og Sørsandfjord. Denne beskjedne måten å kartlegge på skiller seg klart fra forrige kommune Hammerfest, hvor hele kommunens areal på Sørøya ble registrert som friluftsområde.



Selv om kommunen har en beskjeden kartlegging av friluftsområder i Natubase, har Hasvik svært gode hjemmeside hvor ulike turområder presenteres. Her går det fram at Hasvik har tre definerte friluftsområder med kommunal tilrettelegging; Kvithellvannet, Sandvika og i Taborshavn.

Kommunestyret besluttet høsten 2024 å starte arbeidet med en ny **temaplan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet**. Det ble lagt opp til en prosess med bred medvirkning fra lag og foreninger, frivillige, ungdom og innbyggere generelt. Planarbeidet ble satt på vent da planlegger sluttet, og ble tatt opp igjen i september 2025. Etter en høringsrunde i november kom nye innspill, og kommunestyret vedtok planen i februar 2026. De kartlagte og verdsatte friluftsområdene fra 2018 tas opp igjen, og områdene behandles i to grupper; de med tilrettelegging, som er nær bebyggelsen og vei, og de som er i uberørte områder uten slike tiltak. Ett av delmålene i planen er å stimulere befolkningen til et tradisjonelt friluftsliv, både med og uten motorisert ferdsel i utmark. Perletur og de to dagsturhyttene som er reist med hjelp fra Finnmark friluftsråd, blir trukket fram som viktige for lokalbefolkningen, og engasjerer ulike lag og foreninger. For tilreisende er den T-merka stien Sørøya på langs, 100 km fra Fugelen i Sørvær til Tarhalsen i Hammerfest kommune, blitt svært populær.

Gjeldende **arealplanen** er gammel, fra 2000, og et arbeid med rullering ble startet i 2018. Den er ennå ikke slutført, og begrenset plankapasitet med stor gjennomtrekk gjør at kommunen har et etterslep på plansida. Kommunen har på sin hjemmeside redegjort for både gode friluftsmuligheter og turtips, samt hvilke ressurser som kan høstes. Det er lange tradisjoner for høsting av naturen til matauk blant innbyggerne, og i denne kommunen framheves særlig høsting av måsegg som en spesialitet med flere kjente fuglefjell. Det er også noe jakt på gjess. Bærsanking er populært, og det er ikke vanskelig å komme seg til ressursene fra vei. Kommunen er svært populær for rype- og harejakt med rike populasjoner. Både lokalbefolkningen og tilreisende jakter. Terrenget er lettgått for jegere, og det finnes en rekke gode fiskevannene på fjellet. Det er blant annet tradisjon for fisking med oter som redskap da liten vegetasjon rundt vannene gir god tilgjengelighet. På vinterstid legger et godt utbygd skuterløypenett til rette for isfiske på vannene. Det finnes ikke elg på øya, og heller ikke mulighet for å sanke ved med minimale skogressurser. Det finnes heller ingen i kommunene som har utmarksbruk og høsting som næringsvei. I Hasvik er det høsting av ressursene fra havet som dominerer næringslivet.

Kommunen er primært en fiskerikommune, og har **få store industriutbygginger**. Et lite vindkraftverk ble satt i produksjon i Dønnesfjord i 2023 med 6 turbiner. Naturtapet i området er betydelig, og det tyske selskapet har gått med store underskudd og gir lite tilbake til kommunen. Cermaq er i ferd med å bygge et produksjonsanlegg for postsmolt på Veines utenfor Breivikbotn. Oppdrettsanlegget blir på 22.000 kvadratmeter og vil ruve i landskapet og sjøkanten. Både anleggsperioden og drifta vil gi viktige arbeidsplasser for kommunen, og dette ses på som en viktig vekstnæring sammen med turisme.

7.9 Karasjohka Karasjok kommune

Norges nest største kommune i areal har store områder med rike naturressurser, og Anárjohka nasjonalpark ligger helt i den sørlige delen av kommunen. En sterk samisk tilknytning, samisk kultur og tradisjonell naturbruk spiller en viktig rolle i arealbruken. Reindrift, fiske, jakt og bærplukking er aktiviteter som fortsatt er viktige for den samiske befolkningen, og disse aktivitetene foregår ofte i områder som er forbundet med et kulturelt og åndelig landskap (Karasjohka Karasjok kommune, Kunnskapsgrunnlag 2024).

Kommunestyret vedtok i 2016 å sette i gang en **kartlegging og verdsetting av friluftsområder**, og presiserte at friluftsområdene også er bruksareal for reindriftsnæringen som det må tas hensyn til i kartleggingen. Det må videre tas hensyn til samisk naturbruk, meahcásteapmi i arbeidet. Det ble nedsatt en tverrsektoriell arbeidsgruppe som utarbeidet et utkast, og Nordkart AS fikk oppdraget med å lage temakart. Det har ikke vært mulig å spore opp utkastet som beskriver de kartlagte områdene. I saksframlegget får vi informasjon om at kommunen valgte å rette fokus på de viktigste og mest brukte områdene i sentrumsnære og bolignære områdene. Det er derfor gjort en grovmasket kartlegging av fjell- og utmarksområder, mens sentrumsnære områder rundt skoler, barnehager og boligområder er forsøkt kartlagt litt mer i detalj. Utkastet med foreløpige kommunedekkende digitale friluftskart ble sendt på høring i begynnelsen av 2018, uten at det kom noen innspill. Nå startet en interessant politisk prosess der behandlingen av utkastet ble utsatt. I Formannskapet ble det fattet et vedtak om at de MÅ ta hensyn til den samiske bruken av områdene – såkalt «meahcásteapmi». Bruksområdene er i den forstand ikke kun turområder, men bruksområder for kommunens befolkning. Dette MÅ komme frem. Kommunestyret vedtok i 21. mars 2019:

Før kartleggingen og fastsettingen av friluftsområdene kan tas til orientering bestiller Kommunestyret kartlegging og verdsetting av næringsvirksomhet, herunder reindrift, meahcásteapmi, skogbruk, bruksområder mv. hele kommunen inkludert nasjonalparken. Denne kartleggingen må inkorporeres i kartleggingene av friluftsområder.

Det ser ikke ut til at denne omfattende bestillingen ble fulgt opp, og i saksframlegg framgår det at et slikt arbeid er svært omfattende og må organiseres som et eget prosjekt som krever egne ressurser. Det framgår at dette arbeidet eventuelt må prioriteres i forbindelse med revisjon av kommunens planstrategi. I vedtatt planstrategi fra 2025, blir ikke dette gitt prioritert. De ressurspersonene som i sin tid jobbet med denne saken, arbeider ikke lenger i kommunen.

Det finnes altså kartfiler over de områdene som ble kartlagt i 2018, og vi har fått oversendt disse for å eventuelt manuelt legge de inn i kart, men disse var ikke av et slikt format at de kunne brukes. Siden kartleggingen heller ikke er godkjent politisk, mener vi det er mest ryddig å presentere et blankt kart her. Karasjohka Karasjok kommune er altså en av to Finnmarkskommuner som ikke har meldt sin kartlegging inn i Miljødirektoratets Naturbase. Her er årsaken ganske enkelt fordi politikerne ikke ville godta premissene for en slik kartlegging, og at veilederen som skal brukes i dette arbeidet ikke er tilpasset en samisk kontekst.



Siden den gang har kommunen fått vedtatt **kommuneplanens samfunnsdel** i 2022, og de har deltatt i et prosjekt om arealstrategier i distriktskommuner. Her fremgår det at kommunen har prioritert planlegging av sentrumsområdene hvor det har foregått en viss utbygging av kommunal infrastruktur, mens utmarka og bruken gjennom «meahcásteapmi» ikke har blitt prioritert i plansammenheng. Våren 2026 jobbes det med en **oppdatering av kommuneplanens arealdel** da den gamle fra 2005 er utdatert. Kommunen er med i Finnmark fylkeskommunes satsing «Kommuneplan Finnmark», og får både finansiell og praktisk støtte til sitt arbeid. Det er et ønske om å få til en kartlegging av naturtyper som en del av planen.

På spørsmål om hva kommunen gjør for å tilrettelegge for utmarksbruk i kommunen, nevnes Primærnæringsfondet som næringsaktører kan søke økonomisk støtte fra, og veiledning gjennom Sápmi Næringshage, kommunens førstelinjetjeneste. Videre tilrettelegger kommunen gjennom sin saksbehandling av dispensasjonssøknader for nødvendig motorferdsel i utmark. Kommunen har egne dispensasjonsløyper som bare er lovlig brukt etter søknad til kommunen. I utarbeidelsen av Kunnskapsgrunnlag 2024 i forbindelse med ny Samfunnsplan blir denne praksisen forklart med at kommune har innvilget flere dispensasjoner for motorferdsel i utmark hovedsakelig på grunn av behovene knyttet til landbruk, turisme, næringsutvikling, samt praktiske hensyn relatert til geografi og værforhold. Motorisert ferdsel er nødvendig for mange som bor i og rundt Karasjohka Karasjok, spesielt i vinterhalvåret, og for å opprettholde de tradisjonelle næringene som sanking av bær/ sopp og jakt. I tillegg har kommunen et ansvar for å balansere ulike interesser, fra naturvern og friluftsliv til næringsutvikling og beredskap, når de vurderer søknader om dispensasjon.

Dispensasjonene gis altså på bakgrunn av et praktisk behov, samtidig som det tas hensyn til de natur- og miljømessige konsekvensene av motorisert ferdsel. Vi kan lese i lokalavisa Sagat (24.04.2026) at kommunen vil få bedre kontroll på forvaltningen av disp-praksisen i forbindelse med motorferdsel da de får stadig flere søknader. Kommunen mottar over 100 søknader i året. Målet er å få bedre kontroll på saksbehandlingen og redusere presset både på administrasjonen og politikerne, og overholde frister. Det er ofte stor avstand mellom de faglige vurderingene som gjøres av administrasjonen, og de politiske vedtakene som gjøres i utmarksutvalget, som er tilpasset samisk sedvane. Både Karasjohka Karasjok og nabokommunen Guovdageaidnu Kautokeino kommuner har praktisert begrepet samisk utmarksbruk (meahcásteapmi) i behandlingen av søknadene.

Meahcásteapmi har altså en stor plass i innbyggernes liv, og bidrar primært til familienes matauk. I denne kommunen trekkes laksefisket fram som en viktig identitetsfaktor. De siste årenes stenging av Tanavassdraget for fiske oppleves som dramatisk for familiene som har holdt dette fisket i hevd gjennom generasjoner. Innlandsfiske er derimot begrenset i denne kommunen. Snarefangst av rype har tradisjonelt vært en betydningsfull inntektskilde, men i dag er denne høstingen kun til eget bruk. Høstjakt på ryper er også betydelig. Multeplukking har lange tradisjoner, og de ivrigste kan plukke 50-100 kg på en sesong. Karasjohka Karasjok er en svært viktig kommune for elgjakt. Kommunen har gode skogressurser med frodig furuskog. Kommunen samarbeider tett med elgjegerforeningen og laksebreveiere. På friluftsområdet er det et godt samarbeid med idrettslag for tråkking av skiløyper i kommunesenteret og i hytteområder. Skuterløypene blir hovedsakelig kjørt opp av Karasjohka Karasjok Scooter- og ATV-forening (KSAF). Skuterløypene brukes også av skiturister som går over vidda. På sommerstid er det flere T-merkede stier som leder fotturister mellom fjellstueene.

Kommunen har ikke hatt noen store utbygginger som har påvirket arealene for meahcásteapmi, men opp gjennom tidene har det foregått mye mineralleting i kommunen. Selv om dette kan være kortvarige operasjoner, er det til stor ulempe for brukerne av arealene, primært for reindrifta.

Vi har identifisert 9 bedrifter i kommunen som har inntekter fra utmarksaktivitet. Som det framgår av oversikten under, er de aller fleste av disse fjellstuer som tilbyr overnatting og ulike utmarksaktiviteter til sine gjester. I tillegg er det én bedrift som driver med aktivitetsbasert reiseliv – Viddeliv AS, og en som driver med skogsavvirking/ved – Nils Rune Moeng. Sistnevnte og Nedre Mollisjok fjellstue/Mollisjok Lodge AS er nærmere omtalt i næringskapittelet.

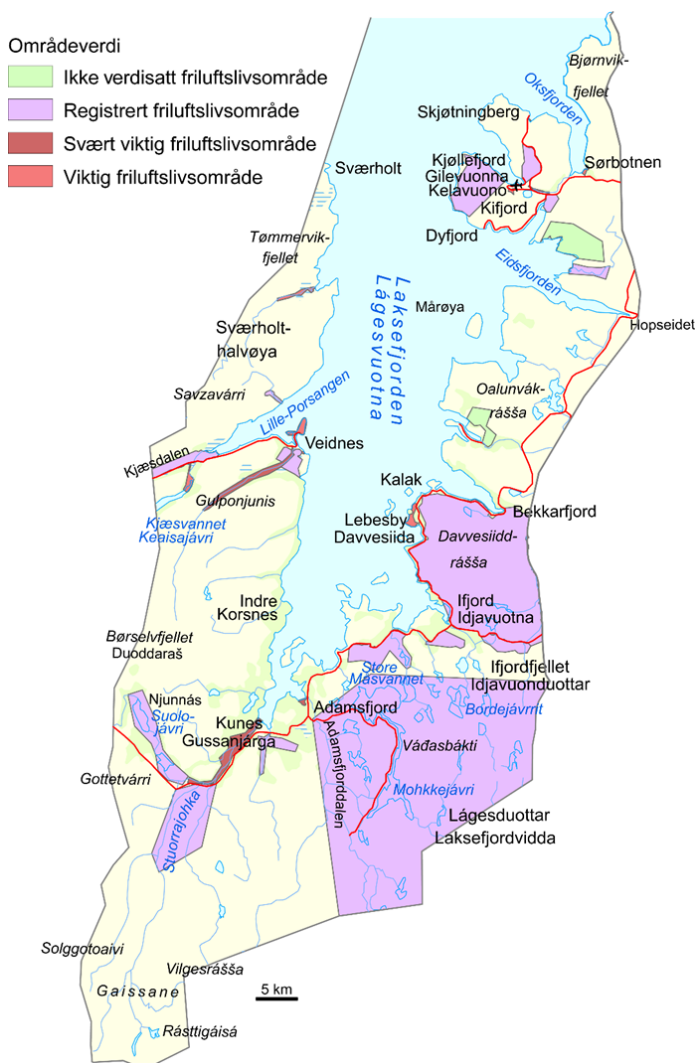
KARASJOHKA KARASJOK 9 bedrifter	7 ansatte
JERGULASTU AS	1
MOLLESJOHKA FJELLSTUE NILS TORFINN BALTO	1
MOLLISJOK AS	0
MOLLISJOK LODGE AS	0
NEDRE MOLLISJOK FJELLSTUE Per Edvard Johnsen	1
NILS RUNE MOENG	1
RAVNASTUA AS	1
SUOSSJAVRI FJELLSTUE ALICE BALTO	2
VIDDELIV AS	0

Gjennom intervju med kommuneinformant blir i tillegg et par andre firmanavn nevnt. Samipath Official AS har vi tidligere omtalt i næringskapittelet som et eksempel på en bedrift som ikke kom med i vårt utvalg pga. næringskoden «kysttrafikk med passasjerer». Et annet eksempel er Funduro AS som driver med førerutviklingskurs og motorisert guiding (enduro/offroad motorsykler) bla. med formål fiske. Næringskoden «annen undervisning» gjorde at disse heller ikke kom med i vårt utvalg.

7.10 Lebesby kommune

Lebesby er Norges åttende største landkommune, og består av en variert natur der den sørlige delen preges av store, øde og vegetasjonsfattige fjellområder. Området rundt Gaissene utgjør et av Norges største villmarksområder, og kåret til det mest øde fastlandspunkt. I indre del av Laksefjorden finnes frodige skoger og artsrik fjellnatur, og elvedelta med våtmarksområder. Lengst nord preges kommunen av en værhard kyst med sparsom vegetasjon.

Kartlegging og verdsetting av friluftsområder i Lebesby kommune ble gjennomført i 2019. Det blir opplyst at dette arbeidet ble gjennomført under tidspress, og var noe mangelfullt. Blant annet blir det påpekt at kartleggingen nå er under bearbeiding i forbindelse med revisjon av **arealplanen**. Som det framkommer av kartet under fra Naturbase, er det ikke lagt inn en verdsetting av områdene, og det er forholdsvis store områder som ikke er kartlagt. Det blir påpekt at flere områder nær bygdene bør markeres i kartet. I dag ligger det 31 kartlagte områder i Naturbase, og disse er verdsatt i hvert enkelt faktaark, men dette er ikke oppdatert i kartet som her gjengis. Det gjenstår altså et arbeide med å få tekst og kart til å samsvare.



Det er også utarbeidet en **temaplan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv** som ble vedtatt i 2023, og går ut 2026. Denne omhandler hovedsakelig planer for anleggsutbygging.

Kommunen meldte oppstart og planprogram for en **plan for naturmangfold** i oktober 2024. Kommunen mottok kr. 400.000 i støtte gjennom Miljødirektoratets «Naturesats», og engasjerte konsultentselskapet Sállir Natur AS for å sammenstille eksisterende kartlegginger og peke på kunnskapshull. Det er ikke foretatt nye kartlegginger, men det foregår parallelt med dette arbeidet kartlegginger av naturmangfold i forbindelse med utredning av vindkraft i fire ulike områder. Det forutsettes at dette arbeidet blir lagt inn i den digitale basen. Kommunen har i Samarbeid med Sállir gjennomført bygdemøter og mottatt og analysert høringsinnspill. I tillegg til sammenstillingen har kommunen laget en planbeskrivelse og handlingsplan som tar opp bruken av utmarka til ulike formål og hvilke bekymringer innbyggerne har rundt bevaring av naturmangfold. Hvis alt går som planlagt vil planen vedtas av kommunestyret i juni 2026. Kartleggingsarbeidet er på ingen måte fullført, men planen vil være en god start for å få oversikt over eksisterende kunnskap og bidra til bedre beslutningsprosesser rundt bruken av kommunens arealer. Blant annet er det svært liten kunnskap om de enorme fjellarealene sør i kommunen, Norges største sammenhengende villmarksområde.

Det vises også i Naturmangfoldplanen til et viktig arbeid som er igangsatt med restaurering av myr. Lokale ildsjeler tok initiativ til å restaurere vårmarksområdet Veidnesmyra. Dette har gitt resultater ved at både fugl og fisk vender tilbake. Nå står Fjellakselmyra i Veidnesområdet for tur. Dette arbeidet koordineres av vannområdekoordinator for Midt-Finnmark, og prosjektet har fått økonomisk støtte fra Miljødirektoratet.

Det vises til Finnmark fylkeskommunes arbeid med arealregnskap. Kommunen ønsker å ta dette i bruk i egen planlegging, men trenger opplæring og støtte i slikt arbeid. I arbeidet med naturmangfoldplanen hadde det også vært bra om en hadde hatt gode sparringspartnere, for eksempel fra Statsforvalteren.

I naturmangfoldplanen fremgår det at nærhet til naturen er en av de fremste kvalitetene ved å bo i Lebesby. Dette kan være å gå tur, plukke bær, sopp, fiske, jakte og kjøre skuter. Nærturterreng er viktig for innbyggeres trivsel og helse, og kommunen har flere turstier. Perletur er et viktig bidrag for folkehelsen, og det finnes også et aktivt Nordkyn turlag. I tillegg brukes Laksefjordvidda og Ifjordfjellet til et svært populært innlandsfiske, både av kommunens egne innbyggere og tilreisende. Det er imidlertid noe misnøye med et stort innslag av utenlandske fiskere som dominerer området i enkelt perioder. Bekymring for utlendingers fiske på Ifjordfjellet dreier seg særlig om frykt for manglende desinfisering av fiskeutstyr. Det høstes av naturen i hele kommunen, og særlig blir det bemerket at flere innvandrere er flittig til å plukke bær og sopp. Det drives noe elgjakt sør i kommunen, ikke på Nordkynhalvøya, og rypejakt er populært. Det finnes 11 lakseførende vassdrag i kommunen, hvorav 10 har utløp i Laksefjorden. Fire av disse har dårlig kvalitet, hovedsakelig pga stort innslag av pukkellaks og lakselus. Storelva er den det fanges mest laks i.

Kommunen har et utstrakt nett av skuterløyper hvor en i praksis kan kjøre hele kommunen fra nord til sør. Det er også to barmarksløyper; en som går sør i kommunen langt inn på Laksefjordvidda langs anleggsvei, og en kortere ut fra bygda Lebesby. Det er ikke noe utstrakt bruk av dispensasjon, og de søknader som kommer dreier seg stort sett om frakt til hytter.

Kommunen har et godt samarbeid med frivillige lag. Blant annet kjører bygdelag opp skiløyper i Kjøllefjord og Lebesby. Jeger og fiskeforeninger er aktive, blant annet med forvaltning av lakseførende elver og bekjemping av pukkellaks. I Veidnes er det bygdelaget som er samarbeidspart.

Lebesby kommune står foran store **planlagte utbygginger av vindkraft**, og er den enkeltkommunen i Finnmark som har flest foreslåtte utbyggingstiltak i Kraft- og industriløftet for Finnmark. Kommunen har erfaring med vindkraft på Gartefjellet utenfor Kjøllefjord siden 2006, og anleggsveien blir brukt til turformål. Kommunestyret fastsatte planprogrammene til alle sju foreslåtte vindkraftprosjektene i mars 2025. I ettertid har en aktør trukket seg ut. Det vil bli utarbeidet en felles konsekvensutredning for reindrift.

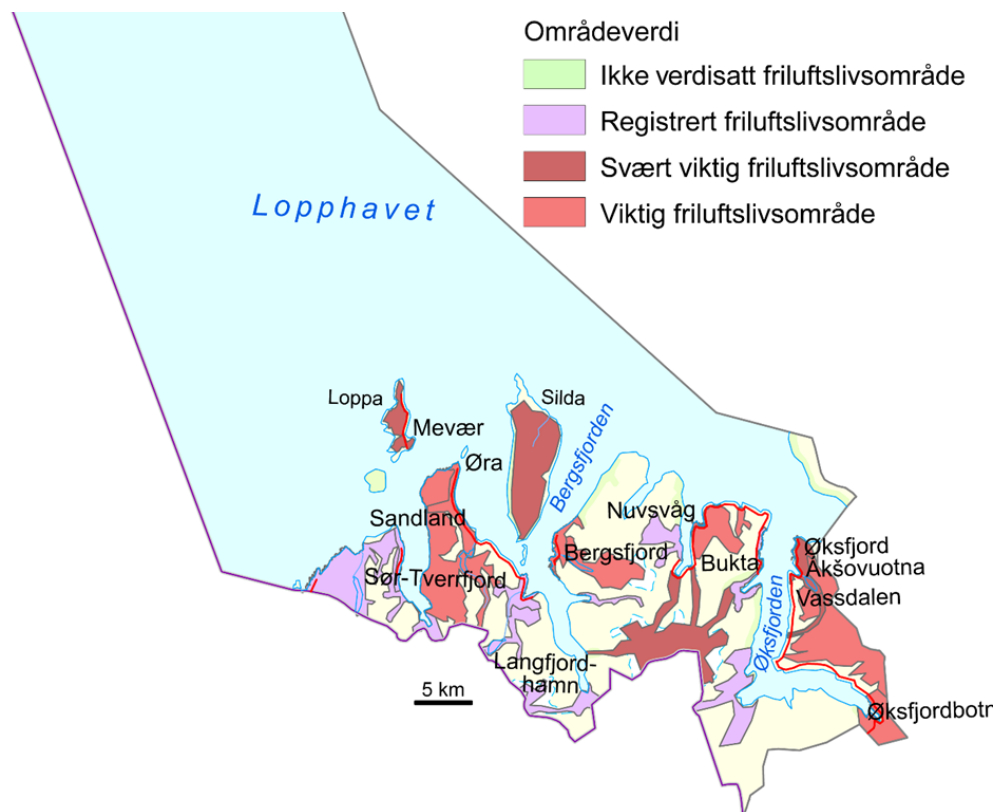
Befolkningen er splittet i synet på vindkraft, og er særlig bekymret for at økt vindkraftutbygging skal endre reindrifas beitemønster og sesong på kysten. Dette kan igjen påvirke innbyggernes tilgang til og bruk av utmarka. Det er en frykt for at skuteløyper blir stengt, og at vegetasjonen blir nedtråkket og beiteskadet ved at reinen kommer tidligere til kysten. Det blir blant annet hevdet at det kan påvirke multetilgangen. Befolkningen er mest negative til de tiltakene som går ut over innbyggernes frilutslivsutøvelse, og er planlagt nær bebyggelsen. Turområdet Kvitnakken er et slikt område.

Det er ingen i kommunen med registrert næringsinntekt fra utmarkshøsting.

7.11 Loppa kommune

Loppa er en liten kommune i antall innbyggere og areal, men er en av få kommuner med alpin natur med bratt fjell, fjorder og isbreer som legger begrensninger på ferdsel med mange sårbare områder, fare for ras osv. De fleste bor i kommunesenteret Øksfjord, og de mindre bygdene i ytre Loppa nås kun med båt.

I 2020 startet kommunene med en **kartlegging og verdsetting av friluftsområder** med hjelp fra et konsultantselskap. 28 ulike områder ble kartlagt, og kartgrunnlaget er lagt inn i Naturbase. Selve planen ble ikke slutført og politisk behandlet. Kartleggingen mangler også oversikt over friluftsbruk på vinterstid. I kartet under ser vi at området rundt Øksfjordjøkulen, Loppa øy og Silda øy er gitt verdien svært viktig friluftsområde. Kategorien viktig friluftsområde er gitt i områdene rundt bygdene. I 2026 planlegger kommunen å ta denne kartleggingen og planen opp igjen, med mål å fullføre planen å få den politisk vedtatt.



Det er tidligere gjennomført spredte undersøkelser og observasjoner av naturmangfold av forskningsmiljøer, privatpersoner og private utbyggere, men ingen samlet kartlegging. Loppa kommune vedtok at det skulle utarbeides en **kommunedelplan for naturmangfold**, og søkte Miljødirektoratets tilskuddordning «Natursats». Kommunen fikk tildelt en million fra ordningen, og har i løpet av 2025 gjennomført planprosess med planprogram, foretatt befaringer, gjennomført medvirkningsmøter, og koblet på ressurspersoner og organisasjoner. På høsten ble det gjennomført kurs i artskartlegging og en lokal artsjakt økte engasjementet og oppmerksomheten rundt temaet. Skolebarn har vært knyttet til prosjektet gjennom hele skoleåret.

Informantene fra kommunen ser på kartleggingen som et første skritt, og at dette arbeidet må utvikles videre over tid. Ordningen med Natursats har gjort det mulig å prioritere dette arbeidet og bygge opp kompetansen internt i kommuneadministrasjonen. I tillegg er det er nylig lyst ut nye naturkartlegginger for Øksfjordbotn og Langfjordhamn for eksterne miljøer. Det påpekes at det også må bygges kompetanse på naturkartlegging i kystsonen, særlig etter etableringen av Loppa marine verneområde, opprettet så seint som i 2022. Kommunedelplanen for naturmangfold har vært ute på høring og vil trolig vedtas politisk i løpet av 2026.

Kommunedelplanen for naturmangfold gir en god bakgrunn arbeidet med **ny arealplan** hvor felles planoppstart og planprogram ble lagt ut på høring i mai 2025. Den gamle arealplanen er fra 1996 og utdatert.

Kommunedelplan for **idrett og friluftsliv** ble vedtatt av kommunestyret i oktober 2024. Selv om denne i hovedsak omhandler idrettsanlegg gir den også noen refleksjoner rundt friluftslivets vekst og tilrettelegging for alpin turisme i småskala og fisketurisme.

Topografien i Loppa kommune gjør at det ikke foregår mye jakt hverken av rype eller hare, og det er heller ingen elgjakt i kommunen. Innlandsfiske foregår primært på vinteren, og skuterløyper fører til de beste vannene. Det er to større lakseførende elver, Sør-Tverrfjordelva og Fjordalsvassdraget, som forvaltes av Loppa JFF på oppdrag av FeFo. Bærplukking, og da især multeplukking, har derimot lange tradisjoner, særlig ute på kysten. På Loppa øy, som hovedsakelig er privat eid, er det egne regler. Lokalbefolkningen plukker hovedsakelig i sine lokale områder. Utmarkshøstingen i kommunen er ikke primært viktig for matauk, men en betydningsfull del av bolysten. Det er ingen som driver med utmarkshøsting kommersielt. Den viktigste høstingen foregår i sjø, og dette gir også godt grunnlag for fisketurismebedrifter og bosetning i de mindre bygdene.

Når det gjelder motorferdsel, er det 12 skuterløyper i kommunen, men ingen barmarksløyper. Løypenettet er tilpasset topografien da rasfare er en utfordring. Det er noen begrensninger med å føre løypene ut på vann da flere av disse brukes som drikkevannskilde. Løypenettet er delvis knyttet sammen med løyper fra Alta kommune.

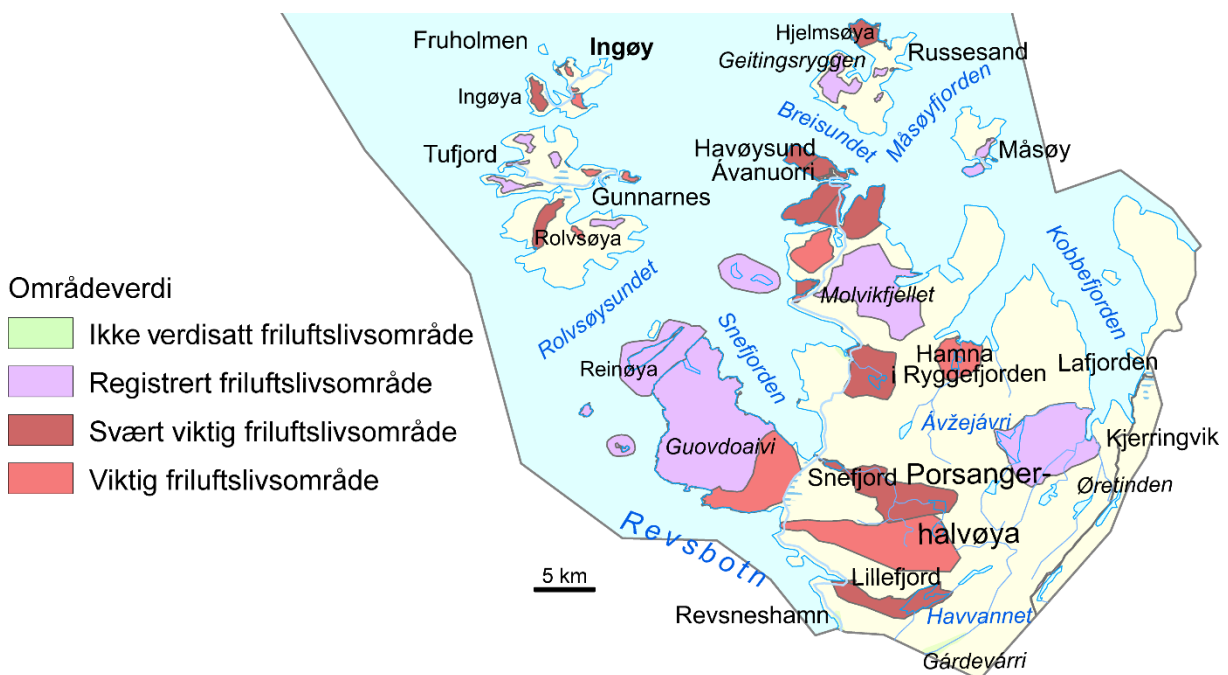
Kommunen har et godt utbygd nett av Perleturer i alle bygdene og dagsturhytta på Øksfjordfjellet er populær. Dette fører også til slitasje på naturen, og det er behov for å gjennomgå hvilke stier som skal bestå og i hvilken grad disse trenger bedre tilrettelegging.

Det har vært noen større planer for **industriutbygginger** i kommunen. Blant annet ble det for noen år siden foreslått vindkraftverk på øya Silda, men dette ble nedstemt av kommunestyret og skrinlagt da øya er klassifisert som svært viktig friluftsområde. Det har også være initiativ rundt smolt- og landbasert oppdrett på Sandbakken i Nuvsvåg, og tapping av vann. Området er avsatt til industri i gammel arealplan, og har møtt stor motstand lokalt pga. viktige naturverdier. NVE avslo Glacier Salmons søknad i 2025 med begrunnelse negative konsekvenser for reindrift og store naturinngrep.

7.12 Måsøy kommune

Måsøy kommune består av vestsida av Porsangerhalvøya på fastlandet, og en rekke øyer ut mot storhavet med rike ressurser. Kommunen er en typisk fiskerikommune kombinert med reiseliv.

Måsøy kommune startet **kartleggingen og verdsettingen av sine friluftsområder** i 2019 for å sikre god tilgang til friluftsområdene, skape forutsigbarhet i arealplanleggingen, og sikre arealgrunnlaget for mangfoldet av aktiviteter. Det ble nedsatt en arbeidsgruppe fra administrasjonen og en ressursgruppe har bistått underveis. Innbyggere samt lag og foreninger ble oppfordret til å sende inn innspill, og det ble arrangert folkemøter. Skoler og barnehager ble involvert og registrering av barnetrakk ble innarbeidet. Forslag ble lagt inn i kart og kategorisert. Utkastet ble lagt ut på høring i mars 2021, og ble lagt fram i hovedutvalget i juni. Totalt ble 91 områder kartlagt, og 35 områder ble kategorisert som svært viktige. I kartet under ser vi disse markert med mørk rød farge både i nærområdene ved bebyggelsen og i viktige utfartsområder. Det blir i saksfremlegget påpekt at kartleggingen er begrenset og bør oppdateres under arbeidet med kommuneplanens arealdel.



Sommeren 2022 startet kommunen arbeidet med en **Naturmangfoldplan** etter at to unge nyutdanna planleggere flyttet til kommunen. Det ble utarbeidet et planprogram, og her sies det at planen skal gi et verktøy og kunnskapsgrunnlag for å ivareta naturmangfold og gir gode forutsetninger for en god og helhetlig arealforvaltning samt utvikling i Måsøy kommune. Dessverre flyttet de to planleggerne etter en kort stund, og dette arbeidet ble ikke videreført. Kompetanse- og rekruttering er svært utfordrende, og stadig skifte av kommunedirektører gjør det vanskelig å kjøre lange kartleggings- og planprosesser.

Måsøy er nylig blitt omstillingskommune, og ønsker å satse på turisme og utmarksnæringer.

I arbeidet med **kommuneplanens arealdel** er det et mål å oppnå et godt samspill mellom næringene som vil legge et godt grunnlag for videre samfunnsutvikling og verdiskapning. Følgende hensyn utpekes i samfunnsdelen spesielt: reindrift, klimatilpasning og klimaendringer, samt naturmangfold. Kommunen vedtok sin **arealplan** i mars 2025, men holder ett år etter fremdeles på med å følge opp innsigelser.

På øyene og kysten er det bær, og særlig multebær som er den viktigste utmarksressursen. Mange plukker til seg og sin familie. Det blir fortalt at 26 % av innbyggerne i kommunen er innvandrere, og disse viser særlig interesse av å høste disse naturressursene. Nå er det innvandrere som lærer bort kunnskap om sopp til lokalbefolkningen som ikke har hatt tradisjon for å høste denne ressursen. Måsøy er faktisk helt på topp blant Finnmarkskommunene når det gjelder harejakt, med 420 innmeldte skutte harer for sesongen 22/23. Både harejakt og rypejakt er attraktivt for tilreisende, og terrenget på øyene er ypperlig for slik jakt. Det er ingen elgjakt i kommunen. Det er bare én lakseførende elv i kommunen, Snefjordelva, som dessverre også er rammet av pukkellaks. Det finnes en mengde fiskevann, noen er nært veien, men som alltid må man gå et stykke for å komme til de "beste" fiskevannene. I Store Bakfjordvann drives det tradisjonelt garnfiske etter ørret. På vinterstid kan fisken bite på pilken fra skuterløypa. Skuterløypene er gjerne lagt til populære høstingsområder, og hvor befolkningen har brukt tradisjonelle ferdselsårer på sommerstid. Perleturer er også populært i denne kommunen, og dagsturhytta ligger ved Svartvannet på fastlandssida. Arbeidet med Perleturene koordineres av kommunen med hjelp fra frivillige. Det er også tilrettelagt et turområde ved Storfjordvannet sentralt i kommunesenteret for personer med funksjonsnedsettelse.

Kommunen har bare vindkraft som større industrisatsing. Siden 2002 har Havøygavlen vært i drift, og er utvidet/rehabiliteret en gang. Dette ligger ganske nær kommunesenteret, og ruver i horisonten. Det er ulike meninger om dette, men kommunen får inntekter og veien opp til anlegget brukes til turformål, og en sommerkafe tar enkelte somre imot besøkende på kanten av platået. På vinterstid er ikke området tilgjengelig pga. fare for iskast. Området blir ikke brøyt, og vindkraftverkets driftskontor er flyttet ned til bygda.

Vi har identifisert tre bedrifter med inntekt fra utmarksnæringer. Molta AS og Tufjord Molta og Utleie AS er tidligere omtalt under næringskapittelet og er bygget på høsting og videreforedling av bær og urter samt turistvirksomhet på Rolvsøya. Den flotte og store kystmolta er i fokus. Harald Wergeland er registrert med trefelling, noe som virker underlig på ei øy uten trær, men vi antar at det kan dreie seg om salg av rekved.

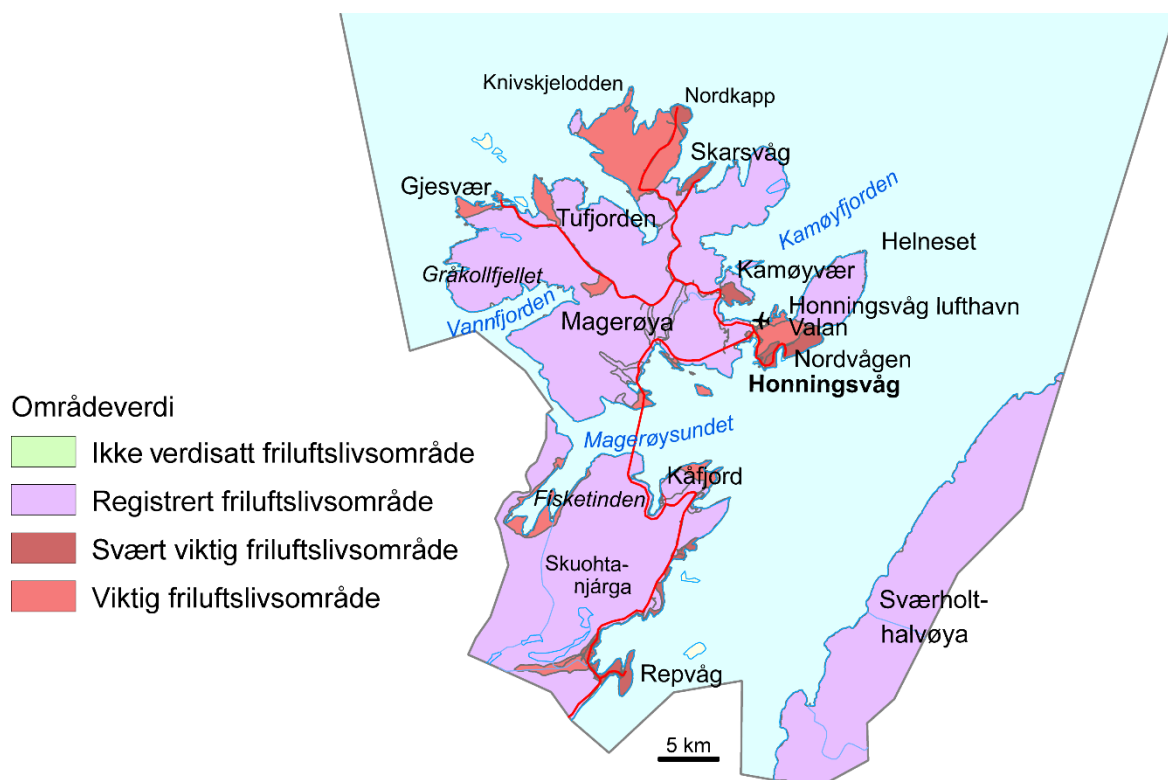
MÅSØY 3 bedrifter	1 ansatt
HARALD WERGELAND, TREFELLING	1
MOLTA AS	0
TUFJORD MOLTA & Utleie AS	0

7.13 Nordkapp kommune

Nordkapp kommune består av nordøstre del av Porsangerhalvøya på fastlandet og Magerhalvøya. De fleste bor i kommunesenteret, og et mindretall er bosatt i ett av kommunens aktive fiskevær. Det meste av kommunen har et godt landskap med begrensede ressurser. Fiske og turisme er hovednæringene.

Kommunen har få oppdaterte planer som omhandler bruk av utmarka. Det finnes en eldre (første generasjons) plan for idrett, friluftsliv og fysiske aktivitet, som ikke er rullert. Den framhever det gode samarbeidet med frivillige lag og foreninger for å tilrettelegge for friluftsliv og idrett. Arealplanen er fra 2016, og kommunen er nå i gang med å rullere denne.

Det ble foretatt en **kartlegging og verdsetting av friluftsområder** i perioden 2019-21. Dette arbeidet foregikk i forkant av vedtak av nye forskrifter om skuterløyper i 2021. Det ble gjennomført en prosess med høring og møter med ulike interessenter. Det ble kartlagt, verdsatt og beskrevet i alt 85 områder. Som kartet under viser, er hele kommunene kartlagt, mens de områdene som er verdsatt til viktige og svært viktige friluftsområder, er nærområder rundt bosetningene, hytteområder og utfartsområder som Skipsfjorden og selvfølgelig Nordkapp halvøya og -platået. Kartleggingen og informasjonen som ligger i Naturbase, brukes aktivt når andre formål skal vurderes opp mot friluftslivets interesser.



Kommunen har mange frivillige lag som tilrettelegger for friluftsliv. Særlig er det et godt samarbeid med Nordkapp turlag som i mange år har tilrettelagt stier, har sitt eget turkort og har tilrettelagt skiløyper i Skipsfjorden. Av litt lenger og mer utfordrende turer er stien ut til Knivskjelodden, det nordligste punkt på Magerøya, og starten på vandrestien E1 som

ender opp på Sicilia. Stiene brukes av både turister, andre tilreisende og lokalbefolkningen. Perleturer er også populært i denne kommunen, og det er bygget to dagsturhytter; ved Falkbergbukta og på Storfjellet ved enden av Nordkapptrappa som ble åpnet i 2023. En utfordring er at mange av stiene starter fra hovedveien E69 med mye trafikk og få tilrettelagte parkeringsmuligheter. Lokalbefolkningen og tilreisende må da parkere i veibanen. Kommunene går nå i gang med et prosjekt i samarbeid med Vegvesenet om å tilrettelegge for trygg friluftsparkering.

Nordkapp er en kommune hvor ressursutnyttningen primært foregår i sjø, men det er også noe rypejakt, både på fastlandet og på Magerøya, og litt harejakt. Det er ingen elgjakt og heller ingen vedavvirking å snakke om i den arktiske klimasone. Bær plukkes til eget bruk, og innlandsfiske foregår hovedsakelig på sommeren. Det er tradisjon for å høste måsegg i kommunen, og årlig arrangeres tur for barn til øya Altsula for å videreføre denne kunnskapen.

Av **større arealbeslag** som påvirker bruken av utmarka nevnes den pågående konflikten om allmenhetens tilgjengelighet til Nordkapp-plataet og den kommersielle aktøren, Scandic, som driver Nordkapphallen. Hvis planer om vindkraft ved Reinelva på fastlandet blir realisert, kan det påvirke bruken av områdene i tilknytning til hytteområdet Stranddalen og bosetningen på Stranda. I tillegg vil en utbygging være negativt for reindrifta. Skredsikring i Storfjellet over Honningsvåg har også skapt mye debatt da det påvirker bruken av Nordkapptrappa og det estetisk uttrykket av fjellet vil endres.

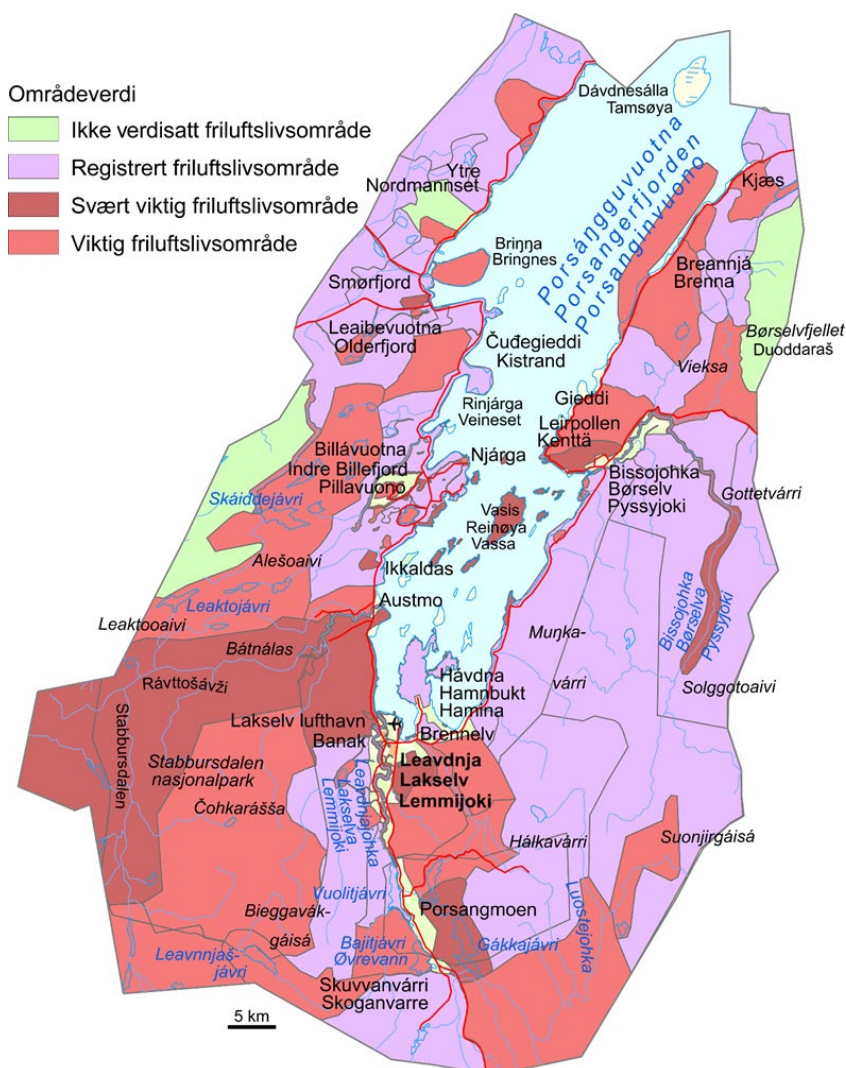
I Nordkapp kommune har vi identifisert to bedrifter som har en aktivitet som kan betegnes som kommersiell utmarkshøsting. Tamsøya AS og Nordkapp Delights AS, drives begge av Anne Sivertsen, som høster og foredler bær, hovedsakelig multer, og urter for videre salg. Begge selskapene er nærmere omtalt i næringskapitlet.

NORDKAPP	Selskapsform	Ansatte
NORDKAPP DELIGHTS AS	as	0
TAMSØYA AS	as	0

7.14 Porsanger Porsángu Porsanki kommune

Porsanger kommune ligger midt i Finnmark rundt Porsangerfjorden med kyst, fjordlandskap og øyer. På begge sider av fjorden ligger viktige verneområder, i alt 10 stykker hvor Stabbursdalen nasjonalparker den største. Kommunen har et mangfold av naturtyper, og store fjellområder som brukes til høsting og friluftsliv.

Det har ikke vært mulig å finne noe eget dokument om prosessen rundt **Kartlegging og verdisetting av friluftslivsområder** i Porsanger kommune. I Naturbase ligger det 116 kartlagte friluftsområder, vi ser her at områdene er registrert i tidsrommet 2017-2019, så vi må anta at dette arbeidet ble sluttført etter 2019. Dette kan stemme overens med at ny forskrift om kommunalt vedtatte skuterløyper ble vedtatt i 2021, og forutsetter at friluftskartleggingen er gjennomført. Som vi ser av kartet under, er nesten hele kommunen kartlagt og verdsatt. Verneområdene, utfartsområder nær bygdene og nærområder er gitt verdier svært viktig eller viktig friluftsområder.



Kommuneplanens arealdel ble vedtatt i 2023, mens samfunnsdelen sist ble rullert i desember 2025. Arbeidet med plan for fysisk aktivitet og friluftsliv er påbegynt i 2026.

Det er tidligere gjort en del kartlegginger av **naturmangfold** i kommunen, særlig i de vernede områdene, og de fem elvedeltaer med et rikt fugle- og planteliv. Det vises også til at kartlegginger er gjort på oppdrag av Statsforvalter langs Lakselva og Børselva. I 2023 vedtok kommunen å utarbeide en **Naturmangfoldplan**, og i 2024 fikk kommunen midler fra Natursats. Arbeidet stoppet opp da planlegger sluttet og er ikke fullført. Det finnes et arbeidsdokument som kan tas opp igjen. Det er behov for kompetanseheving på hvordan disse dataene skal brukes og tolkes, og gode tips til verktøy i slikt arbeid.

Kommunen har et omfattende nett av skuterløyper og hele ni åpne barmarksløyper. Kommunen mener de har en streng praksis for dispensasjoner på barmark, og at det ikke gis tillatelse til kjøring i områder hvor det ikke alt finnes spor. Dispensasjon gis ved søknad for transport til hytter, gammer og for funksjonshemmede. Tilgjengelige skuterløypene ses på som et viktig tiltak for bolyst og et aktivt friluftsliv. Kommunen bruker mye ressurser på dette, men har et godt samarbeid med frivillige lag som skuterforeninger, bygdelag og enkeltpersoner som stikker løypene. Kommunen har tre vann hvor det kan søkes om dispensasjon for landing av sjøfly. Mye av tilretteleggingen for friluftsliv gjøres av frivillige organisasjoner, for eksempel ved bygging av gapahuk og stier, ofte finansiert gjennom søknader til FeFo. Kommunen mangler litt oversikt over dette og mangler en plan. Dette fører av og til til konflikter når stier anlegges i områder hvor beitedyr ferdes, og prosessene rundt Perletur-stier og dagsturhytte har vært utfordrende. Blant annet ble det reist en dagsturhytte i Skoganvarre på et hellig fjell med sjeldne planter. Kommunen gir strømtilskudd til frivillige lang som kjører opp spor i lysløype i Lakselv, Børselv, Olderfjord og Igldas.

Det er lange høstingstradisjoner i kommunen, og innbyggerne har gjerne sine tradisjonelle faste områder for høsting. Laksefiske er populært, men det er ulike meninger rundt en økende privatisering og kommersialiseringen av fisket. Deler av Stabburselva og Lakselva er privatisert, og fiskekort forvaltes delvis av pengesterke utenlandske aktører. Andre elver som Børselva og Ytre Billefjordelva er tilgjengelig for lokale. Innlandsfiske er populært, og det er en tradisjon for å røkte «sine» vann. Men det er ulike meninger om det store innslaget av utenlandske fiskere, hovedsakelig finlendere som dominerer i enkelte områder, og som har en annen fiskekultur. Målet er å få mest mulig fisk, kanskje også med redskaper som ikke er lov. Det blir påpekt at det ikke er noen kontroll med mengden fisk som tas ut fra vann, mens elvefisket er godt regulert.

Porsanger kommune starter i 2026 **restaureringen av myrene** i Leirpollen. Prosjektet skal gi nytt liv til en myr som tidligere ble grøftet og som over tid har mistet mye av sin naturlige funksjon. Målet er å tilbakeføre vann, styrke naturmangfoldet og sikre at området igjen fungerer som et levende våtmarksområde. Restaureringen finansieres av Miljødirektoratet, og organiseres av Vannområde Midt-Finnmark. Stormyra er registrert som palsmyr, en sjelden myrtype som kun finnes i arktiske og subarktiske områder. Palsmyrer er klassifisert som rødlistede og verneverdige naturtyper, og restaureringen bidrar derfor både til å ivareta sårbar natur og til å oppfylle nasjonale mål for bevaring av våtmarker.

Av større **arealinngrep** som kan påvirke utmarksbruken, er Forsvarets oppbygging og utvidelse på Porsangermoen sør i kommunen. Forsvaret båndlegger stadig større arealer som brukes til øvinger og ikke lenger blir tilgjengelige for allmennheten. Her er den endrede sikkerhets- og beredskapssituasjonen driver for Forsvarets arealbehov. Statnett sin planlagte 420 kv linjeutbygging Skaidi-Lebesby vil gå i viktig landskapsvernområde med rikt fugleliv ved Porsangerfjorden, og er omstridt. Landbruksjord vil bli ekspropriert som en følge av utbyggingen. Det er også planer om vindkraftutbygging på Skarvberget,

helt nord i kommunen, som vil ha negative konsekvenser for reindrift og friluftsliv. Det foregår også letevirksomhet av gruveselskapet Kingrose i Lemmivarre området som brukes til friluftsliv, høsting og reindrift. Til slutt nevnes reingjerder i Børselvområdet som et konfliktområde som stenger for trekkveiene til vilt.

Noe tilbake i tid har det vært aktører i Porsanger som har utnyttet bærressurser kommersielt gjennom vinproduksjon. Krøkebærvinen ble solgt på Vinmonopolet, men selskapet gikk konkurs, og dette arbeidet ble ikke videreført. Riktignok finnes Juga mikrobryggeri i Lakselv, og selv om det meste har dreid seg om ølproduksjon, har det vært testproduksjon av cider av pressa krøkebær.

Vi har kun identifisert to utmarksaktører gjennom næringskoder. Sameiet Jorri er registrert under jakt og viltstell, mens Vickery holding driver med vedavvirking. Ingen av disse var kjent blant kommuneinformantene.

PORSANGER PORSÁNGU PORSANKI 2 bedrifter	2 ansatte
SAMEIET JORRI	0
VICKERY HOLDINGS	2

7.15 Sør-Varanger kommune

Sør-Varanger kommune har en svært variert natur med frodige skogsområder i Pasvik med innlandsklima, myrleddt landskap og kyst- og øyvegetasjon ut mot Varangerfjorden og Barentshavet.

Ved revideringen av snøskuterløypenettet i 2015 ble det gjennomført en stor naturmangfolds- og friluftslivsundersøkelse i kommunen der skuterløypenettet var planlagt. Denne kartleggingen tok for seg store deler av kommunens naturområder i bl.a. Neiden, Jarfjord og Pasvik. Ifølge kommuneinformant ble **kartleggingen og verdsettingen av friluftslivet** ferdigstilt i 2017, men det har ikke vært mulig å spore opp dokumentet. På Naturbase ligger det 99 kartlagte friluftsområder registrert i kommunen, og kartet under viser nettopp at enkelt områder er kartlagt og gitt verdi svært viktig og viktige friluftsområder, mens store deler av kommunen ikke er registrert og verdisatt. Det er derfor behov for å få kartlagt andre områder med formål å få en slik oversikt.



Sør-Varanger kommune har nylig gjennomført en siste høringsrunde på sin **kommunedelplan for naturmangfold**. Planprogrammet ble vedtatt i 2024, og det er gjennomført medvirkningsverksteder hvor denne planen ble sett i sammenheng med satsningsområde «klima, miljø og bærekraft» i nye kommuneplanens samfunnsdel. Målet med naturmangfoldplanen har vært å få økt kompetansen om naturmangfoldet og naturverdiene i kommunen, og på bakgrunn av det kunne utøve god natur- og arealforvaltning. Kunnskapen vil formidles ut til samfunnet, og bidra til strategien om å verne 30 % av kommunen og tilbakeføre flere områder til LNFR-formål i arealplanen. I arbeidet har kommunen vært heldig i og med at det alt finnes mye kartlagte naturtyper i de ulike vernede områdene, og gjennom forskningskompetansen som finnes i institusjonen Bioforsk/NIBIO på Svanvik. Det er ikke like god kunnskap om de marine naturtypene og livet i ferskvann. Det har vært en positiv holdning til arbeidet blant politikerne, og planen har så langt være behandlet i utvalg. Planen består av tre dokumenter; en samlet oversikt over eksisterende natur- og artskartlegginger, selve kommunedelplanen, og en handlingsplan. Det er forventet at planen vil vedtas på politisk nivå høsten 2026. Dette arbeidet er også viktig for rulleringen av arealplanen som er planlagt til slutten av 2026.

I Norsk Friluftslivs kåring over årets friluftlivskommune 2025, var det Sør-Varanger som fikk best uttelling av alle kommuner i Finnmark med 55. plass for god tilrettelegging. Kommunedelplan for **fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv** 2018 – 2028 viser en del eksempler på hvordan kommunen tilrettelegger gjennom årlige handlingsplaner.

Det foregår nå et arbeid med **frivillig vern** av skogsområder i Pasvik. Dette er det første store eksemplet på frivillig skogvern i Finnmark, og prosessen drives av Statsforvalteren i Troms og Finnmark i samarbeid med grunneiere og Finnmarkseiendommen. Verneforslaget for frivillig vern av skog i Pasvik ligger nå ut på høring med høringsfrist 1. juni 2026. Skogområdene sør i Pasvikdalen har allerede flere verneområder. Nå foreslås det utvidelser av Øvre Pasvik nasjonalpark og Store Sametti - Skjelvatnet naturreservat. Kommunens rolle i dette er primært som høringspart, og har mulighet til å påvirke gjennom dette. Blant politikerne er det noe skepsis mot utvidet vern da det forventes å påvirke muligheten for utøvelsen av friluftsliv og matauk. De ulike vernekategoriene legger ulik grad av begrensninger på bruken, og selv om disse områdene er ganske lett tilgjengelige via skogsbilveier, skaper disse mulige endringene usikkerhet rundt mulige framtidige restriksjoner. I kapittel 4 har vi redegjort for nettverket av koier og hytter i Pasvik som gir god tilgang til rekreasjon og som utgangspunkt for jakt/fiske og bærplukking i området, både for lokalbefolkningen og tilreisende. Turlaget i Sør-Varanger har også en hytte i Pasvik.

I Sør-Varanger er det en stor kultur for matauk i alle deler av kommunen. På sommerstid brukes ofte nærområder, mens det på vinterstid kan være andre områder knyttet til skuterløyper. Noen områder utmerker seg spesielt, slik som Gallok, nordvest i kommunen på grensen til Unjárga Nesseby og Finland hvor det foregår mye jakt, fiske og bærsanking. Store områder med myr, for eksempel Ferdesmyra, gir godt grunnlag for multivekst og sanking. Det finnes også viktige og populære lakseførende elver i Neiden, Grense Jakobselv og Munkelva. Fiske i Pasvikelva er kun tillatt for innlandsfisk. Isfiske er populært hos den yngre generasjonen, mens annen jakt og fiske som krever ikke-motorisert ferdsel utøves hovedsakelig av den eldre generasjon.

Kommunen er kjent for å ha en restriktiv politikk for motorferdsel på barmark, og dispensasjoner gis bare i helt spesielle tilfeller. Det er få områder som er direkte vanskelig å nå på grunn av mye skogsbilveier. Unntaket er Gallok hvor det finnes en del hytter og

gammer som ligger langt fra tilrettelagt infrastruktur. For å hindre barmarkskjøring har det derfor over tid vært tilrettelagt for helikoptertransport til området gjennom en egen forskrift, noe som også benyttes til jakt blant tilreisende. Det er tillatt å bruke ATV for transport av slakt ut av området iht. viltloven.

Kommunen samarbeider med frivillige organisasjoner som skuterforeninger og hytteforeninger for bistand til å stikke og vedlikeholde skuterløyper og kjøre opp skiløyper. Dette krever også god dialog med reindrifta. Perleturer finnes også i denne kommunen, med kommunen er i liten grad involvert i organiseringen i dag etter at stillingen som folkehelsekoordinator ble lagt ned. Uten ekstra ressurser i kommunen er det krevende å vedlikeholde stier hvor stor Perleturtrafikk fører til slitasje. Det har også vært utfordrende med dagsturhytte som ble etablert i reinbeiteområde uten tilstrekkelig dialog i forkant.

Det er flere større, planlagte utbygginger i kommunen som kan komme i konflikt med friluftsinnteresser. Ekshaugen næringspark ønskes etablert for å flytte industriaktivitet fra Prestøya til Tredjevann, men vil påvirke friluftsbuiken i dette populære området. Ny oppstart av gruvedrift i Bjørnevatn og all aktivitet det vil føre med seg, er også et prosjekt som vil beslaglegge store arealer og påvirke naturverdier. Planlagt utvidelse av Forsvarets aktivitet vil også påvirke utmarksbruken ved at flere områder båndlegges, skytefelt utvides, øvingsaktiviteten øker og fører til mer barmarkskjøring. Dette kommer som et resultat av den spente sikkerhets- og beredskapssituasjonen nær opp til grensen til Russland. Særlig blir det nevnt at årlige øvelser i nærheten av Høybuktmo sammenfaller med starten på elgjakta og brukerne av arealene kommer i konflikt med hverandre. Mindre utbygginger som nevnes er utvidelse av Snøhotellet og planene for reiselivsutvikling i Neiden.

Vi har identifisert 9 utmarksbaserte bedrifter i kommunen. Det store flertallet driver med aktivitet knyttet til skogsavvirkning og vedproduksjon. Unntaket er Neiden fjellstue som er registrert med hele 16 ansatte og deres driftsselskap Njávánjohka drift AS. En aktør, Seljemo er registrert med næringskode «Innsamling av viltvoksende produkter av annet enn tre». Vi ser altså at det er skogen som er den viktigste inntektsgivende utmarksressursen i Sør-Varanger kommune, men at Neiden fjellstue er en betydelig aktør som tilrettelegger for overnatting, bespisning og aktiv, særlig knyttet til laksefiske i Neidenelva.

SØR-VARANGER 9 bedrifter	29 ansatte
FINNMARK VED AS	0
MARI BOLKESJØ	1
NEIDEN FJELLSTUE AS	16
NJÁVDÁNJOHKA DRIFT AS	0
NORDMO GÅRD Thormod Hoel	2
PASVIK BIOVARME AS	5
THORSENS VEDSENTRAL	2
VEGARD SELJEMO	1
VIGGO HÅVARD PEDERSEN	2

Vi har også i næringskapittelet nevnt en aktør fra denne kommunen som dessverre ikke ble fanget opp da næringsaktører ble identifisert via næringskode. Dette dreier seg om Pasvik fisk som høster og videreforedler innlandsfisk, hovedsakelig fra Pasvikelva.

7.16 Vadsø kommune

Vadsø kommune er forholdsvis liten i areal, men består av store villmarksområder, og mer enn 57 % av kommunens landareal er vernet, hovedsakelig med Varangerhalvøya nasjonalpark som dekker de nordlige delene av kommunen. Halvøya byr på urgammelt landskap med arktisk tundra, blokkmark, våtmark og frodige daler med elver som renner ut i Varangerfjorden og Barentshavet. Bosetningen er primært i Vadsø by og Vestre Jakobselv, og mindre bygder langsmed fjorden. Områdene innover halvøya brukes til rekreasjon og høsting.

Arbeidet med **kartlegging og verdsetting av friluftsområder** ble påbegynt februar 2017, og ledet av midlertidig ansatt konsulent for idrett og friluftsliv. Det ble lagt ut invitasjon på kommunens hjemmesider der man informerte om at arbeidet var igangsatt, og inviterte kommunens innbyggere til å komme med innspill til arbeidet, eller forslag til ressurspersoner som kunne involveres i kartleggingen. Det ble sendt ut direkte invitasjon til medvirkning til lag og foreninger samt skoler og barnehager i kommunen. På bakgrunn av forslagene som kom inn ble det satt sammen fire referansegrupper; én for Vestre Jakobselv, én for Vadsø, én for Golnes, Ekkerøy og Krampen, og én for Skallelv. Disse jobbet med å identifisere og beskrive de 89 områdene, og i etterkant av møtene ble arbeidet digitalisert i kartprogrammet QGIS. Kartleggingen ble tatt til orientering i kommunestyret i mars 2018.

Svært viktige friluftsområder som vi ser markert på kartet under, er elvedalene; Jakobselva, Skallelva og Thomaselva, nærturområdene rundt bygdene, noen av øyene og hytteområder. Det er ikke gjort kartlegginger i det store området av kommunen som ligger innenfor Varangerhalvøya nasjonalpark, og som er vernet.



Kommunen vedtok en **temaplan for idrett og friluftsliv** i 2024. Her går det fram at Vadsø har et stort antall turløyper som inngår i Perleturordningen, og en dagsturhytte ved Silstadhaugen. I tillegg til Perleturer er det svært mange som dyrker friluftsliv i ulike

varianter gjennom fiske, jakt, bærplukking, hytteliv og turer. Tilgang til friluftsområder er gode i hele kommunen og for de aller fleste brukere. For personer med funksjonshemming er det lite tilgjengelig av tilrettelagte tilbud. Ut over dette handler planen mest om prioritering av idrettsanlegg for spillemiddelfinansiering.

Kommuneplanens samfunnsdel er forholdsvis ny, og gjelder for 2023-32. Kommunestyret i Vadsø har i 2026 vedtatt å starte **rulleringen av kommuneplanens arealdel**. Den gjeldende arealplanen i Vadsø kommune er fra 2012, og gikk ut 2024. Kommunen har dårlig kapasitet til å igangsette større planprosesser og kartlegginger som ikke er lovpålagt.

Vadsø har et omfattende og sammenhengende nett av skuterløyper nord for bebyggelsen langs fjorden. Det er også én lag løype som går nordover fra Vestre Jakobselv til kommunegrensen Båtsfjord. Kommunen samarbeider med frivillige lag om stikking av skuterløyper. Vadsø er en av de få kommunene der det er mulig å kjøre helt fram til multemyrer eller til gode fiskevann på barmarksløyper. De åtte åpne løypene ligger i populære utfartsområder. Bærplukking foregår på gode myrer nær bebyggelsen og lenger inn på fjellet. Det foregår noe elgjakt og rypejakt. Privat avvirking av ved gjennom FeFos ordning med vedteig er minimal i Vadsø med begrensede skogsressurser. Det populære laksefisket i elvene er nå sterkt redusert på grunn av pukkellaks, og frivillige bidrar for å fange og destruere pukkellaks som går i fellene.

Vi har identifisert to bedrifter som gjennom næringskoderegistrering kan anses som utmarksbedrifter. Ekker Island Arctic Lodge AS driver utleie av hytter på Ekkerøy og formidler jaktkort til gjester. Waiawi Arctica holder til på Saltjern og sanker og produserer velværeprodukter og te basert på lokale urter.

VADSØ 2 bedrifter	2 ansatte
EKKER ISLAND ARCTIC LODGE AS.	2
WIAIWI ARCTICA AS	0

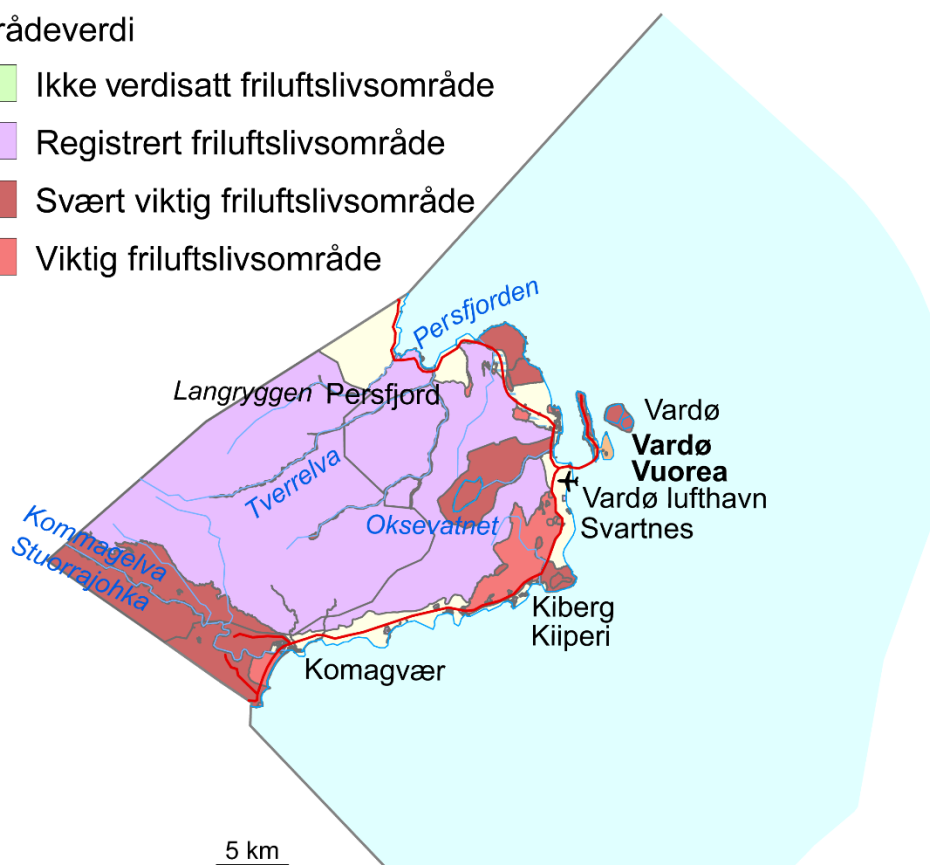
7.17 Vardø kommune

Norges østligste kommune, Vardø er liten i areal, og bosetningen er hovedsakelig på øya og i Kiberg samt noen mindre bygder. Klimatisk ligger kommunen i arktisk sone, med begrenset vegetasjon. Vardø er den kommunen i Finnmark med prosentvis størst landarealer med vernede områder, over 70 %.

Kommunens **Kartlegging og verdsetting av friluftsområder** ble påbegynt i 2021, og lokale ressurspersoner ble knyttet opp mot arbeidet. Kommunen nedsatte en arbeidsgruppe fra administrasjonen som i fellesskap kartlagte og verdsatte områdene, og hadde dialog med ressurspersonene. Egne ansatte digitaliserte arbeidet gjennom kartprogrammet GISLINE. Totalt er det definert og vurdert 135 områder som har fått en områdekategori. Temakart og excel-oversikt over alle områdene er oversendt Miljødirektoratet og lagt i Naturbase. Ny forskrift om kommunalt vedtatte skuterløyper ble vedtatt samme år. Som det framgår av kartet under er det meste av kommunen registrert som friluftsområde, og særlig viktig er området rundt Kommagelva, opp mot Oksevatnet, de kystnære områdene mot Persfjorden-øyene og nærområdene ved bosetningen.

Områdeverdi

- Ikke verdisatt friluftslivsområde
- Registrert friluftslivsområde
- Svært viktig friluftslivsområde
- Viktig friluftslivsområde



Kommunen er altså i en særstilling med over 70 % av landområdene som vernet. Hvis randsonene tas med, blir området enda større. Varangerhalvøya nasjonalpark utgjør det meste av verneområde, men også øyer som Hornøya og Reinøya for sitt rike fugleliv. Kommunen har ikke vært tilfreds med hvordan Statsforvalter i Troms og Finnmark forvalter verneområdene i kommunen, og i 2024 ble deler av de vernede områdene overført til kommunal forvaltning. Dette gjelder ikke nasjonalparken eller verneområder som grenser til nabokommuner.

Det finnes en del eldre kartlegginger av naturtyper, og kommunen har vurdert å utarbeide Naturmangfoldplan, men gikk ikke videre med dette da det var oppe til politisk diskusjon i 2023. Siste plan for **idrett og friluftsliv** er for årene 2022-23. Her omtales blant annet Vardø kommunes medlemskap i Finnmark Friluftsråd, og utviklingen av Perleturer som blitt et populært tilbud i kommunen. Det er Vardø turlag som har det meste av det praktiske ansvaret for disse stiene. En dagsturhytte er oppført ved Oksevatnet, og her kjøres det også opp skiløyper på vinteren. Det planlegges nå en dagsturhytte nummer to på Østkapp ved Kiberg.

Kommunen er i gang med revidering av **arealplanen** som er svært gammel, og planprogram har vært ute på høring våren 2026. Med dette arbeidet fullført mener kommunen at de har god oversikt over sine arealer. Kommuneinformanten mener at det omfattende vernet begrenser innbyggernes bruk av utmarka. Blant annet har det vært behov for å legge om enkelte skuterløyper, og det har vært innsigelser fra statlige myndigheter hvor det har vært vanskelig å komme til enighet.

Det er gode muligheter for bærplukking i kommunen, og multene på øyene og kysten er kjent for å være store. Det foregår noe rypejakt, mens elgjakt er forholdsvis nytt i kommunen. Innlandsfiske foregår hovedsakelig på vinterstid på vannene som ligger ved skuterløype. Den lakseførende Komagelva forvaltes av den lokale jeger og fiskeforeningen på vegne av FeFo. Naturlig nok er det lite skog å finne og ved å avvirke på den arktiske tundraen. Det er lang tradisjon for sanking av måsegg på øyene, men denne aktiviteten er ikke lenger så omfattende, delvis på grunn av vern og andre restriksjoner med Forsvaret.

Av **større utbygginger** som påvirker innbyggernes bruk av utmarka, nevnes Forsvarets aktivitet, og særlig anlegget med globusen på øya. Luftforsvaret bygger nå et nytt radaranlegg på Grøhøgda nær Oksevatnet på fastlandet, et mye brukt fritidsområde. Det er også planer om utvidelse av Svartnes havn på fastlandssida, og noen tidlige idéer om etablering av kjernekraftanlegg i kommunen.

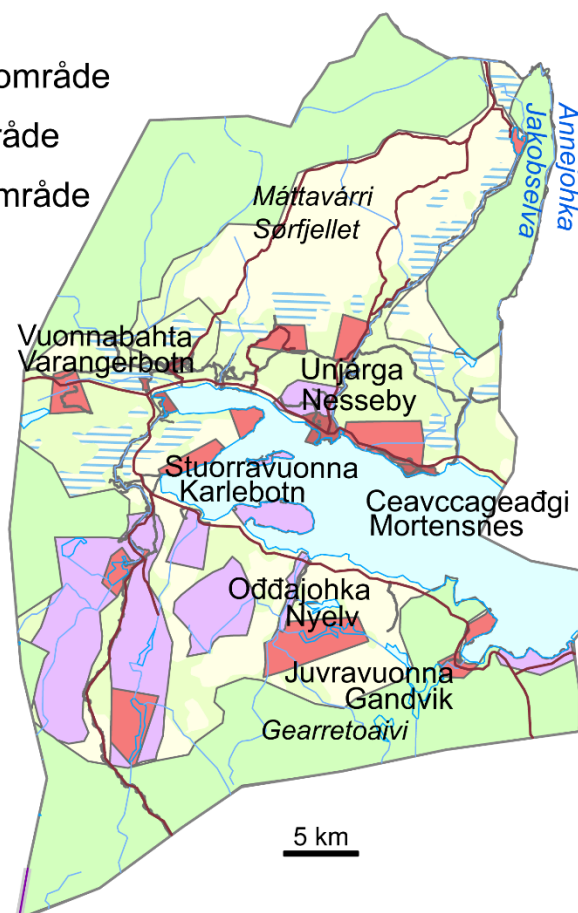
7.18 Unjárga Nesseby kommune

Unjárga Nesseby er en liten kommune i areal og antall innbyggere innerst i Varangerfjorden, og strekker seg sørover mot Finland, og nordover inn på Varangerhalvøya. En mindre del av Varangerhalvøya nasjonalpark ligger i kommunen. Arealene gir gode muligheter for friluftsliv, jakt, fiske og naturopplevelser, og naturen er en viktig del av både hverdagslivet og den lokale identiteten. Primærnæringene står sterkt, og den samiske høstingstradisjonen videreføres. Kommunevåpenet er en multebærplante.

Kommunen nedsatte en administrativ arbeidsgruppe for **kartlegging og verdsetting av friluftsområder** i 2016, og arbeidet med registreringen ble gjort i 2017. Forslaget ble bearbeidet gjennom flere arbeidsmøter, og det ble i tillegg annonsert på kommunens hjemmeside med ønsker om innspill som er innarbeidet i planforslaget. Det ble også avholdt flere møter med ulike lag og foreninger i tillegg til møter med oppvekstsenteret. Plandokumentene ble lagt ut på høring, og kartleggingen ble tatt til etterretning i Kommunestyret i mai 2018. 71 ulike områder ble registrert og oversendt Miljødirektoratet for innlegging i Naturbase. Som det framgår av kartet under er det primært nærområder og viktige utfartsområder som er kategorisert som viktige og svært viktige friluftsområder. Det meste av kommunens områder er ikke registrert. Kartleggingen blir brukt aktivt i annen planlegging, og generelt er det god kunnskap om de ulike områdenes bruk til friluftsliv og utmarkshøsting både i administrasjonen og blant politikerne.

Områdeverdi

- Ikke verdisatt friluftslivsområde
- Registrert friluftslivsområde
- Svært viktig friluftslivsområde
- Viktig friluftslivsområde



Kommunen har diskutert, men ikke gått videre for å utarbeide plan for Naturmangfold, og holder for tiden på med revidering av **kommuneplanens arealdel**. Dette er et omfattende arbeid for en liten kommune.

Unjárga Nesseby er en kommune hvor innbyggere gjerne høster en eller flere av utmarksressursene. Særlig bærplukking og innlandsfiske er populært, og det er flere innbyggere som leverer multer til mottaket som drives av Finnmark Rein i nabokommunen, eller selger privat. Dette gir mulighet til noen inntekter, men ikke av et slikt kvantum at det kan karakteriseres som næringsinntekt. Vuonnamárkanat er et salgsmarked i Varangerbotn som finner sted årlig siste helg i august, og hvor det fremdeles selges utmarksprodukter som multer. Befolkningen har sine faste høstingssteder, både i nærområdet og i forbindelse med bruk av hytte eller gamme. Det kan også være høsting i en av nabokommunene med kort avstand. Det foregår også noe elgjakt og rypejakt i kommunen. Selv om høstingen ikke er like stor som tidligere, er det interesse for å videreføre kunnskapen også blant den yngre generasjon. Lauvmakken har ødelagt store deler av bjørkeskogen, og mye av tidligere vedavvirkning har stoppet helt opp. Her får altså klimaendringene effekter på verdien av utmarksressursen ved.

Motorferdsel er mye diskutert i Unjárga Nesseby, og Forskrift om kommunalt løypenett for snøskuter ble vedtatt i 2021 etter at friluftskartleggingen var gjennomført. Kommunen har en egen forskrift om bruk av motorkjøretøy på barmark med fire barmarksløyper. Motorkjøretøy på barmark kan benyttes langs traktorveger i forbindelse med transport til hytter og i forbindelse med jakt, fangst, fiske og bærsanking. Kommuneinformanten mener at de har forholdsvis mange årlig dispensasjonssøknader om motorferdsel, mellom 150 og 200, og at dispensasjonsutvalget ofte kommer til andre resultat enn administrasjonen. Det blir også nevnt at skuterløypenettet ikke er koblet sammen med nabokommuner, og fører til en del misnøye hos lokalbefolkningen. Klimaendringer har også ført til at løyper i lavlandet må legges om. Det har vært behov for en innstramming i disp-praksisen, og i desember 2025 vedtok kommunestyret nye retningslinjer for dispensasjon for motorferdsel i utmark. Målet var en mer forutsigbar saksbehandling, bedre hensyn til natur og reindrift, og tydeligere roller i behandlingen av saker. Enkle og standardiserte saker skal heretter behandles administrativt, mens saker med tvil, prinsipiell betydning eller vesentlige hensyn til natur, miljø eller reindrift behandles politisk av dispensasjonsutvalget.

Frivillige lag bidrar med å kjøre opp skiløyper med kommunens tråkkemaskin, og idrettslagets tidligere trimpoeng og ulike bygdelags turløyper, er nå blitt Perletur. Det er en aktiv gruppe frivillige som tar seg av oppfølgingen av stiene og dagsturhytta Oaivbáhčannjárga – Bigganestilliten i Karlebotn. Det blir også nevnt at en del bygdelag har tilrettelagt med stier og gapahuk finansiert av FeFos Grønne midler/Giisá.

Det er i dag ingen **store utbygginger** som påvirker utmarksbruken i kommunen, men Statnetts planer om ny 420 kV kraftledning fra Adamselv til Varangerbotn, og med en transformatorstasjon på Seidafjellet, vil være negativt for brukere av et populært hytteområde, og selvfølgelig for reindrifta i området.

Vi har ikke identifisert noen som har næringsinntekt fra utmarkshøsting i Unjárga Nesseby.

7.19 Oppsummeringer

Kommunene er lokal planmyndighet og har ansvar for å planlegge arealbruken innenfor sine grenser. Dette omfattende materialet om kommunenes planlegging for og tilrettelegging av utmarka for sine innbyggere, har avdekket noen interessante funn. For det første skiller de fire samiske kommunene Guovdageaidnu Kautokeino, Karasjohka Karasjok, Deatnu Tana og Unjárga Nesseby seg fra de andre Finnmarkskommunene med en annen forståelse av begreper som utmark og friluftsliv, og legger til grunn meahcásteapmi i all sin forvaltning av utmarksarealene, og samenes tradisjon og kunnskap om hvordan en benytter seg av tilgjengelige ressurser for sitt livsopphold. Med en slik forståelse skilles det ikke mellom matauk og næringsvirksomhet, og gjennom en samisk fortolkning av regelverket for motorferdsel gis innbyggerne en mulighet til å fortsette sin tradisjonelle utmarksbruk. Det er et ønske om at muligheten til å videreføre denne bruken skal bli en del av norsk lov, men inntil det skjer, er det mulig for kommunen å tilrettelegge gjennom dispensasjoner.

I de andre kommunene er det et mye klarere skille mellom næringsaktivitet på den ene siden og matauk og friluftsliv på den andre. Dispensasjon for motorferdsel i til næringshøsting krever dokumentasjon på næringsinntekt. Ut over dette er motorferdsel først å fremst et tiltak for bolyst og fornøyleskjøring. Alle Finnmarkskommuner prøver å tilpasse løypenettet til befolkningens ønsker og legges ofte om gode fiskevann. Slik sett er nok ikke den norske stats intensjon om at et kartlagt viktig friluftsområde skal skjermes fra motorferdsel, noe som resonerer med realiteten i Finnmark hvor det ofte motsatt. Skuterløyper legges nettopp til de områdene som brukes til rekreasjon; de beste fiskevannene, de viktigste hytteområdene osv, fordi skuterbruken og ATV-brukes anses som en del av friluftslivet.

Kravet om **kartlegging og verdsetting av friluftsliv** som en forutsetning for å få godkjent forskrift om kommunalt vedtatte skuterløyper, får dette perspektivet tydelig fram. Uten dette «riset bak speilet» er det slett ikke sikkert at kommunene hadde prioritert arbeidet med å kartlegge og verdsette friluftsområder. Det viser også kommunegjennomgangen at en håndfull kommuner ikke hadde gjort denne kartleggingen innen fristen i 2022, og disse fikk det svært travelt da skuterløypene ikke lenger var lovlige. Enkelte av kartleggingene bærer derfor preg av tidspress og manglende innbyggerinvolvering. Uavhengig av dette ser vi at kommunene legger til grunn ulike forståelser av hva som skal kartlegges. Mens noen verdsetter små arealer nær bebyggelsen, og lar de største delene av kommunen forbli ukjente, har andre valgt å kartlegge hele kommunen og verdsatt den som viktig friluftsområde. Kartlegging av mindre områder kan også forklares med begrenset kapasitet og ressurser, og hvor målet kanskje er å kartlegge mer på sikt, eller se et slikt arbeid i sammenheng med annet arbeid som for eksempel arealplan. I en kommune som Guovdageaidnu Kautokeino har en fulgt prinsippet med at friluftsliv er noe en driver med i bygda, i lysløypa og på Perletur, mens resten av kommunen brukes som meahcásteapmi og faller utenfor kartleggingens formål.

Analyser av arbeidet med **kommunedelplan Naturmangfold** har gitt et interessant innblikk i hvordan ulike Finnmarkskommuner tilnærmer seg kunnskap om naturtyper. I Finnmark er det våren 2026 ingen kommuner som har kommet helt fram til politisk vedtak av sin plan, men en liten håndfull er snart i mål. Flere kommuneinformanter sier at en slik kartlegging ikke kan dekke alt, men det er en god start for å skape større bevissthet rundt naturverdier i befolkningen generelt og politikere og administrasjon spesielt. Da må en

kanskje leve med at enkelt kommuner/politikere ser slik kunnskap som en trussel for tradisjonell utmarkshøsting, og frykter at flere områder skal vernes. Vi synes også det er en viktig lærdom at et slikt arbeid med kartlegging av naturmangfold krever ekstern finansiering og kunnskap. Det er ikke forutsatt at kommunene selv skal gjøre kartleggingene, men kjøpe denne hos konsulenter med slik spisskompetanse. Selve planen skal kommunen selv stå for. Noen kommuner har valgt å involvere innbyggerne i deler av registreringen, for eksempel gjennom artsjakten hvor både store og små kan bidra. Vi vil også trekke fram de lokale initiativene som er tatt for restaurering av myrer i Porsanger og Lebesby kommuner. Disse er et godt eksempel på arbeid for naturmangfold i praksis. Under har vi laget en sammenfattet oversikt over hvor ni Finnmarkskommuner er i prosessen med å utarbeide kommunedelplan for naturmangfold.

Tabell 10. Status Kommuneplan for naturmangfold, Finnmarkskommuner, våren 2026

Kommune	Status
Sør-Varanger	Ventes endelig politisk vedtatt i 2026
Deatnu Tana	Ferdigstilt i 2018, men nektet politisk vedtatt
Gamvik	Ligger inne i planstrategi, men er ikke fulgt opp
Lebesby	Ventes endelig politisk vedtatt i 2026
Måsøy	Startet opp i 2022, planprogram vedtatt, stoppet opp da planlegger sluttet
Hammerfest	Startet opp i 2021, utkast i slutfase, ventes politisk vedtatt i 2027
Alta	Under utarbeidelse, mulig slutført i 2027
Loppa	Ventes endelig politisk vedtatt i 2026
Porsanger	Vedtak om å utarbeide plan i 2023, arbeidet påbegynt, men ikke fullført

Gjennomgangen av **planstatus** har også bekreftet noen antakelser om at flere Finnmarkskommuner sliter med å få utarbeidet de planene og kartleggingene de ønsker og har vedtatt politisk. Særlig de mindre kystkommunene strever med stor gjennomtrekk og en vanskelig rekrutteringssituasjon. Når kommunen i tillegg har dårlig råd, står i fare for å havne på ROBEK-lista og må kutte på alle fronter, så blir stillinger stående ubesatt og planlagt arbeid utsatt eller lagt i en skuff. Noen av disse utfordringene kan løses gjennom interkommunalt samarbeid, felles plankontor, eller innleid konsulenthjelp, men ofte blir disse kommunene fanget i en ond sirkel der helt nødvendige driftsoppgaver må prioriteres framfor utviklingsrettet arbeid.

Når det gjelder nærfriluftlivet og kommunenes tilrettelegging for lavterskeltiltak i et folkehelseperspektiv, mener vi at samarbeidet gjennom **Finnmarks friluftsråd**, nå gjennom 10 år, har hatt en imponerende progresjon med omfattende utbygging av stinett for Perletur og dagsturhytteprosjekt i alle Finnmarkskommuner. I tillegg kommer en rekke andre aktiviteter som ikke er nevnt i denne rapporten. Dette har ført til en «strømlineforming» av nærfriluftlivet da det bygges over samme lest i alle kommuner. Dette har mange positive sider, men har også endret en del av det frivillige folkehelsestilbudet som tidligere ble drevet av idrettslag, bygdelag og andre lokale frivillige organisasjoner. I noen kommuner har en klart å få disse med inn som en del av driften av Perletur, i andre kommuner har en ikke lykket med det. Finnmark friluftsråds ønske om å ha ett kontaktpunkt inn i kommunen, har vært krevende å få på plass, særlig i kommuner hvor stillinger på dette området kuttes, og hvor det ikke er ressurser for den ønskede

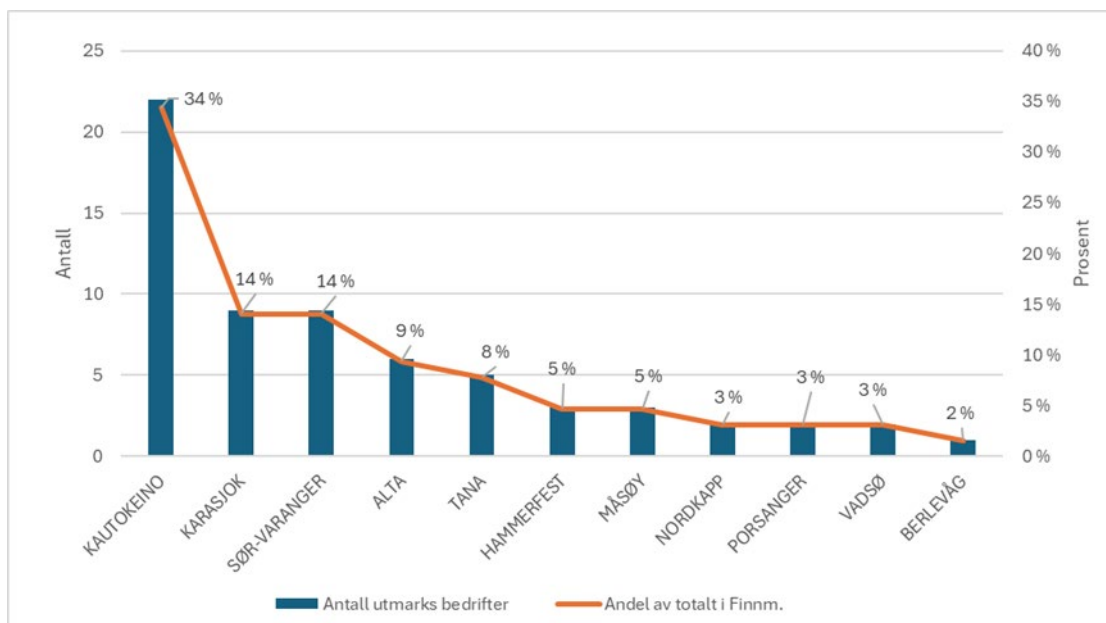
oppfølgingen. Flere kommuneinformanter uttrykker bekymring for at den økte trafikken til Perleturmålene fører til terrengskader i naturen, og må sette i verk tiltak for å reparere. Enkelte synes også at det går litt fort i svingene med hyttebygging uten de nødvendige medvirkningsprosessene.

Flere Finnmarkskommuner har stilt arealer til disposisjon til **ulike industriprosjekter**, mens andre knapt har industri å snakke om, og opplever heller ikke noe press på sine arealer. Industriutvikling kan bety både penger i kommunekassa, ny næringsutvikling, økt sysselsetting og tilflytting, men også tap av natur. Denne avveiningen er det hovedsakelig kommunen som gjør gjennom arealplan og reguleringsplaner, og det er her kunnskap om friluftsliv og naturmangfold kommer inn i planprosessene. Særlig vil realiseringen av Kraft- og industriløftet i Finnmark med utbygging av vindkraft og linjekapasitet, kunne ha stor innvirkning på arealene som i dag brukes av andre.

Hva gjør så kommunene for å støtte opp om sine utmarksaktører, de som har dette som inntekt? I de fire samiske kommunene er utmarksnæringer spesielt nevnt som satsingsområder med mulighet for støtte gjennom kommunale næringsfond. Dette finner vi ikke eksplisitt uttalt i de andre kommunene. Næringskapittelet har også vist at det kan være andre utfordringer med å drive en utmarksbedrift på små steder, og hvor manglende kommunal tilrettelegging gjennom basis kommunale tilbud som barnehage, reint vann til produksjonen og tomt til næringsvirksomhet, kan vanskeliggjøre utmarksutøvelsen eller hindre framtidig vekst. Det meste av utmarksnæringer foregår på små plasser, og har mye av de samme utfordringene som annet småskala næringsliv i distriktene.

Hvor finnes utmarksnæringsaktører? Kommunegjennomgangen viser at utmarkshøsting som næring er begrenset til noen kommuner, mens andre ikke har noen registrerte og aktive næringsaktører. Figuren under får fram hvilke kommuner de identifiserte utmarksnæringsaktørenes er registrert i, og det er tydelig at Guovdageaidnu er i en særstilling med 22 identifiserte bedrifter. Dette er ikke overraskende, men likevel bra å få dokumentert da det sier noe om hvor det er et miljø og rammebetingelser for å satse på slike næringer og hvor det også i framtiden kan være et utviklingspotensial med de rette tiltakene. Karasjohka Karasjok og Sør-Varanger har 9 utmarksaktører hver, mens Alta og Deatnu Tana kommer etter med henholdsvis 6 og 5.

Figur 12 Utmarksbedrifter i Finnmark fordelt på kommuner. Antall og andel av totalt i fylket.



8 Verneområder

11,26 % av Finnmarks arealer er vernet. Dette er noe mindre enn gjennomsnittet i Norge med 18 % vern av arealet på fastlandet. Det er mange former for vern, og mest kjent er nok nasjonalparkene. I Finnmark er det 5 nasjonalparker; Øvre Pasvik ble etablert i 1970, Stabbursdalen (1970), Anárjohka (1975), Seiland (2006) og Varangerhalvøya (2006). Mens øvre Pasvik, Varangerhalvøya og Stabbursdalen nasjonalparker er forholdsvis lett tilgjengelige, er Seiland og Anárjohka lite tilrettelagt for omfattende besøk.

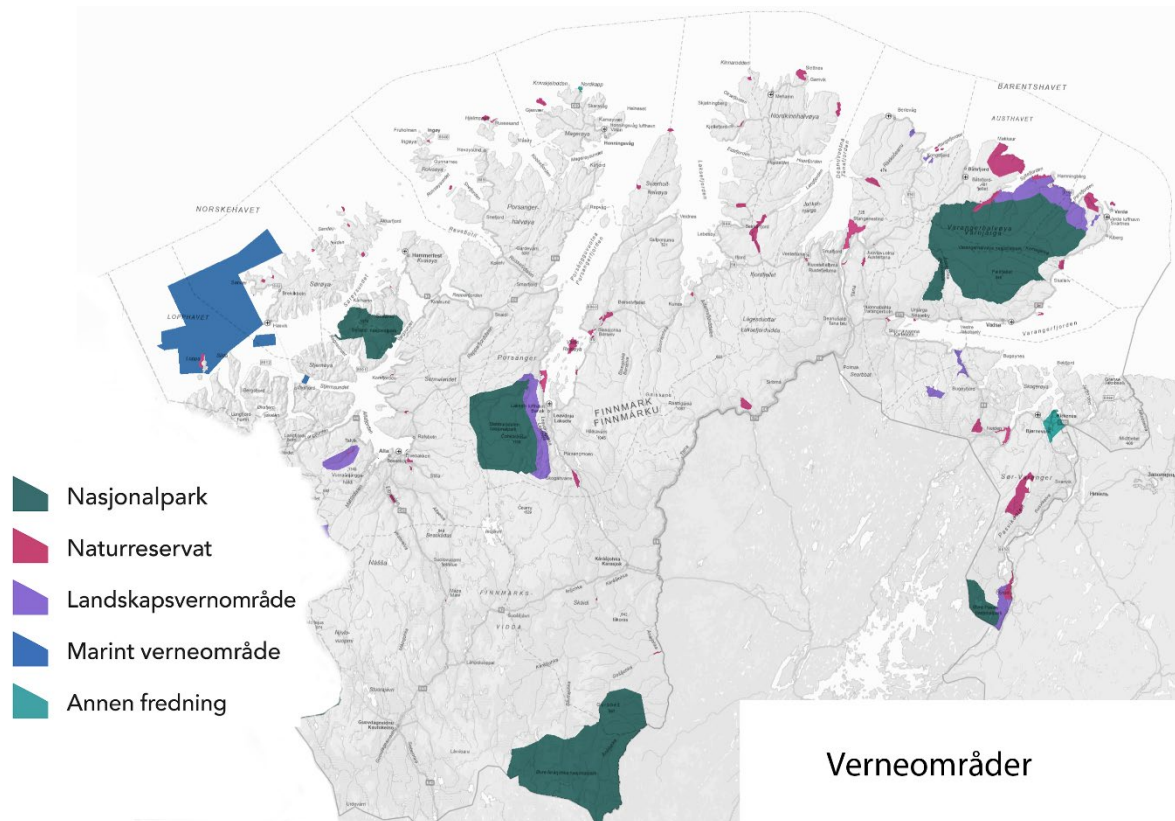
Andre typer vern er naturreservat, landskapsvern og marine verneområder. Totalt er det 97 ulike verneområder i fylket. I tabellen under vises verneområdenes størrelse og andel av totalarealet i de ulike Finnmarkskommunene. Guovdageaidnu Kautokeino kommune har definitivt det største verna arealet med 1138 km² vern. Likevel har Norges største kommune i areal, en moderat andel vern av totalarealet på i underkant av 12 %. Mest vern i andel av totalarealet har Vardø kommune hvor over 70 % er vernet. Like bak finner vi Båtsfjord kommune med 69 % og Vadsø kommune med vel 57 %. Varangerhalvøya nasjonalpark er årsaken til at disse kommunene har så høy andel vern.

Tabell 10 Vernearealer i Finnmark, kommunefordelt, 2025, antall, km² og andel av totalarealet

Kommune	Kommune-areal totalt km ²	Antall verne-områder	Alle verneformer km ²	%-andel vernet
Alta	3849,6	14	218,13	5,66
Hammerfest - Hámmerfeasta	2692,57	7	186,46	6,92
Sør-Varanger	3971,42	9	311,85	7,85
Vadsø	1257,85	3	723,25	57,49
Kárásjohka - Karasjok	5452,95	3	273,45	5,01
Guovdageaidnu - Kautokeino	9707,35	2	1 137,74	11,71
Loppa	688,88	2	2,61	0,37
Hasvik	555,57	5	2,57	0,46
Måsøy	1135,83	4	4,9	0,43
Nordkapp	925,69	3	4,73	0,51
Porsanger - Porsángu - Porsanki	4872,58	10	966,91	19,84
Lebesby	3459,42	6	16,18	0,46
Gamvik	1416,34	3	36,41	2,57
Deatnu - Tana	4051,35	6	28,22	0,69
Berlevåg	1121,78	4	21,47	1,91
Båtsfjord	1434,78	6	993,69	69,25
Vardø	600,61	6	424,44	70,66
Unjárga - Nesseby	1436,94	4	102,38	7,12

Kilde: Miljødirektoratet og SSB

Figur 12 Verneområder i Finnmark, 2025, i kart



Kilde: Mijødirektoratet

8.1 Hvordan påvirker vernestatus muligheten til å høste av utmarka?

I verneområder, som i andre utmarksområder, kan du i utgangspunktet ferdes fritt både sommer og vinter. I noen verneområder er det spesielle ferdselsbegrensninger for å unngå å forstyrre dyrelivet når det er på sitt mest sårbare. Dette er typisk i hekke- og yngletiden på våren og om sommeren. Det er tillatt å plukke bær og sopp til eget bruk, men i en del verneområder er planter vernet, og derfor ikke lov å plukke. Jakt og fiske er i utgangspunktet tillatt, med mindre det finnes egne restriksjoner i det aktuelle verneområdet. Gjeldende regler for fiskekort må følges. Den eneste utmarksressursen som ikke kan høstes i verneområdene er skogen med formål vedavvirking.

Høsting er altså tillatt for alle de nevnte utmarksressursene foruten vedavvirking, så lenge det ikke brukes motorisert kjøretøy. I verneområdene er det strengere regler for motorisert ferdsel enn det som følger av motorferdselloven og nasjonal forskrift. På bakgrunn av vernebestemmelsene for disse områdene skal det søkes om tillatelse til motorisert ferdsel fra forvaltningsmyndigheten, som er Statsforvalteren i Troms og Finnmark. De som er avhengige av motoriserte kjøretøy for å høste og bringe ressursene hjem, vil altså oppleve at vernet hindrer dem i utøvelsen av høstingen. Unntaket her er reindrifta som har rett til kjøring med snøskuter på vinterføre, men må søke om dispensasjon for barmarkskjøring med grunnlag i distriktsplan.

Det er ikke tillatt med skuterløyper eller barmarksløyper i verneområder, men det har vært noen tilfeller der verneområder ble opprettet i områder hvor det allerede var en etablert skuterløype, for eksempel til et godt fiskevann. Da har vernemyndighetene tillatt videreføring fram til ny revidering av løyper i kommunen. Det er også eksempler på at løyper er lagt om for å møte kravene i verneforskriften. Slike eksempler finner vi i Stabbursdalen nasjonalpark og Varangerhalvøya nasjonalpark. Vi har ikke opplysninger om alle disse løypene som var i konflikt med verneforskriftene i dag er opphevet.

Det er primært Statsforvalteren, Miljødirektoratet og Klima- og miljødepartementet som er ansvarlige myndigheter for å utrede og fremme forslag om nye verneområder. Kommuner og Fylkeskommuner kan ta initiativ til områdevern. Forslag til vern av nye områder i Finnmark blir ofte møtt med motstand fra brukere som historisk har brukt disse områdene til høsting. Et slikt område som ble foreslått vernet alt i 1991 var Goahteluoppal i Guovdageaidnu kommune, og i forbindelse med dette arbeidet er det gjort kartlegginger av bruken av området, blant annet på høsting av utmarka (Riseth, Solbakken og Kitti, 2009). Vern av dette våtmarksområde og foreslått utvidelse av Anárjohka nasjonalpark. Verneforskriftene legger begrensninger på hvilke ressurser som kan utnyttes, og i tillegg er det i dag forbud mot bruk av kjøretøy innenfor nasjonalparkgrensene. Dette hindrer tradisjonell bruk av området for andre enn reindrifutøvere, som har spesiell tillatelse til å ferdes i området også med motoriserte kjøretøy. Forslaget ble møtte med stor motstand lokalt, og både fylkestinget og FeFos styre mente at det er nok verneområder i Finnmark. I 2015 ble verneforslaget lagt på is.

Vi har et annet eksempel hvor jakt og dyrevelferd utfordres av verneforskrifter. Tidlig på 2000-tallet ønsket grunneier FeFo at det skulle drives elgjakt i Anárjohka nasjonalpark da bestanden økte mens beitegrunnlaget var dårlig, noe som gikk ut over dyrehelsen. Det var også interesse for slik jakt blant lokale jegere. Området er vanskelig tilgjengelig uten motorisert ferdsel, og jakt var i utgangspunktet ikke tillatt. På grunn av verneforskriftene

som ikke tillater barmarkskjøring, ble denne jakten i noen år gjennomført på dispensasjon, i randsonen og lenger inn ved bruk av helikopterfrakt. Jakta ble en stor utgift for FeFo, og da kostnadene for helikopterfrakt ble forsøkt lagt på jaktlagene, var det få jegere som var interessert. Nasjonalparkstyret ønsket heller ikke at jakta skulle videreføres på dispensasjon. Elgjakt i nasjonalparken har derfor ikke vært gjennomført etter 2020.

I tillegg til tradisjonelt statlig vern, hvor grunneier pålegges vern gjennom pålegg, kan grunneier selv foreslå frivillig vern. Her skjer frivillig vern gjennom dialog, forhandlinger og en avtale der grunneier selv tilbyr området for vern. Finnmarkseiendommen startet i 2017 et arbeid med frivillig vern av skog i Pasvik, og i 2025 varslet Statsforvalteren i Troms og Finnmark oppstart av verneprosess. Oppstartmeldingen gjelder blant annet utvidelse av Øvre Pasvik nasjonalpark og Store Sametti–Skjelvatnet naturreservat, omgjøring av deler av Øvre Pasvik landskapsvernområde til nasjonalpark, samt frigivelse av enkelte verneområder. Verneforslaget omfatter flere områder i Pasvik og innebærer 53 425 dekar nytt vern, 2 396 dekar omgjøring av verneformål fra landskapsvernområde til nasjonalpark, samt 6 046 dekar oppheving av vern. Dette gir totalt 47 379 dekar netto nytt verneareal. De foreslåtte områdene har svært høye verneverdier og inngår i Norges største sammenhengende område med naturskog. Mesteparten består av urskog eller urskogsner naturskog, hovedsakelig gammel furuskog. I følge FeFo foregår det ikke kommersiell avvirkning av skog i de foreslåtte nye områdene for vern.

9 Klimaendringer og effekter på utmarksressurser

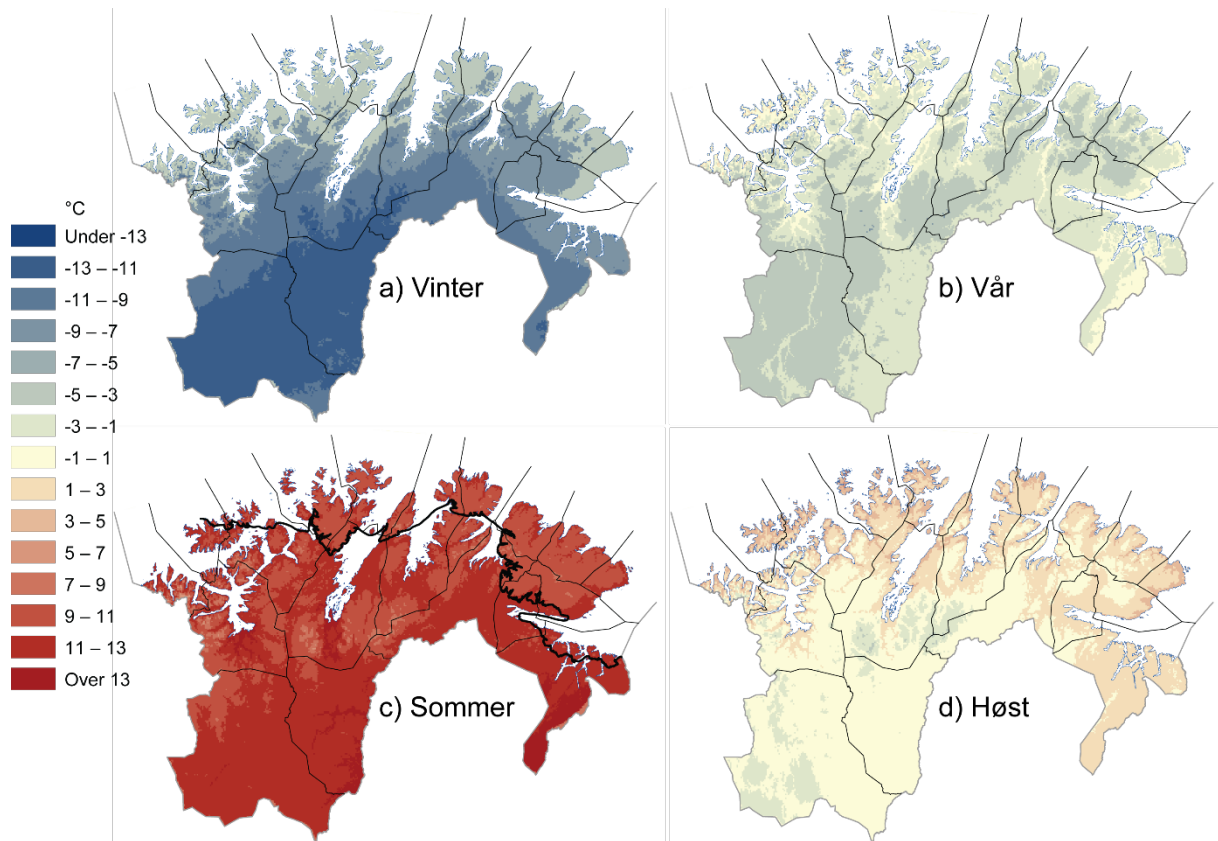
Dette kapitlet består av fire deler. Den første delen presenterer ulike klima- og sesongendringer over tid til ulike årstider, og i ulike klimatiske soner i Finnmark. Den andre delen omhandler fremtidig temperatur og nedbørsutvikling i Finnmark. Den tredje delen presenterer kunnskap om hvordan disse klimaendringene påvirker ulike utmarksressurser, og til slutt vil vi gjengi noen observasjoner våre utmarksnæringsinformanter har gjort i forhold til de utmarksressursene de selv har lang erfaring med å høste.

9.1 Klima- og sesongendringer

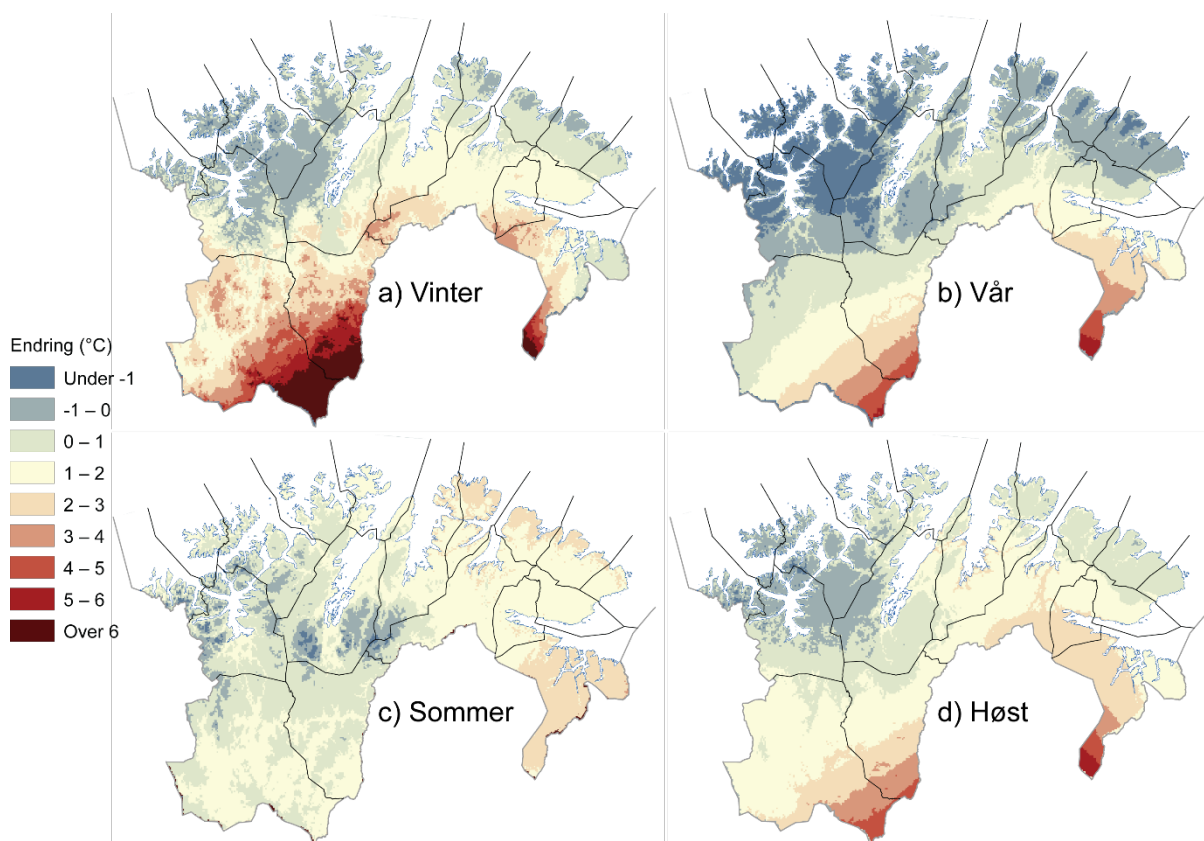
Temperatur

Temperaturanalysene er basert på tremåneders sesonger: vinter (des–jan–feb, DJF), vår (mar–mai, MAM), sommer (jun–aug, JJA) og høst (sep–nov, SON) (se figur 1). Utgangspunktet for analysene er daglige temperaturkart fra MET Norway (Lussana et al. 2019).

Gjennomsnittlig middeltemperatur for perioden 2021–2025 viser at vintertemperaturen (DJF) ligger rundt -11°C i indre Finnmark, mens kystnære områder som nordsiden av Sørøya og Ingøy har verdier nær 0°C (figur 1a). Vårtemperaturen (MAM) varierer stort sett mellom -3 og $+1^{\circ}\text{C}$, med lavere verdier i fjellområdene. Høst (SON) har i gjennomsnitt om lag 0°C over store deler av fylket, men kystsonen og ytterkysten viser høyere middelverdier, ofte over $+3^{\circ}\text{C}$. Sommer (JJA) har vært relativt varm; flere lavereliggende stasjoner ved Alta, Lakselv, Kárášjohka Karasjok, Anárjohka og i sørlige deler av Sør-Varanger viser sommermiddel rundt 13°C , mens øvrige lavereliggende områder ligger over 10°C (figur 1c).



Figur 1. Middeltemperatur (°C) perioden 2021 – 2025. a) Vinter (DJF), b) vår (MAM), c) sommer (JJA) og d) høst (SON). Basert på data fra MET Norge (Lussana m.fl. 2019). For sommerkartet er avgrensningen av arktisk sone vist, etter definisjon av Elvebakk og Karlsen (2022).



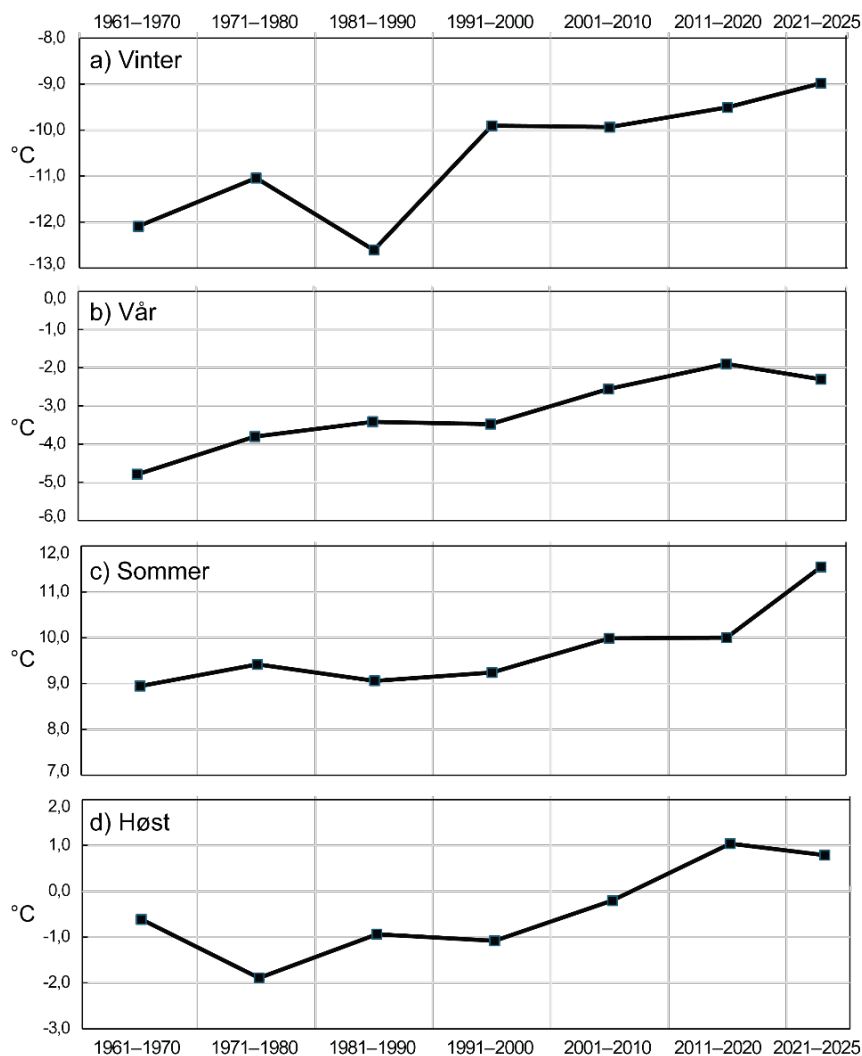
Figur 2. Endring i sesongtemperatur (°C). Lineær trend for perioden 2000 – 2025. a) Vinter (DJF), b) vår (MAM), c) sommer (JJA) og høst (SON). Basert på data fra MET Norge (Lussana m.fl. 2019).

Figur 2 viser den lineære trenden i sesongmiddeltemperatur for perioden 2000–2025, beregnet separat for de fire definerte årstidene. Sterkest oppvarming er registrert i indre Finnmark, med særlig markant økning i Anárjohka hvor trenden tilsvarer 0,3 °C per år — det vil si om lag 7,8 °C over 26 år. Denne økningen er statistisk signifikant ($p < 0,01$). Men merk her at januar 2026 var usedvanlig kald (under -20 °C); dersom vinteren 2025–2026 inkluderes i analysen, ville den beregnede vintertrenden blitt noe svakere.

Videre viser trendkartene en generell temperaturøkning i alle årstider i de indre områdene, mens enkelte kystnære og nordvestlige deler av fylket viser mer moderate endringer. Og en nedgang på mer enn en grad i vårtemperaturen forekommer i nordvestlige deler av fylket, for Loppa, Hasvik, Hammerfest, Kvalsund og nordlige del av Alta kommune (figur 2b)

De raske klimaendringene som startet rundt 1990 har ført til at mange land nå oppdaterer klimanormaler hvert tiende år. I denne analysen beskriver vi «dagens klima» ved hjelp av de siste fem årene (2021–2025), og i figur 3 sammenligner vi disse fem årene med de seks foregående 10-årsperiodene. Klimakartene er mindre pålitelige i høyfjellet, derfor er områder over 500 m tatt ut av analysen. Grafene viser fylkesgjennomsnitt for faste sesonger for hver 10-årsperiode og illustrerer en klar temperaturøkning i alle årstider siden 1961. Vinteren (DJF) har økt mest; de siste fem årene var vintermiddeltemperaturen 3,63

°C høyere enn 10-årsnormalen 1981–1990 (figur 3a). Sommertemperaturen for 2021–2025 (figur 3c) var 1,54 °C høyere enn normalperioden 2011–2020, som selv var den høyeste siden 1961. Sammenlignet med 1961–1970 var sommertemperaturen de siste fem årene 2,60 °C høyere.



Figur 3. Gjennomsnittstemperatur (°C) for 10-års perioder siden 1961, og de siste fem år (2021 – 2025). Gjelder maske for hele Finnmark under 500 moh. a) Vinter (DJF), b) vår (MAM), c) sommer (JJA) og d) høst (SON). Basert på data fra MET Norge (Lussana m.fl. 2019).

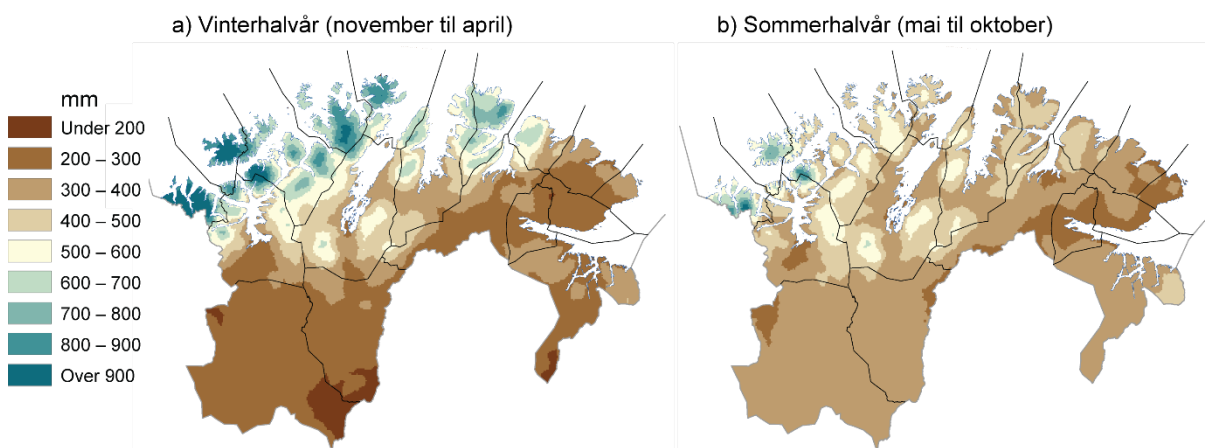
Arktisk tilhørighet

Grensen for den arktiske sonen ble kartlagt i 2022 av Elvebakk og Karlsen (figur 1c) og følger i hovedsak den kontinuerlige skoggrensa. Nord for denne grensa finnes kun mindre boreale lommer, i tillegg forekommer krattskog preget av ulik grad av hybridisering mellom bjørk og dvergbjørk. Dagens sommertemperaturer (figur 1c) tilsier at bjørkeskog potensielt kan etablere seg langs store deler av kysten i Finnmark, men den faktiske skoggrensa

reflekterer et klima som var gjeldende for flere tiår siden, nærmere bestemt 1961–1990-normalen. På bakgrunn av dette kan vi fortsatt med trygghet klassifisere deler av Finnmark som arktisk, slik vist i figur 1c.

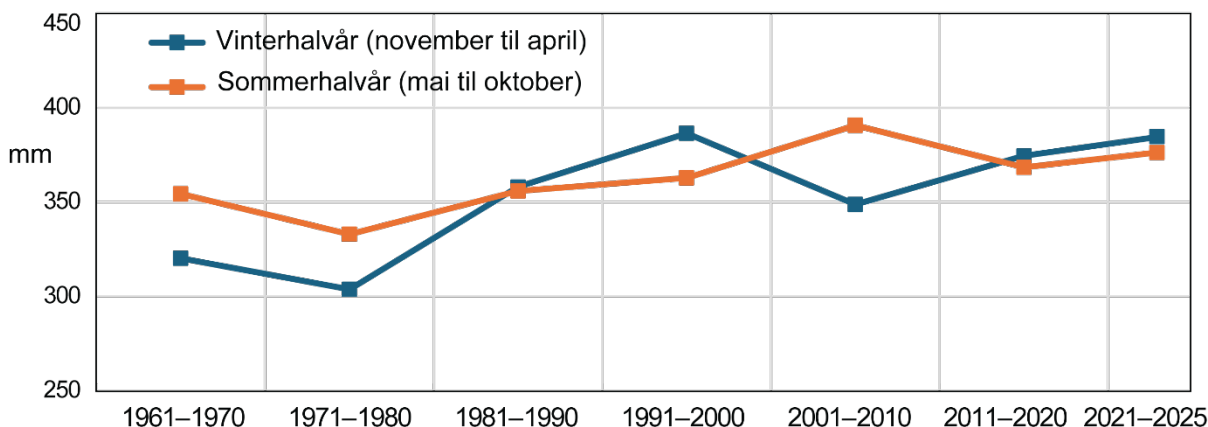
Nedbør

Vi deler nedbøren inn i et vinterhalvår (november–april), da mesteparten av nedbøren i indre strøk faller som snø, og et sommerhalvår (mai–oktober). Resultatene er vist i figur 4. I perioden 2021–2025 ligger vinternedbøren i store deler av fylket på omtrent 200–300 mm, mens kyststrøkene mottar betydelig mer. Enkelte kystområder i Loppa og Hasvik kommune har gjennomsnittlig vinternedbør over 900 mm (figur 4a). Sommerhalvåret viser mindre kontrast mellom kyst og innland enn vinteren. For størstedelen av fylket ligger sommernedbøren på rundt 400–500 mm (figur 4b). Dette mer jevnt fordelt nedbørsmønsteret gir mindre tydelig kyst-innland-gradient om sommeren enn om vinteren.



Figur 4. Gjennomsnittlig nedbørssum (mm) for de siste fem år (2021 – 2025). a) Vinterhalvåret (november til april) og sommerhalvåret (mai til oktober). Basert på data fra MET Norge, se Lussana m.fl. (2018).

Når vi ser på nedbørsdata tilbake til 1961, framstår endringene som moderate (figur 5). For perioden 2021–2025 var vinternedbøren for hele fylket under 500 mm o.h. i gjennomsnitt 385 mm, mot 349 mm for 1961–2020. I sommerhalvåret var gjennomsnittet 376 mm de siste fem årene, sammenlignet med 361 mm for 1961–2020. Disse tallene indikerer en svak økning i både vinter- og sommernedbør, men ingen dramatiske endringer i total mengde over den lange perioden.



Figur 5. Gjennomsnittlig nedbørssum (mm) for 10-års perioder siden 1961, og de siste fem år (2021 – 2025). Gjelder maske for hele Finnmark under 500 moh. a) Vinterhalvåret (november til april) og b) sommerhalvåret (mai til oktober). Basert på data fra MET Norge (Lussana m.fl. 2018).

Snø- og vekstsesong

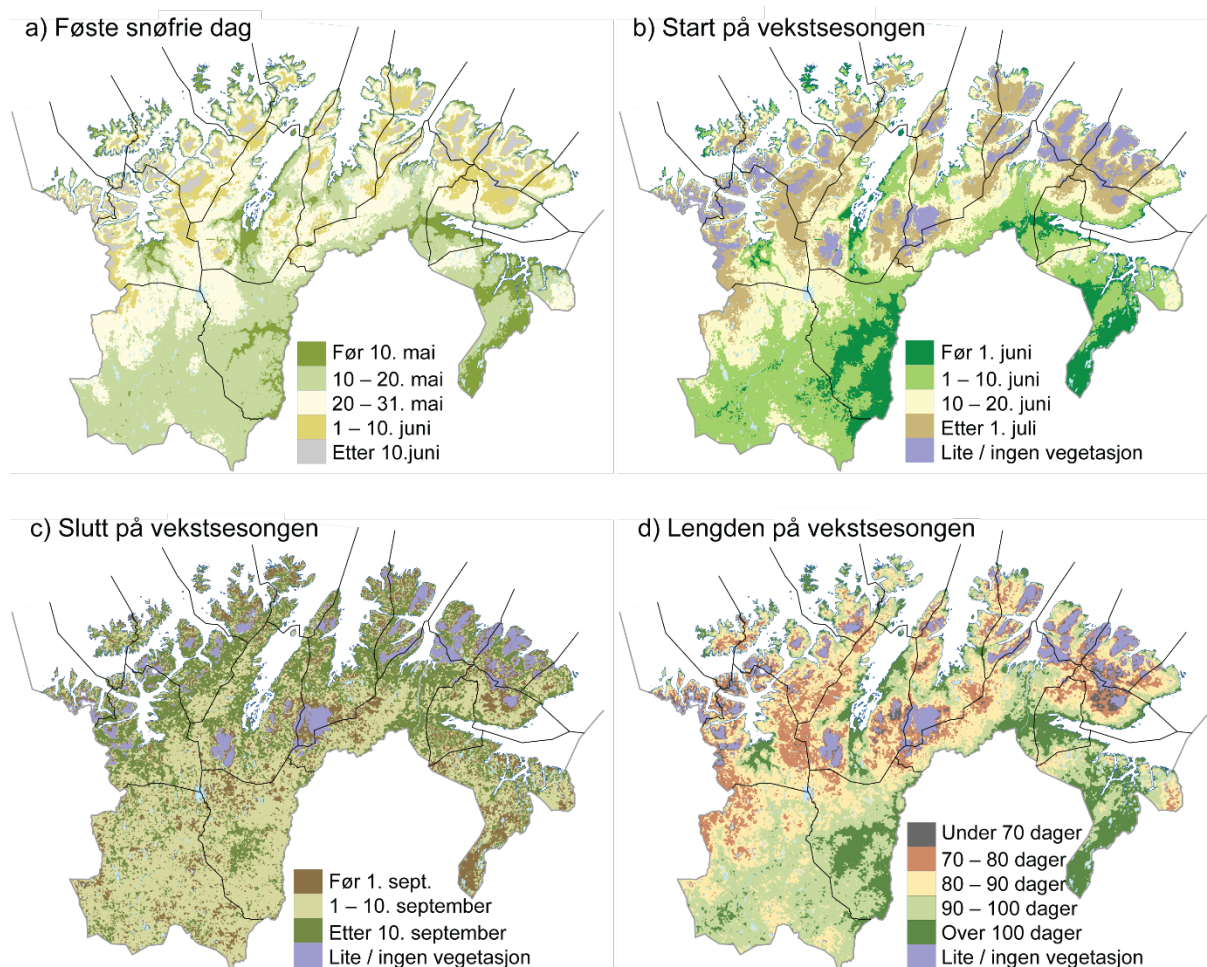
Jordobservasjonsgruppa ved NORCE prosesserer daglige, skyfrie MODIS-satellittbilder med 232 meters pikselstørrelse tilbake til mars 2000. Disse dataene brukes her til å kvantifisere sesongforløp som er viktige for utmarksbruk og for å følge endringer over tid.

Første snøfrie dag i gjennomsnitt for perioden 2021–2025 inntreffer i store deler av fylket rundt 10.–20. mai. Langs kysten og i lavtliggende områder ved Alta, Lakselv, Kárášjohka, Varangerbotn og i Sør-Varanger skjer snøsmeltingen tidligere. Trendanalysene viser at snøsmeltingen nå skjer noe *senere* enn for 26 år siden, en utvikling som i hovedsak henger sammen med en svak nedgang i vårtemperatur i ytre deler av fylket (figur 2b).

Start på vekstsesongen er her definert som tidspunktet for løvsprett på bjørk og for dvergbjørk i fjellet, og sammenfaller med starten på bjørkepollensesongen. I indre, lavereliggende områder, langs kysten og i fjordbunner begynner vekstsesongen mot slutten av mai, mens den i mesteparten av fylket starter i begynnelsen av juni. Over de siste 26 årene er det en svak tendens til tidligere start på vekstsesongen, drevet av litt høyere temperaturer i mai og juni. En temperaturøkning på én grad tilsvarer omtrent fem dager tidligere start i indre, kontinentale områder og syv dager tidligere i ytre, oseaniske områder (Karlsen et al. 2008).

Slutt på vekstsesongen er her satt til tidspunktet da omtrent 50 prosent av bladene på bjørk er gule, og inntreffer for størstedelen av fylket rundt 10. september (figur 6c), omtrent samtidig med at høstjakta starter. Sluttdatoen er noe tidligere i indre, kontinentale områder enn i kyststrøk. Beregning av trender for slutten av vekstsesongen er utfordret av omfattende insektangrep (lauvmakk) på bjørk i perioden, noe som forstyrrer signalene og gjør langsiktige endringer usikre.

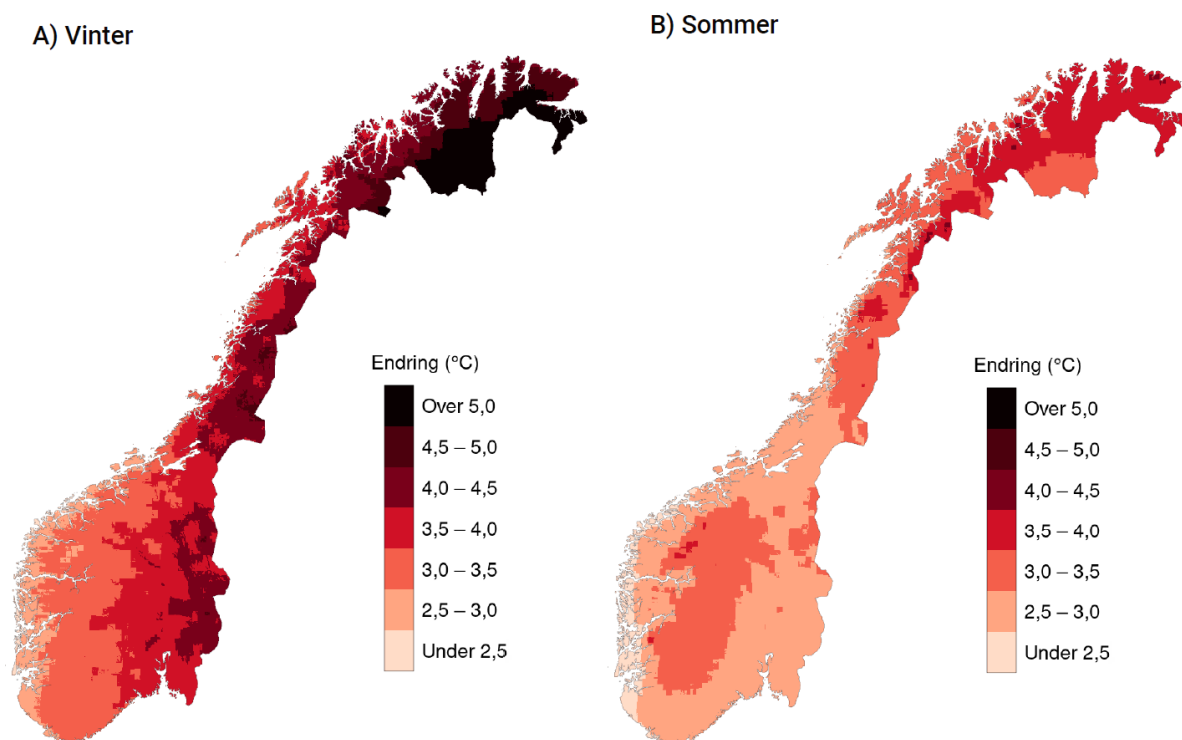
Sesonglengde fra start til slutt er over 100 dager i områder med tidlig start og under 80 dager i høyereliggende strøk (figur 6d).



Figur 6. Sesongstadier, gjennomsnitt for de siste fem år (2021 – 2025). a) Første snøfrie dag, b) start på vekstsesongen, c) slutt på vekstsesongen, og d) lengden på vekstsesongen. Basert på Terra MODIS satellittdata prosessert av NORCE.

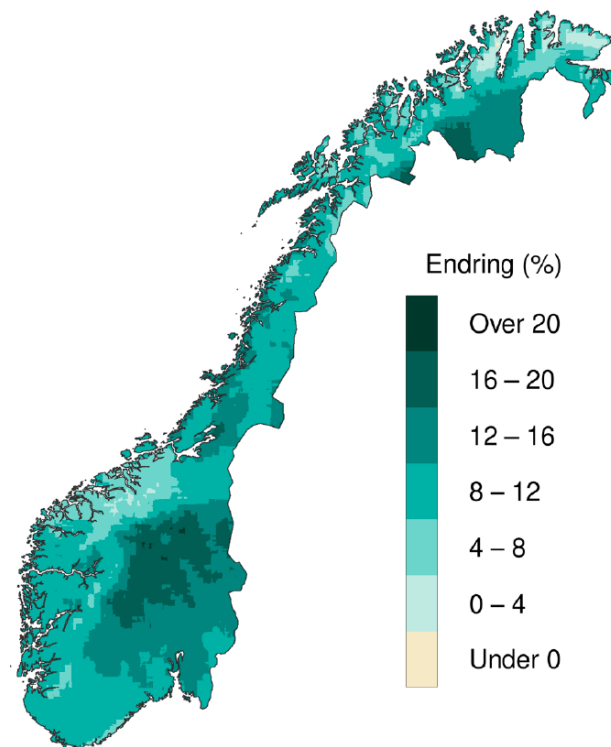
9.2 Fremtidens temperatur og nedbør i Finnmark

For beskrivelse av fremtidens klima i Finnmark legger vi til grunn siste rapport av 'Klima i Norge, oppdatert i 2025' (Dyrrdal m. fl. 2025). Forventete endringer er avhengig av hvilke utslipp scenario som legges til grunn. Går vi ut fra et høyt utslippsscenario (SSP3-7.0), så kan vi forvente over 5 °C økning av vintertemperaturen (DJF) mot slutten av århundret (figur 7a) for det meste av fylket, noe mindre i kystområder (4-5 °C). Sommertemperaturen (JJA) vil øke med 3-4 °C (figur 7b).

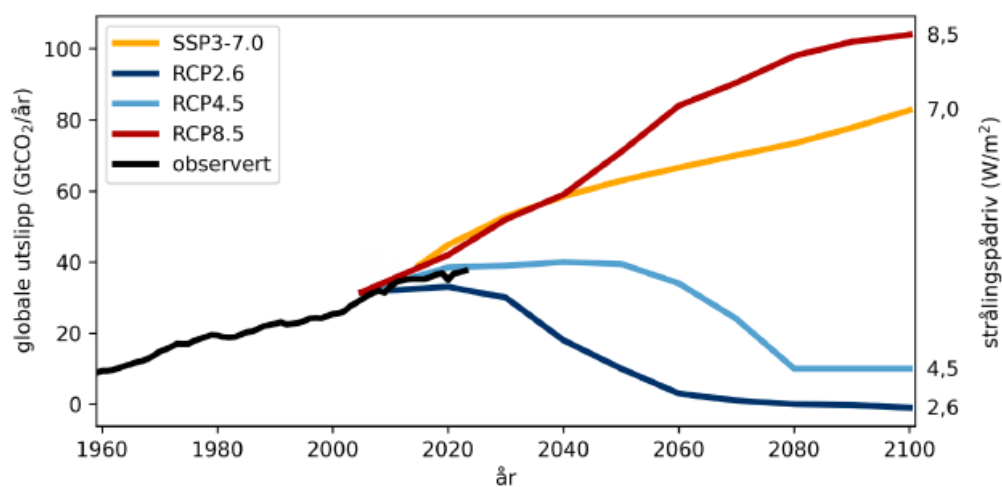


Figur 7. Endring i middeltemperatur (°C) mellom 1991 – 2020 og perioden 2071 – 2100 under høyt utslippsscenario (SSP3-7.0), for a vinter (DJF) og b) sommer (JJA). Beregnet endringer gjennomsnittet av 20 framskrivinger (COR-BA—2025). Figuren er kopiert fra Dyrrdal m. fl. (2025).

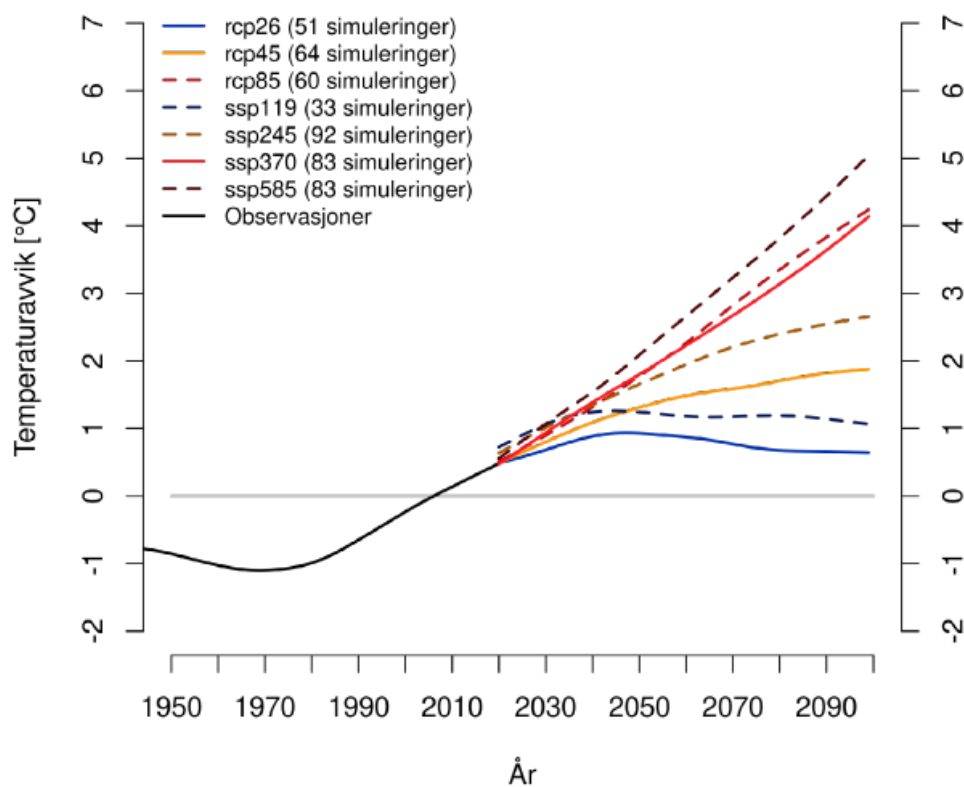
Også nedbøren er forventet å øke ved høyt utslippsscenario. En 10-20 % økning i årsnedbør i indre deler av fylket og noe mindre i ytre deler (figur 8) fram mot 2071 – 2100. Det er også forventet hyppigere kraftig regn.



Figur 8. Endring fra 1991–2020 til 2071–2100 under høyt utslippsscenario (SSP3-7.0) i gjennomsnittlig årlig nedbørsum (i % av referanseverdi). Beregnet endring er gjennomsnittet av 20 framskrivninger (COR-BA-2025). Figuren er kopiert fra Dyrrdal m. fl. (2025).



Figur 1.2.1 Tidsserier av globale karbondioksid (CO_2) utslipp til atmosfæren. Data: observasjoner (Friedlingstein mfl., 2024) og framtidige utslippsscenarioer, RCPer (Meinshausen mfl., 2011) og SSPer (Riahi mfl., 2017).



Figur 1.2.2 Observert (sort linje) og framtidig temperaturavvik i Norge i forhold til perioden 1991–2020. Grafikk: Kajsa Parding, Meteorologisk institutt.

9.3 Klimaendringenes betydning for utmarksbruk i Finnmark

Klimaendringene som er dokumentert i dette kapittelet setter direkte rammer for hvordan utmarka i Finnmark kan brukes. Vintermiddeltemperaturen har økt med opptil 7–8 °C i indre Finnmark siden år 2000 (figur 2a), sommertemperaturen var 2,60 °C høyere i 2021–2025 enn i 1961–1970 (figur 3c), og vintersesongen på Finnmarksvidda ventes å bli 20–40 dager kortere mot slutten av århundret (Dyrddal m.fl. 2025). Disse endringene griper inn i praktisk talt alle former for utmarksbruk – fra vinterferdselen på vidda til laksefisket i elva og rypejakt i fjellet – og konsekvensene er allerede merkbare.

Vinterferdsel og snøskuterbruk

Motorisert ferdsel vinterstid er en forutsetning for svært mye av utmarksbruken i Finnmark, enten det dreier seg om ferdsel til fiske- og jaktlokaliteter, hyttebruk eller rekreasjonsskjøring langs fastsatte snøskuterløyper. Denne ferdselen er avhengig av stabile snø- og isforhold som strekker seg langt nok inn i sesongen til å gi en praktisk og trygg sesong.

Framskrivningene i «Klima i Norge 2025» (Dyrddal m.fl. 2025) viser at vintertemperaturen i Finnmark vil øke med over 5 °C mot slutten av århundret under et høyt utslippsscenario (figur 7a), og at det vil bli kortere perioder med stabile vinterforhold og flere smelteepisoder. For Finnmarksvidda betyr dette en estimert forkortelse av vintersesongen på 20–40 dager. Økt hyppighet av temperaturvekslinger rundt null grader – såkalte nullgradspasseringer – gir dessuten mer isete og variabelt snølag, noe som gjør kjøring mer krevende og farlig.

Allerede i dag er vintersesongen blitt mer uforutsigbar i ytre deler av fylket. Reiselivsaktører som driver snøskutersafari og hundekjøring i kystnære strøk, for eksempel i Alta-området, rapporterer om stadig mer ustabile vinterforhold og kortere perioder med tilstrekkelig snølag (NRK Troms og Finnmark 2025). For innlandskommunene på vidda er situasjonen foreløpig mer stabil, men trenden er tydelig: snøsesongen starter noe senere, avsluttes noe tidligere, og avbrytes hyppigere av mildvær. For lokale brukere som er avhengige av snøskuter som transportmiddel til fiske, jakt og hytter, innebærer dette en reell innskrenkning i tilgjengeligheten til utmarka.

Isdekket på vann og vassdrag er en annen kritisk faktor. Sikrere is over lengre perioder har tradisjonelt vært avgjørende for isfiske og for ferdsel over vann og myrer. Høyere vintertemperaturer og flere tine-frys-sykluser svekker isdekket og gjør det tynnere og mer uforutsigbart. Særlig for jegere og fiskere som ferdes i terrenget fra tidlig vinter, er dette en sikkerhetsmessig utfordring.

Barmarkskjøring

Barmarkskjøring – motorisert ferdsel i utmark på snøfri mark – er en særlig utfordring i Finnmark og har lenge vært gjenstand for offentlig oppmerksomhet og forvaltning. Klimaendringene tilfører denne problemstillingen nye dimensjoner, fordi de på én og

samme tid endrer terrengforholdene som bestemmer sårbarhetsnivået og forlenger den perioden av året da barmarkskjøring er mulig.

Klimaendringer øker terrengenes sårbarhet. Et sentralt funn fra klimaforskningen er at det arktiske terrenget i Finnmark – særlig myrlendte og permafrostpåvirkede arealer – blir mer sårbart overfor mekanisk påvirkning når klimaet varmes opp. Permafrostens isolerende funksjon gjør at telen historisk sett har holdt torvmyrene bæredyktige langt utover i sesongen. Når permafrosten tines, svekkes denne bæreevnen, og terrenget blir mer utsatt for komprimering og spordannelse selv fra moderat kjøring. Halvparten av permafrostarealet i torv- og palsmyrer i Nord-Norge er allerede borte siden 1950-tallet (Dyrrdal m.fl. 2025), og prosessen vil akselerere videre med fortsatt oppvarming.

En rapport bestilt av Miljødirektoratet (Norsk Polarinstitutt m.fl. 2021), konkluderer med at den lavarktiske tundraen i Finnmark er det deløkosystemet som allerede er tydeligst påvirket av klimaendringene i norsk Arktis. Forskerne understreker at selv om de biologiske konsekvensene foreløpig er begrensede, bør den pågående temperaturøkningen betraktes som et varsel om at større endringer er under utvikling. I et slikt perspektiv representerer ytterligere mekanisk belastning fra barmarkskjøring en tilleggsrisiko i et allerede presset økosystem: vegetasjonen i arktisk og subarktisk tundra har langsom restitusjon, og spordannelse i myr og tundra kan bli permanente sår i terrenget over tidsskalaer på tiår.

Lengre barmarksesong gir økt potensial for belastning. Klimaendringene er i ferd med å forlenge den snøfrie sesongen i Finnmark. Første snøfrie dag er relativt stabil i indre strøk, men vintersesongen forventes å bli 20–40 dager kortere på Finnmarksvidda mot slutten av århundret (Dyrrdal m.fl. 2025), og snødekket vil i økende grad avbrytes av mildværsepisoder. En lengre barmarkperiode betyr i praksis et utvidet tidsrom der barmarkskjøring er fysisk mulig. Kombinert med økt interesse for naturbasert reiseliv, jakt og fiske – som i seg selv gir mer aktivitet i utmarka – innebærer dette at den samlede belastningen fra barmarkskjøring kan øke, med mindre det forvaltningsmessig tas høyde for dette.

Det er en særlig spenning mellom to samtidige trender: terrenget blir mer sårbart på grunn av tinende permafrost og ustabil myrhydrologi, samtidig som den snøfrie perioden – og dermed mulighetene og incitamentene for barmarkskjøring – øker. Vårforbudet i Nord-Troms og Finnmark er begrunnet nettopp i terrengenes sårbarhet under vårløsningen, men klimaendringene kan endre tidspunktet for og forløpet til vårløsningen, noe som på sikt kan gjøre det nødvendig å revurdere forbudets avgrensning i tid.

Barmarkskjøring utgjør en forvaltningsutfordring i et klima i endring. Samlet sett forsterker klimaendringene den eksisterende forvaltningsutfordringen knyttet til barmarkskjøring i Finnmark. Terrengene som allerede er dokumentert skadet av kjøring vil restituere seg langsommere under et varmere klima med ustabilisert permafrost. Nye arealer – myrlendte og lavbundne – vil bli mer sårbare etter hvert som permafrostlaget tynnes. Forvaltningsmessig peker dette i retning av at behovet for nøyaktig kartlegging av terrengenes bæreevne og sårbarhet vil øke, og at en tilpasningsbasert forvaltning – der dispensasjonspraksis og løypetraseer for barmarksløyper tar hensyn til endret terrengkvalitet – vil bli stadig viktigere. Prinsippet i gjeldende regelverk om at nødvendig

transport i størst mulig grad bør gjøres på snø, vil ha økt relevans i et klima der snøsesongens lengde og forutsigbarhet avtar.

Jakt

Rypejakt er den dominerende jaktformen i Finnmark og den som flest jegere – både lokale og tilreisende – engasjerer seg i. Lirypebestanden er systematisk overvåket gjennom Hønsefuglportalen siden år 2000, og dataene viser at bestanden på lang sikt har hatt nedadgående tendens. Forskning fra SUSTAIN-prosjektet (UiO) konkluderer med at lirypebestanden i Finnmark ser ut til å bli negativt påvirket av klimaendringene. Én sentral mekanisme er fenologisk feilkopling: varmere vår fører til at vegetasjonen grønnes raskere enn det rypa tilpasser seg, noe som kan forringe tilgangen til mat og beskyttelse for kyllinger i den sårbare oppvekstperioden.

En annen alvorlig klimaeffekt er det som omtales som «regn-på-snø»-hendelser: i stedet for tørr snø faller det regn eller sludd som siden fryser til is. Slike hendelser, som blir hyppigere med høyere vintertemperaturer og flere nullgradspasseringer, låser maten inne under et islag og kan føre til høy vintermortalitet hos rype.

På lengre sikt er det grunn til å forvente strukturelle endringer i leveområdene for rype. Varmere somre, lengre vekstsesong (figur 6b, d) og høyere sommertemperaturer akselerer den pågående skoggrensehevingen, der bjørketrærne rykker oppover og innover i tidligere åpen tundra. Potensialet for bjørkeskogsetablering langs store deler av kysten er allerede til stede ut fra dagens sommertemperaturer (figur 1c). Over tiår vil dette redusere arealet av åpen snaufjellsvegetasjon som er kjernehabitat for lirype og fjellrype.

For elgjakt er bildet mer sammensatt. Elgbestanden er i sterk vekst i de sørlige og vestlige delene av Finnmark, delvis som følge av mildere vintre og lengre beitesesong. Varmere sommertemperaturer øker imidlertid risikoen for varme- og tørkestress, og et varmere klima kan tiltrekke seg flere parasitter og sykdommer. For den lokale jakten er elg likevel en ressurs i vekst, og klimaendringene ser på kortere sikt ut til å støtte opp om fortsatt bestandsekspanasjon inn i Finnmark.

Ferskvannsfiske

Finnmark har noen av Norges beste elver for laksefiske, og sportsfiske etter laks, sjørørret og sjørøye er en viktig del av utmarksbruken – både for lokalbefolkningen og for tilreisende. Klimaendringene kan påvirke disse bestandene gjennom endringer i vanntemperatur, nedbørsmønster og isforhold.

Høyere sommertemperaturer øker vanntemperaturen i elvene. Laks og ørret er kaldtvannsarter med spesifikke temperaturintervaller for optimal vekst og reproduksjon. Temperaturer over 20–22 °C kan gi fysiologisk stress, økt sykdomsrisiko og redusert overlevelse av egg og yngel. Sommermiddeltemperaturen i indre Finnmark lå i 2021–2025 rundt 13 °C på lavereliggende stasjoner (figur 1c), og trenden med økte sommertemperaturer (figur 3c) tilsier at grenseverdiene for elvenes egnethet som lakse vann kan bli utfordret i de varmeste delene av sesongen i elvene lengst inn i landet.

Endringer i nedbør og avrenning påvirker vannføringen i elvene, noe som er avgjørende for fiskets utøvelse og for laksens muligheter til å vandre opp i elvene. Økt vinternedbør og raskere snøsmelting kan gi høyere vårflokk og mer variabel sommervannføring. Ifølge Regjeringens klimarapport (Dyrrdal m.fl. 2025) forventes en 10–20 % økning i årsnedbøren i indre Finnmark mot slutten av århundret, med økt hyppighet av kraftig regnvær (figur 8). Kraftig nedbør kan føre til grumset vann og vanskelige fiskeforhold i perioder.

Isfisket – tradisjonelt en sentral del av utmarksbruken i Finnmark – er direkte avhengig av et stabilt og tykt isdekke på innsjøer og vann. Med varmere vintre og kortere periode med sikker is vil sesongen for isfiske bli kortere og mer usikker, særlig i lavtliggende og kystnære innsjøer. I de høytliggende delene av vidda vil endringene foreløpig være mer moderate.

Friluftsliv, turisme og naturbasert reiseliv

Finnmarks utmark er grunnlaget for et betydelig og voksende naturbasert reiseliv, særlig vinterstid. Tilbud som nordlysturer, snøskuttersafari, hundekjøring og ishotell er avhengige av stabile vinterforhold med tilstrekkelig snø og kulde. Allerede nå er dette sårbart; vinteren 2024–2025 var preget av hyppige lavtrykk og dårlig snøforhold langs kysten, og reiselivsaktører i Alta-regionen rapporterte om alvorlige utfordringer for sine tilbud (NRK Troms og Finnmark 2025).

Sommerfriluftslivet – turer til fots, kanopadling, klatring og naturopplevelser – vil derimot potensielt styrkes av klimaendringene på kort sikt. Lengre vekstsesong og varmere somre gir lengre brukbart sesongvindu for ferdsel. Vekstsesongens start er forskjøvet noe tidligere de siste 26 årene (figur 6b), og en temperaturøkning på én grad i mai–juni gir omtrent fem til syv dagers tidligere vegetasjonsoppvåkning (Karlsen m.fl. 2008). For hytteiere og turgåere innebærer dette en reell forlengelse av sesongen. Samtidig kan økt risiko for tørkeperioder om sommeren øke skogbrannfaren, noe som allerede er identifisert som et klimarisikoforhold for deler av Nord-Norge (Klimaservicesenteret 2025).

Myrlendt terreng som er frossent store deler av året, har tradisjonelt vært mulig å ferdes på med barmarks-kjøretøy sent om høsten og tidlig på vinteren. Tinende permafrost – halvparten av permafrostområdene i torv- og palsmyrer i Nord-Norge er allerede forsvunnet siden 1950-tallet (Dyrrdal m.fl. 2025) – gjør at bæreevnen i slike terrengtyper svekkes, noe som påvirker fremkommeligheten og kan begrense ferdselen i områder der den tidligere var mulig.

Bærplukking og soppstaking

Bærplukking er en dypt forankret del av utmarksbruken i Finnmark, og muldebær (*Rubus chamaemorus*) og blåbær (*Vaccinium myrtillus*) er de viktigste artene. Aktiviteten engasjerer et bredt lag av befolkningen og har stor kulturell og praktisk betydning. Klimaendringene kan påvirke begge artene, men på ulike vis og med ulike risikoprofiler.

Muldebær er den arten som er mest sårbart overfor klimaendringene blant de høstede villmarksplantene i Finnmark. Planten er avhengig av insektpollinering for å sette bær. Den

blomstrer tidlig – i Finnmark normalt i juni, avhengig av høyde og lokalklima – og blomsten er svært frostømfintlig. Hunnblomsten er særlig utsatt: allerede noen få timer under 0 °C under blomstringen kan ødelegge avlingen.

Det sentrale klimadilemmaet for multebær er at varmere vår gir tidligere blomstring, men ikke nødvendigvis redusert risiko for nattefrost. Tvert imot kan det økte antallet nullgradspasseringer som er forventet med et varmere klima (Dyrrdal m.fl. 2025) gjøre blomstringen mer sårbar. Forskning på arktiske bær bekrefter dette bildet: i nordlige strøk er tidlig og uforutsigbar blomstring, kombinert med frost, et av de viktigste klimaforårsakede risikoelementene for multebæravling (Diggle 2023). Et dypere snødekke kan faktisk beskytte planten ved å forsinke blomstringen til etter den verste frostfaren er over – en mekanisme som svekkes dersom snøen smelter raskere om våren, noe som er en observert trend i deler av Finnmark (figur 6a).

På lengre sikt kan varmere somre og lengre vekstsesong potensielt gi bedre modningsforhold for multebær der blomstringen overlever frostperiodene. Men økt sommertemperatur og tørkerisiko kan også stresse myrvegetasjonen – multebærets foretrukne habitat – og redusere produksjonspotensialet. Tinende permafrost i torvmyrene er en annen faktor: halvparten av permafrostarealet i torv- og palsmyrer i Nord-Norge er borte siden 1950-tallet (Dyrrdal m.fl. 2025), og dette endrer hydrologi og bæreevne i de myrene der multebæret vokser. Samlet sett peker de tilgjengelige dataene mot at multebæreveksten i Finnmark vil bli mer variabel og uforutsigbar i et varmere klima, med stor mellomårsvariasjon styrt av om blomstringen overlever eventuelle frostnetter i juni.

Blåbær er langt mer robust overfor klimaendringer enn multebær. Arten blomstrer senere enn multebær, og den urneformede klokkeblomsten gir en viss frostskekk for støvveien. Varmere somre og lengre vekstsesong (figur 6b, d) gir generelt bedre modningsforhold for blåbær, og arten responderer positivt på temperaturøkning innenfor de grensene som er forventet for Finnmark i nær fremtid. Den observerte sommermiddeltemperaturen på 13 °C i de varmeste lavereliggende delene av fylket i 2021–2025 (figur 1c) ligger godt innenfor artens optimale vekstbetingelser.

På sikt kan imidlertid skoggrensehevingen og den tilhørende ekspansjonen av bjørkeskog inn i åpen tundra redusere arealet av åpen lyngmark der blåbær dominerer. Blåbær vokser riktignok også i bjørkeskog, men den lyse, blomsterrike lyngheien som gir de beste avlingene er knyttet til åpne, soleksponerte lokaliteter. Over tid, etter hvert som skoggrensen hever seg, vil det optimale plukkearealet kunne forskyves oppover i høyden og innsnevres på kystslettene.

Soppsanking er en populær høstaktivitet i Finnmark, og arter som kantarell, piggsopp og skrubbarter er ettertraktet. Klimaendringene påvirker soppsesongens timing og lengde på en måte som er godt dokumentert i norsk forskning.

Kauserud m.fl. (2008, 2012) analyserte nær 35 000 daterte herbarieinnsamlinger av sopp i Norge for perioden 1940–2006 og dokumenterte at høstsoppsesongen i gjennomsnitt er forskjøvet med 12–13 dager siden 1980. Sesongen starter ikke nødvendigvis tidligere, men den avsluttes betydelig senere fordi de første nattefrostene som normalt avslutter sopp-fruktifiseringen nå kommer senere på høsten. Resultatet er en mer komprimert og

forskyvet sesong der de fleste artene dukker opp tettere på hverandre, men samlet sett nærmere november enn før. En oppfølgingsstudie med 746 000 registreringer fra Norge, Østerrike, Sveits og Storbritannia bekreftet at soppsesongen er utvidet i alle fire land, særlig ved at senvinduet forlenges (Kauserud m.fl. 2012).

For sopplukkere i Finnmark innebærer dette i praksis at høstsesongen nå strekker seg noe lenger utover i september og oktober enn den tradisjonelt har gjort. Samtidig reagerer ulike sopparter ulikt: saprotrofe sopper (som bryter ned dødt organisk materiale) viser en større utvidelse av sesongen enn mykorrhizasopper (som lever i symbiose med planterøtter), inkludert kantarellen. Kantarellsesongen er forskyvet med om lag 12 dager, mens noen tresopper har endret seg med så mye som 46 dager (Kauserud m.fl. 2008).

For Finnmarks vedkommende, der nattefrosten historisk sett kan komme tidlig og avslutte sesongen raskt, er den forsinkede frostankomsten særlig relevant. Varmere høsttemperaturer og lengre frostfri sesong (figur 6c viser at vekstsesongslutten i gjennomsnitt inntreffer rundt 10. september for bjørk) bidrar til å forlenge soppsesongvinduet. I tillegg vil en lengre vekstsesong for bjørk og einer – de viktigste mykorrhizapartnerne for mange matsopper i Finnmarks lyngheier og bjørkebelter – gi soppmyscel et lengre «forsyningsvindu» med karbohydrater og dermed potensielt bedre fruktifisering.

På den andre siden kan økt sommertørke – som er forventet å tilta med et varmere klima (Dyrddal m.fl. 2025) – i perioder hemme fruktifiseringen, siden sopp er svært avhengig av tilstrekkelig jordfuktighet. I Finnmark, der sommernedbøren historisk har ligget på 400–500 mm (figur 4b), vil økt fordampning som følge av høyere sommertemperaturer kunne gi tørrere forhold i bakken selv uten endring i nedbørssum. For sopplukkere vil dette kunne bety mer variert sesongtiming og større mellomårsvariasjon i avlingene.

Vegetasjonsendringer, arktisk karakter og langsiktige perspektiver

Finnmarks arktiske karakter – det åpne og vidstrakte snaufjellslandskapet nord for skoggrensen – er ikke bare et biologisk faktum, men også selve kjernen i det som gjør utmarksopplevelsen og ressursutnyttelsen i Finnmark spesiell. Dagens sommertemperaturer (figur 1c) indikerer imidlertid at bjørkeskog potensielt kan etablere seg langs store deler av kysten, og den faktiske skoggrensen gjenspeiler fortsatt klimanormalen 1961–1990 (Elvebakk og Karlsen 2022). Dersom temperaturtrenden vedvarer, vil skoggrensen gradvis heve seg og arealet med åpen tundra reduseres. Dette vil på sikt endre forholdene for de artene – rype, fjellrype, snøugle, fjellrev – som er avhengige av åpent snaufjellandskap, og dermed endre grunnlaget for den jakt- og naturopplevelsesbaserte utmarksbruken som er knyttet til disse artene.

Samlet sett er klimaendringene i ferd med å forskyve betingelsene for utmarksbruken i Finnmark på en rekke måter og i ulikt tempo. Vinterferdselens tidsvindu snevres inn, særlig i kyst- og fjordstrøkene. Lirypebestanden er under press fra klimarelaterte faktorer. Sommerfriluftslivet får et lengre sesongvindu, men økt tørkerisiko og vegetasjonsendringer medfører nye utfordringer. Ferskvannsfisket er avhengig av at elvene holder seg innenfor toleransegrensene for kaldtvannsarter. På lengre sikt er det Finnmarks arktiske karakter –

det åpne snaufjellslandskapet og de arter og bruksmuligheter det gir rom for – som kan bli den mest fundamentale og varige endringen.

9.4 Utmarksnæringsaktørers erfaringer med klimaendringer

Informantene som driver med **bærplukking**, har gjort seg noen tanker om hvordan klimaendringer har påvirket høstingssesongen for multer. Generelt er tilbakemeldingen at klimaendringene med høyere temperaturer og fuktigere klima, har ført til mindre bær og dårligere kvalitet på bæra. Det blir fortalt at mildere klima og tidligere blomstring gjør planten mer utsatt for en sein frostnatt som kan ødelegge hele sesongen.

En aktør sier at før kunne vi ha en lenger høstingssesong på 4-6 uker. Da fikk vi fine røde bær som først kunne plukkes sørvendt på øya i lavtliggende områder. Så ble bæra gradvis modne andre steder, og på slutten av sesongen plukket vi på nordsida. Nå opplever vi enkelte år hvor modningen skjer samtidig på disse ulike stedene, og hvor høstingssesongen reduseres til kanskje to uker. Da rekker vi ikke å plukke like mye, og store deler av bæra blir stående å råtne.

Det meldes også om at fuktigere klima kan føre til svarte prikker på bæra. En vår som er fuktig og kald med påfølgende varme, vil typisk ha et slikt utfall. Prikkene forårsakes av sopp som spres gjennom jord og vind. Bæra med de svarte prikkene er ikke farlig, men næringsaktørene sier at det ikke er mulig å selge disse videre. En aktør forteller at da denne soppen rammet høstingsområdet, måtte det meste av bæra kjøpes fra andre deler av fylket som ikke var rammet av svarte prikker.

Aktører som driver med **vedavvirking** gir ulike signaler. I de fleste områdene ses det som positivt med varmere klima da tilveksten på skogen blir bedre og fortære moden for hogst. At marka blir fortære snøfri gjør det også lettere å jobbe i skogen. I andre områder der lauvmakken herjer, er bjørkeskog som tidligere ble avvirket til ved helt ødelagt. Store verdier har her gått tapt.

Gjengroing og mer skog øker utbredelsesområdet for **Elg** med økt bestand og mulighet for mer jakt. På den andre siden nevnes det at mildere klima gjør elgen mer utsatt for parasitter. Aktører som driver med **innlandsfiske**, er bekymret for økt vanntemperatur og hvordan dette påvirker sjørøya som er avhengig av kaldt vann i elver og innsjøer.

10 Hovedfunn og forslag til tiltak

Arbeidet med denne rapporten har vært omfattende, og hensikten har vært å sammenstille eksisterende kunnskap om utmarksbruk i Finnmark, innhente oppdatert statistikk og skriftlig materiale, samt å bidra med ny kunnskap gjennom intervjuer og analyser. Det har vært en utfordring å avgrense oppgaven i forhold til en veldig vid tematikk og et begrepsapparat som åpner for flere mulige tolkninger knyttet til kulturelle praksiser. Finnmark fylkeskommunes bestilling har vært avgjørende for hvordan denne avgrensningen og fortolkningen er gjort.

I arbeidet har vi benyttet en rekke kilder og metoder for å samle inn og analysere eksisterende og nye data. Vi har gjort dokumentanalyser, kvalitative analyser ved bruk av statistikk, vi har benyttet kartdata, og gjennomført ca. 45 intervjuer.

I kapittel 3 har vi som en innledning til temaet valgt å fokusere på **motorferdsel i Finnmark**. Motorferdsel har en særskilt betydning for deler av Finnmarksbefolkningens utmarksbruk. Mens motorferdsel i utmarka ikke anses som å være en del av friluftslivet i den norske ikke-motoriserte definisjonen av friluftsliv, vil mange Finnmarkinger hevde at den nettopp er en viktig del av friluftslivet og muligheten til rekreasjon i ulike deler av fylket. Ved bruk av innsamlet kommunefordelt statistikk over skuterløyper og barmarksløyper, samt registrerte kjøretøy, har vi dokumentert noen viktige utviklingstrender. Over tid har flere Finnmarkinger fått tilgang til motorkjøretøy til bruk i utmarka, og et veletablert løypenett har ført til økt ferdsel. Vi mangler derimot god dokumentasjon på hvordan dette har endret Finnmarkingenenes ferdselsvaner og hvilke positive og negative konsekvenser dette har medført.

Kapittel 4 omhandler bruken av utmarka til **rekreasjons- og friluftsmål**. Vi har problematisert begrepene friluftsliv og utmark, og påpekt ulik forståelse av disse i en Finnmarkskontekst. Videre har vi kartlagt og diskutert ulike infrastrukturtiltak for ikke-motorisert bruk av utmarka til friluftsmål, slik som tilgjengelige hytter, fjellstuer, rutenett og stier. Det er mange aktører som tilrettelegger og bidrar til at allmenheten har et godt tilgjengelig tilbud. Kommunene og organisasjonene, blant annet Finnmark friluftsråd, er viktige gjennom planlegging og realisering av infrastruktur. Det samme er ulike frivillige lag og private eiere/drivere av fjellstuer. Vi vil spesielt trekke fram FeFo som grunneier og forvalter av viktige utmarksressurser. Finnmarkseiendommen har de beste forutsetningene for å stimulere til bruk av utmarka gjennom innbyggerrettede og besøksrettede strategier og tiltak.

I kapittel 5 om bruken av utmarka til **privat høsting og matauk**, har vi sett at Finnmarkseiendommen som grunneier og forvalter av utmarksressurser har en nøkkelrolle i å tilrettelegge for Finnmarkingers høsting til matauk/selvforsyning. Gjennom bruk av statistikk har vi vist hvordan utbredelsen av storviltjakt og småviltjakt fordeler seg mellom Finnmarkskommunene på ressursene elg, rype, og hare. Når det gjelder salg av fiskekort til innlandsfiske er kunnskapen begrenset da det bare er tilreisende som er pliktige til å løse fiskekort, og hvor det foreligger statistikk. Tallene viser en betydelig økning i dette fiske av tilreisende de siste årene. Vi har også vist tall for salg av vedteig, kommunefordelt, som gir Finnmarkinger tilgang til egen avvirket brensel.

Først og fremst skal FeFo sørge for god forvaltning av ressursene slik at bestandene er bærekraftige for framtidig høsting. Dernext gir FeFo finnmarkinger mulighet til å høste ressursene på en eksklusiv, enklere eller billigere måte enn andre tilreisende; nordmenn eller utlendinger. Det gir oss visse fordeler som ikke gis til andre. For det tredje skal FeFo markedsføre de muligheter utmarkshøsting gir innbyggerne gjennom utadrettet og lett forståelig informasjon. Til slutt samarbeider FeFo med en rekke lag og foreninger for å øke kunnskapen om ressursene, fangst- og jaktmetoder, og tilrettelegging ved ulike infrastruktureltiltak.

I kapittel 6 er det gjort en omfattende kartlegging av **64 personer og bedrifter** som har en næringsinntekt fra utmarka og som kan spores i offentlige registre. Det har vært krevende å avgrense utvalget av bedrifter, og tilgangen på økonomiske data gjennom bedriftsdatabaser har vært begrenset av at bare litt over halvparten er registrert som AS som muliggjør innhenting av omsetningstall. Utmarksaktiviteten kan være både hovednæring og en binæring ved siden av annet arbeid i det private eller offentlige, eller trygd. Dette gjør det utfordrende å vurdere dagens verdiskaping og framtidig potensiale. Et viktig spørsmål er derfor hvilket potensial som ligger i at utmarksaktiviteten rendyrkes og profesjonaliseres, eller bør den fortsatt ses i sammenheng med andre næringer hvor synergien ligger i kombinasjonene av flere aktiviteter?

Et hovedinntrykk er at utmarksressursene har et stort potensial for å bidra til økt verdiskaping og sysselsetting for de som vil satse, men basert på intervjuene er vi usikre på om det er så mange som er interesserte i å gå inn i en slik prosess. De aktørene som vi har identifisert i dette arbeidet er stort sett fornøyde med det omfanget og aktiviteten de har, og for enkelte med sterk forankring i samisk kultur, er det heller ikke ønskelig med sterkere fokus på kommersialisering og økt verdiskapning. Da er det ikke primært manglende offentlig tilrettelegging eller mangel på kapital som hindrer disse bedriftene i å vokse, men en manglende vilje til å tenke at en mer kommersiell utnyttning av ressursene er bra og ønskelig.

Kunnskapsgrunnlaget viser også at utmarksressursene har en langt høyere verdi enn den prisen en kan oppnå ved å selge bæra, rypa, elgkjøttet eller fisken ubearbeidet ut i markedet. I videreforedlingen av produktene ligger et større verdiskapingspotensial. For å ta dette ut, kreves kompetanse på kvalitet, markedsføring og profesjonalitet i alle ledd.

Kapittel 7 gir en **kommunevis framstilling av utmarksbruk**, og har gitt oss kunnskap om hvordan hver Finnmarkskommune tilrettelegger for bruk av utmarka gjennom planlegging, tiltak og samarbeid. Vi har spesielt sett på sentrale planer som kartlegging og verdsetting av friluftsområder, og brukt kart for å illustrere hvordan ulike områder som er verdsatt. Kommunedelplan for naturmangfold er også en plantype som har relevans sammen med de mer overordnede arealplanene. Kommunene er lokal planmyndighet og har ansvar for å planlegge arealbruken innenfor sine grenser, og tilrettelegge for bruk av utmarka for sine innbyggere. Vi har avdekket noen interessante funn. For det første skiller de fire samiske kommunene Guovdageaidnu Kautokeino, Karasjohka Karasjok, Deatnu Tana og Unjárga Nesseby seg fra de andre Finnmarkskommunene med en annen forståelse av begreper som utmark og friluftsliv, og legger til grunn *meahcásteapmi* i all sin forvaltning av utmarksarealene. Med en slik forståelse skilles det ikke mellom matauk og næringsvirksomhet, og gjennom en samisk fortolkning av regelverket for motorferdsel gis

innbyggerne en mulighet til å fortsette sin tradisjonelle utmarksbruk, delvis ved bruk av dispensasjoner. I de andre Finnmarkskommunene er det et mye klarere skille mellom næringsaktivitet på den ene siden og matauk og friluftsliv på den andre. Kapittelet gir også en kommunevis oversikt over identifiserte bedrifter, og bekrefter at flest næringsaktører finnes i kommunene i Indre Finnmark, men også i de mer folkerike kommunene Alta, Sør-Varanger og Hammerfest. Et par kystkommuner har enkeltaktører. De fleste kystkommuner har derimot ingen identifiserte utmarksbedrifter. I kommunekapittelet har vi også kartlagt større utbygginger, eksisterende eller planlagte, som kan komme i konflikt med utmarksbruken. Per i dag er det vurderinger av planlagte vindkraftutbygging som skaper mest debatt lokalt.

Kapittel 8 gir en oversikt over alle **verneområdene** i Finnmark, kommunefordelt, og gjør noen vurderinger rundt vernestatusens betydning for muligheten til å høste av utmarka.

Vi har i kapittel 9 vist hvordan **klimaendringer** kommer inn og påvirker utmarka. Klimaet kan påvirke både ressursenes kvalitet og kvantitet, men svært ulikt i ulike områder og i forhold til ulike ressurser. Men klimaet påvirker også muligheten til å høste disse ressursene ved at sesongene endres, og ved at sesongene for friluftsliv endres. Blant annet må vi forvente at både snøskuttersesongen og skisesongen blir kortere, mens barmarksesongen blir lengre.

10.1 Forslag til tiltak

Utmarksbruk og utmarksnæringer er et komplekst saksfelt som involverer flere ulike kunnskapsgrunnlag og mange aktører som potensielt kan tilrettelegge innenfor sitt ansvarsområde. De forslagene til tiltak som her skisseres er begrenset til hva **Finnmark fylkeskommune** kan bidra med for å støtte opp om utmarksbruk og utmarksnæringer i Finnmark. Generelt har ikke fylkeskommunen en sterk rolle i forvaltning av utmarka da dette hovedsakelig er kommunenes og Finnmarkseiendommens ansvar. Virkemidler for å støtte opp om utmarksbedrifter ligger hovedsakelig hos Innovasjon Norge og hos kommunene. Ulike avdelinger i fylkeskommunen har sine kontaktpunkter mot Finnmarkskommunene på sine fagområder, og det kan være et behov for sterkere koordinering av disse ressursene og aktivitetene. Finnmark fylkeskommunes bidrag på tiltaksnivå er derfor i all hovedsak gjennom samarbeid med andre aktører.

Tilrettelegging for bruk av utmarka til rekreasjons- og friluftsmål

Rapporten har dokumentert hvordan kommunen forvalter sine arealer gjennom planlegging og tilrettelegging. Kommunenes arbeid med å kartlegge og verdsette friluftsområder er en viktig premisse for at friluftslivets interesser skal ivaretas i møtet med andre arealinteresser. Rapporten viser også at kartleggingen må holdes oppdatert, og flere kommuner kunne hatt behov for en ny gjennomgang.

- Fylkeskommunene bør styrke veiledningen av kommunene så de kan jobbe videre med et oppdatert kunnskapsgrunnlag om kartlegginger og verdsetting av friluftsområder

- FFK må jobbe videre med de kommunene som har størst behov for planbistand og gjennom prosjektet «Kommuneplan Finnmark»
- Fylkeskommunene må fortsette å støtte opp om Finnmark friluftsråd som samarbeidspart og kommunenes viktigste samarbeidsarena for tilrettelegging for friluftsliv.
- Fylkeskommunen bør stimulere til økt samarbeid mellom kommuner og frivillige organisasjoner, blant annet gjennom tilskuddsordninger.
- Fylkeskommunene skal bidra til å skape arenaer for kunnskapsutveksling på friluftsområdet gjennom for eksempel friluftslivssamlinger. Dette bør skje i samarbeid kommunene, Finnmark friluftsråd, Forum for natur og Friluftsliv i Finnmark - FNF.
- Fylkeskommunen må samarbeide med Finnmark friluftsråd, Finnmarkseiendommen, frilufsorganisasjoner og fjellstuene for å gjøre friluftslivets infrastruktur, gjennom kartlegging av friluftslivets ferdselsårer, bedre kjent for Finnmarkinger og tilreisende.

Tilrettelegging for bruk av utmarka til privat høsting og matauk

Finnmarkinger har tradisjonelt brukt utmarksressurser som en del av husholdets matauk og selvforsyning. Naturalhusholdet har ikke lenger samme betydning, men har et visst omfang særlig hos den eldre del av befolkningen. Høstingen av ressursene er nok mer blitt en del av friluftslivet og bolysten, og aktiviteten, det å komme seg ut i naturen, kan være viktigere enn selv resultatet av høstingen. Det er primært Finnmarkseiendommen, som grunneier, som legger premissene for høstingen av de regulerte ressursene gjennom regler for uttak og salg av fiskekort og jaktkort, samt salg av vedteig. Gjennom sin styrerepresentasjon i Finnmarkseiendommen kan Finnmark fylkeskommune påvirke FeFos prioriteringer. Hva slags strategi FeFo velger for tilrettelegging for friluftsliv, Finnmarkingers matauk og næringsaktører er avgjørende for Finnmarkingers framtidige bruk av utmarka.

- Sørge for at Finnmarkinger har eksklusiv rett utmarksressurser gjennom billigere eller gratis jakt/fiskekort og billig vedteig
- Lære opp den yngre generasjonen i høsting, og få kunnskapen inn i barnehage og skole
- Støtte opp om frivillige organisasjoner og næringsorganisasjoner som ønsker å videreføre kunnskap om tradisjonelle høstingsmetoder
- Støtte opp om rekrutteringstiltak til jakt og fiske
- Vurdere muligheten for å tilby gratis eller billig kurs (jegerprøven) rettet mot ungdom, for eksempel i videregående skole (valgfag), og vurdere oppretting av tilbud i naturforvaltning
- Øke kunnskapen om verdien av utmarkshøsting blant Finnmarkinger

Her vil vi også foreslå at FFK i samarbeid med FeFo og Statsforvalteren setter søkelyset på viktigheten av utmarksressursene i en **egenberedskapssammenheng**. Den sikkerhetspolitiske situasjonen og endret klima med mer ekstremvær og fare for ras og strømbrydd, bør gjøre Finnmarkinger med bevisste på at de selv må ta større ansvar for å klare seg en uke med mat og brensel i en krisesituasjon. Her kan utmarkshøsting i form av bær, fisk, kjøtt fra småvilt og storvilt og egenavvirket ved være med på å gjøre Finnmarkingene og lokalsamfunnene mere robuste for ulike kriser. Dette kan for eksempel

gjøres gjennom å støtte opp om frivillige organisasjoner som utvikler kurs i egenberedskap. Beredskapskomponenter kan også inngå i skoleverket, for eksempel som en del av leirskoleprogrammet.

Tilrettelegging for bruk av utmarka til næringsformål

Vår studie har vist at det finnes et betydelig potensial for å øke verdiskapingen hos bedrifter som høster utmarksressurser eller tilrettelegger for at andre skal gjøre det. Ressursene er der, men markedet for salg av produktene kan være usikkert. Den store utfordringen er at de aktørene som er identifisert gjennom denne studien, og som i dag har en næringsinntekt basert på utmarksressurser, i svært liten grad ønsker å utvide kapasiteten og markedet og dermed også verdiskapingen og økt sysselsetting. De aller fleste informantene er fornøyd med å holde sin aktivitet på dagens nivå, og ser ikke for seg å vokse nevneverdig. Så lenge denne interessen ikke er til stede, er det vanskelig å anbefale konkrete tiltak og satsinger, og det beste vi kan komme med er at de gis mulighet til å fortsette sin aktivitet på dagens nivå. Vi må nok konkludere med at det begrensede vekstpotensialet slik det var beskrevet i Asplan Viak rapporten i 2009 ikke har endret seg nevneverdig fram til i dag. Selv med økt fokus på bærekraftig matproduksjon og ønske om å vite hvor maten kommer fra, mangler vi aktører som er villige til å satse større innenfor utmarkssegmentet. Noe av dette kan delvis forklares med den samiske tilnærmingen til høsting av utmarksressurser der en ikke skal høste mer enn en selv trenger til livets opphold – birgejupmi. I en slik kontekst er ikke vekst nødvendigvis et mål.

Hva som skal til for å få opp interessen for vekst blant utmarksbedriftene er usikkert. Erfaringer med større satsinger på spesifikke utmarksnæringer gjennom Sametinget og fylkeskommunen, har dessverre ikke gitt de ønskede resultatene. Et eksempel er forsøk på å utvikle innlandsfiske. I dag finnes det ikke lenger noe apparat for mottak og videreforedling av innlandsfisk. Kanskje er det heller ikke fisken som matressurs som har størst verdi, men opplevelsen og muligheten til å få lov til å fiske på en attraktiv ressurs i et område med verdifulle naturverdier. Potensialet for vekst er nok større i sportsfiske enn i næringsfiske. Selv om vi ikke foreslår større satsinger, er ikke det til hinder for at aktører kan bruke det ordinære virkemiddelapparatet for etableringsstøtte eller vekstambisjoner. Finnmark fylkeskommune har ikke egne virkemidler for direkte næringsstøtte til utmarksbedrifter da disse hovedsakelig forvaltes gjennom Innovasjon Norge. For støtte til nye aktører eller de minste eksisterende næringsaktørene, er nok de kommunale næringsfondene mest aktuelle.

En annen utfordring i forhold til vekst er at flere av de identifiserte bedriftene står i en situasjon med generasjonsskifte og hvor det kan være utfordrende å få noen til å ta over virksomheten. Mange av de identifiserte aktørene har holdt på en stund, og det er usikkert hvordan interessen for å videreføre disse bedriftene, eller etablere nye, er hos den yngre generasjonen. Av de fem hovedgruppene utmarksnæringer vi har identifisert, anser vi at det er de som driver innenfor **aktivitetsbasert reiseliv** som har det største utviklingspotensialet. Her er det aktører som viser et ønske om vekst og som tror det er mulig å få til i forhold til et marked med etterspørsel. Det er altså aktører som tilrettelegger for at tilreisende får jakte og fiske, og utmarkshøstingen blir en del av en større opplevelsespakke med tilrettelagt transport, bespisning og overnatting. Når utmarkshøstingen settes inn i en reiselivskontekst, men fokus på lokal mat og samisk

kultur- og høstingstradisjoner, passer dette godt inn i pågående satsinger rundt reiseliv/mat/samisk hvor Finnmark fylkeskommune samarbeider med Sametinget og Innovasjon Norge.

Det er viktig at FeFo opprettholder og videreutvikler ordninger med salg av jakt- og fiskekort som stimulerer til bruk av lokale leverandører og at en større del av verdiskapingen blir igjen hos lokale bedrifter som tilrettelegger for tilreisende jegere/fiskere.

- Videreformidling av jaktkort for reiselivsbedrifter
- Salg av innlandsfiskekort til utlendinger via lokale reiselivsbedrifter

Det er viktig at lokalbefolkningen gis mulighet til å avvirke ved til eget bruk, men vi tror FeFo kan tilrettelegge for en større kommersiell avvirkning av skog i Finnmark og bidra til salg av kortreist ved. Dette er også viktig i et beredskapsperspektiv. Kommersiell avvirkning på FeFos grunn, blir av enkelte oppfattet som byråkratisk og tungvint.

Behov for videre forskning

Kartleggingen har vist at vi **mangler kvantitativ kunnskap om hvordan utmarka i Finnmark brukes** (friluftsmål, matauk, næringsvirksomhet), hvilke høstingsressurser som dominerer i hvilke områder, hvor mye som høstes, og hvordan denne høstingen foregår. Det er også behov for forskningsbasert kunnskap som ser nærmere på motorferdselens rolle i bruken av utmarka i Finnmark.

Selv om det finnes noen nasjonale undersøkelser som tar opp deler av disse spørsmålene, er de sjelden basert på et stort nok utvalg av respondenter slik at det er mulig å skille de som er spurt i Finnmarks ut i egne grupper og lage gode analyser av materialet. Slike nasjonale undersøkelser er heller ikke tilpasset de særegenheter vi har i Finnmark med egne forskrifter for motorferdsel, og FeFos sterke rolle som grunneier. Kunnskapsgrunnlaget er altså begrenset når kommunene får et større ansvar for motorferdsel, og ny forskning kan bidra til bedre beslutningsgrunnlag.

Det er i tillegg behov for å dokumentere Finnmarkingers **holdninger** til motorferdsel og **faktisk bruk** av snøskuter/ATV til ulike formål (friluftsliv, matauk, næringsvirksomhet). Dokumentasjonen bør se på endringer over tid, og på sikt se hvordan ny Motorferdsellov påvirker kommunenes praktisering av regelverket, og den faktiske bruken av motorkjøretøy i utmark. For eksempel kan Finnmark fylkeskommune kan gå i dialog med forskningsmiljø for å utvikle samarbeidsprosjekt innenfor Forskningsrådets utlysninger for «Forskningsdrevet innovasjon for kvalitet, effektivisering og fornyelse i norsk offentlig sektor».

Referanser

- Andersen, O. (2020). *Småviltjegere bosatt i Finnmark: En studie av jaktutøvelse og holdninger til småviltforvaltning* (NINA Rapport 1888). Norsk institutt for naturforskning.
- Andersen, O., & Dervo, B. (2017). *Fisket etter innlandsfisk i Finnmark 2016: Resultater fra en spørreundersøkelse blant fastboende og tilreisende fiskere* (NINA Rapport 1308). Norsk institutt for naturforskning.
- Bjørklund, P., Rekdal, Y., & Strand, G. (2015). *Arealregnskap for utmark: Arealregnskap for Finnmark*. NIBIO, 1(15).
- Bjørnskau, T., & Ciccone, A. (2017). *Bruk av snøscooter i Norge: Atferd, holdninger, uhell og risiko*. Transportøkonomisk institutt.
- Bysveen, T. (1988). *Hovedtrekk ved friluftslivet i Finnmark* (NIBR Notat 1988/109). Norsk institutt for by- og regionforskning. [Digital utgave](#)
- Diggle, P. K. (2023). *Cloudberry in a changing climate: Threats and opportunities*. Institute of Arctic Biology & International Arctic Research Center, University of Alaska Fairbanks.
- Dyrrdal, A. V., Bakke, S. J., Hanssen-Bauer, I., Mayer, S., Nilsen, I. B., Nilsen, J. E. Ø., Paasche, Ø., Saloranta, T., & Årthun, M. (2025). *Klima i Norge: Kunnskapsgrunnlag for klimatilpasning oppdatert i 2025* (Rapport nr. 1/2025). Miljødirektoratet.
- Eikeland, S. (1994). *Støtte til næringskombinasjoner i samiske områder: Evaluering av et forsøk* (NIBR Rapport 1994:22). Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Elvebakk, A., & Karlsen, S. R. (2022). Det arktiske Finnmark: Ein bioklimatisk studie av område nord for den polare skoggrensa. *Blyttia*, 80, 147–174.
- FeFo. (2023). *Årsrapport 2023*. Finnmarkseiendommen.
- FeFo. (2024). *Årsrapport 2024*. Finnmarkseiendommen.
- Finnmark friluftsråd. (2026). *Årsrapport 2025*.
- Finnmark fylkeskommune. (2022). *Strategi for næringsutvikling i Finnmark 2023–2028*.
- Jensen, H., & Muladal, R. (2013). *Innlandsfisketurisme i Finnmark: Sportsfiske på gjedde og harr* (Report No. 8/64). NIBIO.
- Karlsen, S. R., Tolvanen, A., Kubin, E., Poikolainen, J., Høgda, K. A., Johansen, B., Danks, F. S., Aspholm, P., Wielgolaski, F. E., & Makarova, O. (2008). MODIS-NDVI based mapping of the length of the growing season in northern Fennoscandia. *International Journal of Applied Earth Observation and Geoinformation*, 10, 253–266. <https://doi.org/10.1016/j.jag.2007.10.005>
- Kauserud, H., Heegaard, E., Büntgen, U., Halvorsen, R., Egli, S., Senn-Irlet, B., Krisai-Greilhuber, I., Dämon, W., Sparks, T., Nordén, J., Høiland, K., Kirk, P., Semenov, M., Boddy, L., & Stenseth, N. C. (2012). Warming-induced shift in European mushroom fruiting phenology. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 109, 14488–14493. <https://doi.org/10.1073/pnas.1200789109>

- Kauserud, H., Stige, L. C., Vik, J. O., Økland, R. H., Høiland, K., & Stenseth, N. C. (2008). Mushroom fruiting and climate change. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 105(10), 3811–3814. <https://doi.org/10.1073/pnas.0709037105>
- Klima- og miljødepartementet. (2026). *Prop. 61 L (2025–2026): Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag (motorferdselloven)*.
- Klimaservicesenteret. (2025). *Klima i Norge 2025: Oppsummeringer*. Norsk klimaservicesenter.
- Loddenutvalget. (2021). *Lodden: En samisk kulturbærende sedvane. En utredning om lodden i Guovdageaidnu*. Guovdageainnu suohkan/Kautokeino kommune.
- Lussana, C., Saloranta, T., Skaugen, T., Magnusson, J., Tveito, O. E., & Andersen, J. (2018). seNorge2 daily precipitation, an observational gridded dataset over Norway from 1957 to the present day. *Earth System Science Data*, 10, 235–249. <https://doi.org/10.5194/essd-10-235-2018>
- Lussana, C., Tveito, O. E., Dobler, A., & Tunheim, K. (2019). seNorge_2018, daily precipitation and temperature datasets over Norway. *Earth System Science Data*, 11, 1531–1551. <https://doi.org/10.5194/essd-11-1531-2019>
- Nilsen, P. (1996). *Innlandsfiske som næring i Finnmark*. Finnmarksforskning.
- Norges offentlige utredninger. (1978). *NOU 1978:18B. Bruken av Finnmarksvidda*.
- Norges offentlige utredninger. (1988). *NOU 1988:4. Næringskombinasjoner i samiske bosetninger*.
- Norges offentlige utredninger. (1994). *NOU 1994:21. Bruk av land og vann i Finnmark i historisk perspektiv: Del 3. Bruken av utmarksressurser i Finnmark i dette århundret*.
- Norsk Polarinstitutt, COAT, m.fl. (2021). *Tilstandsvurdering av arktiske tundraøkosystemer i Norge: Rapport til Miljødirektoratet*. Framsenteret.
- NRK Troms og Finnmark. (2025, 12. mars). Reiselivet i Nord-Norge frykter klimaendringene.
- Nygaard, V., Lie, I., & Vistnes, I. I. (2010). *Barmarkskjøring i Finnmark: Resultater fra en spørreundersøkelse* (Norut Alta–Áltá Rapport 2010:16). Norut Alta–Áltá. <https://hdl.handle.net/11250/5558190>
- Regjeringen. (2010, 21. januar). *Barmarkskjøring i Finnmark: Bakgrunn og tiltak* [Foredrag]. Lakselv.
- Riksrevisjonen. (2026). *Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes arbeid med å kartlegge naturverdier og klimaeffekter som grunnlag for beslutninger i arealforvaltningen* (Dokument 3:9 [2025–2026]).
- Riseth, J. Å., & Solbakken, J. I. (2010). Naturbruk i Kautokeino i et kulturhistorisk lys. *UTMARK: Tidsskrift for utmarksforskning*, 1.
- Riseth, J. Å., Solbakken, J. I., & Kitti, H. (2010). *Meahcásteapmi Guovdageainnus/Naturbruk i Kautokeino: Fastboendes bruk av meahcci i Kautokeino*

- kommune og konsekvenser ved etablering av naturvernområder* (Utredning 1/2010). Samisk høgskole.
- Riseth, J. Å., & Viken, A. (2024). Allemannsretten og friluftsliv som annektering av samisk grunn. I A. Viken, G. Svensson, & R. Benonisen (Red.), *Friluftsliv og besøksforvaltning* (s. 225–250). Fagbokforlaget. <https://doi.org/10.55669/oa481111>
- Sametinget. (2007). *Jordbruksmelding for de samiske bosettingsområdene*.
- Sametinget. (2016). *Meahcci: Et grunnlag for identitet, kultur og birgejupmi. Rapport fra Sametingets arbeidsgruppe for utmark*.
- Sannhets- og forsoningskommisjonen. (2023). *Rapport til Stortinget fra Sannhets- og forsoningskommisjonen* (Dokument 19 [2022–2023]).
- Schanche, A. (2002). Meahcci: Den samiske utmarka. I S. Andersen (Red.), *Samisk landskap og Agenda 21* (Diedut nr. 1/2002). Sami Instituhtta.
- Solbakken, J. I., & Rybråten, S. (2010). *Klimatilpasninger: Samiske næringer, fiskeri, utmarksnæringer og jordbruk*. Sámi allaskuvla & CICERO.
- Statsforvalteren i Troms og Finnmark. (u.å.). *Barmarkskjøring*. Hentet fra [Statsforvalteren i Troms og Finnmark](#)
- Strand, G. H. (Red.), Svensson, A., Rekdal, Y., Stokstad, G., Mathiesen, H. F., & Bryn, A. (2021). *Verdiskaping i utmark: Status og muligheter* (NIBIO Rapport, Vol. 7, nr. 175). NIBIO.
- Svineng, M., & Dahl, V. (2009). *Vurdering av behov for et kompetansesenter for utmarksnæringer*. Asplan Viak.
- Østdahl, T., & Skår, M. (2005). *Evaluering av forsøk med ny forvaltningsordning for motorferdsel i utmark: Kommunebeskrivelser* (NINA Rapport 99). NINA og NIKU.
- Aas, Ø., Øian, H., Waaler, R., & Skår, M. (2010). *Allmennhetens bruk av utmarka i Finnmark: Sammenstilling basert på skrevne kilder* (NINA Rapport 642). Norsk institutt for naturforskning.

NORCE Research AS
Postboks 22 Nygårdstangen
5838 Bergen, Norway

E-POST post@norceresearch.no

WEB norceresearch.no

TEL +47 56 10 70 00

ORG NO 919 408 049

